

Sprzedaje
Zawadzkieg

ZADANIA
DO
TŁUMACZENIA
Z POLSKIEGO NA ŁACIŃSKIE
PRZEZ
J. K. TROJAŃSKIEGO.

CZEŚĆ PIERWSZA
zawierająca przykłady na wszystkie prawidła
Grammatyki.

WYDANIE NOWE
PRZEJRZANE, POPRAWIONE I NIECO POMNOŻONE.

W KRAKOWIE

DRUKIEM JÓZEFA CZECHA, NAKŁADEM F. S. MITTLERA,

1850.

Sprzedaje się w Warszawie i Wilnie u *Węckiego* i
Zawadzkiego; w Poznaniu i Bydgoszczy u *F. S.*
Mittlera.

66627

Za pozwoleniem Zwierzchności.

Wydrukowano w warsztatach
drukarskich Biblioteki Jagiellońskiej.

I. Przykłady na rodzaje i deklinacje Rzeczowników i Przymiotników, łącząc razem prawidło o zgodzie Przymiotnika i Imięsłowu z Rzeczownikiem w rodzaju, liczbie i przypadku.

1. Deklinacja pierwsza.

Z tej deklinacji Imiona zakończone na *a* i *e* są rodzaju żeńskiego, na *as* i *es* męskiego; lecz i na *a* zakończone są męskie, kiedy znaczą mężczyznę. Męskie jest także Adria, morze adryatyckie.

Stół okrągły	mensa; -- rotundus, a, um.
Rowu głębokiego	fossa; -- altus, a, um.
Wodą ciepłą	aqua; -- calidus, --, --
Korony złote	corona; -- aureus, --, --
Próżne troski	vanus, a, um; cura.
Przez nieznanymi kraje	per; incognitus, a, um; terra. (w przyp. 4)
Błyszczącymi gwiazdami	coruscus, a, um; stella.
Jarmużu odgrzewanego	crambe; recoctus, a, um.
Przyjemnej muzyki	jucundus, a, um; musica -- albo musice.
Do gorzkiego Aloe	ad; amarus; aloë, prz. 4.
Wielkie skrzydła czarnego orła	magnus, a, um; ala; niger, gra, um; aquila.
Pilny czytelnik	sedulus, --, --; anagnostes,
Krzemieniem twardym	pyrites; durus, a, um.
Planety niedawno odkryte	planetes; nuper; detectus, a, um.
Straszliwemu komecie	horrendus, a, um; cometes.
Ostrożni aptekarze i bogaci księgarze	cautus, a, um; pharmacopola; et; dives, vitis; bibliopola
Długie pióro pisarza wiernego i pilnego	longus, a, um; penna; scriba; fidus, a, um; et sedulus;
Woźnice pijani	auriga; ebrius. a, um.
Wieśniaków pracowitych	agricola, laboriosus, a, um.
Licznym i wesołym biesiadnikom	multus, a, um; hilarus, a, um; coviva.
Pierwszych mieszkańców	primus, a, um; incola.
Na wzburzonym adryatyckim morzu	in; turbidus, a, um; Adria (w 6. przyp.)
Miły kolego! sławny poeto!	jucundus, a, um; collega; clarus, a. um; poeta.

Od zdatnych żeglarzy	a; peritus, a, um; nauta (w 6. przyp.)
Ukaranych morderców	punitus, a, um; homicida.
Stary Anchizes z pobożnym Eneaszem	provectus, a, um; Anchises; cum; pius, a, um; Aeneas. (w 6. przyp.)
Macocha słachetna	noverca; generosus, a, um
Wspaniałe wieś	magnificus, a, um; -- villa
Obfite winobranie	largus, --, --; vindemia
Przez gęste lasy	per; dansus, --, --; silva (Accus.)
przykręj ścieszki	asper, era, rum; semita
Na zapuszczonej brodzie	in; promissus, --, --; barba [Ablat.]
Z szkodliwych ziół	ex; pestifer, era, rum; planta (Abl.)
Z wysokimi słupami	cum; altus, a, um; columna (Abl.)
Rowów szerokich	fossa; latus, --, --
Małe szczątki wielu i długich listów	exiguus, --, --; reliquiae, (arum); m.; et: l.; epistola
Wyniosłe brzozy	procerus (albo excelsus) a, um; betula
Czarna dachówka pomiędzy białemi gontami.	niger, gra, um; tegula; inter; albus, a, um; scindula (w przyp 4.)

2. Deklinacya druga.

W tej deklinacyi zakończenia *er, ir, ur, us* są męzkie; *um* nijakie. Ale żeńskiego są na *us* Imiona miast, wysp i drzew; tudzież przywiedzione w Gram. §. 27. 3. c; zaś *virus jad, pelagus morze* są nijakiego, a *vulgus* *pospółstwo* nijakiego lub męzkiego.

Przyjemne ogrody	amoenus, a, um; hortus.
Czerwonego raka	ruber, bra, brum, cancer, cri,
Zyzne role	frugifer, era, um; ager, gri.
Gładkiego węża	glaber, bra, brum. coluber, bri.
Niewolnikowi wiernemu	servus; fidus.
Od męzów uczonych	a; vir, viri; doctus, a, um; (w 6. przyp.)
Rod (wyspa) sławny i Korynt bogaty.	Rhodus; clarus, a, nm; Corinthus; opulentus, a, um.
Pod wysoką topolą i cieni- stym bukciem	Sub; celsus, a, um; populus; opacus, a, um; fagus.

Smiertelny jad	mortifer, era, um; virus.
Morze niebezpieczne i burzliwe	pelagus; inlidus; turbulentus, a, um.
Dobremu zięciowi z pocziwym teściem	bonus, a, um; gener, eri; cum; probus; socer, eri; (w 6. przyp.)
Haniebne występki	foedus; vitium.
Cierpkie wino	auster, era, rum; vinum.
O złośliwe pospólstwo!	o; malignus, a, um; vulgus.
Ziemia zimna	humus; frigidus, a, um.
Najdłuższy peryod	longissimus, a, um; periodus.
Urodzajna figa	foecundus, a, um; ficus.
Wielki i trudny interes	magnus; arduus; negotium.
Kamienne mury wysokiego szczytu	lapideus; murus; altus; castellum.
Na pięknych gałęziach wyniosłego cedru	in; pulcher, chra, um; ramus (w 6. przyp.); excelsus; cedrus.
Synowi ranionemu śmiertelnym pociskiem	filius; vulneratus; mortifer, era, um; telum.
Przyjemnego ogrodu miejsce ogrzane od słońca	amoenus; hortus; locus; apricus (ogrz. od sł.)
Ludzkich członków	membrum; humanus.
W małych miasteczkach	in; parvus; oppidum (Ablat.)
Koło sąsiedniej jabłoni	juxta; vicinus; malus
Publiczne łązienki	publicus; balneum.
W przyszłych wiekach	futurus; saeculum (Abl. bez in).
W przeszłym roku	praeteritus; annus (Abl. bez in).
Zelaznym kolcem	ferreus; stimulus
Liczne gruszki (drzewa) w wilgotnej ziemi cieniściego ogrodu	multus; pyrus; in humidus; hamus (Abl.); opacus; hortus.
Włoskie wina w srebrnym kubku	italicus; vinum; in argenteus; poculum (Abl.)
Wielkie niebezpieczeństwa na otwartem morzu	magnus; periculum; in apertus; oceanus (Abl.)

3. Deklinacya trzecia.

O rodzajach tej deklinacyi zob. w Gram. §. 26-28.

Ludzie pocziwi	homo, inis; probus, a, um.
Na szerokim brzegu	in; latus, a, um; margo, inis.
Nasz wspólny początek	noster, tra, um; communis, e; origo, ginis.

Figurki woskowe	imago, inis, ceruus, a, um.
Żelaznym zawiasom	ferreus, a, um; cardo, dinis.
Burzliwego zgromadzenia	turbulentus, a, nm; concio, onis.
Liczne motyle a wszystkie	multus, a, um; papilio, onis;
pstre	omnis, e; versicolor, oris.
Żelazną motyką	f.; ligo, onis.
Zimnego gradu	gelidus, a, um; grando, dinis.
Dziwna namiętność	pravus, a, um; libido.
Dawne ale złe zwyczaje	vetus, eris; sed; malus, a, um; consuetudo.
Białe zęby czarnego murzyna	albus, a, um. dens, ntis. niger
i ogromne nogi okrutnego	gra, um. Aethiops, opis,
lwa	ingens, ntis. pes, edis, sae-
Zamek warowny broniouy od	vus, a, um. leo, nis.
dzielnych żołnierzy	arx, cis, firmus, a, um, de-
Niegodziwy zbrodniarz cięż-	fensus, a, um, a fortis, e,
kimi kajdanami skrepo-	miles, itis (w 6. przyp.)
wany	nefandus, a, um; latro, onis,
Biały marmur pod cienistm	durus, a, um, compes, edis,
drzewem	vinctus, a, um.
Mięso gotowane i pieczone	albus, a, um, marmor, oris,
Mięsa wołowego, cielęcego,	sub opacus, a, um, arbor,
wieprzowego i baraniego	oris (w 6. przyp.)
wielka porcyą	caro, rnis, elixus, a, um, et
Zasłużoną nagrodę ale niez-	assus, a, um.
służoną pochwałę	caro, bubulus, vitulinus, suil-
Przez czarną noc w przyje-	lus et agnius, a, um, ma-
mnej dolinie	gnus, a, um, portio, onis.
Niezmierna góra białego śnie-	dignus, a, um, merces, edis,
gu i zimnego gradu	sed, immeritus, a, um;
Słodki miód rozpuszczony	laus, dis.
w miedzianym kotle	per, ater, tra, um, nox, ctis,
Strażnicy królewscy suknie	(w 4. przyp.) in amoenus,
złotem tkane noszący	vallis (w 6. przyp.)
złoty	ingens, ntis, mons, ntis, al-
Miód słodki i przyjemny,	bus, a, um, nix, nivis, ge-
pieprz gorzki i ostry	lidus, a, um, grando, inis.
Daleka droga przez dolinę	dulcis, e. mel, mellis. lique-
cienistą	factus, a, um; in, lebes, etis,
	aheneus, a, um, (6. przyp.)
	satelles, itis, regius, a, um, ve-
	stis, is, aurum, i, intextus,
	a, um, gerens, ntis,
	mel, dulcis, e, jucundus, piper,
	eris, amarus, a. um, acer,
	cris, e.
	longus, a, um, iter, itineris.
	per. vallis, umbrosus.

Białe twarże	albus, os, oris.
Złamana kość	fractus, os, ossis.
Krzywe nogi małej kaczki	tortus, pes. parvus, anas, alis.
Tрупы niepochowane	cadaver, eris, inhumatus, a. um.
Spiż koryncki	aes, aeris, corinthius, a. um.
Azyatycki imbir i medyjski miecz	asiaticus, a, um, zingiber, eris, medicus, acinaces, acis.
Naczynia srebrne i miedziane	vas, asis, argenteus, et, aeneus, a, um.
Wszystkich moich ręcycieli	omnis, e, meus, a, um, vas, adis.
W wężu zimnym krew nie czerwona	in anguis, is (<i>w 6. przyp.</i>); gelidus, a, um; sanguis, inis; non; ruber, bra, um.
Towary z dalekich krajów przez morze śródziemne przywiezione	merx, cis; e longinquus, a, um. regio, onis (<i>w 6. przyp.</i>) per, mare, ris; mediterraneus; advectus, a, um.
Wspaniały pokój świetną kosią-stoniową ozdobiony	magnificus, a, um; conclave; nitidus, a, um; ebur, oris; exornatus, a, um.
Dowcipne zagadki	ingeniosus, a, um; aenigma, atis.
Czas poranny do pracy pilnej najzdawniejszy	tempus, oris; matutinus, a, um; ad labor, oris (<i>w 4. przyp.</i>) diligens, ntis; aptissimus.
Ogromny słoń z długą trąbą	ingens, ntis; elephans, antis; cum longus, a, um; proboscis, idis (<i>w 6. przyp.</i>) saevus, a, um; Aquilo; sunt; h. et navis, is; infestus, a, um.
Srogie wiatry-północne są ludziom i okrętom przykre	parvus, a, um; pulex, icis; cullex, icis; molestus, a, um; homo, inis.
Małe pchły i małe komary uciążliwe ludziom	Tiberis, is; est; satis; latus, a, um.
Tyber jest dosyć szeroki	numerousus, a, um; grex, gis; balans, ntis; ovis, is; per lapideus, a, um; pons, ntis; (<i>Accus.</i>) ad limpidus, a, um; fons, ntis; (<i>Accus.</i>) procedens, entis.
Liczne trzody beczących owiec przez most kamienny do czystego źródła idące	viridis, e; gramen, inis; in; vastus, a, um; litus, oris (<i>w 6. przyp.</i>); turbidus, a, um; mare, ris.
Zielona trawa na obszernym brzegu burzliwego morza	spleudidus, a, um. sidus, eris;
Błyszczące gwiazdy	

Pora pogodna ale powietrze wilgotne	tempestas, atis; serenus, a, um; sed; aer, aeris; humidus, a, um.
Przyjemne żarciki	jucundus; s. l. salis.
Z jąc pierzchliwy	lepus, oris; timidus, a, um.
Grzebień miedziany	pecten, inis; aheneus, a, um.
Nieuzyteczne otręby	inutilis, e; furfur, uris.
Mchy europejskie	lichen, enis; europaeus, a, um.
Chora wątroba	aeger, gra, um; splen, enis.
Wesoła młodość i zgrzybiata starość	lactus, a, um; juvenus, utis; decrepitus, a, um; senectus, utis.
Na twardym kowadło	in durus, a, um; incus, udis.
Przez nieprzebyte bagniska	per impeditus, a, um; palus, udis. (w 4. przyp.)
Polne myszy i nocni złodzieje	agrestis, is; mus, uris; nocturnus, a, um; fur, uris.

4. Deklinacja czwarta.

Na *u* są wszystkie rodzaju nijakiego, na *us* męzkiego; wyjąwszy nazwiska niektórych drzew; tudzież Imiona umieszczone w Gram. §. 27. 3, c. w Uw.

Obszerny dom	spatiosus, a, um; domus.
Ręka prawa i lewa	manus; dexter, tra, um; sinister, tra, um.
Szpetne gesta	foedus, a, um; gestus.
Dojrzałe owoce	maturus, a, um; fructus.
Na prawem skrzydle nieprzyjacielskiego wojska	in dexter; cornu (w 6. prz.); hostilis, e; exercitus.
Zgrzybiate staruszki siedzące pod starym i cienistym dębem	decrepitus, a, um; anus; sedens, ntis; sub vetus, eris; opacus; quercus, (6. prz.)
Gminy miejskie i wiejskie	tribus; urbans et rusticus, a, um.
Wesoła twarz mojej świekry	hilaris, e; vultus; meus, a, um; socrus.
Przez obszernie krużganki	per amplius, a, um; porticus.
Straszliwy mróz	horrendus, a, um; gelu.
Twarz gwałtowném uderzeniem oszpecona	vultus, violentus, a, um; ictus; foedatus, a, um.
Gwałtowny napad nieprzyjacielskiego wojska	vehemens, ntis; impetus; hostilis, e; exercitus.
Zimnemu napojowi	gelidus; potus.

Sucho figi schowane w ciemnych jaskiniach
 Po przykrym upale straszliwie pioruny
 Zgon przykry twojej świekry
 Wielkie karawany naszego wojska

sicens; scus, conditus; in opacus, specus. (*Abl.*)
 post gravis, e; aestus (*Accus.*);
 terribilis, e; tonitru.
 obitus; acerbus; tuus; s.
 magnus; commeatus; noster;
 exercitus.

5. Deklinacya piąta.

Imiona tej deklinacyi są żeńskie; oprócz *dies*, dzień, i *meridies*, południe, które są rodzaju męskiego; jednak *dies* w pojedynczej liczbie używa się i w żeńskim rodzaju, kiedy znaczy pewien oznaczony dzień t. i. termin (*dies constituta, dicta, statuta.*)

Piękna twarz
 Wiara podejrzana
 Wszystkie moje nadzieje
 Szereg ciągly wesolych dni
 Zmieniona postać twoich rzeczy.
 Na wyznaczony dzień (t. *est termin.*)
 Wojsko w trzecim szyku ustawione
 Szyki nieprzyjazne występujące na obszerną równinę
 Mglisty dzień ale południe pogodne
 Dzień świąteczny
 Prawdziwy obraz twego pokolenia
 Szanowna siwizna
 Nasze szyki na chropowatym łodzie ustawione; nieprzyjacielskie na wygodnej równinie.
 Naganna miękosć i haniebna rozpusta pewna zguba twojej nadziei

facies; formosus, a, um.
 fide.; suspectus, a, um.
 omnis, e; spes; meus, a, um.
 series, continuus, a, um; laetus, a, um; dies.
 mutatus, e, um; facies; tuus, a, um; res,
 dictus, a, um; dies (*w 6. przyp. bez Przyimka.*)
 exercitus, us; in tertius, a, um;
 acies (*w 6. przyp.*); collocatus, a, um.
 acies; infestus, a, um; descendens, ntis; in vastus, a, um; planities. (*4. prz.*)
 nubilus, a, um; dies; sed meridies; serenus, a, um.
 d., festus
 verus; effigies; tuus; progenies.
 venerabilis, e; canities.
 noster; acies; in asper, era, um; glacies; constitutus; hostilis, e; in opportunus; planities (*Abl.*)
 vituperabilis, e; mollities. turpis, e luxuries; cortex; pernicies; tuus: spes

6. *Osobne Przykłady na §. 104—108.*

I ojciec i matka już nieżywi	et p. et m. ; jam ; mortuus
Ręce i nogi skrwawione	manus ; pes ; cruentus
Twój brat i siostra oju memu najmilsi	tuus ; fr. ; soror ; pater ; meus ; carissimus.
Praca i rozkosz najniepodobniejsze między sobą ; a je- dnak naturalnym węzłem połączone	labor, oris ; voluptas, atis ; dissimillimus ; inter se ; et tamen ; naturalis ; e ; vinculum conjunctus.
Matka i siostra zagniewano, brat i córka pojednani	m. et s. ; iratus ; fr. et f. ; reconciliatus
Książki i niewolnicy do Grecyi posłani (§ 106 p. i § 107)	l. ; servus, i ; in Graecia (Accus.) ; missus
Wszystkie konie i ptaki wymordowane	omnis, e ; equus, i ; avis, is ; necatus.

II. Apozycya i Predykat, który w polszczyźnie często w 6. przypadku stoi, zgadzają się w łacinie z tym Rzeczownikiem, któremu są przydane, w przypadku, i jeżeli być może, także w rodzaju i liczbie.
(Gr. §. 100. i §. 101. 2.)

Cycero, sławny mówca, był także filozofem	Cicero, onis ; nobilis, e ; orator, oris ; fuit, etiam, philosophus.
Wprawa jest najlepszym nauczycielem	usus, us. est, optimus, a, um, magister, tri.
Arystydes, syn Lizymacha, ze wszystkich był najsprawiedliwszym	Aristides, dis ; filius, ii ; Lysimachus, i ; omnis, e (położyć w 2 przyp. bez przyimka) ; fuit ; justissimus, a, um.
Alexander, zwycięzca Persów, był synem Filipa.	Alexander, dri ; victor, oris ; Persa, ae ; fuit ; filius ; Philippus, i.
Bogu, twórcy wszech rzeczy, cześć i chwała.	Deus, i ; auctor, oris ; omnis, e ; res, ei ; laus, dis ; gloria, ae.
Sokrates, najmędrszy z Greków, był razem najpocziw- szym z ludzi.	Socrates, is, sapi entissimus, a, um, Graecus, i (Gen. plur. bez przyimka) fuit, simul, probissimus, a, um, homo, inis (Gen. plur.,

Etna i Wezuwiusz są ognistemi górami.
Wielkie wojsko Xerksesa, Króla Persów, nie było bitne.

Galenus, Hippocrates i Celsus najslawniejsi byli lekarze; tamci byli Grecy, ten Rzymianin.

Gniew i namiętność są najgorszemi doradcami.

Zazdrość ciągłym jest towarzyszem świetnego losu

Sen jest obrazem śmierci.

Romulus i Remus założycielami byli miasta Rzymu, stolicy Włoch.

Ty jesteś pilnym uczniem

Aetna, ae; Vesuvius, ii; sunt; mons, ntis; ignivomus, a um. magnus, a, um; exercitus, us; Xerxes, is; rex, regis; Persa, ae; non fuit bellicosus, a, um.

- - -; celeberrimus, a, um, fuerunt, medicus, i. illi, fuerunt, Graecus, i, hic, Romanus, i.

Ira, libido, inis, sunt pessimus, a, um, consultor, oris. invidia, assiduus, a, um, est, comes, itis, eminens, ntis, fortuna, ae.

somnus, i, est, imago, inis, mors, rtis.

- -, conditor, oris, fuerunt, urbs, bis, Roma, ae, caput, itis, Italia, ae.

Tu, es, diligens, ntis, discipulus.

III. Zaimek względny *qui, quae, quod* zgadza się z Rzeczownikiem, do którego się ściąga, w rodzaju i liczbie; także i w przypadku, jeżeli jest rządzony od tego samego Słowa. (Gram. §. 100. 3. i Uw.) Toż samo prawidło służy także dla względnych Przymiotników *quantus* (jak wielki) i *qualis* (jaki).

Tarkwiniusz, który był ostatnim Krolem Rzymian, na wygnaniu umarł.

Alexander wielki, którego czyny Kurcyusz i inni opisali, w Babilonie umarł.

List, który wczoraj do ojca napisałeś, dziś jest oddany.

Mój ojciec wystawił dom tak

Tarquinius, ii; qui, quae, quod, fuit, ultimus, a, um, rex, Romanus, i, in exilium, ii (w 6 prz.) mortuus est.

- -, magnus, a, um, qui, factum; i, Curtius, ii, alius, a, ud; descripserunt, Babilon (Ablat. bez Przyimka.)

epistola, ae, qui, heri, ad, pater, tris, scripsisti, hodie, est, redditus, a, um.

meus, a, um, -- aedificavit, do-

wielki, jak wielki jest dom twego brata.	mus, us, tantus, a, um, quantus, a, um, est, -- tuus a, um; frater, tris.
Zamiar, który wczoraj powzięłem, nie podoba się oycu	consilium, qui, -- ceperam. displicet --
Siostra twoja, jaką miała matkę, taką i sama jest.	soror, oris, tuus, a, um, qualis e, habuit, mater, tris, talis, e, et, ipse, a, um, est.
Przyjaciele, których radę przyjąłem, odstąpili mnie	amicus, i, qui, cons. sequutus sum, deseruerunt me.
Posłaniec, któremu dałem list, jeszcze nie wrócił	tabellarius, ii, qui, dedi, epistola, ae, nondum, reversus est.
Kobiety, których dom ojcu pokazywałem, poszły do człowieka*, od którego go kupiły.	mulier, eris; qui, d., p., ostendi, iverunt, ad h., a (6. przypad.) --, illam emerant.
Owe pustynie, które teraz ogrodami się zowią, a które rączej są lasami.	ille, desertum, qui, nunc, h., appellantur zowią się), qui, potius, sunt, silva (nb. podług §. 107 Uw. 3.)

IV. Przykłady na zgodę Słowa z Subjektem (Gram. §. 109—113. *)

Ja pozdrawiam oycy-- , ty orzesz rolę-- a on odmienia siedlisko-- my sądzimy sprawy-- wy znosicie nieszczęścia-- , oni czyszczą suknie: -- lekarz leczy ranę-- nieprzyjaciele pustoszą grunta.	ego, salutare, p. -- tu arare. ager -- ille, mutare, sedes, (is) -- nos, judicare, causas tolerare, malum -- illi, purgare, vestis, (is) -- medicus, sanare, vulnus, (eris) -- hostis, vastare, ager.
Kto liczy pieniądze?-- my liczymy pieniądze, a wy wolicie służących -- ojciec niesie chleb -- a siostry gotują obiad -- ja pracuję w ogrodzie, -- a ty spieszysz do miasta.	quis, numerare, pecunia (w liczbie pojed.) -- -- vocare, famulus -- -- portare, panis, (is) -- soror, parare, prandium -- laborare, in hortus, i (Abl.) -- festinare, in urbs (Accus.)
Nie znam człowieka, który puka do drzwi -- witasz i do	ignorare (znaczy <i>nieznać</i>), homo, qui, pulsare, janua

(*) Następujące przykłady można Uczniom kazać przeprowadzić przez wszystkie osoby i liczby: np. *Ty pozdrawiasz ojca, ja orzę rolę i t. d. i znowu: On pozdrawia ojca, my orzemy rolę i t. d.* Tym sposobem liczba przykładów stanie się 36 razy większą.

pokoju wzywasz? -- sadzasz na kauapie i obdarzasz pokarmem i napojem? -- taka ludzkość zdoła człowieka, -- nieludzkość zaś hańbi.

Twój brat i siostra chwają życie wiejskie, jako spokojne, -- gdzie bezustannie owca becza, -- psy szczekają, -- żaby skrzeczą, -- ptaki śpiewają, -- i same źródła z szelestem płyną.

Zimne wiatry-północne wieją gwałtownie, a gęste chmury skrapiają ziemię obfitym deszczem.

(Accus. bez Przyimka) - salutare, in conclave, (is Acc.) vocare? - collocare, in lectulus (Abl.) donare, cibus (is) potus; (us)? - ejusmodi (zostanic tak), humanitas, ornare, b. - inhumanitas, vero, dedecorare.

- laudare, vita, rusticus (a, um), ut tranquillus (a, um) ubi, perpetuo, ovis (is) balare - canis (is) latrare, - rana, coaxare -- avis (is), cantare -- ipse, (a, um), fons, (tis) cum strepitus (us, Abl.), manare.

gelidus (a, um) Aquilo (onis wiatr półn.) flare, valide, - densus (a, um), nubes (is), rigare, terra, largus (a, um), imber (bris).

V. Przykłady na deklinacye Zaimków (Gr. §. 46.) tudzież na konjugacyą Słowa *esse* ze złożonemi z niego (Gram. §. 57. nast. i §. 68.) i czterech konjugacyi foremnych.

1. Słowo *esse* ze złożonemi. (*)

Twarz *a.* mego *b.* ojca *c.* równio *d.* piękua *e.* jest, *f.* jak *g.* malowany *h.* obraz *i.* tej *k.* twarzy.

a. *Facies, ei.* *b.* *meus, a, um.* *c.* *pater, tris.* *d.* *aeque, n. pulcher, chra, rum.* *f.* *esse, g. ac.* *h.* *depictus, a, um.* *i.* *effigies, k.* *hic, haec, hoc.*

Tego człowieka *a.* szczodrobliwosc *b.* wielu *c.* się przysłużyła *d.*

a. *homo, minis.* *b.* *liberalitas, atis.* *c.* *multi, ae, a.* *d.* *prodesse.*

(*) Różne odmiany przykładów znacznie powiększyć mogą liczbę, np. *Twarze ojców są, były, będą* i t. d. *piękne. Myśmy się wielu przysłużyli; wy się przysłużyście* i t. p.

Tych ludzi bogactwa *a.* wam biednym *b.* dopomogły *c.*
a. divitiae, arum - tu. b. miser, ra, um. c. prodesse.
Ten, *a.* który *b.* innym *c.* dopomaga, godzien *d.* jest,
aby *e.* i *f.* jemu *g.* inni dopomagali *h.*

a. Is, ea, id b. qui, quae, quod. c. alius, a, ud. d. dignus, a, um. e. ut. f. et g. ille, a, ud. h. (Conjunctivus praesentis).

Dopóki *a.* będziesz dobry *b.* będziesz mi *c.* miły *d.*
bądź więc *e.* zawsze *f.* dobrym, abyś *g.* mi za-
wsze miłym być mógł *h.*

a. donec. b. bonus, a, um. c. ego. d. gratus, a, um, e. igitur. f. semper. g. ut. h. posse (Conjunctiv. praesent).

Napój, *a.* w *b.* którym jest *c.* cukier, *d.* słodki *e.* jest.
a. Potio, onis. b. in z Ablat. c. inesse. d. saccharum, ri. e. dulcis, ce.

Co *a.* było wczoraj *b.* złém, *c.* dzisiaj *d.* to może
e. być dobrém *f.*

a. quod b. heri c. malus, a, um. d. hodie, e. posse. f. bonus, a, um.

Szczodroblliwość mego stryja *a.* tak wielka *b.* była,
iż *c.* każdemu *d.* biednemu dopomagał *e.*; ale *f.*
gdy *g.* on *h.* był biednym, nie było nikogo (*potac.*
nikt *i.* był), któryby jemu *k.* dopomógł *l.*

a. patruus, ui. b. tak w. tantus, a, um. c. ut. d. quilibet, quaelib., quodl. c. (Conjunct. Imperf). f. at g. quum. h. ille, a, ud. i. nemo. k. ipse, a, um, l. (Conjunct. Imperf.)

Dopóki *a.* będę inogł, będę usiłował *b.* dobrym do-
pomagać, *a.* *c.* nikomu nieszkodzić. *d.*

a. Quoad b. studere (tu będzie studebo) c. et d. obesse.
Nasi *a.* rodzice *b.* wielu dopomogli ludziom, byliby
dopomogli *c.* wszystkim, *d.* gdyby *e.* byli mogli *f.*

a. Noster, tra, um. b. parens, tis. c. byliby dop. (Plusquam. Conjunct.) d. omnis, e. e. si. f. (Plusquam. Conj).

Między *a.* Warszawą *b.* i Pragą *c.* jest *d.* rzeka *e.*
Wisła *f.*

a. Inter b. Varsavia, ae. (Accusat.) c. Praga, ae. (Accusat). d. interesse. e. fluvius, ii. f. Vistula, ae.

Wszyscy ludzie mający dopomódz ojcu memu, byli wczoraj *a.* u *b.* twojej ciotki *c.*

a. *heri.* *b.* *apud.* *c.* *amita* (Accusat.)

Nawet *a.* chociażbym *b.* był *c.* najuczniejszym *d.* dumnym *e.* nigdy *f.* nie będę

a. *vel b. si c.* (Conj. Praes) *d.* *doctissimus,* *a,* *um* *e.* *arrogans,* *f.* *nunquam.* po łac. nigdy będę.

O gdybym *a.* był *b.* w młodości *c.* pilniejszym *d.* w naukach, *e.* uczniejszym *f.* byłbym *g.* teraz *h.*

a. *o utinam* *b.* (Plusq. Conj.) *c.* *juventus.* Abl. z *in* *d.* *diligentior,* *oris* *e.* *literae,* *arum.* Abl. z *in* *f.* *doctior,* *oris* *g.* (Imperf. Conj.) *h.* *nunc.*

Jeżeli to potrafię *a.* wytłómaczyć, *b.* nikt *c.* nie będzie nademnie *d.* szczęśliwszym *e.*

a. *possum.* Futur. exact. *b.* *explicare* *c.* *nemo* po łac. nikt będzie *d.* Abl. od *ego* *e.* *felicior,* *oris.*

Bądźcie *a.* niewinnymi *b.*; to *c.* wam niech będzie *d.* najwyższą *e.* ustawą *f.*

a. *Jussiv.* *b.* *innocens,* *ntis* *c.* *hic,* *haec,* *hoc.* zgodzone w rodzaju i przypadku z Predykatem *lex* *d.* Imperat. *e.* *supremus,* *a.* *um* *f.* *lex.*

Ten obrońca *a.* miał ci dopomódz *b.* w sądzie; *c.* jeszcze *d.* teraz ma ci dopomódz, *e.* i dopomoże, *f.* jeżeli będzie mógł *g.*

a. *patronus,* *i* *b.* miał dopom. Futur. periph. praeter. od *adesse* *c.* *in judicium* Abl. *d.* *etiam* *e.* *ma* *dop.* Fut. periph. praesent. od *adesse* *f.* Fut. simple. od *adesse* *g.* Fut. exact.

Bądźcie *a.* zawsze gotowi *b.* na śmierć, *c.* jak skoro *d.* jest niewiadome, *e.* kiedy *f.* przybędzie *g.*

a. Imperat. *b.* *paratus* *c.* Accus. z *ad,* albo sam przyp. *3.* *d.* *siquidem* *e.* *ignotus,* *a,* *um* *f.* *quando* *g.* — Conj. Futuri periph. praes. od *adsum.*

Miałeś być lekarzem, *a.* jesteś zaś *b.* żebrakiem *c.*

a. *medicus* *b.* *autem* *c.* *mendicus.*

Na cóż *a.* się przyda, *b.* żem był *c.* bogatym *d.* kiedy *e.* teraz *f.* ubogim *g.* jestem *h.*

a. na cóż, *quid* *b.* Praes. od *prodesse* *c.* żem był razem wyrazić przez Infnit. praeter. *d.* Accusat. od *dives,* *itis* *e.* *quum* *f.* *nunc* *g.* *pauper,* *pauperis* *h.* Conj.

Kto *a.* jest szczęśliwszy, *b.* ten co *c.* jest, lub *d.* ten co *e.* dopiero *f.* ma być bogatym?

c. *uter b. felicior, oris c.* ten który. *qui, d. an. e. który f.* tego nie wyrażać.

Widoczna *a.* jest, że *b.* on *c.* ci w tej rzeczy *d.* będzie pomocnym; *e.* a i *f.* to nie tajno, *g.* że pomoc *h.* jego bardzo *i.* ci pożyteczną być *k.* może *l.* i będzie *m.*

a. manifestus, a, um b. nie wyrazi się *c.* położyć w przyp. 4. *d.* przyp. 6; a Przyimek in położyć między Zaimkiem *bic* i Rzeczownikiem *res e.* od *adesse* Infinit. Futuri, *którego* Jmiesłów zgodzić z *eum f. a* i nie razem *neque g. ignotus, a, um h. auxilium i. multum k. póź. być.* Infinit. praet. od *prosum l.* Inf. praes. *m. będzie,* rozumie się *pożyteczną;* razem przez Infinit. Futuri od *prosum,* *którego,* Jmiesłów zgodzić z *auxilium* (pomoc).

2. Konjugacya pierwsza.

Twoja *a.* siostra *b.* wczoraj u ciotki śpiewała *c.* pięknie *d.* i od *e.* wszystkich, którzy tam *f.* byli, *g.* pochwaloną została *h.*; moja także *i.* siostra byłaby śpiewała, *k.* gdyby *l.* jéy głos *m.* nie był *n.* chrapiwy *o.*

a. Tuus, a, um. b. soror, oris. c. cantare. d. suaviter. e. ab z 6 przypadkiem, *f. ibi. g. adesse. h. laudare. i. quoque. k. będzie* Plusquamp. Coniunctivi. *l. gdyby nie* znaczy razem *nisi. m. vox, vocis. n. Plusq. Coniunct. o. raucus, a, um.*

Tańcuj *e.* chłopcze, *b.* a ja ci tańczącemu śpiewać będę; a jeżeli *c.* możesz razem *d.* tańcować i śpiewać, proszę *e.* cię, abyś śpiewając tańcował *f.*

a. Saltare. b. puer, eri. c. at si. d. simul e. rogare, f. Coniunctiv. Praesent.

Żołnierze, *a.* którzy odważnie *b.* walczyli *c.*, pochwaleni zostali od wodza, *d.* a niektórzy *e.* nawet *f.* nagrodami *g.* obdarzeni *h.*

a. miles, itis b. fortiter — albo — strenue. c. pugnare (Plusqup.) *d. dux, ducis. e. nonnulli, ae, u. f. etiam. g. praemium, ii. h. donare — albo — ornare,*

Gdy nieprzyjaciele *a.* zwyciężeni zostali, *b.* i do *c.* lasu *d.* dążyli, *e.* nasz *f.* wódz rozkazał *g.* swoim *h.* żołnierzom, aby, jakby *i.* najprędzej *k.* mogli, *l.* spieszyli się *m.*, i nieprzyjaciela tył *n.* podającego *o.* dręczyli *p.*, i ucieczkę *q.* jego wstrzymywali. *r.*

a. *quum* — *hostis, is.* *b.* *superare* (Plusqu. Conj.) *c.* *in.* *d.* *sylva.* (Accusat.) *e.* *properare.* (Imperf. Conj.) *f.* *noster, tra, um.* *g.* *imperare.* *h.* *suus, a, um.* *i.* *quam.* *k.* *celerrime.* *l.* Imperf. Conj. *m.* *festinare* Imp. Conj. *n.* *tergum, i* (położyć *•* liczbie mnogiej.) *o.* *dare.* *p.* *vexare* (Imp. Conj.) *q.* *fuga, ae.* *r.* *tardare* (Imp. Conj.).

Nie tylko *a.* w bitwie *b.* nasi zwyciężyli nieprzyjaciół, ale *c.* i obóz *d.* od nich założony *e.* zdobyli *f.* i spustoszyli *g.*

a. *tantum.* *b.* — *acies, ei* (Ablat) *c.* *sed.* *d.* *castra, trorum.* *e.* *locare.* *f.* *expugnare.* *g.* *vastare.*

Wysoce *a.* niegdyś *b.* od Greków ceniąca była *c.* nauka *d.*

a. *magni* *b.* *olim* *c.* *aestimare* (Perfectum) *d.* *doctrina, ae.*

Proś *a.* Boga, aby ci dał *b.* umysł *c.* zdrowy *d.* w zdrowém *e.* ciele.

a. *orare* *b.* *dare* (Conjunctivus Praes.) *c.* *mens, ntis* *d.* *sanus* *e.* *corpus, oris.*

Sposób *a.* budowania *b.* od samej *c.* natury ludziom wskazany jest *d.*

a. *ratio, onis* *b.* *aedificare* (Gerundium na di) *c.* *ipse, a, um* *d.* *monstrare.*

Chwaleniem *a.* i wynadgradzaniem *b.* pobudzamy *c.* do cnoty *d.*

a. *laudare* *b.* *ornare* (Ablat. Gerundii). *c.* *incitare*

Chwalmy *a.* postęпки *b.* godne pochwały, *c.* a ganiemy *d.* naganne *e.*

a. Conjunct. praesent. *b.* *factum; facinus, oris* *c.* *godny pochw.* razem wyrazić przez Particip. Fut. passivi zgodzone z Rzeczownikiem *d.* *vituperare* (Con. Praes.) *e.* przez Particip. Fut. passivi.

Nie *a.* wątpij *b.* że *a.* otrzymasz *d.* jeżeli będziesz prosił. *e.*

a. ne b. dubitare Jussiv. lub Coniunctiv. Praes. *c.* nie położy się *d.* dodadź naprzód w łacinie Zaimek *ty* położony w przyp. 4. a potem wiaźać od słowa *impetrare* Infinit. Fut., zgadzając jego Imiesłów z zaimkiem *te e. rogare* (Fut. exact.)

Nie wątpił ojciec, że *a.* syn *b.* byłby otrzymał *c.* gdyby był prosił *d.*

a. nie położy się wcale *b.* w przyp. 4. *c.* Infinit. Futuri (ale z *fuisse* nie *esse*) i Imiesłów jego zgodzić z *filium. d.* Plsqp. Coni.

Wy dziewczki *a.* pomyjcie *b.* stoły *c.* i ławki *d.*, a chłopcy *e.* niechaj wyczyszczą *f.* jadalnię. *p.*

a. ancilla b. lavare (Jussiv) *c. mensa, ae d. scamnum e. puer, eri f. purgare* (Imperat) *g. coenaculum.*

Przyczyny *a.* odmówienia *b.* skąpemu *c.* nigdy *d.* nie brakuje *e.*

a. causa (wprz. 1. jako Sub.) *b. negare* (Genit. *Gierud.*) *avarus d. nunquam e. deesse* zgodzone z Subiektem,

Zważać na to trzeba, *a.* aby codziennie *b.* obmyła się *c.* twarz *d.* szyja *e.* uszy *f.* i ręce. *g.*

a. observare. Położyć samo Gerundium przyp. 1 i dodadź *est b. quotidie c. lavare* (Coniunct. praes. w bierném znaczeniu) *d. facies d. collum f. auris. is g. manus.*

Gdy mu miałem nakazać *a.*, aby tańczył, *b.* oświadczył *c.* mi, że *d.* jest chory *e.* na nogę *f.*

a. imperare — Futur. periphr. praeteriti w Trybie łączącym dla *quum b. saltare* (Coniunct. Imperf.) *c. significare d.* nie położy się *e.* dodadź *se*; a *chory* iest wyrazić razem przez Infinit praes. słowa *laboro f. pes pedis* (6 przyp. bez Przyimka.)

3. Konjugacya druga.

Zamiar *a.* zniszczenia *b.* doszczętu *c.* nieprzyjaciół podobał się *d.* żołnierzom; chętnie *e.* więc *f.* u-

słuchali *g.* wodza *h.* i usługę *i.* swoją mu ofiarowali *k.*

- a.* *Consilium*, *ii.* *b.* *delere* (Gerundium Genitiv.) *c.* *ad internecio*, *onis.* (Accusat.). — Ale w łacinie ułożyć wyrazy tym porządkiem: *zamiar nieprzyiaciół* (Accusat.) *do szczętu zniszczenia d.* *placere.* *e.* *libenter.* *f.* *igitur.* *g.* *parere.* *h.* Dativ. *i.* *opera.* *ae.* *k.* *praebere.*

Wojsko *a.* mające wojować *b.* długo *c.* uczone być *d.* powinno *e.* sztuki wojskowej *f.* i długo ćwiczone być *g.* w broni *h.*

- a.* *exercitus*, *us*, *b.* *pugnare.* *c.* *diu.* *d.* *dócere.* *e.* *debere.* *f.* *ars*, *tis*, — *militaris*, *e* (Accusat.) *g.* *exercere.* *h.* *in arma*, *orum* (Ablativ).

Nasi unikając *a.* bitwy *b.* w obozie *c.* się chowali, *d.* i walcząc *e.* wycieczkami *f.* więcej *g.* nieprzyjacielowi szkodzili, *h.* iak *i.* gdyby *k.* go w bitwie *l.* byli zwyciężyli.

- a.* *detrectare* (Imiesłów zgodzić z Subjektem) *b.* *certamen*, *minis.* (Accusat.) *c.* *in* — z 6. Przyp. *d.* *se tenere.* *e.* *pugnare* (Gerund. Ablat.) *f.* *eruptio*, *onis.* *g.* *plus.* *h.* *nocere.* *i.* *quam.* *k.* *si.* *l.* *acies*, *ei* (Ablat. z in.) *m.* *superare* Coniunctiv. Plusqu.

Bardzo *a.* żałuję, *b.* że *c.* ciebie przestrzegającego *d.* nie usłuchałem *e.* jakem *f.* był powinien *g.*

- a.* *valde.* *b.* *dolere.* *c.* *quod.* *d.* *monere.* (ciebie przestrzegającego po łacinie położyć w trzecim przypadku) *e.* *parere* — albo *obtemperare* (Coniunctiv. Perfect.) *f.* *ut.* *g.* *debere* (Perfect, Indicat.).

Od zimna *a.* zwykliśmy *b.* się chronić *c.* futrami *d.* od gorąca *e.* zaś bronimy się kryjąc się *f.* w miejscach ciemnych *g.*

- a.* *frigus*, *oris.* *b.* *solere.* *c.* po łacinie tak wyrazić: *zimno zwykliśmy oddalać (arcere) futrami d.* *pellis*, *is.* *e.* *aestus*, *us.* Lecz znowu będzie po łac. *gorąco zaś (autem) oddalamy (prohibere) f.* kryć się, *latere.* *g.* *locus umbrosus.*

Bóg niechaj oddala *a.* od nas bezbożne *b.* myśli *c.*

- a.* *prohibere* (Conj. praes.) *b.* *impius.* *c.* *mens.* *utis* lub *conitatio*, *onis.*

Ta cytryna *a.* zdaje mi się *b.* nie mieć *c.* słońca *d.* i gdyby nie *e.* stała *f.* w cieniu *g.* obfitsze *h.* miałyby *i.* owoce *k.*

a. citrus, *i b.* od *videre* bierno zakończenie *c. nie mieć* razem przez *carere* *d. sol, solis.* Ablat. *e. gdyby nie* razem *nisi* *f.* tu przez *latere* (Imperf. Coniunct.) *g. umbra.* (Abl. z *in.*). *h. uberior, oris* *i. habere* (Conj. Imperf.) *k. fructus, us.*

Bylibyśmy się utrzymali *a.* przy naszym zdaniu *b.* gdybyś ty nie *c.* był nas odstraszył *d.* od przedsięwzięcia *e.*

a. obtinere. Ale po *Iac.* hędzie: *bylibyśmy utrzymali* (Conj. Plusq.) zdanie *b. sententia* *c.* gdyby nie, *nisi* *d. deterrere* (Conj. Plusqu.) *e. inceptum* (Abl. z *ab.*).

Przebaczenie *a.* jest darowanie *b.* zasłużonej *c.* kary *d.*

a. venia. *b. remissio, onis,* *c. mereo* *d. poena.*

Uczniowie *a.* Pitagoresa *b.* uczącego *c.* pięć *d.* lat *e.* milczeli *f.*

a. discipulus *b. Pythagoras, ae* *c. docere* *d. quinque* *e. annus* (4. przyp.) *f. tacere* (Perfectum).

Baleś się *a.* go napomnieć, *b.* a milczeniem *c.* najwięcej *d.* mu zaszkodziłeś *e.*

a. titere. *b. monere.* *c. tacere.* *d. plurimum.* *e. nocere.*

My siedząc *a.* obiadujemy, *b.* Rzymianie zaś leżeli *c.* jedząc obiad *b.*

a. sedere. Ale *Imiesłów* zgodzić z *Subjektem* w *liczbie* *b. coenare.* *c. cubare.*

Przyszedłem *a.* cię napomnieć *b.*, abyś chcąc go zatrzymać *c.* użył *d.* wszelkiego *e.* starania *f.* do podobania się *g.*

a. venire. Perfectum ma *veni* *b. monere.* Położyć *Supinum* albo *Particip.* Fut. activi zgodzone z domyślnym *Subjektem* *ego* *c. retinere.* Ale chcąc zatrzymać wyrazić razem przez *Partic.* Fut. activi zgodzone z domyślnym *Subj.*, tu *d. adhibere* (Coniunct. praes.) *e. omnis, e* *f. cura* lub *diligentia.* w przyp. 4 *g. placere,* (Gerund. przyp. 4. z *ad.*).

4. Konjugacya trzecia.

Na *a.* list *b.* który do *c.* ciebie pisałem był *d.* w roku *e.* przeszłym *f.* nie odpisałeś *g.* mi dotąd *h.* Pomimo tego *i.* jednak *k.* posłałem *l.* ci ten drugi *m.*; ale trzeci *n.* nie wprzód *o.* posłę *p.*, aż *q.* na ten odpowiesz *r.*

a. *ad.* *b.* *epistola.* *c.* *ad* z 4. przyp. *d.* *scribo, ere:* Perfectum *scripsi*, Supinum *scriptum.* *e.* *annus, i* (Położyć wraz z Przymiotnikiem w Przyp. 6. bez Przyimk.) *f.* *praeteritus.* *g.* *rescribere.* *h.* *adhuc.* *i.* *nilo minus.* *k.* *tamen.* *l.* *mittere:* Perf. *misi*, Sup. *missum.* *m.* *alter, tera, um.* *n.* *tertius, a, um.* *o.* *prius.* *p.* Futur. simplex nie *exactum.* *q.* *quam.* *r.* *respondere:* Perf. *ondi.* Sup. *onsum.* (Położyć Futur. exact.).

Nauczyciel *a.* gdy wstał *b.* rano *c.* i brodę *d.* sobie ogolił, *e.* uczniom *f.* prędko *g.* wstać kazał *h.* i wyprowadził *i.* ich w pole *k.* dla *l.* widzenia żołnierzy, którzy ćwicząc się *m.* dobywali *n.* góry *o.* rowem *p.* i wałem *q.* otoczonej *r.*

a. *praeceptor, oris.* *gdy,* postquam z Perf. *Indic.* lub quum z *Plusqu. conjunct.* *b.* *surgere:* P. *surrexi.* S. *surrectum.* *c.* *mane.* *d.* *barba, ae.* *e.* *radere:* P. *ra-si.* S. *rasum.* *f.* *discipulus, i,* (położyć w przyp 4.) *g.* *celeriter.* *h.* *jubere:* P. *jussi,* S. *jussum.* *i.* *educere.* P. *uxi,* S. *uctum.* *k.* *in campus, i* (Accusat.). *l.* położyć najprzód żołnierzy, potem widzenia (*videre,* P. *vidi* S. *visum.*, — będzie tu (*Gerund. Genit.*)). *a* naostatku dla (*causa*) *n.* *oppugnare.* *o.* *mons. montis* (Accusat.). *p.* *fossa, ae.* *q.* *vallum, i,* *r.* *cingere.* P. *cinxi,* S. *cinctum.*

Towary *a.* przywiezione *b.* z dalekich *c.* krajów *d.* drożej *e.* bywają przedawane *f.* niżeli *g.* te, które u nas *h.* rosną *i.* albo *k.* wyrabiane bywają *l.*

a. *merx, reicis.* *b.* *advehere:* P. *exi.* S. *ectum.* *c.* *elonginquus, a, um.* *d.* *regio, onis.* (położyć wraz z Przymiotnikiem w Przyp. 6.) *e.* *carius.* *f.* *vendere:* P. *vendidi,* S. *ditum.* *g.* *quam.* *h.* *apud nos.* *i.* *crescere:* P. *crevi,* S. *cretum* *k.* *aut.* *l.* *elaborare.*

Cokolwiek *a.* czynisz *b.* czyń *c.* roztropnie⁴ *d.* i patrz *e.* końca *f.*

a. quidquid. b. agere. P. egi. S. actum c. Coniunct. Praes. d. prudenter, e. respicere. P. respexi. S. respectum. f. finis. (Accusat.).

Każde *a.* dzieło *b.* zaczynaj *c.* od Boga.

a. quivis, quaevis, quodvis. b. opus. c. incipere. P. incepti, S. inceptum.

Pilnie *a.* do nauk *b.* przykładajcie się, *c.* abyście *d.* od drugich *e.* nie byli przewyższeni *f.* usilnością *g.*

a. diligenter. b. literae, arum, w przyp. 3. c. incubere, P. incubui, S. incubitum d. aby nie razem ne. e. alius, a. ud. f. vincere. P. vici, S. victum. (Coniunct. praes.) g. industria.

Gdybym był dowodami *a.* przekonany *b.* byłbym odstąpił *c.* zdania *d.*

a. argumentum. b. przez vincere (Plusquamp. Conj.) c. desistere, P. destiti, S. destitum d. sententia (Ablat.).

Themistokles *a.* ponieważ *b.* za wolno *c.* żył *d.* i gospodarstwa *e.* był zaniedbał *f.* od ojca wyłączony został *g.* od dziedzictwa *g.*

a. Themistocles b. quoniam c. za wolno, liberius d. vivere. P. vixi, S. victum. e. gosp., res familiaris f. negligere. P. neglexi, S. neglectum. g. excludere. P. exclusi. S. exclusum. g. hereditas. (Abl. bez Przyimka).

U *a.* Lacedemończyków *b.* najwyższa *c.* cnota *d.* zależała *e.* na *f.* cierpliwości *g.*

a. apud z Przyp. 4. b. Lacedemonius c. summus d. virtus, utis e. ponere P. posui. S. positum. Będzie zaś Imperf. biernc. f. in. z przyp. 6. g. patientia.

Prawdziwie *a.* iest powiedziane: *b.* jak *c.* siew *d.* odbędziesz *e.* tak też *f.* i zbierać będziesz *g.*

a. vere b. dicere P. dixi, S. dictum. c. ut d. sementis, is e. facere. P. feci, S. factum (Futur. exact.) f. ita g. metere P. messui, S. messum.

Boga z największą *a.* czcią *b.* słuujcie *c.*

a. *summus* b. *religio* (przyp. 6. bez Przyimka) c. *colere*. P. *colui*. S. *cultum*. Położyć *Jussiv.* lub Imperativ.

Mającemu pisać a. do ciebie list b. na to zważać c. trzeba, aby wiele d. zamknął e. w niewielu wyrazach; f. jak skoro g. tak niechętnie h. czytasz i. długie k. listy b.

a. *scribere* P. *scripsi*, S. *scriptum*. b. *epistola* c. przez *agere*. Położyć *Gerundium*, a za trzeba będzie *est* d. *multa* (neutr. plur.) e. *comprehendere*. P. *hendi*, S. *nsum*. (Conj. praes) f. *pauca verba* (Abl. bez Prepozycji). g. *quando* h. Przymiotnik *invitus* zgodzony z domyślnym Subj. *tu* i. *legere* P. *legi* S. *lectum* k. *longus*.

5. Konjugacya czwarta.

Siedm a. tylko b. godzin c. spać trzeba d.; kto e. więcej f. sypia, szkodzi g. zdrowiu h. swemu.

a. *septem*. b. *nonnisi*. c. *hora*, *ae.* (4 przyp.) *dormire*. (Położyć Gerund. Nominat. i dodadź *est*). e. *qui*. f. *plus*. g. *nocere*. h. *sanitas*, *atis*.

Dzieci a. świeżo b. narodzone c. karmione bywają d. albo e. od matek f. albo od mamek g., które też h. od karmienia i. karmicielkami k. nazwane zostały l.

a. *infans*, *antis*. b. *recens*. c. *natus*. a, *um*. d. *nutrire*. e. *aut*. f. *mater*, *tris* (Położyć w 6. Przep. z Przyimkiem a) g. *nutrix*, *icis*, h. *etiam*. i *nutrire* Położyć w Gerund. Ablat. z Przyimkiem a. k. przez samo *ita*. l. *appellare*.

Żołnierze, którzy warowali a, obóz, gdy tę pracę b. skończyli, c. posłani zostali do strzeżenia d. miasta.

a. *munire*. b. *opus*, *eris*. c. *finire*. gdy, *ubi*. d. *custodire* (Part. fut. passivi. położyć w raz z Rzeczownikami urhs w Przypad. 4. z Przyimkiem *ad*.)

Dawni a. Rzymianie b. rzadko c. grzebali d. umarłych e. ale f. ich ciała h. palili i.; Egipcyanie k. zaś b.

balsamowali *m.* umarłych, i nabalsamowanych chowali *n.*

- a. *vetus, eris, b. Romanus, i c. raro. d. sepelire. e. mortuus, i. f. sed. h. corpus, poris. i. cremare. k. Aegyptius, ii. l. autem. m. condire. n. serrare.*

Daryusz *a.* Król *b.* Persów *c.* gdy otworzył *d.* grób *e.* Semiramidy *f.* nie znalazł *g.* w nim bogactw *h.*

- a. *Darius, ii. b. rex, regis. c. Persa, ae. d. postquam, aperire. e. sepulchrum. f. Semiramis, idis. g. invenire, P. eni, S. entum. h. divitae, arum.* (w 4. Przypadku).

Bylibyśmy łaknęli *a.* i pragnęli *b.* wczoraj *c.* przez *d.* cały *e.* dzień, *f.* gdyby *g.* nam brat *h.* nie był przysłał *i.* chleba *k.* i wody *l.*

- a. *esurire. b. sitire. c. heri. d. per. e. totus, a, um.* (położyć w 4. Przypadku z *dies*) *f. dies. g. nisi. h. frater, tris. i. mittere k. panis, is. l. aqua, ae.* (*i panis i aqua* stać ma w 4. Przypadku, *esurio i sitio* w Plusq. Conj.).

Likurga *a.* prawa *b.* pracami *c.* ćwiczyły *d.* młodzież *e.* tudzież *f.* łaknieniem i pragnieniem *g.*

- a. *Lycurgus b. lex, legis. c. labor, oris. d. erudire e. juvenus, utis. f. item g. Gerund.*

Herkules *a.* do Lidyi *b.* poszedł *c.* służyć *d.* Omfali *e.*

- a. *Hercules b. Lydia (przyp. 4. z in) c. concedere (P. concessi, S. concessum) d. servire. Położyć Supinum e. Omphale, es lub ae.*

Egipcyanie kapłanom *a.* dawali *b.* umarłych *c.* do nabalsamowania *d.*

- a. *sacerdos, otis. b. tradere P. didi. S. ditum. c. mortuus d. condire. Imiestów przyszły bierny zgodzić z mortuos.*

Koń *a.* Daryusza *b.* rżeniem *c.* panowanie *d.* przyniósł *e.* panu swemu.

- a. *equus. b. Darius, c. hinnire. d. imperium. e. parere (pario, P. peperit, S. partum).*

Indyanie *a.* okrywali *b.* ciała *c.* swoje aż do nóg białym *d.* płótnem *e.*

- a. *Indus, i. b. vestire. c. corpus, oris. d. albus. e. luteum.*

Mający spać *a.* zamykają *b.* oczy *c.*
a. dormire. b. claudere. P. clausi, S. elausum c.
oculus.

Idący *a.* spać *b.* zdejmują *c.* suknie *d.*
a. ire (eo P. ivi S. itum,) b. Supinum. c. deponere. P.
osui. S. situm.

Głodnym *a.* i najgorsze *b.* potrawy *c.* naylepiej *d.* przy-
 prawionemi *e.* się być zdają *f.*

a. esurire, (Partic. praes.) b. vel pessimus, c. cibus. d.
optime, e. condire. f. videri.

Gdybyś mnie był słuchał, *a.* to dzieło *b.* oddawna *c.*
 byłoby skończone *d.*

a. audire (Plusq. Conj.) b. opus, eris. c. jam pridem,
d. finire, (Plusquamp. Conj.).

IV. Zadania na wymienione 5. prawideł.

1. Kochaj ojca i matkę, gdyż to jest powinnością
 dobrych synów i dobrych córek. — Kochaj równie
 i szanuj Nauczycieli, którzy cię uczą pożytecznych
 rzeczy (*po łac. przyp. 4.*). — Szanuj Boga, od któ-
 rego masz życie i wszystkie inne rzeczy. Ten stwo-
 rzył słońce, księżyc, gwiazdy i ziemię, i wszystkie
 rzeczy, które widzisz. — Człowiek przewyższa wszy-
 stkie zwierzęta; albowiem ma rozum, którego one
 nie mają. — Człowiek sam (*ieden*) *a)* jest uczestni-
 kiem rozumu; powinien go więc kształcić. Sam (*tyl-*
ko) *a)* może się uczyć i nabywać znajomości (*po łac.*
Accus.) rzeczy pożytecznych. — Nauki są rozmaite;
 iako to: historia, matematyka, jeografia, zwierzęto-
 pismo, które jest częścią historyi naturalnej, i inne
 niezliczone. Wszystkie te nauki są pożyteczne lu-
 dziom. — Wiele *b)* rzeczy zawierają książki, które
 możesz czytać, jeżeli ci jest znajomy język, którym
 są napisane. — Pożytek języka łacińskiego i greckie-
 go jest bardzo wielki. — Słuchaj przestroż (*łac. Accus.*)
 twoich Nauczycieli, którzy kształcą twój rozum i
 umysł.

a) *Sam, ma, mo* tylko wtenczas się w łacinie tłumaczy przez *solus, a, um*; kiedy mu się w polskim dodaje, lub, jak tu, dodadź może: *jeden, jedna, no*, albo *tylko*, np. *Wam samym* to powiem -- *Vobis solis hoc dicam.* -- W innych razach wyraża się w łacinie najczęściej przez *ipse, a, um*. np. On sam (*ipse*) mi to powiedział; rozumie się, *a nie przez kogo innego* albo: *a nie listownie doniósł.* Jemu samemu (*ipsi*) oddałem; rozum, *a nie komu innemu.*

b) *Wiele, mało, kilka* i tym podobne Przymiotniki i Przystówki mające w polskim przypadek 2. wyraża Łacinnik przez Przymiotniki *multi, tae, a; pauci, ae, a; nonnulli* i t. d. i zgadza je z Rzeczownikiem, który w polszczyźnie stoi w przyp. 2., a w łacinie musi stać w tym, którym słowo rządzi, tutaj więc w czwartym na pytanie: *kogo, co* zawierają książki?

2. Każdy człowiek pobożny czei Boga, od którego dane mu jest wszystko to co a) ma. — Xerxes był ów wielki Król Persów którego Grecy zwyciężyli. — Wiatr północny przykry jest ludziom i zwierzętom, osobliwie w czasie b) zimy. — Wisła jest rzeka, która wypływa z gór śląskich (*po łac. Śląska — Genit.*), a wpada c) w morze bałtyckie. — Ten młody i piękny człowiek jest pisarzem mojego ojca, — To piękne drzewo rozwesela nas wielkością gałęzi i pięknnością zielonych liści. — Ten biały wół bodzie swemi wielkimi rogami. — Na d) początku tego wiersza powinienes napisać duże E. a potem małe h. — Ostatnie *Bądź zdrów e)* mego ojca bardzo mi było bolesne. — Pierwszy dzień każdego miesiąca u Rzymian nazywano *Calendae*, a każdy dzień przed pierwszym *Pridie Calendas.* — Taki człowiek głupi jest; który poniósłszy f) szkodę, dopiero staje się mądrym.

a) Kiedy polskie *to* znaczy więcej niż jedną rzecz, kładzie Łacinnik *id* w liczbie mnogiej; a ściągające się do niego co wyraża zawsze przez *qui, quae, quod.* Z tej samej przyczyny Rzeczownik *wszystko* musi się tłumaczyć przez liczbę mnogą. Tutaj więc będzie: *omnia ea, quae* i t. d.

b) Na pytanie *kiedy? i gdzie?* kładź trzeba w łacinie sam przyp. 6. bez Przyimka: *Hoc anno, w tym roku; nullo*

loco, w żadnym miejscu; *brevi tempore*, w krótkim czasie; i t. p. Chyba że mowa jest o takim miejscu, przy którym Przyimek - *w* - znaczy tyle co *wewnątrz*; np. w książce, w lesie, w mieście, w kościele, wrzecie i t. p. *in libro*, *in silva*, *in urbe*, *in templo*, *in fluvio* etc. *c)* *influo*, *uxi*, *uxum*, *uere*. *d)* *a*, *ab*. *e)* *Vale Imperativus* od *valeo*, *lui*, *itum*, *lere*. *f)* *expertus* -- Imiesłów od Słowa Deponens activum: *experior*, *expertus sum*, *experiri*.

3. Rea Sylvia była sławną kapłanką bogini Westy. — Prawda najlepszym jest sędzią, a wierność najlepszym stróżem. — Między tą małą myszą a owym wielkim słoniem niezmierna jest różnica. — Muie bawi śpiewny słowik, ciebie rączy pies, który goni za zwierzyną (*łac.* *zwierzynę*). — Ten mały wróbel samiec jest. — Chytry lis unika szponów (*łac.* *Accus*) ścigającego wielkiego orła. — Biały królik i czarny kret ryją ziemię. — Dobra gospodyni trudni się gospodarstwem, i wyznacza robotę sługom. — Po mroźnym Grudniu i Styczniu przychodzi mniej ostry Luty; a po tym łagodniejszy Marzec. — Przyjemna wiosna przysstraja łąki zieloną trawą i różnobarwemi kwiatami. — Dobra obywatelka dokłada starania, aby jej dzieci były pożytecznemi krajowi. — Kochanowski i Krasicki są najslawniejsi wierszopisowie, którzy polskim językiem pisali wiersze. Sarbiewski stał się sławnym przez łacińskie poezye.

4. Sprzyjanie muz sławnymi czyni poetów. — Pióra u skrzydeł (*po łac.* *pióra skrzydeł Genit.*) orla nie tylko długie lecz także grube są. — Często odczytuję ów długi list, który byłem od ojca odebrał w przeszłym roku, (*Abl. bez Przyimk.* podług wyżej 2. b.) i tobie wyjątek posłałem. — Ten list zawiera wiele przestroóg bardzo pożytecznych (*po łac.* *przestroóg in Accus.* i *wiele z niem zgodzić podług wyżej 1. b.*). — Bardzo się dziwię, żeś woźnicy wszystkie swoje *a)* pieniądze powierzył. — Zbrodnia niehumanego zabójcy jest jawna, ale przyczyny zbrodni niedwiadome są jeszcze. — Wyszedłem był wczoraj rano z miasta, i szedłem szeroką drogą ku lasowi. — O przyjaźni, wierna przewodniczko ludzkiego życia, jak rzadka jesteś między ludźmi! — W tym roku (*Ablat. bez*

Przymka) susza zniszczyła nadzieje pracowitych rolników i przemyślnych kupców. — Godzina, o której (*sam Abl.*) dawni mieszkańcy Włoch zwykli byli obiadować, była czwarta lub piąta po południu. — Winogrona nie rosną w lasach, ale w winnicach, to jest ogrodach winnych. — Zaćmienie księżyca jest w ten czas, gdy go cień ziemi zaciemnia. — W czystej rzęce widzimy jasny księżyc i wszystkie piękne gwiazdy. — Wirgiliusz, wyborny wierszopis, opisał wierszem czyny Eneasza, który był synem Anchizesa. — Księgarze od tego są nazwani, że książki sprzedają. — Dobrzy nauczyciele budzą władze umysłu uczniów swoich; chwają pilnych, a opieszających zachęcają. — Przed wieczorem oczekuję posłańca mego przyjaciela z przyjemnymi listami. — Przyjacielu! twój list wielkie mi sprawił ukontentowanie. — Mój brat opowiedział mi swój sen. Widział przez sen w pięknym ogrodzie topolę ozdobioną srebrnymi liśćmi. Biały kruk wyleciał z gniazda, i usiadł na tém drzewie; w gnieździe zaś były złote jaja. — Pani wyszła ze służebnicami na pole, które rolnicy orali wołmi. — Okropna to jest wojna, kiedy wojsko ogniem i mieczem pustoszy. — Koty nieprzyjaciółmi są myszy i szczurów. — Brat wczoraj zabił kijem długiego węża. — Wódz rzymski wybudował okręt i spuścił go na b) Tyber w miesiącu Kwietniu (*Ablat. bez Przymka*). — Wiatr południowy spędził wielką moczochmur, które obfitym deszczem zmoczyły rolę. Widziałem bohatera, który w tej wojnie największe odniósł zwycięstwo. — Człowiek jest królem i panem wszystkich zwierząt.

a) Zaimki łacińskie zawsze muszą się stosować do osoby, do której należą. Ja *sobie* przebaczam -- ego *mihi* do veniam. Sami się chwalicie -- Ipsi *vos* laudatis i t. d. Więc tu bądźcie: wszystkie *twoje* pieniądze. b) *in* z przyp. 4.

VII. Przykłady osobne na wyjątki z Deklinacyi umieszczone w §§. 12., 14., 17., 19. i 20.

P y t a n i a.

1. Czy wszystkie Imiona Dekl. 1. mają 6. przyp. 1.

- mn. na *is*? — które go mają inaczej i dla czego?
2. Jak w starej łacinie kończono przyp. 2. pojed.?
 3. Co mamy uważać o 5. przypadku l. pojedynczej w Dekl. II. Imion na *us* i *ius*? co o Rzeczowniku *Deus*? — co o greckich na *os* i *on*?
 4. Które Imiona Dekl. III. mają 4. przyp. l. pojed. na *im* zamiast *em*? — które przyp. 6. na *i* zamiast *e*? które na *e* lub *i*?
 5. Które Imiona z tej Dekl. kończą przyp. 1. l. mn. na *ia*? które drugi na *ium*? i co o tych ostatnich uważać względem przyp. 4. l. mn.?
 6. Jaka nieforemność zachodzi w Rzeczownikach *bos* i *sus*?
 7. Co w tej Dekl. uważać należy o imionach greckich na *os*, a co o zakończonych na *a*?

P r z y k ł a d y.

Mitologią zwiemy bajeczne powieści o bogach i boginiach starożytnych narodów. — Matka moja przechadzała się wczoraj z ojcem i trzema niewolnikami, tudzież z dwiema córkami i czterema ich niewolnicami. — Siostra moja z towarzyszkami swemi zniosła podarunki wyzwolenciom i służącym. — Konie z klaczami są na łące. — Marku synu, jeżeli chcesz poznać historią bogów rzymskich, czytaj pilnie książki starożytnych poetów. — Pompejusz, wielki wodzu rzymski, jak nędzną śmiercią zginął. — Mięsa wołów i świń używamy do jedzenia. Wołmi orzemy także i wozimy ciężary; świńmi czasem jeżdżą dziwacy. — Lutnią w rękę trzymając, opiewał czyny bohaterów. — Nieszczęśliwi majtkowie widzieli zgubną Charybdę, a jednak nie uniknęli wiru. — Często matki dają dzieciom słodki miód praśny na a) suchy kaszel. — Słoń niósł na grzbiecie wysoką wieżę. — Nieludzy rabusie zabili małe dziecko toporem czy mieczem, i gwałtem zabrali pieniądze. — Jeździec często popędza konia ostrogą. — Powiększyłeś pragnienie solą. — Wielkie cia uciążliwe są kupcom. — Dzikie zwierzęta mają twardsze mięso, niż jest mięso zwierząt domowych. — Proźby pokornych i biednych zyskują

czasem wsparcie bogatych. — Gwałtowność deszczów i śniegów zaszkoziła siewom. — Dawne ludy ufały słowom wyroczni i wieszczków, i opiece bożków domowych; między którymi znaczenie Jowisza było największe. — Znajomy jest wszystkim użytek psów i kotów. — Powaga starców i ojców była bardzo wielka u Rzymian. — Sprawiedliwość sędziów rokuje pomyslny koniec twojej sprawy. — Niedostatek sił jest wadą starości. — Wierność wodzów była dla Alexandra wielkiego (*łac. Dativ.*) bardzo ważna. — Mnóstwo pochodni przyświecało wojsku odprawującemu marsz w nocy. *b)* — Chwała młodzieńców jest pociechą rodziców. — Odwiedziny klientów są patronom często przykre. — Geniusz poety spostrzegamy nie tylko w wielkich poematach, ale i w drobnych wierszach *c)*

a) *contra* przyp. 4. *b)* Ablat. bez Przyimka, albo Adverb. *noctu.* *c)* *carmen, minis.*

VIII. Przykłady na Deklinacyą 4. i 5. z wyjątkami (§. 18. i 19.) tudzież §. 21—24

P y t a n i a.

1. Czy u wszystkich Rzeczowników dekl. 4. jest przyp. 3. i 6. l. mn. na *ibus*?
2. Jak się odmienia Rzeczownik *domus*?
3. Co trzeba pamiętać o liczbie mnogiej Imion z deklinacyi 5?
4. Jak wyrazić można w łacinie przyp. 7., na który osobnej formy nie mamy?
5. Jak się deklinują Imiona z dwóch złożone?
6. Co są Imiona ułomne? i pod ilorakim względem ich ułomność uważać można?
7. Czy zawsze Imiona w liczbie mnogiej zachowują znaczenie, jakie miały w pojedynczej?
8. Co są *heteroclitica*?

P r z y k ł a d y.

Rzymski Senat było wielkie zgromadzenie czcigodnych starców, których Rzymianie ojcami zwali. —

Pociąg nieprzyjacielski zranił wodza w kolano (*po łac.* zranił kolano wodza.) — Ryby znajdują się w rzekach i jeziorach, ale nie w bagnach. — W jaskiniach skał mieszkają dzikie zwierzęta, a czasem i dzicy ludzie. — Baliśmy się rychłych poruszeń nieprzyjacielskiego wojska — Rzymskie wojska zdobyły wiele miast użyciem taranów i innych machin wojennych. — Delfiny mają mocne powonienie, chociaż żadnych nie mają a) śladów tego zmysłu. — Krety mają bardzo małe oczy i słaby wzrok. — Budowniczy królewski wystawił pasierbicy mego wuja piękny dom kosztem teściowej; a przód tego domu ozdobił długimi krużgankami. — Zazwyczaj cały dzień siedzę w domu, *) i dopiero wieczorem, kiedy mój brat do domu *) wraca, wychodzę i przechadzam się pod rozłożystymi dębami. — Żniwiarze razem ze świtem wychodzą z sierpami z domu, *) a dopiero po zachodzie słońca wracają znużeni do domu. — W przeciągu (Ablat.) trzech dni znikły wszystkie moje nadzieje. — Postać twarzy nie zgadza się z postacią całego ciała. — Wodzowie ustawiają w szyku wojska swoje. — Z domu *) mego teścia przeniosło wojsko broń i mundury do domu *) swego wodza; kaszkiety są złożone w pałacu królewskim. —

a) W łacinie kiedy już stoi w zdaniu przeczący wyraz, jak: *nemo, nihil, nullus, nunquam, nusquam* i t. p., przeczący Przysłówek *non* przy Słowie się nie kładzie. Bo kiedy stoją dwie negacye, to zdanie staje się twierdzącem, tak jakby żadnej nie było. *) Zob. Gram. §. 126 Uw. 1.

W Rzymie każdy naczelnik rodziny a) panował w domu * swoim jak monarcha w państwie. Na rozkaz ojca mógł być syn zabitym; a nikt mu nie mógł w tém dać pomocy. — Brennus z wojskiem Gallów napadł na posiadłość Rzymian, którym żadne w ten czas nie nadeszły posiłki; ale przyszedł na pomoc męźny Kamil: ten szczęściu Gallów położył b) koniec; jego bowiem usiłowaniem Rzym ocalony został, za co mu należne dziękczynienie złożyli Rzymianie, którzy mu życie i majątek ocalony byli winni. — Obywatele także i w świątyni Jowisza i każdy w swoim domu * czcili modłami Boga, za którego pomocą i łaską ** Kamil

zwyci. żył był Gallów i wygnał z posiadłości Rzymian. — W obozie Dariusza było niezmierne wojsko i dostateczna obfitość żywności. — Mój brat najął wielu robotników i mnie o tém (po łac. *to*) listownie (po łac. *przez list*) doniósł *c*). — Na przodzie kościoła S. Stanisława jest złotemi literami wypisane: „Wystawiony kosztem rządowym za staraniem Prezesa Województwa roku zbawienia 1825.“ (Gr. §. 28. i 40. N. 3). — Wódz z wojskiem wyszedł z obozu, ponieważ nie było obfitości zboża. — Z mownicy miał wódz do ludu mowę.

a) *Nacz. familii*: paterfamilias, albo w dwóch wyrazach: pater familiae. *) Z. Gr. §. 126. Uw. 1. **) w łacin. *za pomocą i łaską* prze: sam przyp. 6. b) *facere finem*. c) *significare*.

IX. Przykłady na stopnie Przymiotników i Przystawek. (§. 34. — 37. Przyłączyć tu zaraz można regułę z §. 141. i §. 187.)

P y t a n i a.

1. Jak się formuje drugi, i jak trzeci stopień Przymiotników łacińskich?
2. Czy nie zachodzą w niektórych Przymiotnikach jakie nieforemności w formowaniu stopni? i jakich zakończeń są te Przymiotniki?
3. Co trzeba uważać pod tym względem o Przym. na *us* i *is* mających przed tém zakończeniem Samogłoskę?
4. Które Przym. mają stopień 2. i 3. zupełnie nieforemnie?
5. Czy każdy Przymiotnik stopniujący się ma wszystkie 3. stopnie?
6. Co trzeba pamiętać o Przym. *multus, nequam, maturus*? co o złożonych z *prae* i *per*? i niektórych innych?

P r z y k ł a d y.

Zbieraliśmy wczoraj najdojrzalsze owoce w ogrodzie. — Nikt z Greków nie był szczodroblivszym niż Cymon, nikt sprawiedliwszym jak Arystydes. — Mury miasta są wysokie, domy są daleko wyższe, a najwyższe kościoły i wieże. — Nie masz nic nierozsą-

dniejszego (położyć to w ten sposób po łacinie: *nic est nierozsądniejszém*) nad dumę człowieka, który wielkie posiada bogactwa. — Twój stryj jest u-
 czeńszy niż mój, ale mój łaskawszy i szcudroblwszy. — Ten chłopak chociaż jest młodszy od mego małego brata *a*); w przód się jednak, niż on, nauczył pierwszych początków nauk. — Dawni Gallowie byli ludem najniespokojniejszym ze wszystkich. *b*) Dla tego Cezar, który z nimi wiódł wojnę, zawsze jak (mógł) najprędzej z Rzymu do Galii wracał. — Małpa najpodobniejsza jest do człowieka (po łac. *człowiekowi*). — Alexander najodważniejszym był ze wszystkich wodzów; on pierwszy zaszedł aż do ostatnich granic świata. — Falszywa jest wieść, którąm ja odebrał; ale fałszywsza owa, którątobie doniesiono wczoraj (łac. *która doniesioną była*). — Nie miał Alexander wódza wierniejszego sobie, jak był Hefestyon. — Siano pożyteczniejszą jest wołom strawą, niż liście drzew. — Rogi księżycy raz widzimy ostrzejsze. drugi raz tępsze. — Bronić człowieka niewinnego zaszczytniej jest, niż winnego oskarżać. — Ty ojca swego (łac. twego) starym zowiesz; ale mój daleko jest starszy. — Sławniejszym jest Wirgiliusz od *a*) Owidynsza, ale Homer ze wszystkich *b*) poetów jest najsławniejszym. — Nigdy nie widziałem ludzi rozpustniejszych niż wy jesteście. — Dawni Scytowie byli bardzo dzicy, ale też nie było narodu wojenniejszego nad nich (po łac. *zaden naród był wojen: od nich.*) *a*) Oni byli najbardziej nieprzyjaciółmi Persów, jak Niemcy Rzymian. — Cierpliwość spokojnego umysłu przewycięża najcięższe boleści ciała. — Co twój brat tobie w obszernym liście (*Ablat: bez in*) opisał, to mnie siostra bardzo niewiele wyrazami doniosła; a nie przyjemniejszym był tobie list brata, jak mnie list siostry. — Zimowe nocy okolic południowych bardzo są zimne. — Zające i jelenie szybko biegną, ale psy gończe jeszcze prędzej. — Nasz stary dąb nader przyjemny daje cię podróżnym. — Gallowie wychodzili z krajów swoich i szukali urodzajniejszych gruntów. — Życie przodków naszych było bardzo proste. — Za

ostroś *c*) ukarał twego małego brata. — Wódz nieprzyjaciół przebaczył *d*) wszystkim mieszkańcom zdobytego miasta i tylko niektórych za nadto uporczywych *c*) żołnierzy śmiercią ukarał. — Rada twoja była w rzeczach najwątpliwszych dla mnie (*Dat.*) najbliższą. — Języki łaciński i grecki są wprawdzie trudniejsze niż niektóre nowsze, ale też żaden nowszy nie jest tak zdatny (*łac.* *nie jest zdatniejszy*) do oświecenia wieku dziecinnego i młodzieńczego, jak te obydwie. — Po bitwie bliskie miasta były próżne; a im które bliższe, tém próżniejsze (po *łac.* a każde najbliższe ***) najpróżniejsze było.) — Dłużej będzie żył mój brat od twego, bo żyje skromniej i wstrzeźliwiej. — Kato aż do najpóźniejszej starości zachował moc umysłu. — Najwięcej *e*) reguł uczy się z używania, chociaż i Gramatyki bardzo wiele *e*) zawierają. — Więcej pieniędzy *f*) dałem biedniejszemu niż ty. — Szczury o ile *g*) większe są od myszy, o tyle bardziej szkodzą zbożu. — Krezus był bogatszy od Solona, ale Solon mędrszy od niego; *a*) czy bogactwa lepsze są od mądrości, *a*) czy też mądrość od bogactw? — Eneasze najpobożniejszym był ze wszystkich bohaterów; *b*) stąd też Wirgiliusz go nazywa pobożnym Eneaszem. — Polska mało *h*) ma gór wysokich; więcej *h*) ich mają Niemcy; a najwięcej południowe kraje Europy. — Słowik jest najśpiwniejszym ze wszystkich *b*) ptaków; on bowiem najprzyjemniej ze wszystkich *b*) śpiewa.

a) Przy stopniu wyższym jeżeli nie stoi *niż*, kładzie się w łacinie Ablat. bez przyimka tam gdzie my używamy przypad: 2go z przyimkiem *od*, lub prz: 4 z przyimkiem *nad*. *b*) Przy stopniu najwyższym kładą Łacinnicy przypad: 2gi bez przyimka za nasz drugi z przyimkiem *ze*. *c*) Wyrzucić przez drugi stopień. *d*) Parco, peperci, parsum, parcere. *e*) *Multus a, um* zgodzić z rzeczownikiem *praecepta*; podług noty *b* wyżej w VI. 1. *f*) *Pecunia* jako imię zbiorowe ma stać w pojedyn: liczbie. Będzie zaś: *większe pieniądze*. *d.* *g*) o ile - o tyle, *quanto-tanto*. *h*) Zob: wyżej VI. 1 *b*.

()* *Quisque* położyc po *proximus*.

X. Przykłady na wyrazy liczbowe. (§. 38—41.)

Pytania.

1. Jakie są główne głoski, których Rzymianie używali do liczenia?
2. Jakie są główne zasady używania tych liter w liczeniu?
3. Ilorakiego rodzaju są imiona liczbowe?
4. Jak się na sposób rzymski wyrażają większe summy aż do kilku milionów?
5. Czy wszystkie imiona liczbowe mogą się odmieniać w liczbie pojedynczej?

Przykłady.

Półk rzymski składał się z dziesięciu kompanij, *a*) które zawierały w sobie po 420 żołnierzy. Do tych 4200 pieszych żołnierzy przydawano *b*) 300 jeźdźców. Liczba więc całkowita legii była 4500 głów. *c*) — Konsul rzymski dowodził dwiema legiami, Pretor jedną *d*). — Kohorty rzymskie dzieliły się na tak zwane wiązki o 120 żołnierzach *e*). — Cały obwód ziemi wynosi 5,400 mil, a średnica 1,720. — Rzymskie staje było prawie *f*) 32 częścią mili niemieckiej, a zawierało 125 kroków pięciostopowych *g*). — W mieście naszym zmarły niedawno bankier zostawił trzem synom i dwom córkom trzy miliony *h*) dwieście pięćdziesiąt tysięcy złotych polskich; testamentem zaś zastrzegł, aby najstarszy syn dostał dwa razy tyle, co *i*) każda z córek, młodszy półtora raza tyle, *k*) a najmłodszy tyle, co siostry; przypadło *l*) więc najstarszemu milion złotych, młodszemu 750,000, a najmłodszemu z siostrami po 500,000 złotych. — Trzy razy dwadzieścia *m*) jest *n*) sześćdziesiąt, a 5 razy 60 trzysta. — Kupiliśmy 9 książek po 3 grosze *o*). — W naszym ogrodzie jest kilka krzaków róż; każdy ma najmniej po 30 kwiatów; ale żaden z tych kwiatów nie ma stu liści, chociaż się róże stulistne zowią. — Część setna trzydziesta średnicy ziemi wzięta (po łac: *złączona*) 355 razy daje *p*) długość bardzo mało mniejszą *q*) niż jest cały obwód ziemi. — Jeżeli kulę prze-

tniesz na dwie równe części, to *r*) krzywa powierzchnia półkuli równać się będzie dwa razy wziętej (dwukrotnej) powierzchni płaskiej, powstałej z przecięcia; a zatem cała powierzchnia kuli równa się owjej płaskiej średnicy cztery razy wziętej (*poczwórnej, czterokrotnej.*) — W Hiszpanii przez dwieście prawie *s*) lat Rzymianie wojny prowadzili *t*). — Jeżeli do 19 funtów dodasz 8, zrobi się *u*) 27 funtów; a kiedy od tych *w*) odciągniesz 10, zostanie *x*) siedmnaście funtów *z*) — Cesarz Tyberyusz umarł roku 75 *aa*) życia, a 23 panowania, dnia 16 Marca roku *bb*) po założeniu miasta 790, po narodzeniu Chrystusa *cc*) 37. — Mitrjdates z 340 żołnierzami *dd*) pobił 60,200 nieprzyjaciół przez ciągle wycieczki. — Wieloraki jest podział zwierząt, a najprzód dwojaki: jeden rodzaj zawiera zwierzęta obdarzone rozumem, t. i. ludzi; drugi bezrozumne. Wszystkich zaś rzeczy stworzonych rodzaj jest trojaki: zwierzęta, rośliny i rzeczy kopalne. — Królowie rzymscy (*Rzymu*) panowali lat dwieście czterdzieści i cztery; rzecz-pospolita utrzymywała *ee*) się pod dwoma *ff*) co rok Konsulami lat 479, a pod Cesarzami 507 lat — Król wyruszył przeciwko nieprzyjaciółom z tysiącem *gg*) jazdy i 5000 piechoty. — Wierszopis Owidyusz nazywa Ajaxa panem siedmiorakięj *ll*), tarczy, przeto iż Ajax miał tarczę obitą skórą siedmiu byków. — Chłopcy i dziewczęta szli wczoraj do kościoła, chłopcy parami (po łac: *po dwóch*), a dziewczyny po jednéy. — Żołnierze maszerowali po piętnastu w każdym rzędzie *ii*.) Przed nimi szli Oficerowie po jednemu. — Nasz księgarz sprzedaje na dzień *kk*) po 100 książek; a wczoraj na godzinę przedawał po siedm. — Gnuśnemu i nieuważnemu uczniowi chociaż *ll*) sto razy *mm*) jedno powtórzysz, to *r*) jednak nie pojmie; ale pilny i uważny zrozumie rzecz raz usłyszaną. — Pierwsza straż nocna zaczynała się u Rzymian koło szóstej godziny w wieczór, która u nich (łac: *im*) była dwunastą godziną dnia; a pierwsza godzina dnia, która u nas (*l. nam*) jest szóstą, była końcem straży nocnych. — Niektórzy ludzie jedzą raz na dzień *nn*) i są syści (łac: *i nasycają się;*) drudzy jedzą pięć, sześć razy i więcej

oo) a nie mogą się nasycić.— Trzy razy 500 pp) tyle wynosi qq), ile 500 razy trzy t. j. 1500.

a) Cohors, rtis Ablat: bez przyimka. b) po łac: przydawani bywali 300 jeźdźcy. c po łac: głowy. d) dwiema nogami i jedną wyrazić w łacinie przez przyp: 3 rządzony od Praeesse. e) łac: po 120 żołnierzy (bo ich każda po tyle miała;) będzie zaś przyp: 2gi. f) circiter. g) t. i. o pięciu stopach każdy, quini pedes Genit: h) milion jest: decies centena milia (10 razy po 100,000); a więc 3 miliony będzie tricies centena milia (t. j. 30 razy po 100,000); czyli z następującemi 250,000: tricies centena et ducenta quinquaginta milia. i) dwa razy tyle, co: bis tantum, quantum; lepiej altero tanto amplius t. j. więcej o drugie tyle, każda p. uterque. bo o dwóch mowa. k) półtora raza tyle, secuplum; albo tantum cum dimidio (t. j. tyle z połową;) najlepiej dimidio amplius t. j. o połowę więcej. l) obtingo, ebtigi, ere; obvenio, eni, entum, ire, m) łac. po dwadzieścia, neutr. plur: n łac: sq. o) Abl: bez przyimka. p) Praebeo. q) paulo minor, non multo minor. r) takie to odpowiadające spójnikowi jeżeli, gdyby, kiedy i t. p. w łacinie się wcale nie wyraża s) prope, terme. t) gero, gessi, gestum, ere, położyć Perfect. u) conficio, feci, factum, ere; w łac: będzie: zrobią się (biernie) 27 funty. w) przez przyp: 3 dla detrahero. x) łac: reszty (reliquum Genit:) zrobi się (fieri) summa (summa) z) przyp: 2. aa) będą liczby porządkowe roku i dnia przez prz: 6 bez przyimka. bb) Genit: cc) Urbs condita, Christus natus. dd) Gr: §. 137. 4. ee) sto, steti, statum, stare; maneo, nsi, nsum, ere; duro i. ff) t. j. było ich po dwóch co rok, bini quotannis consules. gg) mile w pojed: liczbie jest tylko Przymiotnikiem, będzie więc cum mile equitibus podług Gr: §. 137 4. hh) septemplex, icis. ii) łac: po 15 w pojedynczych rzędach, singuli ordines. Abl: bez przyim: kk) singuli dies. Abl: bez Przyim: lub Accus: z. in; podobnie niżej: na godzinę. ll) vel si mm) centies, albo sexcenties; której to liczby (600) Rzymianie używali do wyrażenia nieoznaczonych wielkich ilości, jak my używamy 100 lub 1000. nn) Abl. bez Prz. oo) łac: i od tego więcej, et eo amplius. pp) ł. zob: wyżej. m. qq) zob: n. a tyle wyrazić przez tot.

XI. Przykłady na prawidła o Słowie, wyłożone w Cz: I. Rozdz: piątym i szóstym §§. 47—82. Zob: szczególnie §. 47 i nast: §. 52—56 i §. 79. Przyłączyć też trzeba reguły z §. 223—225 i rozważyć co następuje:

P r a w i d ł a.

Słowa nijakie czyli nieprzechodne (neu-

tra s. intransitiva) odmieniają się tylko podług jednej formy: *Niedoponentia* podług czynnej, *Deponentia* podług biernej: te jednakże dostają z czynnej *Imiesłowy*: znaczenia zaś nigdy odmienić nie mogą. Słowa czynne (*activa s. transitiva*) jeżeli nie są *Deponentia*, odmieniać mogą znaczenie wraz z zakończeniem z czynnego na bierne. *Deponentia activa* dadzą się tylko ze znaczeniem czynnym używać, a zakończeniem zawsze z formy biernej, wyjąwszy: 1) że z czynnej formy dostają obydwaj *Imiesłowy* z czynnym znaczeniem; 2) że ich *Imiesłów* na *ndus* biernie się tłumaczy (zob: §. 81). Niekoniecznie jednakże Słowo jakie będąc czynnym w polszczyźnie i w łacinie takim być musi: i nawzajem, chociaż w łacinie z czwartym się kładzie przypadkiem, może po polsku innym rządzić. Trzeba więc w każdym języku osobno patrzeć na rząd Słowa, niezapominając następujących przestroż: I. że Słowo nie rządzące czwartym przypadkiem w łacinie, nie da się użyć biernie w konstrukcyi osobistej, chociażby było *Nie-Deponens*; i na odwrót, chociaż w polszczyźnie nie może być w osobistej konstrukcyi użyte, nie rządząc przypad: 4; w łacinie da się użyć; jeżeli w czynnej konstrukcyi kładzie się z Przyp: 4. Np. *jubere, vetare, prohibere aliquem*: kazać, zabronić komu i t. p. zob: Gram: §. 178 4 a. — II. Kiedy przypadek drugi rządzony jest w polszczyźnie od Słowa (np. dobywać miasta, pożyczać pieniędzy it. p.) lub od negacyi Słowa czynnego (np. nie mam książki i t. d.), w łacinie czwarty zazwyczaj stoi, np. *oppugnare urbem; non habeo librum etc.* — Z resztą gdzie będzie w rządzie Słów zachodzić różnica łaciny od polszczyzny, oznaczymy to dodaniem *Zaimka aliquis i aliquid* (krócej *alqs, alqd*) lub *aliqua res*, w ten sposób: Nakazać komu, *jubeo aliquem*, znaczy, że w łacinie osoba, której się rozkazuje, nie w trzecim przypadku ale w czwartym stać ma; np. Ojciec kazał synowi odejść, *pater jussit filium abire*. Podobnie gonić za kim, *persequi alqm*; znaczy, że osoba, za którą się goni, powinna stać w czwartym przypadku; np. pies goni za zwierzyną, *canis persequitur feras*, Zamysłać

o *czem*, meditari *alqd*, każe kładź rzecz w przyp: czwartym: Ojciec zamysła o podróży, pater *professionem* meditatur. — Używać czego, utor *aliqua re*; tu ma rzecz, której się używa, w szóstym stać przypadku. — Nie używam *tego wyrazu*; non utor *hoc vocabulo*. — Wziąłem ojca za rękę, pocałowałem ojca w rękę, przetłumaczyć trzeba: prehendi *manum patris*; osculatus sum *manum patris*; co nam pokażą formuły: prehendō *alqd alcjs*, osculor *alqd alcjs*, oznaczające przyp: 4 rzeczy a 2gi osoby. — Co się dla krótkości i tak oznacza: prehendo 4 r. 2 p. t. j. prehendo ma przy sobie Accusat; *rei*, Genit. *personae*.

Przestroga. W Polszczyźnie, jeżeli wyraźnie nie stoi działający Subjekt, zwykło się bierne zdanie wyrażać nieosobiście z czwartym przyp: jak w znaczeniu czynnem. Zakończenia zaś nieosobiste są: w terażn: i przyszł: czasie trzeciej osoby liczby mn.; w przeszłym zaś forma Imiesłowu biernego zakończona na o; np. *chwałę* brata, *chwalono* brata, *pochwałę* lub *będę chwalić* brata; w łacinie się wytłumaczy: brat jest, był, będzie chwalony.

P y t a n i a :

1. Które dwie cechy w każdym Słowie rozróżnić koniecznie należy? (§. 79.)
2. Jak się Słowa dzielą podług znaczenia? jak podług zakończenia? i ile gatunków Słów powstaje, łącząc znaczenie z zakończeniem? (tamże.)
3. Co jest za główna cecha Słów Deponentia? (§. 48.5.)
4. Czy słowo *bierne* stanowi osobny rodzaj Słów?
5. Co trzeba uważać o Słowach nijakiego znaczenia pod względem ich czasowania? (§. 79 b)
6. Które Słowa mogą być także użyte do wyrażenia działania zwrotnego, i jaką formę przybierają naticzas? (§. 48, 3 i 79. Przestr: 2.)
7. Czy każde Słowo czynne da się użyć w konstrukcyi bierniej?
8. Ile mieć może w łacinie Imiesłowów Słowo nijakie? ile Słowo czynne? i czy wszystkie nijakie równą

mają ilość Imiesłowów, i wszystkie czynne podobnie? (§ 81.)

9. Dla czego Słowa nijakie chociaż Deponentia nie mogą mieć Imiesłowu na *ndus*? i Trybu bezokolicznego z formy biernéj?
10. Czy są też Słowa, które nie będąc Dponentia, Perfectum tylko podług formy biernéj formować mogą? które to są i jak się zowią? (§. 48.6.)

P r z y k ł a d y.

Ojciec twój ma przyjechać jutro; gdy przyjedzie, pójdziemy do niego. — Tym, którzy oddaleni byli od niebezpieczeństwa, nie damy nagród, których się spodziewają ci, co (*t. i. którzy*) byli uczestnikami niebezpiecznej pracy. — Czemuś listu nie dał wprzód nauczycielowi do przeczytania? *a*) wiele w nim jest błędów. — Wątpisz, czy te książki są (*Conjunctiv.*) moje? Wczoraj były *b*) mego ojca, i dzisiaj są moje. — My czcimy jednego Boga, ale dawni Grecy i Rzymianie mnożstwo bogów czcili. Grecy nazywali najstarszego bożka Kronos, który od Rzymian nazywany był Saturnus. — Ten bożek panował nad czasem, i jego greckie nazwisko znaczy czas. Zwyciężył ojca i braci, i przywłaszczył sobie panowanie nad całym światem. A ponieważ sam (był) bezprawnie to panowanie osiągnął, obawiał się *b*) więc, aby *c*) mu go który z synów podobnym sposobem nie wydarł, i dla tego pożerał wszystkie swoje dzieci na świat wydane. Ale małżonka Saturna Rea uratowała trzech synów: Jowisza, Neptuna, i Plutona, którzy odebrali ojcu panowanie świata, i tak je między sobą podzielili, iżby Jowisz rządził niebem i ziemią, Neptun wodami, a Pluto królestwem piekła. — Wgnany z nieba Saturn uciekł do Italii i tam królował. On zmienił grubo obyczaje mieszkańców Italii, nauczył ich uprawiać grunta i siać zboże. Z tych dobrodziejstw poznali Italowie Boga i zaczęli mu stawiać świątynie, i na cześć jego odprawiali corocznie igrzyska zwane Saturnalia. — Wymień nam imiona i innych bożków rzymskich. — Dam ci książkę, w której są spisane imiona bożków starożytnych i ich czyny

będziesz więc mógł dowiedzieć się, jeżeli zechcesz. — Tym czasem niewiele słowami wam opowiem o tych bożkach i boginiach, których uważano za najprzedniejszych ze wszystkich i zwano bogami wyższego rzędu (*dii majorum gentium.*) Uważajcie więc, a co usłyszycie, zachowajcie w pamięci, abym nie na próżno sobie pracę zadawał i czas trawił. — Z wielkiej liczby małżonek Jowisza najślawniejsza była Juno, którą zwano królową nieba i ziemi. Ta wydała na świat Marsa, boga wojny, i Wulkana, najszeptniejszego ze wszystkich bogów; który zrzucony z nieba założył kuźnię na górze Etnie, i z Cyklopami, czeladzią swoją, bogom kuł tarcze i broń. — Latona wydała Jowiszowi Apollina i Dyanę, a Maja Merkuryusza. — Apollo zawsze pozostał chłopcem, Dyana zawsze panną. Tamten był naczelnikiem Muz dziewięciu, a ta gromady Nimf. Oboje byli doskonałi w sztuce strzelania, i ztąd ich oboje malują uzbrojonych łukami. — Merkuryusz pełnił powinności posłańca bogów, tak jak Iryda posłanki bogiń. Merkuryusz miał do nóg i do szyszaka przyprawione skrzydła, aby i idąc pieszo i lecąc po powietrzu szybko wykonywał rozkazy ojca. — Dziwnym sposobem Minerwa czyli Pallas wzięła początek bez ojca i matki. Gdy Jowiszowi dokuczał bardzo gwałtowny ból głowy, kazał przyiść do siebie Wulkanowi z narzędziami żelaznemi i stworzyć sobie głowę; co gdy się stało, e) wyskoczyła z mózgu niewiasta uzbrojona szyszakiem; tarczą i dzidą, zwyczajem wojowników: dla tego ją uważano za boginią wojny a razem mądrości, ponieważ się urodziła z mózgu, który jest siedliskiem rozumu. — Najszeptniejszy ze wszystkich Wulkan miał najpiękniejszą ze wszystkich bogiń żonę, Wenerę; która także dziwnym sposobem powstała, jak podają wierszopisowic, z piany morskiej. — Cerera najwięcej dobrodziejstwami swemi przysłużyła się rodzajowi ludzkiemu; albowiem jak Saturn Italów, tak ona Sycylijczyków nauczyła orać ziemię, siać zboże i używać go do jadła. — Na ołtarzu bogini Westy utrzymywały dziewice rzymskie, zwane Westalkami, wieczny ogień. — Te bóstwa i wiele innych czcili dawni Grecy i Rzymianie, do

nich zaszłali swoje modły. Ale wy młodzieńcy, którzy jesteście uczestnikami lepszej i zbawienniejszej nauki, czcijcie tego jedyne go Boga, od którego niebo, ziemia, słońce, księżyc, ludzie, i wszystko do ich użycia est stworzone. Jego proście, aby wam dał mądrość i łaskę.

a) Do przeczytania wyrazi się w łacinie przez Partic: fut: passivi zgodzone z Rzeczownikiem *epistolam*. b) Perfect: c) aby nie: *ne*. d) zob: wyżej przestroge. e) *quo facto*. f) *alo, alui, altum, alere*.

XII. Przykłady na Deponentia, Słowa nieforemne, ułomne i nieosobiste. (§. 48. 5; §. 67—79.)

P y t a n i a.

1. Na co trzeba szczególnież zważać w używaniu Słów Deponentia?
2. Co są Słowa nieforemne, i które to są?
3. Co uważać mamy o Słowie *fieri* pod względem jego znaczenia? i jaki ztąd wypada wniosek uczynić na używanie jego form podwójnych; jak np. Infinit. futuri?
4. Jak się odmieniają złożone z *facio*?
5. Co są Słowa ułomne, i które to są?
6. Co jest Słowo nieosobiste?
7. Czy Słów osobistych można także używać nieosobiste? czy wszystkich? i jak sobie w tym razie postąpić trzeba?

P r z y k ł a d y. (*)

Nie wzgardziście moją powieścią o bożkach i boginiach starożytnych narodów; aleście się dziwili głupstwu najoświecześniejszych ludów, które tak niedorzeczne bóstwa czciły. Teraz, jeżeli zechcecie, opowiem a) wam nieco o powstaniu państwa rzymskiego; i nie będzie mi żal, jak! mniemam, fatygi: cożby się bowiem

(*) Tłómacząc w tém zadaniu Słowa, należy z kilku wyrażen łacińskich brać zawsze Deponens, lub Słowo nieforemne, jeżeli się w Słowniczku znajdują.

wam chciwym nauki bardziej mogło podobać? Będę się zaś starał jak najkrócej rzecz wyłożyć, abym się nie zdawał *b)* chcieć chępcić moją umiejętnością, lecz tylko wam dogodzić i w was wzbudzić chęć do czytania; co jeżeli mi się uda dokazać, *c)* niewypowiedzianie się cieszyć będę. Przystępuję więc do rzeczy; ale was proszę, abyście mnie uważnie słuchali, a nie przeszkadzali mówiącemu. Gdy skończę, będzie wolno zapytać, a ja, ile będę pamiętał, odpowiem; już bowiem niektóre rzeczy zapomniałem. Czy przyrzekacie mi to? nie zacznę bowiem wprzód, aż mi przyrzeczecie. Kiedyście przyrzekli, zaczynam: — Prokas, Król Alby długiej, który żył *) około roku 782 przed Chrystusem, miał dwóch synów: Numitora i Amuliusza. Gdy Prokas umarł, *d)* Numitor, że był starszy wiekiem, objął rządy zmarłego ojca. Ale niesprawiedliwy, a chciwy panowania Amuliusz, nie mógł tego znieść, że brat sam panował; użył więc podstępu i gwałtu, aby go wyzuć z *e)* panowania; które osiągnąwszy, zamordował córkę Numitora, która była porodziła bliźnięta; chłopców zaś wrzucił w Tyber. — Czy pamiętacie to, co wam powiedziałem o Tybrze? Dobrze. Dalej więc rzecz prowadzić będę. Wilczyca, która właśnie przechadzała się po górach, gdy spostrzegła *d)* dzieci nagie pozbawione *f)* wszelkiej pomocy ludzkiej, ulitowała się nad nimi, i zszedłszy z góry przytknęła im wymiona do ust. — Trafiło się zaś, iż właśnie w tym czasie wracał do domu koło brzegu, do którego woda przyniosła (była) owe dzieci, królewski pasterz imieniem Faustulus, który był ze świtem wyszedł z domu z trzodą. Ten, chociaż już się zmierzchało i deszcz gwałtowny padał, spostrzegł przy świetle błyskawicy wilka, któremu się iskrzyły oczy. — „Ta bestya czatuje na moją trzodę,„ rzekł, i zaraz szybkim pędem pobiegł ku zwierzęciu, aby je palką w łeb uderzyć. *g)* Już przybiegłszy *h)* na miejsce, palkę do góry podniesioną spuścić miał na głowę zwierzęcia, gdy nagle z niezmiernym traskiem z pośród chmur

błyskawica wypada *i*) i przestraszonemu pasterzowi odkrywa wilczycę wymionami swemi karmiącą i strzegącą od nawalnicy chłopców. Chciał ^{*)} powtórnie podnieść palkę w górę, którą był opuścił ze strachu; lecz w tej samej chwili *k*) zdawało mu się że słyszy *l*) te słowa: "Stój okrutny! nie wstydzę cię zabijać zwierzę litościwsze od ludzi? Wilczyca się ulitowała nad dziećmi, które człowiek zgubić chciał.,,"
^{*)} Słyszał w istocie Faustulus te słowa, ale jego własnymi ustami wydane. *n*) Poznał bowiem zaraz Numitora dzieci, i wstydział się swego zamiaru. Nie lepiej jest, rzekł, zanieść dzieci do domu, oddadź żonie aby je żywiła i chowała? Tak się stało; zaniósł je do domu, oddał żonie, aby miała o nich staranie. *o*)

^{*)} Perfect. *a*) t. i. będę opowiadał; a więc Fut. simpl. *b*) Coniunctiv. Praes. *c*) łac. *osiagnąc*, *assequor*, *quutus*, *d*) Plusquam. Coni. *e*) Imperf. Coni. *f*) *indigus*, *a*, *um* lub *indigens* (*potrzebujący*) *alcjs rei*. *g*) *uderzyć kogo w łeb*, *ferire capu alcjs* — *będzie Imperf. Coni.* *h*) *janque delatus in locum* (*już przyniesiony na miejsce*). *i*) *fulmen iuter nubes emittitur, coruscet* (*bł. zostaje wypuszczona, jaśnieje.*) *k*) *eodem temporis momento* (*w tej samej czasu chwili*). *l*) łac. *zdawał się* (*Perf.*) *sobie słyszeć*. *m*) *sine* — Imperat. *od sino, sivi, situm, ere* — *właśc. pozwól, daj pokój* *n*) *proferre*. *o*) *curare alqm, curam alcjs habere*. (*Imperf. Coni.*)

XIII. Przykłady na rząd Przyimków (§. 86-90; dodadź §. 170 i 177.)

P y t a n i a .

1. Którymi Przypadkami rządzą łacińskie Przyimki?
2. Czy zawsze jednym tylko Przypadkiem rządzi każdy Przyimek?
3. Co trzeba uważać o *a*, *e*; *ab*, *ex* i *abs*?
4. Czy Przyimki kładące się z różnymi Przypadkami mogą się z niemi używać bez różnicy?
5. Co za osobliwość spostrzegamy w *ante* i *post*?
6. Czy się czasem Przyimki nie łączą ze Słowem?

P r z y k ł a d y .

1. Twój obraz przyjacielu stoi *a*) mi zawsze przed *b*) oczyma. — Dla *c*) cnoty bardziej kochamy

ludzi niż dla nauki; dla tej więc przyczyny bardziej się o cnotę niż naukę starać *) potrzeba. — Parys prawie w *d*) oczach całej Grecyi porwał Helenę, żonę króla Lacedemończyków: o *e*) które porwanie Grecy przedsięwzięli wyprawę przeciw Trojanom. Cycero nad *f*) inuych w Rzymie wymową celował. — Zwycięstwo Milcyadesa pod *g*) Maratonem mniej sławne jest, niż klęska Spartanów poniesiona przy *g*) Termopilach. Pod *g*) miastem Gaetą i przy Lukryńskim jeziorze, które było w Kampanii blisko *h*) miasta Baje, muszle zbierano. — Miasto zaś Baje leżało przy *g*) odnodze neapolitańskiej między Mizenum i Puteoli. — Cesarz Augustus, od którego imienia obywatele rzymscy miesiąc nazwali, i na *i*) pamiątkę kościoły i posągi wystawili, połączył jezioro lukryńskie z awernskim i utworzył port julijski. — Cycero potrafił swoją wymową umysły ludzkie podług *i*) swojej woli poruszać. — Wirgiliusz na *i*) wzór Iliady i Odysei Homera ułożył swoją Eneidę: na *i*) ten sam sposób wielu także innych poetów pisali poemata bohaterkie. — Annibał najbardziej pobił Rzymian nad *g*) rzeką Tessino, potem przy jeziorze trazymeńskim i pod Kannami; ale jego Scypio zwyciężył pod Zamą. Wojnę tę opisał, oprócz *k*) wielu innych, Liwiusz: lecz jego dzieła nie mam teraz pod *i*) ręką. — Często liczba poległych w bitwie nad *l*) miarę bywa od jednych powiększana, od drugich zmniejszana. — Kto nad *l*) miarę jest szczodrym, rozrzutnym raczej jest niż hojnym. — Wygnańcy rzymscy musieli uciekać zewnątrz *m*) granic państwa rzymskiego; tym zaś, których relegowano, za *n*) to miejsce, na które byli wygnani, ruszyć się nie było wolno. (*Perf.*) Warszawa leży nad *g*) Wisłą, a za *p*) Wisłą Praga. — Dawna Hiszpania dzieliła się na dwie części. Ta, co leży z tej strony *o*) Ebro, nazywała się tąstronną, leżąca z tamtej strony *p*) tamtostronną. — Ludy z tamtej strony Alp mieszkające, nazywano zaalpińskimi, a z tej strony Alp przedalpińskimi. Podobnie narody za Renem mieszkające, zwali Rzymianie zareńskimi, a w dy kraj z tej strony Renu zamieszkujące, przedreń-

skiem; ale nie używali wyrazu nadreńskie o tych, które nad Renem mieszkały. — Obchodzący żałobę rozpuszczony włos niedbale koło *q*) głowy zarzucali. Pompejusz miewał zawsze koło siebie liczne grono przyjaciół. — Rzymianie koło ósmej godziny dnia, która u nas (w łac: *nam*) jest drugą popołudniową, wracali z forum. — Ariowistus koło obozu Cezara wojsko przeprowadził i) na *r*) dwa tysiące kroków za *s*) nim obóz założył. — Według *t*) praw przyrodzenia, ludzie wzajemnie ratować się powinni, a nie zabijać. — Pompejusz wdluż *t*) rzeki porozstawiał strażę, aby Cezar z swemi okrętami przepłynąć nie mógł. *u*) — Po *t*) Bogu ludzie ludziom najbardziej pożytecznymi być mogą. — Po ojcu tobie najwięcej jestem winien. — Najwyższym urzędnikiem w Rzymie był Konsul, a po Konsulu Pretor.

a) Versari (*Deponens Intransit.*) i. *b*) ante, ob. *c*) propter; *a* przy wyrażaniu celu także ob. *) przez studere z przypad: 3. *d*) ante; lub in z 6 przyn. *e*) ob; zob: wyżej *c*. *f*) ante, prae. *g*) ad; przy rzekach i miastach także a) p u d. *h*) prope; albo non procul a. *i*) ad. *k*) praeter. *l*) supra, ultra; *a* przy miarach także praeter. *m*) extra. *n*) ultra, które w znaczeniu za tem się różni od trans, że trans zawsze łączy w sobie wyobrażenie przejścia przez ten przedmiot, do którego ten Przyimek należy, zaś ultra samą odległość oznacza względem tego przedmiotu; np. ten dom leży za (trans) Wisłą, t. i. do tego domu chcąc się dostać, przebyć trzeba Wisłę-- zaś Ariowistus założył obóz za Cezarem, za miastem i t. p. będzie ultra Caesarem, ultra urbem t. i. w większej odległości niż był Cezar, niż jest miasto. *o*) z tej str. cis, czasem citra. *p*) z tamtej str. trans; zob n. *q*) circa lub circum bez różnicy się używają, podobnie jak przy oznaczeniach czasu i ilości circa lub circiter, z których jednak ostatnie częściej jest Przysłówkiem: ale koło w znaczeniu (nie naokoło lecz, (mimo tłumaczy się przez praeter. *r*) a; albo lepij sam 6 przypadek bez Przyimka. *s*) zob. wyżej n. *t*) secundum. *u*) ne z Imperf. Couj.

2. Dalsze przykłady.

Wyspa Farus leżała przeciw *a*) miastu Alexandryi. — Nierozsądnego człowieka jest cechą, przeciwko *a*) prawdzie walczyć. — Chociażby się co przeciw zwyczajowi wydarzyło, przeciwko natu-

rze nic się wydarzyć nemoże. — Kurcyusz niektóre rzeczy o Alexandrze podał przeciw prawdzie. — Xenofon dzieło swoje o wychowaniu Cyrusa napisał nie podług *b)* historycznej prawdy; lecz chciał podać wzór dokładnego rządu monarchicznego, to jest takiego, gdzie władza najwyższa jest w ręku *c)* jednego. — Nasza przychylność ku *d)* przyjaciółom, ich ku nam przychylności w równej mierze *e)* odpowiadać powinna. — Po bitwie rozproszyli się żołnierze po *f)* wsiach i miasteczkach, i gościnnie po domach przyjęci byli jak zwycięzcy, nie jak pobici i rozegnani. — Łaziłem *g)* po całym mieście, a nigdzie nie mogłem go znaleźć. — Gdy w mieście obleżonym na żywności zbywać zaczęło *h)*, oddalano wszystkich, którzy dla *i)* wieku lub zdrowia broni nocić nie mogli. — Co kto przez żart utrzymuje, bez *k)* żartu często sam temu nie wierzy. — Proszę cię na *f)* miłość ojca mego ku *d)* tobie, abyś mi życie darował *l)*; i przysięgam na *f)* Boga nieśmiertelnego i na wszystkie świętości, że się nie okaże niewdzięcznym *m)*. Tarkwiniusz na *n)* tronie siedząc przed *o)* senatem *p)*, senatorów przez woźnego do *q)* Króla do *q)* senatu *p)* zwołać *r)* kazał. — Na *s)* wczorajszym obchodzie damy siedząc *t)* przed *o)* kościołami, zbierały składkę dla *o)* żołnierzy, którzy walcząc *l)* za *o)* kraj kalekami się stali; a z przechodzących każdy dawał według *o)* możliwości. — W mieście N. mieszka kilku zagranicznych *u)*, którzy, chociaż obywatelami nie są, za *o)* obywatelów się udają. Brat mi to napisał za *o)* rzecz pewną i wybadaną; a na *o)* dowód przytoczył Piotra A. — Dawniej chowano umarłych koło kościołów, teraz nawet wewnątrz *w)* murów miasta chować nie wolno, ale za *x)* miastem. — Nie dobrzy są ci obywatele, którzy tylko z *y)* bojaźni prawa nie grzeszą. — W Rzymie obierał lud najwyższych urzędników stosownie do *z)* praw. — Zwierzęta żyją jedne *aa)* na *bb)* ziemi, drugie pod *cc)* ziemią, inne nad ziemią. — Rzymianie widzieli z Kapitolium *) Gallów pędzących zdobycz przed *dd)* sobą. — Konsulowie wychodząc na forum wysćtali przed sobą li-

ktorów. — Od *dd*) łez i boleści ani pisać ani mówić nie mogłem. — Dla *dd*) licznych zatrudnień do was przybyć nie będę mógł. — Od *dd*) mnóstwa strzał słońca nie będziecie widzieć. — On *w porównaniu ee*) z sobą wszystkich za małych uważa. — Dobrzy obywatele majątki i życie swoje za nic uważają *ff*) dla *gg*) całości ojczyzny. — Kampanczykowie Rzymem samym gardzili w porównaniu ze swoją Kapuą. — Nieprzyjaciele przedarli się przez *hh*) nasze szyki, i przeszli koło obozu pod miastem założonego. — Nasi puszczała na *ii*) nich pociski z miasta, lecz te nad *kk*) ich głowami ulatując *t*) utykały w ziemi. — Potem przyszedli pod *ll*) górę i zaczęli odpoczywać po *mm*) fadydze i utrudzeniu w *nn*) zamiarze, iżby pokrzepwszy się po *mm*) pracy wejść *oo*) na górę i na miasto uderzyć *pp*). — Ale nasi szybko wyszedłszy *qq*) z *rr*) miasta, na *ss*) stojących pod *cc*) górą niezmierne mnóstwo strzał puścili, i zadając rany na *tt*) rany przymusili tył podać *uu*). — Nieprzyjaciele, którym oprócz *ww*) pocisków i fadyga dokuczała i głód i obawa ze strony *xx*) drugiego wojska, gdy przeszło *tt*) 500 ludzi stracili, a nasi mniej niż *yy*) dziesiątą część tej liczby, poddali się. — To zwycięstwo korzystnym było krajowi bardziej niż *zz*) inne, bo po *aaa*) niem zaraz pokój nastąpił. — Cezar często zaraz po *mm*) marszu na nieprzyjaciela zwykł był uderzać.

a) contra; adversus; *a* w znaczeniu *naprzeciwko* także o regione z przyp. 2; ale kiedy przeciw znaczy tylko tyle co nie podług; wyraża się przez praeter; np. praeter consuetudinem, morem, naturam cet. *b*) non ad, albo praeter. *c*) po łac. przy. penes. *d*) erga, adversus, in. *e*) pariter aequaliterque. *f*) per. *g*) jeżeli łączyć przetłumaczy się przez perreptare, nie potrzeba po tłumaczyć wcale, bo per zawarte już jest w Słowie. Zob. §. 170 i 177. *h*) w łac. żywność zbywać zaczęła (od coepi Plusqu. Indicat. zob. XVIII. *i*) ob, propter, także per, które w tem wyrażeniu najczęściej się używa. *k*) extra. *l*) parcere vitas alicujus (będzie zaś Conjunct. Praes. dla. ut) *m*) non ingratum me praebere (będzie Accus. c. Infin.) *n*) in z Przyp. 6; albo wzięwszy Słowo insidere opuści się Przyimek, ale będzie stał przyp. 3. *o*) pro. *p*) curia; bo tu się rozumie dom radny. *q*) do z osobą jest zawsze ad, z

rzeczą in; i tylko w ten czas ad, kiedy się przez do sam kierunku wyraża: t. i. kiedy do tyle znaczy, co ku. r) *Infin. passivi.* s) in. t) *Imiesłów ten będzie w liczbie mnogiej, bo należy do Rzeczownika liczby mnogiej.* u) po łac. kilku zagraniczni mieszkają: podług wyżej VI. i b. w) *intra.* x) t. i. zewnątrz, extra. y) *propter;* albo *causa* położyć po drugim przypadku Rzeczownika: można też bez *Przymka* położyć sam przyp. 6. (*przyczynowy;* *Ablat. causae s. causalis*) z) *stosownie do t. i. podług, secundum, juxta.* aa) *jedne, drugie, inne; alia, alia, alia.* bb) in. cc) *sub,* a nad *super.* *) *de Capitolio;* bo się ma wyrazić, że z góry, gdzie było *Kapitolium*, patrzeli na dół (*Gr. §. 38*) e *Cap.* znaczyłoby ze środka, z wewnętrznej części k. dd) *prae:-- a gdzie znaczy dla, także propter.* ee) także się wyraża przez *prae.* ff) *nihili ducere aliquid.* gg) t. i. w porównaniu z c. *prae.* hh) *nie położy się per wcale dla Słowa perrumpere.* ii) in. kk) *super.* ll) *sub;* albo użyć Słowa *subire* bez *Przymka.* mm) *ex.* nn) *eo consilio* bez *Przymka.* oo) *adscendere* bez *Przymka:-- ale będzie w łacinie nie Infinitivus, lecz Conjunct. Imperf. dla ut.* pp) *adoriri, invadere, aggredi, oppugnare* (za *adgredi, oppugnare* -- będzie także *Imperf. Conj.*) qq) *egredi, rr)* nie położy się *ex,* ale sam *Ablat. dla egredi.* ss) in. tt) *supra.* uu) *terga* (*plurale od tergum*) dare. ww) *super;* bo tu jest tyle co *pociąki,* a nadto jeszcze. xx) ze strony przez a, ab. yy) *mniej niż, infra.* zz) w łac. nad inne, *supra.* aaa) *post;* ale przy Słowie *sequi* zazwyczaj się opuszcza i sam czwarty przyp. stoi.

3. Inne przykłady.

Chłopcy owe, o a) których wam przed kilku dniami mówiłem, nazwane *Romulus* i *Remus,* z b) początku od wilczycy, a później od żony *Faustula,* w której domu *) dotąd (były) zostawały, żywione, dorastały pomiędzy c) pasterzami; i celowały nad innych rozumem, a nadewszystko odwagą; szczególniej *Romulus,* który też dla owych nadzwyczajnych przymiotów ciała i duszy od pasterzy królem był obrany. — Gdy doszli **) do dojrzałego wieku, złączyli się z gromadą pasterzy, zabierali łupy z d) pól *Numitora.* Wysłał więc *Numitor* przeciw nim żołnierzy; których część mała stanęła na górze, druga za e) górą, trzecia się blisko f) pola, na którym pasterze zwykli byli rabować, w krzakach ukryła. — *Romulus* gardząc małą liczbą stojących na górze, ze

swoimi na pole wchodzi *g*), zabiera trzode, i pędząc przed sobą zaczyna wracać do domu; gdy oto nagle jedni z *a*) góry zbiegają, drudzy z *d*) krzaków wyszedłszy na *h*) niego napadają *i*); a po nicjakim czasie i ci, którzy byli za górą potajemnie stanęli, gotowi na *k*) skimienie wodza, z tyłu się pokazują. — (Otoczeni ze *l*) wszech stron pasterze nie ośmielili się iść naprzeciw nieprzyjaciela; ale z bojaźni, broń, jaką *m*) z sobą mieli, rzucić i po polu rozbiegać się zaczęli. — Schwytani od żołnierzy wszyscy się w ich moc dostali. Remus także wpadł w ich ręce; ale Romulus stósownie do *n*) wielkości niebezpieczeństwa i nieustraszoneści umysłu odważnie walcząc, wyrwał się z tłumu i uniknął niebezpieczeństwa. — Remusa zaprowadzono do Numitora; który gdy przed *o*) nim stanął, Numitor czyli to z podobieństwa twarzy wnosząc, czyli powodowany wrodzoną miłością rodziców ku dzieciom, do *p*) niego łagodnie przemówił, wypytując się go, z jakiego *q*) ojca się urodził, *r*) od kogo (by) był wychowany; kazał potem przyiść do siebie Faustulowi; *s*) porównyując to, co od niego był słyszał, z tém, co sam wiedział o wyrzuceniu chłopców, gdy i czasy się zgadzały (miał *t*) bowiem w ten czas Remus koło 19 lat), uznał go swoim wnukiem i postanowił zemścić się za *u*) krzywdę od brata sobie, córce i wnukom wyrządzoną. — Zgromadził w domu swoim pomimo wiedzy *w*) brata, dosyć znaczną liczbę żołnierzy; i wnukom zalecił, aby jak największą *x*) gromadę pasterzy zebrali. — Oni palając nie mniejszą nienawiścią ku *y*) Amuliuszowi, jak miłością ku dziadkowi, chętnie go usłuchali. Porozsełali pasterzy po *z*) przyjaciołach i towarzyszach swóich aż za Tyber, aby się poschodzili *aa*) zbrojni, i w *bb*) krótkim czasie blisko *cc*) 500 zbrojnych zebrali. W dniu wyznaczonym prowadzi Romulus swoje wojsko ku *dd*) miastu; przy *ee*) bramie zostawia Remusa z częścią wojska, resztę prowadzi koło murów i drugą bramą do miasta wpada. — Amuliusz szybko swoich zwołuje, i na nieprzyjaciela wiezie; walczą oba wojska mężnie, wątpliwe jest zwycięstwo;

wojsko bowiem Amuliusza nie tylko liczniejsze było, ale i wyćwiczone w broni, i oprócz *ff*) pik miało miecze i ogromne tarcze; jednakże gdy Numitor ze swoim orszakem przybył równie dobrze uzbrojonym i z *b*) tyłu na nieprzyjaciela uderzył, zwątpił o zwycięstwie; a gdy napróżno usiłował **) schronić się do *h*) zamku, za najlepsze (*łac. najlepsze*) być uważał, wyjść z miasta. — Ale nie *gg*) był i za *hh*) miastem szczęśliwszym niż w mieście *ii*). — Wyszedłszy bowiem z *kk*) bramy powitany był od świeżego wojska Remusa i przymuszonym stoczył nową bitwę pod *ee*) miastem; w której poległ odnosząc należną karę za krewnobójstwo *ll*). — Numitor wybudował wnukom miasto nad brzegami Tybru, które od imienia Romulusa Rzymem było nazwane. — On bowiem zabijwszy *mm*) brata sam panować zaczął.

a) do. *b*) a, ab, *) zob: Gr. §. 126 *Uw.* 1. c) inter^o Lecz dodadź Przymiotnik medius zgodzony z pastores, bo jest tyle co wśród p. ** Plusquam. Coniunct. *d*) e, ex. *e*) post, pone. *f*) prope. *g*) tu descendere. *h*) in. *i*) *łac.* napaczynią. *k* ad. *l*) *łac.* z każdej strony ex, omnis, pars; alk bo przez undique (*zewsząd*). *m*) po *łac.* który, i ta-wszędzie, gdzie jaki stoi w znaczeniu który. *n*) stósownie do t. j. podług, pro. *o*) w obliczu jego, coram. *p*) Przyimek ad już jest zawarty w Słowie alloqui (*adloqui*.) *q*) zob. wyżej notę *m* *r*) to i następujące Słowo będzie stać w trybie łączącym, a Przyimek -z- nie wyrazi się. *s*) Accusativ^o *t*) Plusquam. Słowa nascor, a lata w przyp. 4. koło, circiter. *u*) ob. *w*) pomimo wiedzy, clam. *x*) po *łac.* jakby największą mogli (*Conj. Imperf. podobnie jak Słowo zebrali*.) *y*) erga używa się zazwyczaj w przychylném znaczeniu, w przeciwném kładzie się contra; zaś: adversus, in, w obydwóch znaczeniach się kładą. *z*) circum. *aa*) Imperf. Coniunct. *bb*) zob. wyżej VI 2 *b*. *cc*) ad, circiter, prope. *dd*) ad. *ee* ad, apud, juxta. *ff*) praeter. *gg* nie i równie jak i nie) wyraża się przez neque. *hh*) t. i. zewnątrz m. extra. *ii*) dodadź w łacinie był (*Plusquamperf.*) *kk*) Przyimek ten już jest w Słowie egredi; *ll*) za krewnob. przez przyp. 2. *mm*) Od Słowa occido Imiesł. przeszły bierny z Rzeczownikiem frater zgodzony w rodz. położyć z nim w przyp. 6 l. p.

XIV. O używaniu Spójników, Przysłówków i Wykrzykników. Gram. §. 91—93.

D o d a t e k

uzupełniający prawidła wyłożone w Gramat.

1. *Et, ac, que* z negacją czy to wyraźnie stojącą czy w jakim wyrazie zawartą (*nemo, nullus, nunquam, nihil, etc.* za *non quisquam, non ullus, non unquam, non quidquam etc.*) zamienia się na *nec* lub *neque*; które przeto stojąc raz po łacinie znaczy po polsku *i nie, a nie*; a powtórzone dwa razy *ani*. Zostaje jednak *et non*, gdy znaczy *anie*, czyli *nie zaś*. — Przech *et* tłumaczymy często polskie *i także*, np. *non errasti mater, nam et hic Alexander est. Non modo Romae sed et apud exteris nationes* (ale *i zagranicą także*). *Nie tylko, lecz także*, gdzie się po polsku da zastąpić przez *i* i tłumaczą Łacinnicy przez *et-et*; *et-que*; *que-et*; rzadko przez *que-que*, i tylko przychodząc obydwu do Zaimka *qui*: jeżeli się więc z którym *et* lub *que* łączy negacya, będzie *et-neque*; *neque-et*; *neque — neque*; *quoque* z negacją zamienia się podobnie na *neque*; ale *etiam*, ponieważ mieści w sobie znaczenie polskiego *nawet*, zamieniać należy na *ne-quidem* (*ani-nawet*); biorąc w środek wyraz najważniejszy np. *neque ego illum vidi*; ja *także* (*que-que*) go nie w. — zaś: *ne ego quidem illum vidi*; i ja *nawet* (*etiam, ani nawet*) go nie w.

2. *Chyba* (wyjąwszy, *gdyby nie, i jak tylko* — gdy poprzedza negacya, tłumaczy się przez *nisi*; *chyba jeżeli* (*że*), przez *nisi si*; *chyba* (*to*) *że*, lub *wyjąwszy to że*, *nisi quod*; *chyba* (*to*) *izby*, *nisi ut* —; *jeżeli tylko nie* l. *chyba że może*, p. *nisi forte, nisi tamen*: z resztą kładzie się za *si non, nisi*, oprócz w znaczeniach wymienionych jeszcze wszędzie, gdzie po polsku dadzą się zdania wyrazić p. *jeżeli nie-to...* Memoria minuitur, *nisi eam axerceas. Jeżeli nie* będziemy ćwiczyć pamięci, to osłabnie.

Ale kładzie się *si non*: a) w wyraźnych przeciwstawieniach, czyli one w Słowach czy w Predyktach zachodzą. *Si erunt in officio amici, pecunia non deerit*; *si non erunt, tu efficere tua pecunia non*

poteris. *Magnus ille orator est, si non maximus.* — Lecz zamiast *si non* z powtórzeniem Słowa można położyć *si minus, sin secus*. *Senatus consultum si erit factum, scribes ad me: sin minus* (zamiast *si non erit factum*,) *rem tamen conficies.* b) Przy Słowie, gdzie po polsku ma stać *jeżeli nie, to przynajmniej* — stoi podobnie *si non* (lecz także *si minus*), a potem następuje *at* (albo *saltem, certe, tamen*; także razem *at tamen, at certe, at saltem*). *Perfectionis laudem si non assequimur; at, quid deceat, videmus.*

Uwaga. Jako w polskiem po *jeżeli* opuszcza się *zaś*; i jest tylko domyślne, tak i w łacinie *za si vero sin autem* może się *sin* samo położyć. *Si falsus est nuncius, non est, quod comenovear; sin verus, ne sic quidem animo cadam.*

P y t a n i a.

1. Jakie są znaczenia Spójników?
2. Co trzeba uważać o Spójnikach pod względem miejsca, jakie w zdaniu zajmować powinny?
3. Na co się zamienia *et* gdy po niem następuje wyraz przeczący? podobnie co się robi w takim razie z *quocumque i etiam*?
4. Kiedy się *si non* zamienia na *nisi*? (Porównaj Gr. §. 245.3).

P r z y k ł a d y.

Pobożność i cnota nie tylko w przeciwnościach a) pociech przynoszą i uspokojenie; lecz i w szczęściu b) zbawienne są człowiekowi. — Jeżeli ci zbywa na cnotcie, ani bogactwa ani zaszczyty cię szczęśliwym nie uczynią. — Młodzieńcy rzymscy i umysł swój kształcili i ciała nie c) zaniedbywali; wy zaś i o umysł nie dbacie i siły ciała miękkością wycieńczacie. — Temistokles nie byłby się oddał cnotcie, gdyby będąc młodzieńcem (po łac. *gdyby, gdy był* młodzieńc.) nie był od ojca wydziedziczony. — Staraj się o cnotę; albowiem cnota sama szczęśliwym uczy-

nić może. Ja cię możliwym nazywam, nie dla tego, żeś *d)* wielu nieprzyjaciół pokonał i w wielu bitwach zwycięstwo odniósł; lecz dla tego, żeś jako *e)* zwycięzca gniew pohamował i ze zwyciężonymi nie obszedł się okrutnie. — Nieprzyjaciele spodziewali się pomyślnego wypadku bitwy, ponieważ umóstwo naszych padających widzieli; lecz chociaż się naszych liczba tak znacznie *g)* zmniejszyła, mężstwem jednakże zwyciężyli. — Chciałbym, iżby się pokój mógł utrzymać, jeżeli (zaś) inaczej wypadnie, będziemy bronić dobrej sprawy, — Tak niegdyś mówił Cyncero do zbrodniczego Katyliny: wyjdź z miasta, Katyline, i weź mi tę bojaźń; jeżeli jest słuszna, abym nie był pogwałconym; jeżeli (zaś) próżna, abym się przestał obawiać. — Maryuszowi, gdy wygnany z Rzymu do Afryki przybył, rozkazał przez pachołka *h)* Sextius, który tą prowincją jako *e)* Propretor zarządzał, natychmiast się oddalić, jeżeliby nie chciał, aby z nim jako *i)* wygnańcem sobie postąpił. — Do nikogo dłuższych listów nie piszę, jak do Ciebie; chyba że (t.j. wyjąwszy jeżeli *k)* sama rzecz obszerniejszego wykładu wymaga. — Z bratem moim we wszystkim się agadzam, wyjąwszy (to) *l)* że względem życia wiejskiego innego jestem zdania. — Nie innego sobie od Ciebie nie życzę, jak tylko (to,) abyś *m)* mnie kochał tak jak ja ciebie kocham. — Jeżeli sam przyjechać nie możesz, przysłój przynajmniej brata. Wszakże jeżeli sam nie przybędziesz, i jemu przyjechać nie dasz *n)*, będę cię uważał za rozgniewanego. Dla czegoś się zaś miał *o)* na mnie gniewać, nie widzę; chyba że może *p)* to cię obraziło, iżem zaproszony nie przybył na pogrzeb twego ojca, wstrzymany chorobą stryja. — Nie może być przyjaźni stała, jeżeli przyjaciół nie kochamy jak siebie (łac. nas) samych. Którego człowieka mowa bardziej wam się podoba, tego, co obrażony rzekł: umrę, jeżeli się nie zemszczę nad tobą; czy tego, co odpowiedział: a ja umrę, jeżeli cię do tego nie przywiodę, abyś przebaczył urazę, poprzestał gniewu, i kochał mnie, jak dawniej. — O nic cię nie proszę, jak tylko *q)* a-

byś się na mnie nie gniewał. — Annibal utrzymywał *) że Rzymian *nie* można pognębić, *jak tylko* we Włoszech. — Niczém Achilles nie był wyższym od Hektora, *jak tylko* siłami ciała i potężną bogów pomocą — Nigdy ludzie nie walczyli z bogami; chyba że *t*) poetyckie bajki Homera za prawdziwe uważać będziemy. — Dyonizyzus dał się powodować radą Dyjona, wyjąwszy kiedy *t*) przeważająca namiętność w drogę mu weszła. — Idźże sobie precz, jeżeli nie chcesz, abym użył gwałtu *r*) — Rozum i mowa kojarzy między sobą ludzi; i żadną *s*) rzeczą bardziej nie różnimy się od zwierząt. — Wszędzie cię szukałem, a nigdzie nie mogłem znaleźć. — Nigdy Atticus nikogo nie pozywał, i nigdy też od nikogo nie był w sądzie zaskarżonym. — Uciechy rolników *i* w starości *nie* doznają przeszkody, i najbardziej zbliżają się do życia mędrca. — Nie obawiali się Gallowie niczego, przeto że *i* obóz ich *nie* był daleko, i bagno ciągle przeszkodą było Rzymianom. — Albo *t*) winnym jest, albo *t*) niewinnym; jeżeli winnym, niech poniesie karę; jeżeli nie, niech go uwolnią z pod straży.

a) rebus in adversis. *b*) rebus secundis. *c*) i-i nie; *et neque*. *d*) nie dla tego że, *non quod*. *e*) jako nie tłumaczy się wcale na łacinę stojąc przy Rzeczowniku będącym predykatem i wyrażającym przymiot, który się istotnie Subjektowi przyznaje; np. Fabius legatus Carthaginiensibus bellum infert -- jako Poseł -- *ut legatus* znaczący *łoby jakby p.*, *jak-gdyby p.*; -- a więc nie będąc istotnie posłem. *f*) quod, quia, quoniam: *g*) t. i. tak bardzo *adeo*. *h*) licter. *Takich mieli sobie przydanych wyżsi urzędnicy, Konsul dwunastu, Pretor sześciu, Dyktator 24 i t. d.* *i*) sicuti. *k*) nisi si. *l*) nisi quod. *m*) nisi ut. *n*) patior, sino aliquem venire. *o*) miał gniewać, *Conjunctiv.* od *irasci*. *p*) nisi forte. *q*) *jak tylko aby nie*, *nisi ne* *) *łac. A. przeczył* (negare), *że* *liczym*. *można pognębić* (opprimere), *jak tylko i t. d.* *r*) nisi me vim adhibere *vis.* *s*) *nie et nulla re*, *lecz neque ulla re*; podług Gram. §. 245 uw. 4. *t*) aut.

XV. P r a w i d ł o.

W zdaniach złożonych, forma czasowa Słowa zdania pobocznego, lub pośredniego i t. d. stosować

się musi do czasu Słowa w jego zdaniu główném położonego w ten sposób, iż: 1) kiedy w zdaniu główném stoi czas teraźniejszy; w zdaniu poboczném, pośredniém i t. d. czynność od tamtej dawniejsza wyraża się przez Perfectum, obecna jęj przez Praesens, późniejsza od niej przez Futurum periphr. praes. — a zatem kiedy w zdaniu główném jest Praesens, będzie w tamtych Praeteritum in praesente Praesens in Praes., lub Futurum in Praes. — 2) Kiedy w zdaniu główném stoi jaki czas przeszły; w zd. pob., pośr. i t. d. czynność dawniejsza wyraża się przez Plusquamperfectum, to jest: Praeter. in Praeter., obecna przez Imperfectum, to jest: Praesens in Praeter., późniejsza przez Futurum periphr. praeteriti, to jest: Futurum in praeterito; — nareszcie 3) kiedy w zdaniu główném jest czas przyszły, ma w pob. i t. d. zdaniu stać Futur. exactum, Fut. simplex, lub Futurum periphr. Futuri, to jest: Praeter. Praes., lub Futurum in Futuro, podług tego, jak czynność jest dawniejsza od głównej, jęj obecna, lub od niej późniejsza (porównaj §. Gr. 52, 53 i 117 tudzież przyp: na karcie 97.)

Przestroga. Trzeba zaś szczególniej na to mieć bacność, aby się nie dał zwieśdź polszczyźnie, która nie zawsze zachowuje te prawidła tyczące się następstwa czasów; ale dla uniknienia nieprzyjemnego brzmienia formy *byłem, byłam, byłom* i t. d. przy innym Słowie, często prosty czas przeszły kładzie za zaprzeszły; podobnie często czas teraźniejszy za przeszły (*praeter. in praes.*) np.: Gdy ojciec przyjechał (zam. gdy o. *był* przyjechał), siedliśmy do stołu. (zęsto ci, którzy z niskiego stanu do znaczenia przychodzą (zam. *przyszli*), wstydzą się swego rodu.

Uważać jeszcze potrzeba. 1) że łacińskie *Quum* w znaczeniu Spójnika czasowego (*Quum temporale, w ten czas gdy*) tylko z przeszłemi czasami położone ma Tryb łączący, z innymi oznajmujący; lecz użyte jako Spójnik przyczynowy (*gdy t. i. ponieważ, jak skoro; Quum causale*), zazwyczaj się kładzie z Try-

hem łączącym. 2) Że kiedy za czasowe *Quum* używamy innych partykuł w tém znaczeniu (*ut, ubi, simul, simulac, simulatque, quando, quum primum, ubi primum i t. d.*) *gdz, kiedy, jak skoro i t. d.*) za *Plusquam*. Conj. którebv stało przy *quum*, kładź się ma Perf. Indic. 3) Że wszystkie Spójniki przyczynowe (oprócz *Quum*) rządzą przez się trybem oznajmującym (*quod, quia, quoniam i quando* (w znac. *jak skoro*) *siquidem i t. d.*) 4) że hypotetyczne *Quaquam* zazwyczaj stoi z Tr. oznajmującym; reszta znaczących przypuszczenie (*etsi, etiamsi, quamvis, licet, utut, z łączącym.*— Zob. jeszcze Gr. §. 207. 1.

P y t a n i a.

1. Przy tłumaczeniu na łacinę zdań polskich z dwóch lub więcej części, czyli osobnych zdań, złożonych, aby dokładnie wyrazić formy czasowe, które zdanie najprzód tłumaczyć należy, i jak czas Słowa tego zdania wyrazić trzeba? (§. 117. 2)
2. Czy Słowo zdania pobocznego, podobnie zależnego, pośredniego i t. d., także bezwzględnie wyrażać należy; lub też czas jego oznaczać się ma względnie do innego Słowa, i z którym to Słowem owo poboczne porównywać trzeba?
3. Ile form czasowych użyć można w zdaniu pob. i t. d. kiedy w główném jest Praesens; i kiedy każda z tych form może być użyta?
4. Podobnie ile form czasowych i kiedy użyć się da w takich zdaniach wtenczas, kiedy w główném stoi jakie Praeteritum?
5. Jak na to samo pytanie odpowiedzieć należy, kiedy Słowo zdania głównego wyraża przyszłość?
6. Jakie mają nazwisko (względne) czasy Praesens, Imperfectum i Futurum simplex, stojąc w zdaniu nie główném?
7. Jak się w podobnym razie (względnie) nazywają czasy Perfectum, Plusquamperfectum, Futurum exactum? a jak czasy Futurum periphrasticum praesentis, praeteriti, i futuri?

8. Co mają za wspólną cechę czasy Praesens, Imperf. i Fut. simpl., jako czasy względne (t. i. nie w głównem, ale inném zdaniu stojące); a w czém się różnią od siebie?
9. To samo o czasach Perf., Plusquamper. i Fut. exact — tudzież o przyszłych omownych (Futura periphra.)?
10. Czy mały jaką skazówkę w polskim języku na poznanie, że Słowo zdania pobocznego i t. d. wyraża jaką czynność obecną głównej, lub od niej dawniejszą (nb. Słowo *niedokonane i dokonane*. Porówn. §. 117 na karcie 97 notę *).
11. Jak się z polszczyzny poznaje w zdaniu pob. i t. d. czynność od głównej późniejsza, t. i. względem niej przyszła? (§. 54.)
12. Co jeszcze za osobliwość jest w naszej mowie względem czasu zaprzeszłego i przeszłego, na którą zważać trzeba, nie chcąc w łacinie uchybić w użyciu form czasowych? (Zob. zrobioną tu na końcu przestrożę.)
13. Jakie są dwa główne znaczenia Spójnika *Quum*, i jaki one mają wpływ na użycie Trybów łacińskich? (Zob. wyżej Uw.)
14. Jakich się innych partykuł używa czasem w łacinie zamiast *Quum*, i co pod tym względem należy zachować za prawidło?
15. Z jakimi Trybami zwykli Łaciniacy kładź Spójniki przyczynowe i przypuszczenie znaczące?

Pr z y k ł a d y.

Nie można wątpić, że *) byli przed Homerem poeci. — Tocydydes, gdy był od rządu oddalony a) i z kraju wygnany u), na wygnaniu napisał swoją historiją. — Annibal gdy Rzymian pobił b) pod Kannami, a Asdrubal brat mu radził, c) iżby szedł zaraz z wojskiem do Rzymu, nie chciał usłuchać. — Epaminondas, gdy raz przyszedł na zgromadzenie, gdzie rozprawiano d) o rzeczypospolitój, nie wprzód ztamtąd odszedł, aż rozmowa zupełnie ukończoną została. e). — Gdy Alexander zwyciężył Króla Indyjskiego

Porusa, i aż do granic wschodu zająć zamysłał, *f*) krótką mową żołnierzy pochwalił i zachęcił. — Abizares Król do Alexandra posłów wyprawił, gdy ten po zwycięstwie zabierał się *g*) iść na zachód. — Gdy Alexander miasto Petrę wojskiem otoczył i szturmem zdobył, chociaż na sprawców wojny sprawiedliwie mógł *h*) się gniewać, wszystkim jednak przebaczył i tylko zakładników sobie dać kazał. — Mój ojciec kiedy na wieś ma wyjeżdżać, trzema dniami wprzód nas o tém uwiadamia; bo się boi, aby niespodzianem odjazdem zbyt nas nie zasmucił. — Jak do ciebie będę miał przyjechać, doniosę ci wprzód o tém; chociaż mi bowiem nie tajno, *k*) jak miłe będzie *l*) moje przybycie nie tylko tobie samemu ale i wszystkim twoim domownikom; przykroby mi jednak było, gdybym cię nie zastał w domu. — Kiedyśmy wczoraj do późnej nocy przedłużyli *m*) biesiadę, wypada dzisiaj wczesnie iść do łóżka. — Kiedy mnie i wczoraj i dzisiaj namęczył *n*) się prozbami, i, jak wiem, jutro jeszcze męczyć zamysła, *o*) czy będę w stanie mu odmówić? — Gdy Cezar z Gallami wojnę prowadził, *p*) wysłał Sabina, który jego był *p*) legatem, naprzeciw Wercyngetorygowi, którego Arwernowie swoim wodzem (byli) zrobili. Sabinus obrał sobie pagórek, który uważał być bezpiecznym, i na nim obóz założył; i chociaż nieprzyjaciel w odległości dwóch tysięcy kroków od jego obozu był się usadowił i codziennie mu sposobność do walki podawał, *p*) Sabinus nie chciał z obozu wyprowadzić wojska, i na niebezpieczeństwo bitwy wystawić; ponieważ Cezar właśnie w tych dniach miał mu przyjść na pomoc: tak mu bowiem przyrzekł, *q*) gdy przed kilku dniami od niego odchodził; *p*) i tego samego dnia przez posłańców o przybyciu swoim go uwiadomił. *q*) — Wercyngetoryx Arwernczyk, którego ojciec największe miał *r*) znaczenie w Gallii, i z téj przyczyny, że się ubiegał *s*) o królestwo, od ohywateli zabitym został, *r*) gdy miał napaść *i*) na Cezara, który w ten czas z Gallami wojował, zebrał znaczną ilość żołnierzy, których umysły

nagrodami i obietnicami zapaliwszy *u*) do wojny, wyszedł z granic swego kraju. — Nie leniłem się przyiść do Ciebie, chociaż bardzo byłem zmęczony. — Arystydę chociaż celował nad innych wstrzeźliwością, jednak go wskazano na wygnanie dziesięcioletnie. — Gdy *w*) wiesz, jak wielka jest *x*) potęga Boga, który świat i wszystko na nim stworzył; czegoż się dziwisz, rozważając porządek rzeczy od Boga stworzonych? — Cezar usmierzywszy *y*) bunt Gallów, którzy się wzięli *z*) do broni i dawrą wolność odzyskać usiłowali, *z*) przywołał przedniejszych każdego kraju, i znaczną ich część w powinności ntrzymał. Ale Senońscy Gallowie, których państwo wielkie posiadało *aa*) znaczenie u wszystkich, tak dalece gardzili jego rozkazami, iż Kawaryna, którego im Cezar dał *bb*) za Króla, i którego brat dawniej, a przed nim przodkowie sprawowali *bb*) królestwo, zabić usiłowali: co on przeczuwszy *cc*) gdy uciekł, pogonili za nim i z granic kraju go wygnali; a za przybyciem Cezara, wysłali posłów z uniewinnieniem *dd*) się; czuli bowiem, jak wielkiej dopuścili *ee*) się zbrodni i nie bez przyczyny obawiali *ff*) się zemsty. Jednakże gdy Cezar rzecz całą rozpoznać chciał i całemu senatowi do siebie przyiść rozkazał, nie usłuchali. *gg*)

*) *quin* z *Perf. Conj.* jako *Praeter. in Praesente* (niemożna.)
a. *Plusquamperf.* jako *Praeter.* (napisał.) *b.* *Plusq.* jako *Praet. in Praet.* (nie chciał.) *c.* *Imperf.* jako *Praes. in Praeter.* (nie chciał.) *d.* *Imperf.* jako *Praes. in Praet.* (odszedł.) *e.* *Plusqu.* jako *Praet. in Praet.* (odszedł.) *f.* *t. i.* miał, chciał zająć, *Futur. periph.* *Praeter.* (pochwalił i zachęcił.) *g.* *Futur. periph.* *Praeter.* *h.* *Imperf.* jako *Praes. in Praeter.* (przebaczył.) *i.* (*Fut. per. Futuri* jako *Futurum in Futuro donosę.*) *k.* *non me latet, fugit, praeterit.* *l.* *Futur. periph.* *Praes.* *bo to jest przyszłość ze względu na obecność: nie jest mi tajno— a zatem Futur. in Praesente.* *Będzie zaś w łac. stać Tryb łączący.* *m.* *Perfect.* jako *Praeter. in Praes.* (wypada) *a* *Tryb. łącz.* *bo Quum przyczynowe.* *n.* *Perfect.* *o. t. j.* *ma,* chce męczyć— *Fut. per. Praes.* *p.* *Praes. in Praeter.*— *Gdyż wtenczas wysłał, kiedy prowadził wojnę, a wtenczas był legatem, kiedy go wysłał.* Podobnie wtenczas *nie* chciał się *S.* bić, kiedy *mu* *W.* podawał sposobność; *i*

wtenczas przyrzekł, kiedy odchodził. q. wyraźnie stoi za był przyrzekł i był uwiadomił -- jako Praeter. in Praeterit. (miał przyjsdz') r. miał znaczenie, i zabitym został są czynności dawniejsze od przeszłej w głównem zdaniu: zebrał żołnierzy, Będą więc obie stały in Plusquam. jako Praeter. in Praeterito. s) Imperf. jako Praes. in Praet. (zabitym został.) t. Fut. periphr. Praeter. jako Praet. in Praet. (zebrał,) u. po łac. gdy zapalił, postquam incendit. w. quum, si, quando. x. łac. Tryb. łącz. y. comprimere motum. Abl. absol. z. wzięli do broni arma (capere) Plusqu. jako Praeter. in Praeter. -- usiłowali Imperf. jako Praes. in Praeter. (przywołał.) aa. esse magna auctoritate lub magna auct. inter omnes. bb. dał i sprawowali -- obie czynności dawniejsze niż ta, którą wyraża Słowo usiłowali zabić; są to więc Praeter. in Praeter, czyli Plusquam. cc. Praesentire. -- Lecz będzie po łac. Co on gdy przeczuł i uciekł -- znowu Praeter in Praeter. dd. sui purgandi causa. ee. admittere facinus -- Plusquam. Conj. ff. extimescere vindictam Imperf. jako Praesons in Praeterito. gg. dicto audiens non sum. -- Chciał Imperf.; rozkazał -- Plusquam.

XVI. Przykłady na Tryb łączący (zob. Gram. Część III. Rozdz. XIV. §. 206—215.)

P r a w i d ł o.

Tryb łączący stoi nie tylko po wszystkich partykułach mogących się wyrazić po polsku przez *by*, (*aby, gdyby, oby, chociażby* i t. d. jakimi są *ut, ne, quo, quin, quo minus* (zobacz Gram. §. 118); *dummodo, licet, quasi, utinam, si* w znaczeniu *gdyby*; i t. d. (zob. Gr. §. 207); ale i we wszystkich zdaniach zależnych, a mianowicie zdaniach zawierających pytania, przez które się nie pytamy, t. j. pytaniach, które przez to, że nie stanowią głównego zdania, ale są innemu przydane, tracą moc pytającą. (Gram. §. 206.) np. Bardzobym chciał wiedzieć, czy mój brat dziś przyjedzie. Powiedz mi, kto tu przyjdzie.

P y t a n i a.

1. Ile jest głównych prawideł na używanie Spójnika *ut*? (§. 210 a, b, c.)

2. Kiedy *ut* daje się zamienić na *qui*? (§. 211, 3, 4, 5, 12.)
3. Kiedy *ut* z negacją zamienia się na *ne*, (a zatem kiedy za *ut nemo*, *ut nunquam* etc. kładź trzeba *ne quis*, *ne unquam*) (§. 210. a), a kiedy to *ut non* (a zatem i *ut nemo* etc.) zostaje? (tamże b. c.) W ogólności zob. §. 213, 6 i §. 216, 5.
4. W jaki sposób używa się *ut* i *ne* do zaprzysięgania się? (§. 211, 1 i §. 214, 4).
5. Do czego jeszcze używa się *ne*? (§. 214, 3 i 4.)
6. Jakich Spójników używa się po Słowach *timendi* t. j. obawę znaczących? (§. 214, 1.)
7. Czy *ut* jest czasem tylko domyślne? (§. 211, 8).
8. Kiedy się szczególnie używa *quo* w znaczeniu *aby*? (§. 211, 12.)
9. Kiedy się w ogólności może używać *quin*? (§. 212, 4.)
10. Kiedy *quin* znaczy w polskiem *aby* (*izby*.) a kiedy *że* (*iz*)? (§. 212 a, b.)
11. Po jakich Słowach używa się *quo minus*? (§. 213.)
12. Czy może się zdarzyć, iż zamiast *quo minus* da się położyć *quin*, a nawet *ne*?
13. W jakim razie *qui* koniecznie mieć musi Tryb łączący, oprócz kiedy stoi za *ut*? (§. 211, 6, 7.)
14. Kiedy Słowo *sum* musi mieć po sobie *qui* z Trybem łączącym, a kiedy z Trybem oznajmującym?
15. Które jeszcze Spójniki mają Tryb łączący w zdaniach poprzednich? (§. 207.)

P r z y k ł a d y.

1. na *ut* §. 210.

Opowiadaj rzecz tak, aby była podobną do prawdy. — On mnie nakłonił do tego, ażebym do was przyszedł. — Staraj się, abyś wkrótce najlepszym wyrównał. — Spraw to, jeżeli możesz, iżby nam wolno było powrócić do domu. — Tego od was żądam, abyście to, co robicie, dokładnie robili. — Przedsięwzięciem a) ten interes, nie abym sobie, lecz abym wam dogodził b) — To mi tylko pozostaje, c) abym cię przestrzegł d) że nie dopuszczę, e) iżbyś się kic-

dy *f*) na mnie mógł żalić. *g*)— Jeżeli nadal *h*) tak ha-
niebnie postępować *i*) będziesz; wkiótce do tego przyj-
dzie *k*) iż wszystkich dobrych sobie zniechęcisz. *l*) —
Szczęśliwie się zdarzyło, *m*) iż właśnie teraz *n*) do
nas przybyłeś. — Zkąd to pochodzi, *o*) iż ludzie nie-
ktorzy bogactwa przekładają nad naukę? — Tak pil-
nym jest i cnotliwym, *p*) iż od wszystkich jest ko-
chany. — Także to tępego jesteś pojęcia, *q*) iż rzeczy
tak łatwej zrozumieć nie możesz? — Nie są u mnie
bogactwa w tak wysokiej cenie, *r*) abym je nad cnotę
przekładał. — Wiele miast tak zagięło, *s*) iż ani
ślądu ich nie widać. *t*.)

a: suscipere. *b*. gratificari. *c*. hoc solum restat, reli-
quum est. *d*. monere. *e*. committere. *Accus cum Infin.* *f*.
aliquando. *g*. queri de aliquo. *h*. posthac, porro. *i*. turpi-
ter se gerere. *Futur exact.* *k*. futurum est. *l*. alqem, alcjs
animum abalienare, avertere ab aliquo. *m*. percommode ac-
cidit, factum est. *n*. nunc quum maxime, nunc ipsum. *o*. qui
(*Adv. za quomodo*) fit. *p*. probus. *q*. *tępe poj.* hebes ingenium
Ablat. — *Także to, adeone.* *r* non tanti (za tam magni sc.
pretii) mihi sunt div. *s*. evanescere. *t*. apparere.

2. na *qui* §. 211.

Nikt nad ciebie nie jest zdolniejszym *a*) nam przewodni-
czyć *b*) i nikt godniejszym, aby mu naszą całość po-
wierzyć. — Nie jestem ja takim, *c*) abym się miał
lękać *d*) niebezpieczeństwa śmierci. — Wczoraj wie-
le ci miałem do powiedzenia, *e*) dzisiaj mam cię o wie-
le pytać *f*). — Światło prawdy za nadto jest jasne, *g*)
aby tak podłe kłamstwo mogło je przytłumić. *h*) — Są
zaiste tacy, *c*) którzy przyjaciółom lepiej życzą, *i*) niż
sobie. — Byli tacy, *e*) co otrzymywali, że wycie-
czkę zrobić należy; inni, co radzili, aby w obozie na
nieprzyjaciela czekać; *k*) byli nareszcie i tacy, *l*) któ-
rym się najlepszym być zdawało, poddawszy obóz żą-
dać wolnego odejścia. — Żem cię do pilności w pi-
saniu *m*) zachęcał, nie dla tego *n*) to uczynił, abyś
tęm więcej pisywał, lecz tęm *o*) dokładniej.

a. idoneus. *b*. aby nam przewodniczył (praesse.) *c*.
niewyrażać. *d*. torreret aliqua re. *e*, przez, qui; quae, quod.
f. quaerere ex aliquo — przez sunt (mihi), quae, *g*. clarior,
illustrior est lux veritatis, quam cot. *h*. officere alicui. *i*. cu-

pere. *k.* że trzeba czekać. *l.* nec defuerunt denique. *m.* Genit. *n.* eo. *o.* aby tém. §. 211, Uw, 12.

3. na *quin* §. 212.

Niepowinieneś wątpić, iż będziesz żył wiecznie.— Któż kiedy wątpił o tém, *a)* że w naszej Rzeczpospolitej pierwsze zawsze miejsce zajmowała *b)* wymowa? — Kleantes utrzymywał, *c)* że nie ma żadnej potrawy tak trudnej do strawienia, *d)* aby się przez dzień i noc *e)* nie miała strawić. — Komuż to jest wątpliwém, że zawsze zachowam *f)* ten sam sposób myślenia? — Nie mógł w sobie przytłumić *g)* tej *a)* złości, aby mi nie miał zarzutu uczynić *h)* względem *i)* Cezara.— Nie mam nic przeciw temu, *k)* aby jutro wyjechać; byleby do podróży wszystko było gotowe.

a. niewyrażać. *b.* obtinere. *c.* zaprzeczać, że jest jaka (ullus) *d.* tr: do str., gravis. *e.* dzień i noc. Ablat. bez Przyimka. *f.* przez esse mente aliqua. *g.* przytł. w sobie, continere. *h.* czynić zarzut objicere. *i.* de. *k.* non recuso.

4. na *quo minus* §. 213, 5.

Wiele rzeczy było mi na przeszkodzie, *a)* żem tego nie uczynił. — Tyś przeszkodził, *b)* że bitwy nie stoczono. — Ani niezmierne *c)* lasy, ani bagniska trudne do przebycia, *d)* ani ciągle deszcze i inne trudy *e)* nie były w stanie ich wstrzymać *f)* od dążenia *g)* do obozu nieprzyjacielskiego, uderzenia na niego i zdobycia w jednej prawie chwili. *h)* Nie dokażą *i)* tego groźby twoje, abym nie miał bronić *k)* dobrych, abym nie miał wspierać ich radą i pomocą.— Sulpicyusz sprzeciwił *l)* się temu, aby Senat nie uchwalił tryumfu.

a. obsistere, officere. *b.* mea opera fit, per me stat alqd. *c.* immensus. *d.* trudny do przeb., impeditus, transitu difficilis. *e.* difficultas. *f.* deterrere. *g.* łac. aby nie mieli dążyć do ob., i napadnięty (oppugnare) zdobyć. *h.* eodem impetu. *i.* perficere; albo p. impedire, deterrere alqm. *k.* adesse alicui. *l.* obsistere, impedire; o Trybunie najlepšíj intercedere: zob. jeszcze notę b.

5. na *ne* §. 213, 6.

O moich przygodach mówić będę, abym nie po-

trzebował *a*) wspominać przygód ojczyzny. — Proszę cię, a nawet *b*) zaklinam, abys chęci twoich niezwracał *c*) ku wojnie. — Kato był tego zdania, *d*) aby Cynceronowi nie uchwalać tryumfu. — Przestrzegam cię, abys mu się nie dał oszukać. *e*) — Tyś sam tego dokazał, że mi nie dano nagrody.

a. cogor, *albo* necesse mihi est. *b.* atque etiam. *c.* animum adijcere ad alqd. *d* być .zdania, censere. *e.* patior me decipi ab aliquo.

6. *na ut i ne* podług §. 214 cały.

Obawiałem się, *a*) czy cię mój list będzie mógł dojszć *b*) bezpiecznie; albowiem groziło *c*) niebezpieczeństwo, aby się nie dostał *d*) w ręce człowieka nam obydwom najnieprzyjaźniejszego. — Czegom się obawiał, *a*) aby się nie stało, teraz lepiej rzecz wyrozumiawszy, *e*) tak gorąco pragnę, *f*) iż w wielkiej obawie jestem, *g*) aby się ziściło; *h*) taka to jest niestałość życzeń ludzkich *i*). — Mocno się trwożę, *g*) czyś już przyszedł do zdrowia *k*). — Abys tém pewniej otrzymał *l*) to, czego pragniesz, *m*) nie żądaj za wiele. *n*) — Niechaj cię nie wstydzi wyznać, że nie wiesz, czego nie wiesz *o*). — Obywatele niechaj nie śmieją urzędnikom się sprzeciwiać *p*). — Chociażbyśny cię i nie nazywali bogatym, majątnym *q*) przecieź pozwolił *r*) się nazywać.

a. vereri. *b.* peruenire, perferri ad alqm. *c.* est periculum. *d.* incidere. *e.* considerare, perpendere, perspicere. *f.* ardentissime optare, vehementer cupere. *g.* in magno timore esse, versari; valde, magnopere timere, *h.* fieri. *i.* przez mens humana. *k.* do zdr. przyjszć, convalescere. *l.* ferre, auferre. *m.* petere. *n.* nimium. *o.* Tr. łącz. *p.* repugnare. *q.* copiosus, abundans, beatus. *r.* patior me appellari.

7. *na ut non*. §. 215.

Sokrates gdy już prawie *a*) w rękę trzymał ów zabójczy *b*) kubek, tak mówił, *c*) iż się nie życie traćć, *d*) ale do nieba wstępować zdawał. — Któż jest tak nieszczęśliwym, *e*) aby kiedyś nie miał doznać szczodrośliwości *f*) Boga. — Gdzież jest taki człowiek, *g*) któryby nie słyisał, przez kogo Syrakuzę zdobył

została. — Nie możesz popaść w niebezpieczeństwo *h*) abyś *i*) mnie razem *k*) nie wciągnął.

a. pacne. *b.* mortifer. *c.* Perf. *d.* vitam amittere; vita privari, ad mortem trudi. *e.* miser. *f.* munificentia. *g.* taki *czł.* opuścić. *h.* discrimen subire. *i.* przez quoque położono po me. *k.* eodem, *t. i.* tam w to samo.

8. na zdania zależne. §. 206.

Nie wiem, czego *a*) się boisz. — Nikt nie wie, czy to prawda *b*). — Napisz mi jak najprędzej, *c*) jak się masz *d*). — Nie widzicież, w jak wielkiem jesteście *e*) niebezpieczeństwie. — Nie pojmuje tego wcale, *f*) jakiego rodzaju to jest. — Przypomnij sobie *h*), jakie do ciebie pisywałem listy. — Napiszę ci, czego w twoim liście nie znalazłem. *i*) — Wiem, jak bezwstydnie to uczyniłeś. — Dziwno mi, czemu tak długo nie piszesz, w jakim stanie *k*) są rzeczy w Rzymie. — Czy *l*) słyszałeś, jaką myśl *m*) powziął nasz Pompejusz? — Bardzo ciekawy *n*), czy też do pokoju z Cezarem przyjdzie *o*). — Zobaczmy teraz, jak dzielne *p*) są te lekarstwa, których filozofia używa *q*) na choroby duszy. — Ci, którzy się z sobą sprzecyżają, *r*) który z nich uajlepiej krajem zarządzał, podobni są sternikom spierającym *s*) się o to pomiędzy sobą, który najlepiej kierował *t*) okrętem.

a. quid, cur. *b.* dod. jest. *c.* quam primum. *d.* quid *i* ago. *e.* versari. *f.* perspicere. plane intelligere. *g.* cuius modi. *h.* recordari. *i.* nie znaleźć, desiderare. *k.* w jakim st. przez ut *l.* ne przyczepić do Audire. *m.* quid consilii—capere. *n.* valde scire cupio, num. *o.* pax. convenit. *p.* jak dz. quantus. *q.* remedium adhibere morbo. *r.* contendere. *s.* certare. *t.* gubernare, regere.

9. na Spójniki zdań poprzednich. § 207.

O gdyby *a*) to prawdą było, com teraz od ciebie słyżał. — Słyszcząc tę mowę, tak twarz ułożył, *b*) jak gdyby *c*) się wzruszał. — Chociaż *d*) ciało moje było nieobecne, *e*) dusza jednak obecną była *f*). — O resztę nie dbam, byleby *g*) od ciebie był kochany. — Da ci, o co będziesz prosił, bylebyś *h*) nie żądał za wiele. *i*)

a. utinam -- alqd verum est. *b.* componere vultum.
c. ac si, quasi, tanquam--moveri. *d.* licet. *e.* nieob. *być.* ab-
esse. *f.* praesens adsum. *g.* dum, modo, dummodo. *h.*
dum ne, modo ne. *i.* nimium.

XVII. Przykłady mieszane na 1-9. §. 210- 215 i 206-207.

Bóg dał człowiekowi rozum, aby za jego pomocą poznawał, co dobre jest, a co złe; i dobre czynił, a chronił się złego. — Człowiek nie dla tego żyje, aby jadł; ale je, aby żył. — Stary Kato udał się do włości, aby w naukach szukać rozerwania umysłu. — Radziła Ateńczykom wyrocznia, aby sie drewnianemi murami, to jest okrętami bronili. Cnota tak wielką ma moc, że ją nawet w nieprzyjaciółach kochamy. — Nikt ci nie broni, abys twoich rzeczy podług upodobania używał. — Któż wątpi, że w cnocie zawarte są bogactwa? — Nie dla tego ci to napisał, iżbym miał *a)* powątpiewać o twojej mądrości, lecz abys ty o mojem przywiązaniu ku tobie nie wątpił. — Tyrana to głos jest o tych, co go słuchać muszą: *b)* niechaj nienawidzą, byleby się bali. — Wielu nie dbają o uczciwość, byleby dostąpili potęgi. — Pochwały godna jest szczodroблиwość, byleby nie przebrała miary i nie zamieniła się na rozrzutność. — O gdyby to (bogdajby) dziś ojciec przyjechał. — O gdyby mi P. Bóg dawne wrócił lata. — Ludzie dumni tak wiedą żywot, jak gdyby gardzili zaszczytami; a tak się za niemi ubiegają, jak gdyby życie najuczciwiej przepędzili. Powiedz mi, do której szkoły twój brat chodził? *c)* — Napisz do mnie, kiedy twoi rodzice z Warszawy przyjechali? — Nie pewno jest, czy tego lata wyjadę *d)* do Berlina. — Pytał mnie się ojciec, com wczoraj u ciebie tak długo robił *e)*. — Nie wiesz jeszcze, jak się powtarzanie czynić powinno. — Właśnie tak działasz, jak gdybyś nie wiedział, co jest dobre i słuszne. — Gdybyś wiedział, dla czegom się podjął *f)* tego interesu, przestałbyś się dziwić. — Nie wielu to zna, co za mężowie byli Arystydes Ateńczyk i Fabrycusz Rzymia-

nia. — Jak przyjdiesz do dojrzałego wieku, będziesz to często szczerze rozważał, jak wielkie są korzyści pilności i bogobojności. — Nie mogłem pojąć, dla czego mnie łajesz? *g*) Czyś wiedział wczoraj, co się dziś miało wydarzyć? *h*) — Wczoraj odebrał mój brat trzy listy z Wiednia, ale nie wiem co w nich stoi. — Arystydes nie zostawił ani tyle, za coby go można było pochować; pogrzebano go więc kosztem rządowym. — Kto nie wie jak bardzom mego brata kochał, *i*) ten nie uwierzy, jak wielką mi boleść sprawiła śmierć jego. Gdybyś wiedział, jak mnie twoje szczęście obchodzi, tobyś mi we wszystkim był powołnym. — Nie łatwo można osądzić, czy twoja lekkomyślność, albo jego niegodziwość więcej mi zaszkodziła. — Wiele na tém zależy, czyś pilny lub nie dbały; a i to nie mało znaczy, co o tobie ludzie sądzą. — Nie wiemy z pewnością, w którym czasie żył Cyrus, założyciel państwa perskiego. — Czy nie wiesz jeszcze, czyli twój ojciec pokoił *k*) swoje interesa w Krakowie, i kiedy do Lublina powróci *l*)? — Kto czytał historiją, ten wie, od kogo zwyciężonym był Annibal, wódz Kartagińczyków. — Człowiek rozumny nie na to patrzy, jak kto bogatym lub szlachečnym jest; ale raczej na to, czy jest poczciwym lub nie. — Ledwobyś uwierzył, z jaką pilnością mój brat do łacińskiego języka się przykłada, i jakie w nim uczynił postępy; życzę ci z serca, abyś i ty z równym zapałem do niego się przyłożył i równie postąpił. — Donieś mi, ile potrzebujesz *m*) pieniędzy *n*); a ja cię uwiadomię, czy ci mogę tyle przysłać, albo nie. — Sędzia, jeżeli chce sprawiedliwie ukarać winowajcę, nie tylko badać powinien, co popełnił; lecz także, dla czego to popełnił. To bowiem znacznie winę powiększa lub zmniejsza, w jakim zamiarze kto się dopuścił zbrodni. — Kto nie wie, co to za mąż był *t*) Sokrates, ilu się ludziom przysłużył swoją mądrością, niechaj się go stara poznać; aby przez niewiedomość błędnie o nim nie sądził. — Chciałbym wiedzieć, zkąd matematycy poznają, że ziemia jest okrągła. *o*)

a. to miał jest tylko opisaniem Trybu łącz. Słowa po-

wątpiewać; a więc się nie przetłumaczy wcale §. 215. 6. b. To słowo nijakie tłumaczy się na łacinę zazwyczaj przez bierne zakończenie czynnego Słowa cogo: cogor, muszę, (t. i. przymuszają mnie; coactus sum, muszę (t. i. przymuszono mnie coactus fui, musiałem i t. d. c. Perfectum jako przeszłość ze względu na obecność; Powiedz (Praeterit. in Praesente.) Podobnie w następującym przykładzie -- przyjechali ze względu na napisz. d. Futur. periph. Praes. jako Futur in Praes. (jest.) e. Plusquam. jako Praeter. in Praeter. (pytał.) f. Perfectum jako Praeter. in Praes. (Gdybyś wiedział a zatem nie wiesz.) g. w łac. Imperfectum. jako Praesens in Praeterito (mógłem.) h. Futur periph. Praeter. jako Futur. in praeter. (wiedział) i. kochał po łac. Perfectum jako Praeter. in Praesente (wie). Podobnie w Perf. stać będzie sprawiła, jako czynność dawniejsza nie tylko pod względem przeszłości uwierzy, ale i względem obecnego czasu. k. zobacz notę poprzedzającą. l. Zobacz notę d. m. opus mihi est, lub opus habeo, lub indigeo -- wszyst. z przyp. 6 rzeczy, której się potrzebuje. n. quanta pecunia. o. Accus. cum Infin.

XVIII. *Quum* czasowe z Trybem oznajmującym czasów przeszłych.

Wiemy już częścią z Gramatyki, częścią z uwag wyżej w XV. poczynionych, że tylko przyczynowe *quum* z każdym czasem ma tryb łączący; a *quum* czasowe tylko w ten czas, kiedy stoi z czasami przeszłymi. Ale i to prawidło podlega wyjątkom. A mianowicie stoi *quum* takowe z Trybem oznajmującym czasów przeszłych: 1) Kiedy przed niem znajduje się wyraźne lub domyślne *tum* (w tenczas) lub *eo tempore*, *illo die* i t. p.; albo *fuit* (sc. tempus), *quum* i t. p.; także gdy *quum* tyle jest, co: od czasu jak; np. *Tum quum Sicilia opibus et copiis florebat, magna artificia fuerunt in ea insula. Triennium jam est, et eo amplius, quum ille est profectus.* — Już temu jest trzy lata i więcej (od czasu) jak on pojechał. 2) Ze Słowem oznaczającym czynność częstotliwą czy dawniejszą od głównej, czyli jej równoczesną (*Praeter. frequentativum*); po którym przeto Imperf. w zdaniu głównym następuje: — *Verres quum ad aliquod oppidum venerat, spoliabat templa et cives.* — *Cum Romanae comitia habebantur, imponebatur Janiculo firmum*

praesidium. 3) z czasem przeszłym nieoznaczonym (aoristus §. 208, 2), którym jest Perfect., gdy w zdaniu główném stoi czas terazniejszy; a Plusquam p. gdy przeszły. — *Ager quum multos annos quievit, ubiores efferre fructus solet.* — *Verres quum rosam viderat, tunc ver esse arbitrabatur.* 4) Gdy dla tém żywszego opisu, zdanie poboczne i główne są między sobą przemienione. *Jam ver appetebat, quum Annibal ex hibernis movit* lub *movet*; za: *Quum A. ex hib. moveret, ver appetebat.*

P y t a n i e.

I. Czy *Quum* czasowe może się też kiedy położyć z Trybem oznajmującym czasu przeszłego? w ilu i których razach to uczynić można?

P r z y k ł a d y.

Był niegdys czas, a) kiedy ludzie zwyczajem zwierząt po polach się wałęsali. — Pytasz mnie, jakim czas przepędzał na wsi? codziennie rano, gdym ciało i umysł posilił, wychodziłem w pole; a gdym się do sytu nachodził po łąkach i roli, wracałem do domu i zabierałem b) się do nauk: potem gdym przez czas niejaki w tém zatrudnieniu zostawał c), odpoczywałem i umysł wraz z ciałem krzepiłem — Nie mogłem ci w przeszłym liście donieść d) o przybyciu ojca, bo w tym samym c) czasie, kiedym list napisany oddawał posłańcowi, spostrzegłem go w dom wchodzącego. — W ten czas kiedy w Azyi wielu majątki swoje utraciło, i w Rzymie kredyt upadł. — Minął f) już ten czas, kiedy można było mówić, jam więcej wart, bo jestem zacniejszego g) rodu. — W Rzymie kiedy doniesiono o nadzwyczajnych zjawiskach, zaglądano do ksiąg Sybilińskich, i z nich, co trzeba było czynić, przepisywano. — Po bitwie Kannejskiej wszystko prawie w rozpacz pogrążone było, gdy z nagłą młodzieniec rzymski na siebie zwrócił uwagę obywateli i nieprzyjaciół. — Ledwo było kilka dni upłynęło po bitwie, gdy posłańcy przyszli donosząc o nowej klęsce. — Annibal już miał po drabinach wdzierać się

na mury, gdy zagnała Rzymianie otwartemi bramami wypadają (lub wypadli) na niego.

a. W podobnych zdaniach można Rzeczownik tempus całkiem opuścić, kładąc samo: Fuit aliquando, quum cet. podług Gr: §, 241. b. se conferre ad aliquid. c. przez esse. d. certiozem aliquem facere, lub edocere de aliqua re. e. eo ipso tempore. f. Przez Perfect. Słowa esse. g. zacnego rodu: honesto, nobili, alto loco, genere natus, claris majoribus ortus.

XIX. Czasy warunkowe (§. 120.)

P r a w i d ł o.

Czasów warunkowych w łacinie jest dwa: a) Praesens conditionale *amarem*, lub za nie *amem*, a w Trybie bezokol. *amaturus*, a, *um esse*, lub *fore*, *ut amem*; b) Praeteritum condit. *amavissem*, czasem *amaturus fuisset*, a w Trybie bezokol. *amaturus*, a, *um fuisse*, lub *fore*, *ut amarem*: w bierném znaczeniu jest Infinit. Praes. *fore* l. *futurum esse*, *ut amer*; Inf. Praet. *futurum fuisse*, *ut amarer*. Takowego opisu przez *fore ut* można użyć i w czynnej formie; musimy zaś go użyć koniecznie, jeżeli Słowo mające stać w Trybie bezok. nie ma Imiesłowu na *rus*; np. *discere*, *timere*, *silere*, *evanescere*, *accidere* i t. d. i wszystkie nicosobiste. — Co się tyczy Imiesłowu czasów warunkowych, ten jest bez różnicy czasu zawsze na *rus* i powstaje zwykle z opuszczenia *et* lub *qui*. Różnica używania *amarem* i *amem*; zasadza się najczęściej na tém, że *amarem* się kładzie, kiedy warunek od możliwości zawisł; t. j. kiedy spełnienie jego chcemy okazać niepodobnym; forma zaś *amem* używa się, kiedy spełnienie nie jest niepodobnym; osobliwie zaś kiedy od woli zależy; np. *gratum mihi esset*, *si tuus pater hodie ad nos veniret*, i *gratum sit*, *si veniat*; znaczą: *miłoby mi było, gdyby przyszedł*, lecz używając tamtej formy *uznając jego przybycie niepodobnym*, (t. j. zostawiam tę myśl do uzupełnienia: lecz niepodobieństwem jest, aby mógł przybyć); kładąc zaś *sit* i *veniat*, przypuszczam, że może przybyć, jeżeli zechce. Podobnie się różnią i

życzącego trybu formy np. *Utinam pater veniret i veniat*. I dla tego to np. zdania: *Gdyby mój ojciec żył, nie byłbym tak biednym*, nie można wyłożyć przez *vivat i sit*, jeżeli mówię o ojcu, który z pewnością umarł (bo jeżeli umarł, niepodobna aby żył); ale mogę wtenczas, jeżeli śmierć jego nie jest jeszcze pewna, a zatem może się jeszcze pokazać, że żyje. — Z tego, co się właśnie o warunkowym terażniejszym powiedziało, wypada, że w przeszłym czasie jedna tylko forma być może (*amavissem*; bo *amaturus essem* za które i *amaturus fui* używają, znaczy to samo); albowiem to, co się stało, nie może się cofnąć; tak jak obecna lub przyszła rzecz może być lub niebyć. Warunek terażniejszy, który Łacinicy przez *Conjunct. Praes.* wyrażają, da się w polskiem wyrazić przez *jeżeli* z Tr. ozu. (np. jeżeli przyjdzie, będąc mi miło); i dla tego to i Łacinicy w następnej części zdania za *Conj. Praes.* mogą położyć *Fut. simpl.* — Rozważmy sobie jeszcze następujące przykłady. *Si velis ad me venire* (gdybyć chciał, a więc możesz), następuje *gratum mihi sit* lub *erit*; zaś lubenter *venirem*, *si possem* (gdybym mógł, a zatem nie mogę.) Podobnie: *Dies deficiat* lub *deficiet*, *si velim* (a więc mogę) *enumerare, quibus bonis male evenerit, quibus improbis optime. Darem lubenter, si copia esset. Dedissem* (albo *daturus fuisset*), *si habuissem*. *Si tu mihi dedisses tum, quum habebas, ego nunc tibi darem. Mazacus si transeuntibus flumen Macedonibus supervenisset, haud dubie appressurus fuit* (t. j. *oppressisset*) *incompositos*.

P y t a n i a.

1. Ile jest czasów warunkowych, i jakich form używają Łacinicy na ich wyrażenie?
2. Czy nie ma jakiej różnicy w używaniu *Praes.* i *Imperf. Conj.* w znaczeniu terażniejszego warunkowego?
3. Jakie są formy Trybu bezokolicznego warunkowego w czynnym i biernym znaczeniu?
4. Jaki mają Imiesłów czasy warunkowe?

Przykłady.

Kiedy dobro kraju tego wymaga, powinniśmy wybaczyć nieprzyjaciółom, chociażbyśmy najbardziej na nich zagniewani byli. — Brat mój, nawet gdybym najbardziej go błagał, nie będzie mógł do mnie przyjechać. Tój krzywdy, choćby najbardziej pragnął, zapomnieć nie mogę. — Gdybyś był w młodym wieku myślał o starości, nie zbywałoby ci teraz na zasilkach do życia. Wielu ludzi nie śmieją tego, co myślą, powiedzieć, nawet gdyby z pewnością wiedzieli, że to jest dobre *a*); a to z bojaźni, żeby się to *b*) komu niepodobać mogło. — Przystoi na człowieka mądrego, w sprzeczce, choćby co niegodnego siebie słyszał, hamować gniew. Na nic się nie przyda cnota, jeżeli jej nie wykonywamy (*łac.* *gdybyś jej nie wykonywał.*) — Byłbym ci chętnie dał to, czegoś żądał, gdybyś nie tak natrętnie był się dopominał. — Więcejbyśmy teraz w nieszczęściu mieli przyjaciół, gdybyśmy w szczęściu nie byli się pokazali dumnymi. Gdybym w nieszczęściu miał tych przyjaciół, których miałem w szczęściu; nie zbywałoby mi na obrońcach (*łac.* *na takich, którzyby mnie bronili* §. 211, 6.) — Nie byłoby żadnej wymowy między ludźmi, gdybyśmy tylko z pojedynczymi ludźmi mówili. — Gdybym nie mógł trudnić się naukami, nie mógłbym żyć. — Gdybym ja był użyty do rady, byłbym powiedział zdanie, (któreby było) niepochlebne, ale prawdziwe. — Chętniebym to uczynił dla ciebie, gdyby ojciec pozwolił *c*). — Gdyby mój brat tu był, dałby ci, czego żądasz *d*). — Gdybym dziś list odebrał, jutro zrana ruszyłbym na wieś *e*).

Przykłady na Tryb bezokol. czasów warunk. zob. w następ: XX. *a*, na końcu. Józef, syn Jakóba i t. d., a na Imiesłów XXI 1 i 3 na końcu.

a. Accus. *c.* Inf. *b.* ne. *c.* w tém znaczeniu: *uczynię, jeżeli pozwoli.* *d.* domysł. *ale go niema.* *e.* domysł. *może być, że odbiorę.*

XX. a. Accusativus cum Infinitivo. (§. 127 i 216 nast.)

Polskie *że* zaczynające zdanie, które w sobie mieści jakieś wiedzenie (czy to nabywanie go, *cognoscere aliquid*, czy posiadanie już lub czucie, *scire, sentire aliquid*, czy udzielanie go drugim *declarare*) nie kładzie się wcale w łacinie; ale Subjekt tego zdania (wraz z Predykatem i Apozycją) przybiera formę przypadku czwartego, a jego Słowo formę Trybu bezokolicznego. Ta Konstrukcyja zowie się *Accusativus cum Infinitivo* i używa się nietylko po Słowach dowiadujące się, wiedzenie lub oświadczenie znaczących (*Verba cognoscendi, sentiendi, declarandi*; np. *domyślam się, czuję to, donoszę ci i t. p.*); ale i po wszelkich wyrażeniach to znaczenie w sobie mieszczących; np. *prawda jest, verum est; jest podobne do prawdy. verisimile est; wiadomo jest, patet, constat; jasna jest rzecz, manifestum est, liquet; ztąd wypada, ztąd się pokazuje, inde patet, liquet, sequitur, consequens est, efficitur; pożyteczne jest, utile est, expedit; słuszną jest, aequum est; potrzeba jest, necesse est;— dalej po Słowach *patior, sino, concedo; cupio, opto, postulo, volo, nolo, malo*; po których jako w polszczyźnie *aby*, tak i w łacinie *ut* stać może. Wszakże tylko Konstrukcyja z *ut* stać musi i po Słowach *cognosc.*, *sent.* i *declar.*, gdy zależące od nich zdania nie mają wymienionéj wyżéj cechy, ale cel w sobie mieszczą, i w polszczyźnie nie *że*, lecz *aby* po sobie mają; np. *Pisał do mnie brat, abym do niego przyjechał.* — Wreszcie, *że* *Acc. c. Inf.* powstać może z opuszczenia *num* i *an* po *dubito*, i *quin* po *non dubito*, wiemy to z Gr. §. 127.*

P y t a n i a.

1. Co się w łacinie robi z polskiem *że* po Słowach wiedzenie wyrażających? (§. 127 i 217 u spodu.)
2. Po jakich wyrażeniach więcéj kładzie się w łacinie *Accus. c. Infin.*?
3. Czy nie stoi on czasem w łacinie i wtenczas, kiedy się w polszczyźnie używa Spójnika *aby*?

4. Czy po Słowach wiedzenia nie musi stać czasem w łacinie Konstrukcja *zut*? (§. 214 i 217.)
5. Co w Konstr. Acc. c. Inf. stać powinno w Przyp. czwartym, a które Słowo w Trybie bezokol. do niego należącym? (§. 127.)
6. Kiedy w polszczyźnie nie ma wyraźnego Subjektu ale tylko zawarty w Słowie, czy i w łacinie w tej Konstrukcyi Przyp. czwarty domyślnym tylko być powinien, albo też stać wyraźnie? (tamże Uw. 1.)
7. Kiedy w takiej Konstrukcyi Accus. Subjecti (kiedy nim ma być Zaimek osoby trzeciej), powinien się wyrażać przez *se*, a kiedy przez *eum, eam, id* i t. p.? (tamże.)

P r z y k ł a d y.

Uwaga. Oprócz zdań następujących, można jeszcze wiele z tych, cośmy dotąd przytaczali, użyć za przykłady Konstrukcyi Accus. cum Infin., dodając na początku wyrażenia rządzące tą Konstrukcją: Powiadał mi mój ojciec, — słyszałem od nauczyciela — czytałem w pewnej książce, — mniemają niektórzy, — przekonany jestem, — nikt o tem nie wątpi, — nie potrzebuje to dowodu, — że i t. p.

Filozofowie utrzymują, że gniew jest krótkim szaleństwem. — Słusznie ci sądzą, którzy utrzymują, że przyzwyczajenie jest drugą naturą. — Nie wszyscy się nad tem zastanawiają, że honor powinien być nagrodą cnoty, a nie pieniądze. — Dowodzą Matematycy, że słońce daleko większe jest niż ziemia. — Nie rozsądni są *a*), którzy nie przyznają, że Bóg mądrze światem rządzi. — Widoczna jest *b*) rzecz, że samo przyrodzenie rodziców do tego wiedzie, *c*) iżby kochali dzieci swoje; a dzieci, aby miłowały rodziców. — Powiadają, że Solon, mądry prawodawca Ateńczyków, utrzymywał, że jako kary występkom, tak cnotom nagrody prawami postanowione być powinny. — Starożytni podali pamięci, że Homer, sławny poeta grecki, ślepym się urodził; wielu jednakże mniema, że to niepodobna *d*). — Cycero pisze, że Kato w późnej starości *e*) uczył się języka greckiego. — Jawna jest *b*) rzecz, że miłość ojczyzny wszystkim ludziom

jest wrodzona *f*). — Z wielu powodów można wnosić, że pierwsi mieszkańcy Rzymu byli rabusie i na pół dzicy *g*). — Chociaż wszyscy, którzy dzieje rzymskie pisali, niezmiennie *h*) zapewniają, że Romulus miasto Rzym założył; jednak wielu temu przeczy, jakoby on miał być Rzymu założycielem (t. j. że on jest Rz. zał.). — Słuszna jest rzecz, aby i dzieci rodziców i uczniowie nauczycieli swoich słuchali. — Chociaż fałszywa była wieść rozsiana w Rzymie, że Annibal z wojskiem wchodzi do bram miasta; to *i*) jednak mieszkańcy Rzymu wierzyli temu doniesieniu, przeto iż *k*) wiedzieli, że zwyciężkim Anuibala zastępom pobite wojsko rzymskie oprzeć się nie było w stanie *l*). — Filozofowie i Matematycy sądzą, że światów liczba jest niezliczona, a wszystkie mają być zamieszkane (t. j. i że wszystkie są z.). — Wiadomą jest rzeczą *m*), że Pompei i wiele innych miast kampańskich trzęsienie ziemi zniszczyło *n*). — Twój brat doniósł mi listownie *o*), że rodzice moi w tych dniach z Krakowa do Warszawy powrócą; abym więc spiesznie tam przybył, i przed ich przyjazdem wszystko przygotował. — Teraz w istocie przekonałem się, że prawdziwe przyjaźni są wieczne. — Kto chce, aby mu drudzy przebaczała; słuszna jest, aby i sam pobożającym się pokazał dla drugich.

Józef syn Jakóba był bardzo przezornym człowiekiem; wiadomo *p*) bowiem, że, gdyby on nie był radził Królowi Egiptu, aby zbierał i zachował plody wielu lat, byłby cały kraj z głodu *q*) zginął. — Nie wątpię o tém, żebym chętnie do ciebie przyszedł, gdyby mi czas pozwolił *r*). — Pisał brat do mnie, iż gdyby był wiedział, że ty wtenczas, kiedy on był w Warszawie, bawiłeś na wsi u stryja, byłby niezawodnie do ciebie przyjechał. — Wiedz o tém, iżbym nigdy nie był wątpił, że się tobie należy *s*) nagroda, gdyby mnie własny twój brat nie był w błąd wprowadził. — Nikt nie wątpił w Rzymie, iżby Cezar był Konsulem obrany, gdyby był *t*) z prowincyi na sejm do Rzymu przyjechał. — Nigdy mi nic nie odmawiał, kiedym go tylko *u*) prosił; czemuż miałbym

wątpić *w*), żeby mi i teraz dał, gdyby miał. — Z przygotowań Kartagińczyków do wojny *x*) można było wnosić, iż, gdyby im byli Rzymianie wojny nie wydadli, z ich strony wkrótce byłaby powstała. — Wiem, żebyś się był tego wstydził, gdybyś był rzecz dokładnie rozważył. Wierzaj mi, żeby kwitnęły nanki, gdyby je miał *y*) kto wspierać. — Oświadczam ci, że, gdybym wiedział, kiedy przyjedziesz, naprzeciwno ciebiebym wyszedł. — Czy rozumiesz, że Cycero, gdyby żył, chętniejby słuchał twojej mowy, jak mojej?

a. Stultus esse lub desipere. b. manifestum est. c. impello. To zdanie trzeba w łacinie wyrazić biernie. d. incredibile est, probabile non est, -- bo impossibile i possibile nie było używane w dobrej łacinie. e. provecta aetate. f. natura insitus. g. semibarbarus. h. constanter. i. takie to, po którym następuje jednak, przecie, równie się w łacinie nie wyraża, jak i w tenczas, kiedy odpowiada poprzedzającemu jeżeli, kiedy, jak skoro i t. p. k. quod. l. posse. m. notum est. n. delere, absumere, vastare. -- Po łac. to zdanie wyrazić biernie. o. po łac. przez list. p. notum est, constat. q. fame perire i fame absumi. r. temporis ratio patitur, tempus permittit; najczęściej licet per tempus. s. należeć się zawsze się tłumaczy przez bierną formę Słowa debere. t. gdyby był przyjechał, t. j. gdyby był chciał przyjechać -- takie zdania tłumaczą się przez Tryb. łącz. Futuri periph. zamiast Coniunctiv. zwyczajnej Konjugaey, a więc tu si venturus fuisset. u. kiedy tylko quotiescunque. w. t. j. czemużbym wątpił. x. apparatus bellici. y. po łac. gdyby byli, którzyby je wspierali.

XX. *b.* Jeżeli polskie *że* nie tak jest Spójnikiem oznajmującym (*quod declarativum*), jak raczej powodowym (*quod rationem exprimens*); to jest zaczynającym zdanie mieszczące w sobie powód uczucia wyrażonego przez Słowo rządzące; można je przetłumaczyć w łacinie przez *quod* (z Trybem oznajm. lub łącz. podług tego, co się powiedziało w Gr. §. 206, i tu wyżej w XVI.), albo opuściwszy *quod* położyć Accus. c. Inf. — a mianowicie po Słowach wyrażających mocniejsze uczucia (*Verba affectum*) *doleo*, żal mi, żałuję; *gaudeo, laetor*, cieszę się, kontent jestem; *miror*, dziwię się; *aegre fero*, przykro mi; *in malam partem accipio*, za złe biorę; *vitio verto*, za występka poczytuję; *laudi duco*, za zaszczyt uwa-

żam; *indigne fero*, gniewam się; *angit me*, boli mnie to; *mordet me*, gryzie mnie; i w ogólności po tych, które znaczą *chwalić*, *ganić*, *oskarżać*, *uniewinniać*, *dziękować*, *winszować*, *cieszyć*, *przebaczać* i *chełpić się*; któremu to *quod* w poprzedzającym zdaniu zazwyczaj odpowiada wyraźne lub domyślne *id* lub *hoc*. — Ale gdy zdanie zaczynające się od *że* nie po wód lecz przyczynę (*causa*) wyraża — któreto *że* w takim razie da się wyrazić przez *przeto iż*, *dla tego że*, *bo*, *ponieważ* lub inny Spójnik przyczynowy — nie może stać Accus. c. Inf.; lecz *quod* stać musi koniecznie, albo po opuszczeniu jego powstać konstrukcja Imiesłowowa. Różnicę powodu (*ratio*, *Grund*.) od przyczyny (*causa*, *Ursache*) wykaże następujący przykład: — Ciesz się ojciec, iż syn do domu powróci, że mu bez niego bardzo było smutno. — Powrót syna powodem czyli przedmiotem jest do cieszenia się; a przyczyną, dla której się ojciec cieszy z tego powrotu, jest, że mu było smutno bez syna.

P y t a n i a.

- 1) Co to są za Słowa i wyrażenia. znaczące wiedzenie, po których zamiast Konstrukcyi Accus. c. Infinit. może stać także *quod* z Trybem okolicznym?
- 2) Kiedy zdanie zaczynające się w polszczyźnie od *że* nie może się w łacinie wyrazić przez Acc. c. Inf. ale koniecznie przez Spójnik z Trybem okol., lub po jego opuszczeniu przez Konstrukcją z Imiesłowem? (Gr. §. 216 Uw. 1.)

P r z y k ł a d y.

Przykro 'mi a.) że brat twój nie może w tych dniach przyjechać do mnie; ale się dziwię, że mi tego zawczasu nie doniósł. — Wielu ludzi grzeszą tём, iż tylko dla siebie żyją, nie dla dzieci także, rodziców, przyjaciół i ojczyzny. — Cieszysz się, że cię teraz nauczyciele chwala, bardziej się cieszyć powinien, żeś się poprawił. — Przykro mi to jest, że się twój brat na mnie gniewa, i nie widzę, przez coby go obraził. — Temistokles uciekł do Persyi, przeto iż (bo) w Atenach nie był bezpiecznym. — Urażasz się b)

tém, że do ciebie rzadko *c*) piszę; ale nie wiesz, co w tém było dotąd przeszkodą. — Oskarżono brata mego, że nie jest posłuszny prawom. — Cieszę się mocno, że moje dzieło chwalisz *d*). — Wieśniacy nie smucą się *e*), że już wiosna nadeszła. — Nie dziwię się, że się tak bardzo cieszysz. — Dobrze robisz, że biednych wspierasz według *f*) możliwości *g*). — Nic-słusznie *h*) niektórzy ganią starość, że jej zbywa *i*) na rozkoszach. — Nie urażaj się *b*) o to, że tak wiele do ciebie piszę. — Dziesiąta legia dziękowała Cezarowi, że o niej najlepsze dał zdanie *k*), i zaręczyła *l*) że jest zupełnie gotową *m*) do prowadzenia wojny. — To było największém dobrodziejstwem, jakieś Senatowi i ludowi wyświadczył *n*), żeś imię dyktatury zniósł na zawsze *o*). — Rządz krajem tak, aby się obywatele cieszyli, żeś się urodził. Dziękuję ci, że mi przebaczasz *p*) i nawzajem *q*) ci przebaczam, żeś mnie obraził. — Nie chciał się podjąć *r*) téj pracy, że się uważał za niezdolnego *s*) do jej wykonania *t*)

a. moleste fero, molestum est. *b.* moleste, aegre ferre. *c.* raro. *d.* probare, *biernie.* *e.* dolere. *f.* pro. *g.* facultates. *h.* immerito, inique, injuste. *i.* carere aliqua re. *k.* iudicium facere. *l.* confirmare. *m.* *zup. got.* *Superl. od paratus.* *n.* beneficio afficere alqm. *o.* in perpetuum tollere. *p.* veniam dare. *q.* vicissim. *r.* suscipere. *s.* non satis idoneus, qui; impar alicui rei. *t.* perficere.

XX. *c.* Inne przykłady, w których poprzeczające prawidła są połączone.

Gdy mego brata oskarżono, że nie jest prawom posłuszny, przeto iż nie dopełnił *a.* tego, co najświeższa ustawa wszystkim nakazuje czynić; uniewinnił się w sądzie tém, iż oświadczył i dowodami okazał, że nie wiedział wcale, iż takie prawo było wydane. *b.* — Ten list pisałem do ciebie, abym cię przekonał, jak wysoce cię poważam i kocham; a razem abym ci podał sposobność, iżbyś i ty mógł twoją miłość ku mnie okazać; dziwno mi więc, iż mi ani na ten list, ani na owe dwa, którem później *c.* do ciebie pisał, nie odpowiedział. Czy się może gniewasz, iżem zaproszony od ciebie nie przyjechał

zaraz na wieś? Jeżeli tak jest, chćiej zważyć, jak wielkie są moje zatrudnienia, a pewnie gniewać się przestanieś *d.* — Co mi piszesz, że dziwno ci się zdaje, iż i stryj i brat oziębłymi są teraz dla ciebie, temu się wcale nie dziwię, i ty się dziwić przestanieś, kiedy pomniesz *e.*, że nieszczęściem *f.* i wiekiem ku zgrzybiałości się chylącym *g.* obyczaje ludzi zmieniać się zwykły. — Temistokles niegdyś powiedział, że tryumfy Milcyadesa ze snu go budzą *h.* — Ferecydes z wyspy Syros *i.* najpierw oświadczył, iż mu się zdaje, że dusze ludzkie są nieśmiertelne i wiecznie żyć będą. — Słyszę, że twój brat onegdaj do Berlina odjechał, i dziwię się, że mnie o tém nie uwiadomił *k.* — Spodziewał się Otho, że go Galba za syna przybierze *l.*; ale go nadzieja omyliła. — Filozofowie dowożą, iż dusze ludzkie, że (ponieważ) nie złożone są, rozłożyć się nie mogą; z kąd wypada, że wiecznie żyć będą; pismo także święte powną nam podaje nadzieję nieśmiertelności. — Mówią, iż twój brat stara się *m.* o urząd miejski, (dla tego) że mu się życie wiejskie sprzykrzyło *n.* — Pisałem do twego brata, aby jak najprędzej do domu powrócił, że (t. j. bo) jego ojciec wpadł w ciężką chorobę: odpisał mi, że go to mocno dolega *o.*, iż zaraz się w podróż puścić nie może, ponieważ i sam jest chory *p.*; ale jak tylko zdrowie pozwoli *q.*, przyjedzie. — Nigdy mnie nie przekonasz, iżes to pomimowolnie *r.* uczynił; i z serca *s.* ci życzę, abys nareszcie wyznał błąd i poprawił się *t.* — Przykra jest rzecz, iż największa część *u.* z pomiędzy was, tylko za pozorem uczciwości się ubiega, a nie stara się przez istotną uczciwość pozyskać łaskę u Boga i u ludzi *w.*

a. przez *facere.* *b.* constituo. *c.* postea. *d.* desinere irasci, albo deponere iram. *e.* cogitare, considerare, reputare. *f.* res adversae. *g.* aetas ingravescens. *h.* biernie. *i.* przez Przymiotnik Syrius. Zob. niżej XXII. c. 2. *k.* certiozem facere alq. de aliqua re -- biernie. *l.* za syna (córkę) przybrać, adoptare, można przydadz: filii (filiae) loco. *m.* petere, ambire munus urbanum. *n.* taedet me albo pertaesum est vitae rust. *o.* molesto, aegre fero alqd; graviter doleo, angor aliqua re. *p.* aegrotare; laborare ex morbo. *q.* przez per-mitto, patior, lub licet per, podług wyżej XX. a--r. *Będzie*

zas. ale że -- przyjedzie. r. przez *Przymiotnik* *invitus* zgodzony z *Subjektem*. s. *ex animo*. t. *ad meliorem* (*frugem*) *redire*. u. *plurimi vestrum*. w. *Genit.*

XXI. O Imiesłowie.

Z prawideł wyłożonych w Gramatyce §. 200 i 201 wiemy, iż Imiesłów powstaje z opuszczenia albo Zaimekka względnego *qui, quae, quod*, albo Spójników czasowych, przyczynowych, warunkowych, lub przypuszczenie znaczących (*gdy — ponieważ — jeżeli — chociażby* i t. p.) Przy opuszczeniu *qui* zgadza się zrobiony ze Słowa do niego należącego Imiesłów po prostu jako Przymiotnik z Rzeczownikiem, do którego się ten Zaimek ściągał; przy opuszczeniu Spójnika w ten czas tylko ta prosta zgoda nastąpić może, kiedy w zdaniu poboczném i główném wspólny jest Subjekt; inaczéj powstaje konstrukcyja *Ablativi Absoluti*. — Imiesłów na *ns* służy dla wszystkich czasów obecnych (*Praesens* in *praesente*, in *praeterito*, in *futuro* — *lego, legebam*, (lub za nie stojące *legi*), *legam*); Im. przeszły dla wszystkich czasów dawniejszą czynność wyrażających, (*Praeteritum* in *praesente*, in *praeterito*, in *futuro* — *legi, legeram, legero*); Imiesłowy przyszłe dla czasów czynność późniejszą, czyli względem nich przyszłą znaczących, (*Futurum* in *praesente*, in *praeterito*, in *futuro* — *lecturus sum, eram, ero*.) Porównaj wyżej prawidło XV; i w Gramatyce §. 52 i 53; tudzież §. 203.

P y t a n i a.

1. Co nazywamy Konstrukcyą Imiesłowową?
2. Iloraka jest ta Konstrukcyja, i z kąd powstaje?
3. Jaka Konstr. powstaje z opuszczenia Zaimka *qui, quae, quod*? a jaka kiedy się Spójnik opuszcza?
4. Co to jest *Participium attributivum*, a co *Ablativus absolutus*?
5. Kiedy w zdaniu powstaje *Part. attribut.*; a czego potrzeba, iżby mógł powstać *Ablat. abs.*?
6. Od czego to więc zależy, iż opuszczając Spójnik raz *Part. attrib.*; drugi raz *Abl. abs.* powstaje?

7. Kiedy Zaimek *qui* można opuścić, a kiedy nie? (§. 200 Uw. 1.)
8. Czas Słowa, z którego mamy zrobić Imiesłów, czy się ma oznaczać bezwzględnie, czy też ze względu na inne jakie Słowa? i co ztąd wypada za uwaga?
9. Jaką można podać główną cechę wspólną wszystkich form czasowych, które się zamienić muszą na tak nazwane Partic. Praesentis (na *ns*?) to jest: jaką one czynność wyrażać muszą względem głównej? czyli na odwrot biorąc, jakich czynności Imiesłowem jest Partic na *ns*?
10. To samo pytanie zastosować do Imiesłowu przeszłego i do przyszłego.
11. Jaki mamy sposób poznawania z polskiego języka, kiedy po łacinie ma się użyć Imiesłowu Praesentis, Praeteriti lub Futuri (np. Słowo niedokonane, dokonane i użyte z pośilkowcem *mieć*.)
12. Ile więc Imiesłówów potrzebaby każdemu Słowu czynnemu (Niedeponens) w czynnym i ile w biernym znaczeniu, aby w każdym razie prostym sposobem uformować można Konstrukcją imiesłowową?
13. Ile ich potrzebuje mieć każde Słowo nijakie?
14. Ile więc brakuje Imiesłówów Słowu Activum Niedeponens? czy ich także niedostaje, i jeżeli tak jest, ilu i jakich niedostaje Słowom nijakim (i Niedoponens i Deponens)? (§. 81.)
15. Słowo Activum Deponens ile, ma Imiesłówów, i jakie ich znaczenia?
16. Jak można zaradzić niedostatkowi Imiesłowu przeszłego czynnego od Słów Activa Niedeponentia? (§. 202. 2.)
17. Jak się zaradza niedostatkowi Imiesłowu czasu teraźn. w biernym znaczeniu od tychże Słów? i czy mu zawsze zaradzić można?
18. Czy można też zastąpić brak Imiesłowu Praeteriti od Słów Intransitiva Niedeponentia?
19. Co trzeba uważać przy opuszczaniu *et*?
20. Jak się opuszcza *antequam*, *priusquam*?
21. Co trzeba uważać ze względu na Zaimek *is* i *t.* *pi*?

- wypiszczać czyto *qui, quae, quod* (§. 200, Uw. 2), czy Spójnik (§. 202, Uw. 2)?
22. Jak się zaradza niedostatkowi Imiesłowu Praesentis od Słowa *Sum*?
 23. Czy zawsze się ten Imiesłów da zastąpić, i jaki jest konieczny warunek, aby go zastąpić można? (nb. uważać tu różnicę Słowa *Sum* w znaczeniu Łącznika — *być czém*; — i tegoż Słowa w znaczeniu *Verbi substantivi*, t. j. samo *być*.)
 24. Co wreszcie za ostrożność zachować należy w używaniu Konstr. Ablat. absol. z Imiesłowami na *rus* i *dus*?
 25. Jaki jest Imiesłów czasów warunkowych i z kąd powstaje? (zob. wyżej XIX Prawidło na końcu.)
1. Przykłady na Gr. §. 200 A. i §. 204, tudzież XIX na końcu.

Młodzieńcowi, który *a.* swoje błędy wyznaje; łatwiej się daje przebaczenie, niż temu, który je tai *b.* — Rodzice nasi dali nam życie, które przeminie *c.*; szukajmy zaś bogactw pewnych, któreby wiecznie trwały (t. j. mających trwać w.) — Bezbożnym jest człowiek, który rodziców i tych, co (t. j. którzy) z nim krwią są złączeni, opuszcza *d.* — Nikt rozumny nigdy tego życzyć sobie *e.* nie będzie, aby ustało społeczeństwo, które pomiędzy ludźmi jest postanowione. — Lizander Lacedemończyk zostawił po sobie sławę, którą bardziej przez szczęście, niż przez zasługi sobie zjednał. — Dyonizyusz, którego wygnano z Syrakuzy, uczył dzieci w Koryncie. — Młodzieniec, którego wczoraj napomniłeś, aby działał ostrożnie, nie uniknął zasadzek, które mu zastawiono *f.* — Wszyscy przyjaciele, którzy chętny na jutro zaprosili, przyrzekli przyjechać; a stryj mój doniósł, że wszystkich, którzy jutro do nas przybyć mają, po jutrze do siebie zawiecie *g.* — Gdy Kleombrotus, który był wodzem Lacedemończyków, obawiając się zawisci ludu, nierostropnie walczył *h.* z Epaminondą, upadła potęga Lacedemończyków. — Pomocnymi możemy być i tym nawet, którzy tego nie

chcą *i.* — Człowiek, który zawsze jest pijany, mało się różni od zwierzęcia, które nie ma rozumu *k.* — Żaden zwierz, który rozumu nie ma *k.*, nie może z siebie zrodzić jestestwa, któreby było uczestnikiem *l.* rozumu. — Ten, który zachowuje takiego, co tego nie chce *m.*, podobnym jest temu, co zabija takiego, który chce żyć. — Kto chce prawdziwą sobie zjednać *n.* sławę, o cnotę się nadewszystko starać *o.* powinien *p.* — Nie jestże ten człowiek podobny takiemu, co ma iść na wojnę? — Już przyniesiono książki, które mają być podzielone *q.* między młodzieńców, co (którzy) przez pilność i piękne obyczaje *r.* zasłużyli *s.* na nagrodę. — Tym, którzy zasłużyli *s.*, należy dać nagrody, nie tym, którzy nam są krwią najbliżsi. — Odpisałem na list twój, który mi wczoraj oddano; i doniosłem ci, że już najęto rzemieślników do budowania okrętów (po łac. którzy mają budować okręty), które mają być posłane do Grecyi. — Rozprawiać o pożytku nauk przed takim, który bogatym jest, ale nieumiejętnym, jest to samo, co piękności kolorów wychwalać *w.* temu, co jest z urodzenia *x.* ślepy. — Ten, który chce (ma) być lekarzem, szczególnież ziół własności powinien się starać *y.* poznać. — Ciało człowieka, który śpi, podobne jest umarłemu. — Umarł młodzieniec z wielkim talentem *z.*, który byłby wysokich rzeczy dosięgnął *aa.*, gdyby jego piękne przymioty *bb.* były dojrzały. — Był to mąż utalentowany *cc.*, który byłby zostawił piękny wzór rzymskiej wymowy, gdyby go była śmierć nie zabrała zawześnie. — O miasto sprzedaje *dd.*, któreby prędko zginęło, gdyby kupca znalazło.

a. Każdy Zaimek *qui* i każdy Spójnik, który się ma opuścić, oznaczony jest odmiennym drukiem. *b.* dissimulare. *c.* perire. *d.* destituere. *e.* optare. *f.* struere, facere. *g.* przez deducere. *h.* certare. *i.* przez *nolo* lub *invitus*, *a.*, *um.* *k.* rationis expers *sum.* *l.* rationis particeps, *compos sum*; *a* jestestwo *p.* *quidquam.* *m.* przez *invitus*, *a.*, *um.* *n.* *comparare*, *conciliare*, *parere*, *chce* *t. j.* *ma* *zj.* *o.* przez *studere alicui rei.* *p.* przez *debere*; albo przez *oportet*, *necesse est*, kładąc *Accusat. c.* *Infin.* *q.* *distribuere*, *dividere alicui aliquid.* *r.* *Morum probitas*, *sanctitas*, *honestas*; podług §. 244 *z.*, *s.* *mereri.* *t.* *conducere.* *u.* *idem* *ac.* *w.* *extollere.*

*. caecus in lucem editus. *y.* łac. powinien poznawać-- *co-
gnoscere.* *z.* magnae indolis. *aa.* summa consequi. *bb.*
piękne *Przym.* virtus. (*singul.*) *cc.* ingeniosus. *dd.* venalis.

2. Przykłady na §. 201--204.

Alexander wielki, *gdy* miał iść do kraju per-
skiego. przelożył *a.* Archelause nad miastem Suza. —
Gdyśmy wrócili *b.* do kraju, ucałowaliśmy ziemię, *do*
której przez wiele lat tęskniliśmy *c.* — *Chociaż* mi
do ciebie przyjdź zabroniono *d.*, przyszedłem jednak,
przeto iż nie byłem w stanic *e.* ani jednego nawet
dnia obejść się bez widzenia ciebie. — *Bóg* *gdy*
miał świat stwarzać, połączył najprzód ogień i ziemię.
Najprostsza rzecz, *kiedy* ją wpuszczają *f.* w wodę, tym,
co na nią patrzą, zdaje się być krzywą i złamaną. —
Widzimy, że bociany, *kiedy* mają odlatać *g.*, groma-
dzą się na jednem miejscu. — Maryusz, *gdy* był wo-
dzem obrony przeciwko Cymbrom, uderował prawem
obywatelstwa na placu bitwy *h.* dwie kohorty Kame-
rynów, *za to że* (lub *które*) z niewypowiedzianem mę-
stwem *i.* wstrzymywały *k.* natarczywość tak dzikich
nieprzyjaciół. — List twój oddano mi, *gdy* już z
domu wychodził. — Klitusa zabił Alexander *za to, że*
wysławiał jego ojca Filipa. — *Gdy* Tarkwiniusz Ar-
deę oblegał, złożono go *l.* z tronu. — Spodziewałem
się, że ty z początkiem wiosny (t. j. *gdy* wiosna się
będzie zaczynać) *m.* do nas przybędziesz. — *Gdy* Ce-
zar wyruszył *n.* z wojskiem z Gallii i do Rzymu zmie-
rzał, *o.* wielka powstała w mieście trwoga. — *Gdyby*
ustać *p.* miała bojaźń Boga *q.*, ustaćby też musiała i
wiera i społeczeństwo rodzaju ludzkiego. — Pewną
rzeczą jest, że się na świecie nic nie dzieje bez po-
przedniej przyczyny (t. j. *gdy* żadna nie poprzedza *s.*
przyczyna). — Dobry uczeń, *gdy* mu co nauczyciel
każe *t.* uczynić, chętnie czyni, nawet *chociaż* go nikt
nie przymusza; nic zaś nie czyni bez wiedzy lub woli
nauczyciela (t. j. *gdy* N. nie wie lub niechce *). —
Dobry syn nic nie przedsięwzięje bez wiedzy *u.* rodzi-
ców; ale we wszystkim idzie za ich radą *w.* — Eu-
klides tak był nauki chciwym, iż, *chociaż* śmiercią było
zagrożone *x.*, *gdyby* kto z Megary do Aten śmiał che-

dzień *y.*; w nocy w ubiorze kobiecym tam chadzał, *y.* aby korzystać z nauki Sokratesa (łac. aby słuchać uczącego Sokratesa podł. §. 204. 2 w końcu.) — Mówią, iż Astyages Cyrusa, gdy się ledwo z. urodził, dał Harpagowi na wyrzucenie (przez Gerundivum zob. §. 204, 2 tamże). Ale ten zachował dziecko, *aa.* aby się zemściło *bb.* za krzywdę, którą dziadek jemu i matce jego wyrządził *cc.*, i z chwałą *dd.* panowało nad Medami (łac. dziecko mające się zemścić i panować *ee.* §. tenże). — Augustus, który później osiągnął *ff.* panowanie Rzymian, urodził się za konsulatu Cyclerona i Antoniusza (t. j. gdy Cyc. i Ant. byli Konsulami §. 204. 1). — Bezbożnym jest ten, który, co przyrzekł w obliczu Boga (łac. gdy Bóg był świadkiem) *gg.*, tego nie dotrzymuje. — Najużyteczniejsze rzeczy wynaleźli ludzie idąc za przewodnictwem i nauką przyrodzenia (po łac. idąc *hh.* za przyrodzeniem przewodnikiem i nauczycielem; albo *gdy* przyrodzenie było przew. i naucz.). — Tego postępką, którego się brat za twoją radą (t. j. *gdys* ty był doradcą) dopuścił, nie można pochwalić, nawet *gdybys* ty sam był sędzią. — Młode ptaki *nim* (§. 202, 5) się puszczają *ii.* daleko, *wprzód* się powoli ćwiczą w lataniu i sił doświadczają *kk.* przelatując z drzewa na drzewo. — Niektóre zwierzęta mają ten szpetny zwyczaj, iż *nim* zjedzą mięso *ll.*, w piasku je walają *mm.* — Dawni Polacy przed stoczeniem bitwy (t. j. *nim* stoczyli bitwę) oddawali cześć *nn.* Bogu pobożnym pieniem.

a. praeficere urbi. *b.* reverti. *c.* desiderare aliquid. *d.* vetare, prohibere aliquem. Nb. zob. wyżej w XI. Praw. 1 na końcu. *e.* non posse carere adspectu alicujus. *f.* demittere in aquam. *g.* avolare, albo *migrare in alias regiones* lub *petere alias r.* *h.* in acie. *i.* Ablat instrumenti. od incredibilis audacia. *k.* sustineo. *l.* regno privare aliquem. *m.* zaczynać się, tutaj *inire* jako Intransitivum. *n.* egredi z 6^{ty} lub 4 Przyp. *o.* contendere, *ire aliquo*, albo *petere locum*. Ale można też pierwsze *gdy* zostawić, a drugie (za które tu *i* stoi) opuścić; lub nawzajem opuścić pierwsze, a drugie zostawić. W pierwszym razie będzie Imiesłów przeszły — jako *Praeteriti in Praeterito* (zmierzał), w drugim Imiesł. przyszły jako *Futuri in Praeter.* (wyruszył.) Przy opuszczaniu obydwóch *gdy* musi pierwsze Słowo (wyruszyć) stać w 1. prze-

byłym, jako *Praeter. in Praeter.* (powstała, z którą to Słowem, jako głównem, obydwa poprzedzające jako obydwa poboczne porównać się muszą), drugie (zmierzał) w Im. teraźn. jako *praes. in Praeter.* (powstała.) p. t. j. gdyby zniesioną była, p. biernie od *tollo. q. pietas in deum. r. necesse est* (z *Accus. c. Infin.*) s. *antegredi*; lecz będzie *Partic. Praeter.*, bo ta czynność jako poprzednicza, oznacza *Praeter. in Praes.* (dzieje). Podobnie następujące każę. t. zob. XI. Praw. I. na końcu* *nie wie, nie chce p. inscius i invitus*, podług §. 204, 1.-u. p. *inscius. -- w. sequi auctoritatem, consilium. lub obsequi* z Przep. 3. x. *mors proposita est. y. ire, meare. z. vixdum. aa. puer. bb. vindicare injuriam. cc. inferre, facere. dd. cum laude. ee, impero alicui. ff. potiri aliqua re. gg. testis lub arbiter*; tutaj można połączyć *testis et arbiter. hh. po łac. poszedłszy*; gdyż Imiesłowiy na ns od Słów Deponentia nie używają się, kiedy czynność obecna może się uważać prawdziwie za dawniejszą. Ztąd mnie mając tłumaczy się przez *putans, existimans i t. p.*, lecz przez *arbitratus, ratus, nie arbitrans i t. d.*; idąc za kim *secutus* litując się, *misertus, miseratus*; pochodząc, *ortus, natus*; korzystając z okoliczności, *usus occasione*; obawiając się, *veritus*; nie śmiejąc, *non ausus i t. d. ii. longinqua petere. kk. experiri, periclitari. ll. caro* lub w ogólności *offa*, właściwie kawał jakiego jada. *mm. foedare aliqua re. nn. adorare deum pio cammine.*

3. Osobne przykłady na Gr. §. 203, 2 i 3, tudzież XIX na końcu.

Pompejusz zdobywszy Jerozolimę, niczego się nie tknął w kościele. — Pisze Liwiusz, że Horacy po zwycięstwie (t. j. zwyciężywszy) nad trzema Kuryacyuszami, *powróciwszy a. do Rzymu, własną b. siostrę zabił.* — Cuota nawet wszystko *utraciwszy* utrzymać c. się jest w stanie. — Scypio Afrykański po zburzeniu Kartaginy (t. j. *zburzywszy K.*) ozdobił miasta Sycylii wybornemi pomnikami. — Augustowi po zwyciężeniu Antoniusza (t. j. *gdy zwyciężył A.*) oddano d. najwyższą władzę. — Annibal pod Kannami żołnierzy *napomniawszy e.*, aby pamiętni byli na dawne męstwo, dał znak f. do bitwę. — Kamil *opusciwszy ojczyznę, do Ardei poszedł na wygnanie; *)* ale *gdy* Gallowie Rzym zdobyli, *powróciwszy a. do swoich, wypędził z granic rzymskich nieprzyjaciół, którzy tryumfowali g. ze zwycięstwa.* — Arystydes *poszedłszy h. ra wygnanie, nie mniej kochał ojczyznę niewdzię-*

czną, jak gdyby *i.* był największej doznał wdzięczności *k.*; a *powróciwszy* niepamiętnym był *l.* na wyrządzoną sobie krzywdę. — Gdy Alexander przeszedł Ganges, nie zaszedł *m.* mu nikt z wojskiem; a tak bez przeszkody i wstrzymywania w marszu (t. j. *gdy* nikt nie przeszkadzał i nie wstrzymywał *n.* marszu) zaszedł w głąb Indyi. — Cezar *pojechawszy* do Rzymu, naradzał się *zwoławszy* senat o rzeczach krajowych *o.*, a *zabawiwszy* *p.* w mieście dni trzy, powrócił znowu do Gallii. Tam *ledwo co* przyhywszy, dowiedział się, iż Gallowie. *podniosłszy* *q.* bunt, w kilku miejscach na zimowiska Rzymian uderzyli *r.*; i że nawet Eduowie, *którzy* dotąd stale wierni byli Cezarowi i zawsze zwykli byli wspólnie z nim walczyć, spuściwszy *s.* się na odwagę swoich współziomków, z nimi się złączyli; a chociaż *dopuszczwszy* *t.* się tak wielkiego występku. ledwo się mogli spodziewać przebaczenia, jednakże Cezar względ mając *u.* na to, że fałszywemi wieściami oszukani tego się chwycili kroku *w.*, dla *x.* dawniej ich wierności żałującym *y.* przebaczył, i do dawniej łaski przypuścił *z.* — Cezar ze wszystkich gallickich ludów, najbardziej sprzyjał Eduom, *przeto* iż ci zaraz z początku z nim się *połączyli*, *aa.* i wierni byli aż do końca. — Gdy Annibal zbliżał się do obozu Rzymian, a przed nim pędzono stada słoniów, trwożyli się Rzymianie, mając ze zwierzętami nadzwyczajnej *bb.* wielkości walczyć. — Nie małą liczbę znacznych *bb.* obywateli sprzątnął *cc.* Tyberyusz, i *byłby* ich więcej *zamordował*, gdyby go śmierć nie była uprzędziła *dd.* — Uderzył Arminiusz na sztyk środkowy i *byłby* go *przetamał*, *ee.* gdyby gallickie, *koorty* nie były przyniosły pomocy.

a. reverti i *redire*; także *redux sum*, *redux fio.* *b. p. suus*, albowiem *proprius* jest raczej właściwy. *c. se tueri.* *d. deferre ad aliquem.* *e. cohortari.* *f. signum pugnae s. proelii.* * (zob. niżej *h.*) *g. t. j. zbyt się cieszyli, exultare aliqua re.* *h. exulatum ire, in exilium proficisci.* O Kamilu użyć ostatniego wyrażenia (*in ex. prof.*), o Arystydesie pierwszego (*ex. ire.*) *i. non minus* — ac *si.* *k.* jak gdyby mu się była najwdzięczniejszą okazała — *praebere se gratum alicui.* *l. in memor* z *drugim* *przyp.* *m. occurrere alicui* *sub.*

§. 202, 3. n. nemo impedit aut iter moratur. o. consulere de rebus urbanis. p. commorari. q. rebellionem facere. r. oppugnare aliquid. s. confido alicui rei lub aliqua re. t. admittere scelus. u. względ m. na co, *respicere aliquid*. w. łac. dotąd się zniżyli, *eo descendere*. x. ob. y. delicto dolere. z. ut ante, in gratiam recipere. aa. conjungi cum aliquo. bb. inusitatus. bb. honestus. cc. tollere. dd. praevenire. ee. rumpere.

XXII. a. Gerundium. (Różdz. 11.)

Rzeczowniki słowne (Subst. verbalia) na *io*; np. *lectio* czytanie, *contentio* gardzenie, *defensio* bronienie, — nie od wszystkich Słów, jak w polszczyźnie, można wyprowadzać. Nie mają ich np. wcale Słowa: coronare, honorare, scire, jacere, micare, nocere, placere, colere, metuere i mnóstwo innych (bo coronatio, honoratio, micatio i t. p. nie były od dobrych Łac. nigdy używane); niektóre nawet chociaż je mają, to nie z tóćm znaczeniem, np. scriptio, nie *pisanie* lecz *pismo*, t. j. rzecz napisana; statio nie *stanie* lecz *stanowisko*; ratio (od reor, ratus sum) nie *mniemanie* lecz *rozum*, *przyczyna*, *rachunek*; natio nie *rodzenie się* lecz *naród*; factio nie *czynienie*, lecz *partya*, *spisek* i t. d. — Ku wielkiej przeto wygodzie są Łac. Gerundia mogące zastąpić Rzeczowniki słowne. Nie trzeba jednakże umiemać, aby się ich użycie ograniczało tóćm zastępowaniem brakujących form Rzeczowników sł.; owszem używają się one częściej prawie, niż same Rzeczowniki, czy to na *io*, czy inne mogące je zastąpić, jak np. *sensus*, *czucie*; *metus*, *obawianie się*, i t. d. Jest zaś Gerundium nie Rzeczownikiem, chociaż się jak Rzeczownik deklinuje, ale Słowem; i dla tego jego wyrazem przymiotnym jest nie Adiectivum ale Adverbium (np. ad bene scribendum, do *dobrego* pisania), a dopełnieniem nie Genitivus lecz ten przypadek, którym rządzi jako Słowo (np. Cura pascendi equos, *staranie paszczenia koni.*)

Oprócz tego, co się w §§. 192—195 o Imiesłowie sobliwym powiedziało, potrzebne są do tłumaczenia polszczyzny na łacinę następujące uwagi:

Przypadki Rzeczownika polskiego wykładają się w ogólności przez te same przypadki Gerundii; np.

Chęć *walezenia*, *cupido pugnandi*; *nauczaniem* uczymy się, *docendo discimus*; w *działaniu*, in *agendo* i t. d. — Wyjąwszy kiedy Przyimki temu przeskadzają; np. ad *dicendum*, do *mówienia*; inter *ludendum* podczas *zabawy*; i t. d. Jeduakże 1) Dativus Gerundii używa się najczęściej, kiedy jest rządzony od Przymiotników znaczących zdadność lub niezdadność do czego; na pytanie *do czego?* (*aptus, ineptus, utilis, inutilis, idoneus, habilis, par*); i niektórych Słów jak *esse* (w znac. *być w stanie*), *studere, operam dare. praesesse*; alqm *praefficere, praeponere*; alqd *insumere*. 2) Accusat. Ger. używa się tylko z Przyimkami *ad, inter* (rzadko z *ante, ob, circa*); osobliwie z. *ad* po Przymiotnikach, które i Supinum na u mieć mogą (zob. niżej XXIII). 3) Ablat. Ger. stoi albo bez Przyimka jako Instrumentalis (np. *docendo* *nauczaniem* lub *nauczając*); albo z Przyimkami *ab, in*, (czasem tylko *ex* i *pro* u poetów); 4) Pierwszy Przypadek Ger. tłumaczymy na polskie przez Tryb bezokoliczny ze Słowem nieosobistym *trzeba* i t. p.; kładąc je tak, jak stoi łacińskie *esse* przy Gerundium; np. *Sciendum est, trzeba* *wiedzieć*; — *eundum erat, trzeba* *było* (*należało, wypadło, powinno się było*) *pójść*; si *dandum esset, gdyby* *trzeba* *było* *dać*, — a gdy ma jeszcze przy sobie trzeci przypadek Zaimka osobistego, może się także wyłożyć przez dodanie *muszę, powinienem* i t. d; np. *eundum mihi est, muszę* *ić*; *faciendum tibi fuit, powinienem* *być* *zrobić* i t. d. Będziemy więc go używać do tłumaczenia takowych wyrażen polskich. Od tego oznaczenia potrzeby zowie się ten Imiesłów osobliw. Ger. *necessitatis*. — Pierwszy zaś przypadek polskiego Rzeczownika słownego (tudzież czwarty i szosty tam, gdzie się nie daje użyć Gerundium — zob. wyżej 1, 2, 3) musi się wykladać przez Subst. verb. na *io*, albo przez Tryb bezokol., albo nareszcie p. Tryb okol. ze Spójnikiem; np. *Rabowanie* *miast* *go* *zbogaciło*; *direptio urbium eum ditavit. Twoje* *nieumienie* *mi* *jest*, *niż* *jego* *umienie*; *nescire tuum* *gratius* *mihi* *est, quam* *scire* *illius* — albo: *te* *nescire*

malo, quam illum scire — albo *quod tu nescis, gratius mihi est, quam quod scit ille* i t. p. Z pisania wielki odnosisz pożytek, *ex scribendo* (lepiej *ex eo, quod scribis*) *magnum redundat ad te commodum. Pisanie przekładam nad bezczynne siedzenie; scribere malo quam sedere otiose* i t. d.

Co się tyczy Genit. Gerundii, dodadź jeszcze musimy tę uwagę, iż w polszczyźnie często Rzeczownik sł. stoi z Przyimkiem *do*, gdzie w łacinie sam drugi przypadek stać musi; np. Chęć (do) walczenia, ochota (do) pisania i t. d.

P y t a n i a.

1. Jak się na łacinę tłumaczą polskie Rzeczowniki słowne (zakończone na *nie* i *cie*)?
2. Czy mają Łaciniacy podobne Rzeczowniki słowne i jak się one kończą?
3. Czy Gerundium (pod względem Konstrukcyi) może się uważać za Rzeczownik, albo też tylko za Słowo?
4. Jak się po polsku wyraża pierwszy Przyp. Gerundii; a jak się na łacinę tłumaczy pierwszy Przypadek polskiego Rzeczownika słownego?
5. Co jeszcze trzeba uważać o trzecim Przypadku Gerundii; co o czwartym, a co o szóstym?
6. Z odpowiedzi na pytanie trzecie jaki zrobić należy wniosek o tłumaczeniu na łacinę Przymiotnika przydanego Rzeczownikowi słownemu, tudzież Przypadku drugiego innego Rzeczownika, którym rządzi Rz. słowny?

a. P r z y k ł a d y.

Wszyscy ludzie muszą umrzeć *a.*; ale to niepewno, czy wkrótce umrą, czy też dojdą do późnego *b.* wieku. — Temistokles gdy widział, że musi zginąć, gdyby się dostał w ręce *c.* Ateńczyków, uciekł się *d.* do króla perskiego, gdzie rozumiał, że będzie bezpieczny. — Ci, co się zgadzają na to, iż nic stać się nie może bez poprzedniej przyczyny (*t. j. jak tylko, gdy*

poprzedza *e.* przyczyna), przyznać muszę, *f.* że jest Bóg, który ten świat stworzył. — Miałem *s.* b. i. za powinność (łac. rozumiiałem, że mi to uczynić trzeba, iżbyni) otwarcie ci wyurzyć, co sądzę o twojem przedsięwzięciu — Młodzieńcowi uczyć się należy i zarabiać *g.*, starcowi na to baczyć, jakby mógł roztropnie używać zbiorów (łac. zebranych rzeczy przez *neutr.* quaesita, orum). — Wszystkimi siłami starać ci się wypada, abyś swój błąd naprawił, i z ojcem się pojednał. — Człowiek poczciwy nie tak tego życzyć sobie powinien, coby się wszystkim ludziom podobać miało; jak raczej tego, coby pochwalili rozzumni. — Tego przyrzeczenia nie potrzeba dotrzymywać *k.*, które kto dał *l.* postrachem przymuszony albo oszukany podstępem. — Umysł człowieka żywi się uczeniem (się) i myśleniem, i nie też nie ma przyjemniejszego nad rozkosz słuchania i uczenia się. — Nauczyciel czasem dla *m.* poprawienia naśladowuje błędy uczniów: ale powinien się mieć na baczości *n.*, aby w tém nie przebrał *o.* miary i nie posunął się za daleko *p.* — Cyncero mścił się na nieprzyjaciółach swoich tak jak na człowieka uczciwego przystało *q.*, na złych obywatelach dobrém zarządzaniem rzeczy pospolitéj, na zdrażliwych przyjaciółach nic im nie wierząc (t.j. nie wierzeniem), na zazdrośnikach ubieganiem *r.* się o cnotę i prawdziwą chwałę, a na kupczących *s.* urzędami żądaniem zdania sprawy *t.* (z urzędu). — Kupiłem sobie papieru; ale z żalem widzę, iż piękny *u.* lecz do pisania niezdatny. — Wielu z was skłonniejsi są do bawienia się i do próżnowania, niż do uczenia się; zastanówcie się *w.* nad tém, co czynicie, iniezapominajcie, że ludzie nic nie robiąc (t.j. nierobieniem) uczą się źle robić. — Przykro mi to, iż w tobie spostrzegam *x.* większą chęć (do) czytania, niż (do) uczenia się, jak gdybyś nie wiedział, jak wielka różnica zachodzi *y.* między czytaniem a uczeniem się. — W działaniu nie w mówieniu pokazuje się *z.* prawdziwa cnota; nie mówić więc ale działać powinien ten, kto chce być mianą za cnotliwego męża. — Sokrates trzymał *aa.* się tego sposobu uczenia, iż pytając

się i wybadując *bb.*, pokazywał uczniom, jak mało u-
mieją. — On teraz trudni się * budowaniem, a ja
czas poświęcam ** czytaniu. — Sadzenie drzew ***
powierzył **** bratu, sam się trudni † siewem. ††—
Kupca tego towary sprzedają publicznie przez licyta-
cyą ††† dla zapłacenia †††† wierzycielom; ogłosił się
bowiem bankrutem †††††.— Człowiek stworzony jest
do myślenia i działania; ten więc najlepiej swemu prze-
znaczeniu *cc.* odpowiada, kto w działaniu i myśleniu
największą rozkosz znajduje *dd.*— Sztuka pisania wy-
naleziona jest od Fenicyan, a sztuka drukowania od
Niemców — Takich *ee.* ludzi, co w dysputowaniu nie
za swoim zdaniem, ale za cudzą powagą idą, *ff.* po-
chlebcami *gg.* nazywać się zwykło. — Fabius więcej
unikaniem *hh.* walk Annibala osłabił, niż inni wodzo-
wie walczeniem.— Prawa Likurga przepisywały *ii.*
młodzieży polowanie, bieganie, znoszenie głodu, pra-
gnienia, zimna, gorąca i innych niedogodności.— Czę-
sto w obawianiu się więcej jest złego, niż w tem,
czego się obawiamy. — Sposoby mówienia, właściwe
każdemu językowi, zowią się idjotyzmami. — Cezar
i Liwiusz do najcelniejszych *kk.* pisarzy należą *ll.*;
choć z nich każdy *mm.* właściwy miał pisanie spo-
sob *nn.* od drugiego odmienny *oo.*— Temistokles wy-
gnany z ojczyzny do Agos się udał na *p.* mieszka-
nie. — Cezar zwykł był w Gallii legiony swoje po-
selać do różnych okolic na *pp.* zimowanie. — Pod-
czas *qq.* jedzenia *rr.* oddano mi twój list. — Biedny
jest zaiste, kto nic nie ma; ale biedniejszy kto dłu-
gami jest obciążony, *rs.* a nie jest w stanie *ss.* za-
płacenia. — Wiosna i jesień są pory roku najzd-
tniejsze *tt.* do orania.

a. t. j. wszystkim ludziom trzeba *u.* *b.* *provecta actas.*
c. przez potestas, *moc.* *d.* *se recipere, se conferre, confu-*
gere ad. *e.* *nisi antecedo, Part. Praes. lub Antegredi Part.*
Praeter. *f. t. j.* tym trzeba przyznać -- *fateri.* *g.* *quaerere.*
h. p. *agere.* *i.* *reconciliari alicui, in gratiam redire cum ali-*
quo. *k.* *stare promisso (Dat.) l.* po łac. *p.* *promittere* wy-
razić można, podług Gr. §. 175, 2, i §. 176 str. 141. *m. p.*
causa. *n.* mieć się na *b. videre.* *o.* *modum excedere.* *p.* *pro-*
gredi lingua insto. *q.* *decet me.* *r.* *quaerere, appetere.* *s.*
merca r provinciarum. *t.* *rationem repetere ab aliquo.* *u.*

nitidus, a, um. w. considerare, animo perpendere aliquid. x. videre. y. intercedere. z. od cernere forma bierna podług Gr. §. 48. 3 na końcu. aa. t. j. chwycił się, sequi. bb. sciscitari. * operam dare, ** tempus insumere *** plantare sadz. drzewa **** alqm praeponere, praeficere rei † praesse †† serere ††† in auctione venire, vendi †††† satisfacere z causa. ††††† t. j. ogłosił (positeri), że nie jest w stanie (impar sum) zapłacenia. cc. conditio, qua natus est aliquis. dd. ego in hac re summam voluptatem positam esse puto. ee. ejusmodi. ff. sequor aliquid, gg. assentator. hh. detrectare pugnam. ii. jubere aliquem facere alqd; ei praescribere, ut faciat. kk, praecipuus, praestantissimus. ll. adnumerari alicui. mm. każdy (kiedy mowa o dwóch) uterque. nn. modus, genus, ratio. oo diversus. pp. przez causa Gr. §. 154. qq. inter. rr. coenare, t. j. obiadować. rs. aere alieno premor. ss. non sum par. (Gr. §. 194). tt. optimus, aptissimus.

XXII. c. O zamianie Gerundii na Gerundivum w kształcie Imiesłowa przyszłego biernego (§. 192 Uw. 2.)

Uwaga. Kiedy rozwiązując Rzeczownik słowny polski przez Słowo okoliczne, musimy użyć czasu wyrażającego czynność dawniejszą od głównej (Praeteritum in Praes., Praet., lub Futuro), kładzie się w łacinie nie Partic. futuri passivi ale Praeteriti. np. Za znieważenie posłów i niepowrbcenie zbiegów wojnę wydano (wydają, wydadzą); ob laesos legatos et non redditos perfugas bellum indictum est: bo rozwiązując będzie: wydano i t. d. wojnę za to, że znieważono p. i nie powrócono zb. i t. d. W ten sposób mogą się używać i Imiesłowy od Słów nijakich; zob. przykł. z notą w.

P y t a n i a.

1. Kiedy Gerundium zamienia się na Partic. Futuri passivi, (które w takim razie Gerundivum się zowie, t. j. Przymiotnik z Gerundium zrobiony)?
2. Czy w miejscu tego Imiesłowa przyszłego czasu nie kładzie się czasem Imiesł. czasu przeszłego za Gerundium?

P r z y k ł a d y.

Wiele rzeczy przekładać trzeba nad rozkosz.— Trzeba tworzyć 1) nowe wyrazy i nowym rzeczom nowe nadawać 2) nazwiska.— Nie wszystkich ludzi słuchać należy.— Wielkie umysły często są chciwe prowadzenia wojen; bo rozumieją, że tak najprę-

dziej *a.* nad innych wywyższyć się potrafią *b.*: ta to żądza przywiodła Cezara do zniszczenia *c.* wolności swej ojczyzny. Był on nie mniej zdatnym *d.* do prowadzenia wojny, jak do rządzenia *e.* krajem, a lud rzymski przywykłym *f.* do znoszenia *g.* panowania. — Cezar do odprawienia *h.* podróży do Brytanii potrzebował *i.* wielu okrętów; nad których budowaniem dał dozór *k.* namiestnikom swoim, a sam do prowincyi się udał, dla odprawiania *l.* zjazdów. Gdy Annibal zabierał *m.* się iść ku Rzymowi, dla dobywania go *n.*, posłali Rzymianie wojsko pod Kapuę, mniemając, że tym sposobem Annibala od dobywania Rzymu do bronienia sprzymierzonego *o.* miasta odciągną. — Są niektóre gry zdatne do zaostrożenia dowcipu młodzieży; wiadomą też jest rzeczą, że w igraniu sposób myślenia *p.* dzieci najotwarciej się odkrywa. — Rzymscy wodzowie gdy wojsko wyprowadzali w pole, najprzód upatrywali *q.* miejsca zdatnego do założenia obozu. — Do prowadzenia wojny trzeba zebrać wojsko, wyćwiczyć je, opatrzyć w broń, a potem dopiero wyprowadzić w pole *r.* do staczania bitw. — Tego prawdziwie wymownym nazwać należy, który mową swoją potrafi słuchaczów przywieść do uwierzenia i zrobienia tego, co chce *s.* — Rzymianie przez długie oblężenie (*Abl. instrum.*) Syrakuzy, przyzwyczaili się do znoszenia tamcznego klimatu *t.* — W gardzeniu niebezpieczeństwami pokazuje się wielkość umysłu. — Bez kochania *u.* cnoty, nie można być pocziwym. — Cyclerona konsulat uświetniło narodzenie się *w.* w tym roku Augusta. — Utrzymują niektórzy, że Scypio zburzeniem Kartaginy zgotował Rzymowi upadek; przeto, iż Rzymianie przez usunięcie obawy (*Ablat.*) gnuśnymi *x.* się stali i zaniechali *y.* ćwiczeń wojennych. — Brutusa synowie starali się *z.* o przywrócenie do Rzymu Tarkwiniusza, który szczególnież za staraniem *aa.* ich ojca był wygnany. Miłość ojcowska nie była mu na przeszkodzie bynajmniej, iżby ich jako zdrajców ojczyzny na rynek wyprowadzić i toporem ściąć *bb.*

kazał cc.¹— Cycero urodził się roku od założenia Rzymu 647go, po wygnaniu Królów 202go, na lat 106 przed narodzeniem Chrystusa, a został zabitym roku przed nar. Chr. 43. — Przed wynalezieniem sztuki drukarskiej *dd* bardzo drogo musiano kupować książki pisane. — Scypiona Afrykańskiego, któremu ten przydomek nadano za pokonanie *ee*. i zburzenie Kartaginy, po zwyciężeniu nieprzyjaciół oskarżono, że, będąc Konsulem, źle zarządzał rzecząpospolitą. — Dawni Gallowie *ff*. ale niewytrwali w ich wykonywaniu. — Cezar mszcząc się na Wene- tach za zgwałcenie prawa narodów zatrzymaniem i uwięzieniem posłów, wszystkich Senato- rów pozabijać kazał, a resztę ludzi *gg*. przez aukcyą sprzedał.

1. *ingere*. 2. *imponere*. *a*. *facillime*. *b*. *possum*. *c*. *opprimo*. *d*. *peritus alicujus rei*. *e*. *administrare*, *regere civitatem*, *rem publicam*. *f*. *adsuetus alicui rei*. *g*. *perferre imperium*. *h*. *iter facere*. *i*. *Zob. XVI*. *s*. *k*. *praeficio alicuem alicui rei*. *namiestnik* (wodza), *legatus*. *l*. *agere conventum*. *m*. *t*. *j*. *miat isdz*. *n*. *przez urbs a dla przez causa* (*Gr. §. 134*). *o*. *urbs socia*, *alicui foedere juncta*. *p*. *sposob myslenia ingenium* lub *animus*; tutaj ostatnie, dla tego że pierwszego już się użyte do wyrażenia *dowcip*. *q*. *circumspicere*. *r*. *acies*. *s*. *Conjunctivus*; bo ani wiadomo *kto* ani *czego* chce. *t*. *coelum ejus loci*. *u*. *Gerundium* nie używa się z *Przymkiem sine*, a więc się tu położyć nie da; a zatem i zastąpić przez *Gerundivum*. Musimy tu więc wyrazić się przez Słowo: *Je. eliby* (*nisi*— z. w. XIV. 5.) *kto* nie kochał cnoty. *w*. z tego że się narodził, wynikło dla *Cycerona* uświetnienie; a przeto *narodził* się jest *Praeter in Praeter*. wyrazi się więc przez *natus Augustus*. *x*. *deses*, *sidis*. *y*. *deponere studia belli*. *z*. *operam date alicui rei*. *aa*. *studio*, *opera*. *Łacini* lubią łączyć *studio et opera*. *bb*. *securi percutere*, *ferire*, a *izby quin*, *quo minus*. *cc*. *curo aliquid faciendum*; lub *p*. *jubeo*; o którym zob. *Gr. §. 211*, 9 str. 187. *dd*. *ars libros typis exscribendi*; *ars typographica*. *ee*. *devincere*; drugi raz *superare*. *ff*. *consilium capere*. *gg*. *vindictam expetere ab aliquo ob aliquid*. *hh*. *in vincula conjicere*. *ii*. *reliqua multitudo*, albo samo *reliqui*, *orum*. *kk*. *vendere sub corona* albo *sub hasta* (przeto iż ludzie mający byćz przedanymi, stawali w *wienca corona*) *na około utkwienej w ziemię dzidy* (*hasta*);

XXII. c. O tłumaczeniu na łacinę innych Rzeczowników osobliwie słownych.

Pod względem tłumaczenia na łacinę Rzeczowników polskich dwie jeszcze rzeczy następujące uważać sobie należy:

- 1) Ze Rzeczowniki spokrewnione ze Słowami, użyte do wyrażenia okoliczności czasu, (z Przyimkami *przed*, *po*, *podczas* i innymi tego znaczenia) rzadko przez Rzeczowniki, ale zazwyczaj przez odpowiadające im w znaczeniu Imiesłowy wyrażać się zwykły; które to Imiesłowy także przez Spójniki rozwiązywać można; np. *Coenanti mihi* (podczas obiadu) *literae patris tui redditae sunt*. *Heri me ambulans* (na przechadzce) *et cum fratre tuo colloquens* (podczas rozmowy) *subito defecit animus* (mdłości napadły). *Patrem Varsavia redeuntem* (*reversum*, — albo: *Patrem, quum V. rediisset, revertisset*) *exceperunt literae tuae* (Ojciec po powrocie z W. twój list zastał.)
- 2) Polskie Rzeczowniki rządzące drugimi zwykły się kładź z temi przypadkami, co Słowa, które od nich pochodzą, lub z niemi się kładą (np. *kara za występ*, *uwolnienie od bólu*, *wstręt od czego*, *wdzięczność za dobrodziejstwa*, *nieprzyjaźń z kim*, i t. p.); Łacinnicy zaś nie lubią Rzeczownikowi samotnie stojącemu w konstrukcyi dodawać drugi Rzeczownik, tylko kiedy tenże w drugim ma stać Przyp.; i ztąd to, jeżeli się w drugim położyć nie da, robią z niego Przyimotnik lub używają Imiesłowu albo Słowa okolicznego do połączenia tych dwóch Rzeczowników. I tak np. *defensio criminis*, *literae fratris*, *excusatio necessitatis*, *prooemium belli punici*, *bellum trium regum*, *cibaria quinque dierum* i t. d. za: *bronienie się od zarzutu*, *list od brata*, *tłumaczenie się koniecznością*, *wstęp do wojny punickiej*, *wojua między trzema królami*, *żywność na trzy dni*; a za powyższe przykłady: *poena sceleris*, *privatio doloris*, *ratio valetudinis*, *grata beneficiorum*, *memoria inimicitiae alexjs* — i znown: *bellum adversus*

Megareuses gestum; exemplum epistolae tuae ad Atticum missae; lub epistolae, quam ad Atticum misisti; Thales Milesius lub Mileto oriundus; pugna cannensis v. ad Cannas commissa, victoria marathonia v. ad Marathonem relata; za nasze: wojna z Megareńczykami, kopia listu twego do Attyka, Tales z Miletu, bitwa pod Kannami, zwycięstwo pod Maratonem; i t. d.

Wyjątek tu stanowią napisy czyli tytuły, i czasem verbalia na *io*; np. Ciceronis liber *de republica*, oratio *in Catilinam*; meus adventus *in Italiam*, profectio *ex urbe* i t. p. Także, gdyby dwójznaczność powstać mogła, jak n. p. w wyrażeniu: amor patris, mił. ojca i ku ojcu, za które w takim razie amor *erga patrem* kładź trzeba:

P y t a n i a.

1. Co jeszcze zachować trzeba za pravidła przy tłumaczeniu na łacinę innych Rzeczowników spokrewnionych ze Słowem?
2. Jak sobie w łacinie postąpić należy, kiedy Rzeczownik od drugiego zależący ma stać nie w drugim, ale w innym przypadku (np. Czy dobrze to jest wyrażenia następujące: list *od brata* l. *do brata*; — naczynie *ze złota*; — Tales z Miletu i t. p. tłumaczyć na łacinę przez: *literae a fratre* lub *ad fratrem*; *vas ex auro*; *Thales Mileto* i t. d.)?

P r z y k ł a d y.

1. Cóż człowiekowi po śmierci szkodzić może ukąszenie zwierzęcia dzikiego? — Po odjeździe *a.* brata twego tak wielka miue opanowała tęsknota *b.*, jak wielka była rozkosz, której doznawałem podczas pobytu *c.* jego. — Papirusz Dyktator śmiercią chciał ukarać Generała namiestnika *d.* swego; że pod niebytność *e.* jego, nieprzyjaciołom wydał bitwę i świetne nad nimi odniósł *f.* zwycięstwo. — We śnie *g.* same mi się ukazywały *h.* przyjemne widma, a na jawie *i.* same smutne się wydarzają *k.*: widzę, że

tylko we śnie *g.* szczęśliwym być mogę. — Czy to przystoi na człowieka uczciwego, aby pamiątkę tego po śmierci *l.* hańbił *m.*, od którego tyle odebrał dobrodziejstw. — Ja i za życia *n.* wysoce poważałem ojca twego, i po śmierci *l.* z uszanowaniem go wspominał *o.* — W przytomności *p.* twojej nie śmiał nic o tej rzeczy wspomnieć, a po odejściu *q.* całą godzinę o niej rozprawiał. — Szczerym i otwartym nazywany tego, który o każdym za oczy *r.* to mówi, czegoby mu się w oczy *s.* powiedzieć nie wzbraiał. — Jeden z braci uroczystą mową żegnał Króla przy odjeździe *t.*, drugi go witał po powrocie *u.* podczas uroczystego wjazdu *w.* do stolicy.

Gdym wczoraj szedł do ciebie, na drodze mi wypadł z kieszeni list, który ci pokazać chciałem. — Żołnierze wychodzący z miasta pobrali z sobą żywność na dni dziewięć. — Przegrana pod Kannami tak dalece przstraszyła Rzymian, iż na doniesienie o niej wszyscy drżeli, jak gdyby Annibal już był przy bramach miasta. — Nie podoba mi się w pismach brata twego zbyt ubieganie *x.* się za naturalnością. — Alexandrowi, gdy po zawojowaniu Persyi dla zdobycia *y.* nędznej *z.* mieściny życie swe na niebezpieczeństwo wystawiał *aa.*, bardzo to za złe mieli *bb.* Jenerałowie *cc.* i całe wojsko, iż tak wielkie podjął niebezpieczeństwo dla tak małej nagrody za pracę. — Po śmierci Daryusza sprzeczka *dd.* o królestwo poróżniła *ee.* na chwilę dwóch jego najstarszych synów Artamenesa i Xerxesa. Sędzią w tej sprawie obrali *ff.* stryja Artafarnesa, który berło Xerxesowi przyśądził *gg.* — Kraków nad Wisłą i Gdańsk blisko *hh.* morza były miasta dawniej Polski najdogodniejsze do handlu. — Pitagoras z Samos zakazał uczniom jeść mięsa.

a. discedo, i proficiscor, digredior. *b.* capit me desiderium alicujus -- *lecz po łac. lepiej to wyrazić biernie.* *cc.* przez *Przymiotn.* praesens, lub commorari apud aliquem. *d.* Gen, nam. *legatus.* *e.* absens, lub discedere ab exercitu. *f.* victoriam reportare ex lub de aliquo. *g.* dormire. *h.* offerri. *i.* vigilare. *k.* evenire. *l.* mori. *m.* infamare aliquid, labem

adspargere alicui rei *n. vivere*. *g. omni honore memoriam alicujus colere, prosequi.* *p.* przez Przymiotnik *praesens* lub Słowa: *discedere, abire, digredi.* *r.* Przez *absens.* Będzie zaś który o nieobecny nie mówi, jak tylko (to), *it. d. s.* przez *praesens*, któremu można dodać *coram* — w ten sposób: czegoby obecnemu powiedzieć nie wzbraniał się (*dubitare, vereri*). *t. discedere, abire.* *u. reverti.* *w. inveni in: lub intrare, ingredi urbem* ze Spójnikiem *quum*, lub *p.* Imięstów, który przez *et* z poprzedzającym połączyć. *x. studium; a simplicitas, naturalność.* *y. expugnare.* Będzie więc: mając, *chcąc zdobyć.* *z. vile oppidum.* *aa. obścieranie discrimini.* *bb. p. inasci alicui; lub vituperare aliquem,* (właściwie ganić). *cc. dux. dd. controversia. ee. discordes aliquamdiu facere aliquos ff. ad aliquem veluti arbitrum deferre causam. gg. adjudicare. hh. adjacere.*

2. Ze wschodem *a.* słońca znikają *b.* gwiazdy. — Po wygnaniu Tarkwiniusza z Rzymu, Brutusa konsulem zrobiono. — Przy narodzeniu *c.* Chrystusa wiele się dało widzieć *d.* znaków jego bóstwa *e.*; a przy śmierci Jego zaćmiło się słońce. Arystofanes z Bizancjum *f.* i Krates z wyspy Mallus *g.* oczyszczali *h.* dzieła Homera, a Krates i Arystofanes obydwaj z Aten pisali Komedyę. — Sąd o twoim czynie wielką ci przyniósł zaletę *i.* — Roskosz jest ponętą do podłości *k.* — Cierpliwość jest najlepszym lekarstwem na bole. — Regulus pałał przywiązaniem ku ojczyźnie. — Narody hiszpańskie często się buntowały z nienawiści ku Rzymianom. — Wydatki na wesele zubożyły *l.* go prawie. — Nagroda za dobre uczynki *m.* zachęceniem *n.* jest do cnoty. — Im większy był w Rzymie smutek z przegranej pod Kannami, tem większa potem radość ze zwycięstwa pod Zaną.

a. orior. b. occidere, obire. c. nascor. d. dadź się wid., apparere. e. divinitas. f. Bizantium, bizantinus. g. Mallus, mallotes. h. recensere Perfect. i. laus. k. turpitude. l. ad inopiam redigere. m. rectelactum, dobry ucz. n. admonitio.

XXIII. O używaniu Supinum na *um* i na *u* (§. 196 i następ.)

P y t a n i a.

1. Czém jest Supinum pod względem formy, czém pod względem rzędu?

2. Kiedy można użyć Supinum na *um*?
3. Jakie jeszcze inne konstrukcye mieć mogą miejsce zamiast tego Supinum?
4. Co za osobliwość zachodzi tu przy Słowie *ira* i innych podobnych?
5. Kiedy kładź można Supinum na *u*?
6. Na co to Supinum zamienić jeszcze można?

P r z y k ł a d y.

Gdy Annibal oblegał 1. Sagunt, przystali Saguntynowie do Rzymu *prosić* o pomoc. — Gdy Scypio do Afryki przepłynął 2., przywołali Kartagińczykowie Annibala na obronę 3. ojczyzny. — Pytasz mnie, jak na wsi dzień przepędzam: z rana po modlitwie i po śniadaniu 4. idę na polowanie 5. albo na ryby, 6. i tam się bawię, dopóki nie nadejdzie czas wracania na obiad 7. Po obiedzie wychodzę przejść się 8. po ogrodzie, a potem trudnię się 9. czytaniem; ku wieczorowi idę się kąpać, a powróciwszy posilam się nieco 10. i po rozmowie 11. z domownikami udaje się 12. na spoczynek 13.

1. oppugnare. 2. trajicere. 3. przez defendere. 4. preces peragere. cibum capere. *Abl. abs.* 5. venari. 6. piscari. 7. coenare. 8. deambulare in loco. 9. operam dare. 10. cibo se reficere. 11. sermocinari, confabulari. 12. se conferre. 13. cubare, dormire.

Wygnany z Rzymu Tarkwiniusz Wejentów prosił, aby mu dali *a.* pomoc i szli zemścić się za własne *b.* krzywdy. — Będę się starał opisać ci wkrótkości *c.*, co Plato a po nim Cycero o przyjaźni napisali; jeżeli tylko będę w stanie *d.* po łacinie to napisać: jest to bowiem dla mnie rzecz *e.* nie łatwa (do wykonania) *f.* — Filipa w Argi, gdy szedł na igrzyska (łac. gdy igrzyskom przypatrywać się *g.* szedł), koło *h.* teatru zabił Pauzaniusz. — Pominę *i.* wszystko, co mi się haniebnym być zdaje do opowiadania, i to tylko wspomnę, co i dla was do słuchania i dla mnie do opowiadania jest przystojnym. — Po skończeniu wojny z Helwetami, z całej prawie Galii zeszedli się do Cezara posłowie winszować mu

zwycięstwa. — Im krótsze i jaśniejsze jest jakie prawidło, tém łatwiejsze do pojęcia. — Pytasz mnie, co ci czynić wypada *k.*; zrób to, co ci się najlepsem (do czynienia) być zdaje. Uciążliwa być się zdaje społeczność nieszczęścia, i dla tego trudną jest rzeczą *l.* (do zrobienia), znaleźć takiego *m.*, któryby ten ciężar wziął na siebie. — Opowiem ci rzecz dziwną (do słuchania), gdym wczoraj wieczór na przechadzkę (łac. przechadzać się) wyszedł, i przechodził koło ogrodu za miastem, *n.* usłyszałem głos śpiewającego tak miły i tak przyjemny (do słuchania), iż zdało mi się, *o.* że słyszę Syrenę; chcesz wiedzieć, kto był ów wdzięcznośpiwny słowik? owa niezgrabna służebnica twojej siostry, na którą bez strachu spojrzeć nie podobna (łac. straszliwa do spojrzenia). — Duch ludzki, mówi Cycero, z żadnym innym porównany być nie może, oprócz, jeżeli się godzi powiedzieć, (łac. jeżeli jest godziwe do powiedzenia) z samem bóstwem. — Ta woda najprzyjemniejsza jest do picia *p.* — Rostropności to jest znakiem, wiedzieć, za czém lepiej jest ubiegać się *q.*, a czego się chronić. — Żołnierzy posłano na zbieranie paszy *r.* za rzekę trudną do przebycia. — Zmierzasz *s.* do wydarcia mu tego urzędu. — To znośnem *t.* jest do słyszenia, przykrém *u.* do widzenia, dotkliwém *w.* do znoszenia *x.*

a. ferre auxilium, opem. *b.* suas ipsorum injurias. *c.* paucis (dorozumiewa się *verbis*), albo breviter exponere. *d.* p. posse, jak zawsze. *e.* po łac. rzecz się opuści, a Przym. położy w rodzaju nijakim. *f.* facio. *g.* spectare ludos. *h.* iuxta. *i.* omitto, praetereo. *k.* t. j. należy. *l.* w łac. rzecz znowu się opuści, jak zawsze przy Przymiotnikach z Supinum. *m.* opuścić w łac. podług Gr. §. 211, 6 str. 185. *n.* podług wyżej XXII. c. 2, połączyć te Rzeczowniki trzeba dodaniem *situs*, *a.* um -- będzie więc: *hortus extra urbem situs*. *o.* zob. wyżej XVII *kk.* (str. 56). — *p.* potare. *q.* t. j. co jest lepszem do ubiegania się (*petere*). *a* co do *chr.* (*vitare*) *r.* zbierać *p.* pałulari. *s.* zmierzasz (*ire*) wydrzeć. *t.* tolerabilis. *u.* molestus. *w.* acerbus. *x.* perpeti.

XXIV. Sermo obliquus s. indirectus (§. 218
i następ.)

P y t a n i a.

1. Co to jest sermo obliquus?
2. Jakie są własności tej mowy? a mianowicie pod względem osób, Trybów i czasów?
3. Czy ta zamiana osób i Trybów zawsze musi się robić w mowie nie wprost? (Przestr. 1 i 2.)

P r z y k ł a d y.

Cycero pisze, że cztery są szczególniej *a.* przyczyny, dla których *b.* starość zdawać się może nędzną: pierwsza, że odciąga od zatrudnień *c.*; druga, że ciało słabszym czyni; trzecia, że pozbawia prawie wszystkich uciech; czwarta, że nie bardzo jest oddalona *d.* od śmierci. Okazuje zaś, że pierwszy zarzut *e.* jest niesłuszny, a drugi błahy; albowiem rozumem i mądrą radą, któremi szczególniej celują *g.* starcy, ważniejsze działają się rzeczy, niż siłami ciała; trzeci o tyle *h.* prawdziwym być mniema *i.*, o ile się ściera *k.* do rozkoszy; nie tylko zaś tego, podług jego zdania, za wadę starości poczytywać *l.* nie należy, że starca pozbawia rozkoszy ciała, lecz owszem *m.* wdzięczność mieć za to *n.* wypada, że ich od tego uwalnia, co jest największą wadą *o.* młodości; nareszcie co się tyczy tej, którąśmy na ostatniem miejscu położyli *p.*, powiada, że nie ma *q.* się czego obawiać zbliżającej *r.* się śmierci starzec, który tak życie przepędził, iż mu nie żal upłynionego wieku; zresztą mówi, że ta wada wspólną jest starości z wiekiem młodszyńszym: a nawet *s.* w wieku młodym więcej przyczyn do śmierci się znajduje. — Arystoteles podaje pamięci, że nad rzeką Bugiem pewne zwierzątka się rodzą, które jeden dzień żyją. — Pospółstwu rzymskiemu dziwnym się to zdawało być w Anguście, iż ten sam dzień pierwszym był jego panowania i ostatnim życia. — Rozumiałem, że dla tegoś do mnie nie przyszedł, iż się wczoraj na mnie rozgniewał. *t.* — Chwali Wespazjana Tacyt, iż pierwszym był, który

się na tronie nie tylko nie zepsuł, lecz owszem lepszym stał *u.* — Pirusowi powiedziała dodońskiego Jowisza wyrocznia: strzeż się *w.* wód Acheruskich i miasta Pandozyi; tam dla twoich przeznaczeń *x.* jest koniec. — Doniesiono, Cezarowi, że Sulmonencykowie, których miasto od Korfinium odległe *y.* jest siedem tysięcy kroków, gotowi są uczynić, co chce; lecz im jest na przeszkodzie *z.* K. Lukrecyusz Senator i Attius Pelignus *aa.*, którzy byli w tém mieście z załogą siedmiu kohort. — Często słyszałem Attyka chwającego się, że nigdy z siostrą nie był w poróżnieniu *bb.*, która była prawie równiecnicką jego. — Gdy Cezarowi doniesiono, że na tę legią, którą był na zbieranie zboża wysłał, *cc.* jazda nieprzyjacielska napadła, i kilku, którzy się ku obozowi cofali, poimała; reszta zaś, którzy porwawszy się do broni *dd.* w koło stanęli *ee.* gotowi do obrony, bitwę stoczyła, i że w wielkiem rzecz niebezpieczeństwie zostaje *ff.*; rozkazał, aby wszyscy, którzy byli przy pracy, i wszyscy chorzy, którzy broń już nieść mogli, swoim spieszyli na pomoc *gg.* — Gdy Rzymianie zdobyli Awarykum od Gallów bromione, zwoławszy ich na zgromadzenie, pocieszał wódz ich Wercyugetoryx, aby nie tracili odwagi *hh.* i nie mięszali się tą kleską; nie męstwem, rzecze *ii.*, ani w polu zwyciężyli Rzymianic, lecz sztuką i umiejętnością dobywania miast, na czémście wy się nie znali *kk.*: mylą się ci *ll.*, którzy w wojnie samych *mm.* pomyślnych oczekują wypadków; nigdy ja nie był tego zdania *nn.*, aby bronić Awaryku, czego was samych mam świadkami. Nierostropność to Biturygów i zbytńia powolność drugich *oo.* sprawiła *pp.*, iżśmy tę stratę ponieśli *qq.*; lecz ja ją wynagrodzę *rr.* większemi korzyściami *ss.*; te bowiem państwa, które odłączone są *tt.* od reszty Gallów, przez moje zabiegi *uu.* połączę i utworzę *ww.* jedną radę całej Gallii, której świat nawet cały oprzeć się nie potrafi *xx.*, i jużem to prawie *yy.* skuteczniał. Tymczasem słusna jest, abym to od was dla wspólnego dobra *zz.* pozyskał, abyście obóz obwarowali, iżby tém łatwiej można wstrzymać niespodziane *aaa.* napady nieprzyjaciół.

a. potissimum d. p. cur, jak zazwyczaj po causa. c. res gerendae. d. non procul abesse a. e. criminatio. f. in sermone obliquo rzadko się nam używa, ale zazwyczaj enim lub quippe: mądra rada consilium. g. tutaj valere; szczególnie maxime. h. tantum,— quantum.— i. w podobnem przytaczaniu cudzej mowy lub myśli sposobem nie wprost, zwykliśmy w polszczyźnie często przydawać Słowa: *mówi, pisze, mniema* i t. p. od którychby szczególne zależały zdania. Łaciniak przestaje zazwyczaj na jednym takim Słowie położonem na czele (tutaj okazuje), od którego cała mowa uboczna, chociażby najdłuższa zależeć musi. A więc i to *mniema*, i niżej *podług jego zdania, powiada, mówi*, wcale nie wyrazimy w łacinie.— k. specto, respicio aliquid; referri ad aliquid. l. alicui vertere vitio *Dat.* aliquid *Gr.* §. 168. m. potius. n. za to, do którego się ściąga że, może się nie tłumaczyć. o. w łac. co jest najwystępniejszém (vitiōsus, a, um) w mł.— p. całe to zdanie: *co się tyczy.... położyli*, nie należy bynajmniej do słów Cyceronowych, które przytaczamy; ale jest to nasz, którzy je przytaczamy, przydatek, przez który wskazujemy czytelnikowi miejsce, o jakim teraz rozprawia Cycero. Takowe zdania nie będąc częściami *sermonis obliqui*, nie mogą podlegać jego prawidłom. A więc i *tyczy*, i *położyliśmy* stać będą w Trybie oznajmującym.— q. takie *nieć* z Trybem bezokolicznym i Zaimkiem *ko, co*, wyraża Łaciniak przez *esse* i *qui* lub *quod* z Tryb. łącząc.: *Nie mam się czego spodziewać; non est, quod sperem.* A kiedy o prawdziwym *mieniu* jest mowa, stoi za *esse habere*. *Nie mam komu powiedzieć: Non habeo, cui dicam.* Zob. *Gr.* §. 211, 6 str. 185.— r. *appropinquo, venio*; tutaj także *impendeo* (wisić nad czem). s. *quin etiam*, i. to może się albo tak rozumieć: *Rozumiałem, żeś się na mnie rozgniewał i dla tego nie przyszedł*; albo: *Ponieważ się na mnie wczoraj rozgniewał* (pewno); *rozumiałem więc, żeś dla tego nie przyszedł*. W pierwszym więc razie zdanie *żeś się rozgniewał* zależy od Słowa *rozumiałem*, jest więc przytoczeniem mojej myśli, i jako sermo indirectus stanie *irasci* w Trybie łącz.; w drugim razie to zdanie nie zależy od *rozumienia*, ale jest wyrażeniem czynności pewnej, będzie więc *irasci* jako nie stanowiąc części mowy ubocznej stać w Tr. oznajmującym. Nad tą ważną uwagą dobrze się zastanowić wypada; gdyż od takowego rozróżnienia często zawisło różne użycie Trybów. Zob. *Gr.* §. 207, 1, na końcu.— u. *Wesp.* w istocie stał się lepszym na tronie; ale my tego tu o nim nie mówimy, lecz tylko przytaczamy, że to Tacyt o nim powiedział.— w. *nb.* To wyrazić *sermone obliquo*; będzie więc: *aby się strzegł* i t. d. *lecz* takie *aby przy Trybie łączącym, który stoi w znaczeniu rozkazującego, nie kładzie się wcale.* x. *Dativ.* y. *abesse.* z. *impedimento esse alicui, aa.* Tu się kończy sermo obliquus; zdanie: *którzy* — *kohort* nie jest przytoczeniem słów Sulmonenczyków, ale wyjaśniającym przydatkiem tego, który je przy-

tażca. To samo zastósować trzeba w następującym przykładzie do zdania: która była równienniczką, *bb. dissidium habere cum aliquo*, *cc. to zdanie: którą na zbieranie zboża (frumentari) wysłał*— albo można włączyć do mowy przytoczonej, albo z niej wyłączyć; gdyż donosiciele mogli wprowadzić Cezarowi wyrazić, o której legii mówią; ale tego potrzeby nie było, gdy on sam wystawszy ją, mógł z samego doniesienia o napadniętej legii wiedzieć, o której mowa; a tak to zdanie uważać się może także za dodatek przywodzącego to zdarzenie wyjaśniający rzecz czytelnikowi. — Lecz nie tak się rzecz ma niżej ze zdaniem: *którzy się ku obozowi cofać zaczęli i którzy w około stanęli*. *dd. arma capere*, *ee. in orbem consistere*, *ff. versari, esse*, *gg. properare, celeriter ire subsidio, auxilio (Dativ)*, *alicui; ei celeriter succurrere, auxilium ferre*, *hh. animo deficere, cadere; se animo demittere; dimittere animum; admodum moveri*, *ii. nie będzie stało w łacinie, gdyż już w Słowie pocieszać zawarte jest znaczenie oświadczenia (declarandi), od którego cały sermo obliquus zależeć będzie*, *kk. imperitus sum alicujus rei*, *ll. gdy nie o pewnych osobach mowa jest, lubią Łacinicy za ii, qui, kładź si qui (jeżeli który.) w tym znaczeniu: Jeżeli kto mniema, to się myli*, *mm. p. umnis, e. nn, p. placet mihi, aby bronić, p. Infm, bierny oo. reliqui, orum. pp facere; ale to zdanie trzeba w łacinie wyrazić biernie, nb, zob. Gr. §. 128 Uw. 2. qq. incommodum, detrimentum accipere, pati*, *rr. resarcire, reparare, także sanare. ss. commodum jako odpowiadające użytemu wyżej incommodum*, *tt. być odłączonym, dissentire*, *uu, p. diligentia (Instrumentalis)*, *uw efficere*, *xx. posse. yy. prope. zz. communis salus, aaa. repentinus*.

XXV. Nominativus c. Infinitivo (§. 220-221.)

Nom. c. Inf. stoi za Accus. c. Infinit., kiedy Słowo nim rządzące (*declarandi, cognoscendi, sentiendi*) czynne niedepoens stojąc samo (np. *Mówią, piszą, donoszą* i t. d. Nie: *mówią uczeni, piszą z Warszawy, donoszą Cezarowi* *) i t. d.), dostaje zakończenie biernie i zgadza się z Subjektem w osobie i liczbie: np. zamiast: *Putant vos brevi Romam profecturos esse*, można powiedzieć: *Vos (Nominat.) brevi Romam profecturi esse putamini*. Z resztą używa

*) W pierwszym z tych przykładów stać może rządzące Słowo czynnie lub biernie osobiście (*Sapientes affirmant, lub a sapientibus affirmatur*); w ostatnich dwóch stoi rządzące Słowo nicosobiscie (*Varsavia scribitur, Caesari nunciatur*); rząd jest zawsze *Accus. c. Infm.*

się jeszcze ta Konstrukcyja tam, gdzie i w polszczyźnie miejsce mieć może; np. Casimirus rex Magnus appellari meruit (*zasłużył być nazwanym*). Lecz po Słowach życzenie wyrażających (*volo, malo, nolo, cupio* i t. d.) stoi pierwszy, lecz częściej czwarty Przep. z Trybem bezok., osobliwie przy *cupio*. Nemo est, qui non cupiat, (*desideret, optet*) *esse felix* lub *se esse felicem*. Nonne tu malis *esse dives* quam *haberi*, lub *te esse* quam *haberi divitem?* ego *me cupio non mendacem* putari. (Zob. jeszcze prawidło XX. a.; z kąd też można tu wiele przykładów wzięść, a nawzajem następujących użyć do tamtego prawidła.)

P y t a n i a.

1. Co nazywamy Konstrukcyją Nominativi cum Infinitivo? czóm się ona różni co do formy od Konstr. Accusat. c. Inf.?
2. Jakiem musi być Słowo rządzące cò do znaczenia, zakończenia, gatunku i formy, aby Konstr. Nom. c. Inf. miejsce mieć mogła? i na co jeszcze więcej przy tém Słowie uważać należy?
3. Czy nam w użyciu téj Konstrukcyi polszczyzna nie może czasem służyć za skazówkę?
4. Które to są Słowa, co przy swoim zakończeniu formy czynnej mogą rządzić Konstrukcyją Nom. c. Inf.?
5. Czy za Nom. c. Infin. można zawsze położyć Accus. c. Infinit.?

P r z y k ł a d y.

Piszą o Temistoklesie a., że zawsze radził Ateńczykom to, co rozumiał krajowi być pożytecznem b.; Arystydes zaś, jak wiadomo c., utrzymywał zawsze, iż nie na to patrzeć należy, czy co jest krajowi pożyteczne, lecz także czy uczciwe. — Piszą o Tarkwiniuszu a., że miał dwóch synów, Lucyusza i Arunsa, różnych co do charakteru d. i sposobu myślenia; różnie przeciwnego sposobu myślenia e. być miały f. córki Króla Serwiusza Tuliusza. — Wszyscy ludzior pragną być szczęśliwymi; ale nie wielu umieją zostać

szczęśliwymi; gdyż największa część nie zna *g.* drogi, która do szczęścia prowadzi.— Wielu ludzi wolą być mianami za dobrych, (łac. *dobrzy*), niż nimi być w samej rzeczy; ale bogatymi woleliby wszyscy być, niż być uważani (za takich). — Arabowie mają mieć cienkie pałasze, ale długie na cztery łokcie (łac. *Accusat.*) — Gdym był w Warszawie, chciałem cię odwiedzić; ale mówiono w ten czas, żeś do krewnych wyjechał.— Wy, których mają za najbogatszych w całym mieście, wcale się nie przykładacie do ulżenia nędzy współobywateli *h.* waszych: zdaje się, jakobyście wszelkiego czucia byli pozbawieni *i.* (łac. *zdajecie się być i t. d.*)— Nie dla tego się uczyć powinniśmy, aby nas miano za uczonych, lecz abyśmy byli (nimi) w istocie.— Wiesz (o tém), że człowiek przez długie spanie *k.* staje się ociężałym *l.*, gnuśnym i mniej zdolnym do pracy; a jednakże codziennie ośm, dziewięć, a czasem i dziesięć godzin, jak powiadają, *m.* sypiasz.— Piszą, iż miasto Troja przez lat dziesięć od Greków oblegaue było.— Piszą o Annibalu, iż mu ojciec, gdy miał *n.* lat dziesięć, przysiędz kazał *o.* że będzie wiecznym nieprzyjacielem Rzymian; i że go potem wziął do Hiszpanii, aby się przyzwyczaił do obozu i do wojny.— Gwiazda Saturna ma *p.* swój bieg odbywać w przeciagu *q.* 30 prawie *r.* lat, a gwiazda Jowisza w dwudziestu.

a. podobne zdania zawsze w łacinie trzeba zamienić na *Piszą*, że *Temistokles*, *Tarkwiniusz* i t. p. *b. utilis, salutaris, lub profuturus.* *c.* wiadomo jest, *constat.* Uważmy sobie tutaj, że takich wtrąconych zdań (jak wiadomo, jak widać, jak *mmemam*, jak się powiedziało i t. p.) nie lubią dobrzy Łacinnicy używać, ale często z nich robią zdania główne. Tutaj więc będzie: *o Arystydesie zaś wiadomo, że (on) utrzymywał i t. d.* Ale zob. jeszcze położoną dopiero notę *a. d. ingeniis moribusque inter se differere. e. diversis moribus. f. dici, tradi, perhiberi* i t. p. bo tu mieć tyle znaczy, co powiadają że... *g.* Nie znać; *ignorare.* *h. civis*, które znaczy obywatel i współob.— *concivis* nie używano wcale. *i.* być pozbawionym, *carere.* *k. multum dormire. l. lentus, iners. m. zob. uwagę umieszczoną tu pod c. n.* mam lat 10, *natus sum annos decem, sum annorum d. o. jubeo aliquem*— biornie wyrazić to i następujące wziął (*deduco*, właściwie za-

prowadzić). *p. dicitur, putatur, existimatur. q. spatium* Abl. bez *Przyimka. r. circiter* jak zazwyczaj przy liczbach.

XXVI. Tryb rozkazujący.

Oprócz wskazanej w Gr. §. 226 różnicy, jaka zachodzi między formami Trybu rozkazującego, ta się jeszcze ważna spostrzegać daje, że *Jussivus* ogląda się zawsze na obecność, *Imperativus* na przyszłość; *Phlida mitte* mihi (sc. nunc, statim); *cum sacra faciam pro frugibus, ipse venito. Bibe aquam*, t. j. teraz, zaraz; zaś: *si te hoc morbo cupis levare, sedulo aquam bibito*, (a zatem nadal, na przyszłość). Ztąd też w ustawach, rozporządzeniach, testamentach i t. d. używana jest forma *Imperativi*, bo tych rozkazy, i zalecenia zawsze się dotyczą przyszłości. — Uważmy jeszcze; że chociaż w polszczyźnie używa się *Fut. simplex* w rozkazującym spo. obie, jak i w łacinie, przecież nie można w tém łaciny do polszczyzny stosować; gdy ta wyraża przez takową formę rozkazowanie grzeszne osobom, które naszemu rozkazowi ulegać nie potrzebują (jest to więc właściwie proszenie w kształcie rozkazu); my zaś kładziemy nasz przysły, rozkazując dobitnie osobom podległym i przymuszonym słuchać rozkazu.

P r z y k ł a d y.

Łączcie się z dobrymi, a unikajcie towarzystwa złych. — Nie kłam, lecz owszem, gdziekolwiek *a.* będziesz, zawsze mów prawdę. — Do czei Boga przystępujcie z czystością, *b.* okazujcie *c.* pobożność. — Nie będziecie czeić cudzych bogów. — Tego wielkiego człowieka stawiaj sobie jedynie *d.* przed oczy, do jego wzoru stósuj *e.* wszystko, co myślisz i co czynisz; nie zwracaj *f.* oczu na *g.* przewrotny zwyczaj gminu. — Bądź zdrow *h.* i pamiętaj na mnie. — Niez mordowanie *i.* idź *k.* prostą do sławy drogą, i nie opuszczaj *l.* jej nigdy; pamiętaj na moje napomnienia. — Nie płacz, mój synu, albowiem co ci się wydarzyło, stało się z rozkazu i woli Boga. — Bądźcie obecni *m.* duchem, wy którzy tu ciałami obecni jesteście, i uważajcie na mnie *n.*, gdy o tej ważnej rze-

czy rozprawiać będę. — Ten ukształca *o*, sternika, który go tak naucza *p.*: tak ruszaj *q.* sterem *r.*, tak spuszczaź żagle, tak korzystaj *s.* z pomyślnego *t.* wiatru, tak się *o*, *eraj u.* niepomyślnemu *w.* — Kto chce dojsdź, dokąd sobie zamierzył *x.*, niechaj jedną drogą postępuje *y.* i nie błąka *z.* się po wielu. — Wiedz, że teraz śmielej piszę niż dawniej. — Wybacz *aa.* mi, żem wtenczas ci nie odpisał. — Nie liczże *bb.* tego człowieka pomiędzy twoich przyjaciół. — Pisałem *cc.* list do Bibula; gdy go odbierzesz, zrób *dd.* co ci się spodoba. — O rzeczy niepodobne *ee.* nie kuś się *ff.* Nie powątpiewajcie o tém, czy to jest pożyteczniejsze. — Na przód wiedz o tém, iż jestem twoim najprzywiązańszym przyjacielem *gg.* — Nikt niechaj nie będzie bity *hh.*, ani wolny, ani wyzwoleniec.

a. ubicunque sis. *b.* z czyst., caste. *c.* adhibere. *d.* p. unus. *e.* fingere ad alqd. *f.* flectere. *g.* ad. *h.* rozumie się. *od téj chwili zaraz, a zatém nie valeto, lecz vale; c valeas; cura ut valeas.* *i.* indefessus. *k.* ingredi viam. *l.* recedere a. *m.* adesse, *być obecni.* *n.* attendere alqm. *o.* facere. *p.* praecipere alicui. *q.* nie teraz, ale kiedy będzie potrzeba. *r.* gubernaculum. *s.* uti. *t.* secundum. *u.* resistere. *w.* adversus. *α.* destinare. *y.* sequi viam. *z.* vagari. *aa.* excusare z fac. *bb.* adnumerare z cave. *cc.* samą scribero, lub epist. dare. *dd.* facito lub podług §. 226, 2. *ee.* co się stać nie może, o to nie *k.* się. *ff.* quaerere z noli, fuge, parce, cave, zob. Uw. 2. *gg.* alicui amicus (Superlat.), najprzyw. przyi. *hh.* verberare.

XXVII. Przykłady na używanie Zaimków łacińskich *sui, sibi, se; suus, a, um; i is, ea, id* §. 228 — 231. Trzeba przydadź §. 127; osobliwie Uwagę pierwszą

P y t a n i a.

1. Czém się różni użycie Zaimka *suus, a, um*, od naszego *się*?
2. Kiedy (za *sui, sibi, se*) używamy *ipse, is, ille*?
3. Jakie zachodzi podobieństwo, a jaka różnica w używaniu Zaimka *suus, a, um*, i naszego *swój, ja, je*?
4. Jakie jest jeszcze osobne znaczenie Zaimka *suus*?
5. Kiedy się szczególnie używa *is*?
6. Jakie mamy ważne prawidło pod względem tłumaczenia?

czenia na łacinę Zaimka stojącego w rodzaju nijakim w znaczeniu Subjektu?

7. Jak sobie odpowiadają Zaimki *hic* i *ille* pod względem ściągania się do poprzedzających Rzeczowników?
8. W jakim jeszcze stosunku zostaje *hic*, *iste*, *ille*?
9. Jakie znaczenie zaszczytu i poniżenia zawarte jest czasem w Zaimkach, i które to są te Zaimki?

Numa Pompiliusz udawał, że miewa schadzki nocne z Ninifą Egeryą, i że mu ona mądre daje rady. — Nazywając Boga dobrym i wszechmocnym, dajemy poznać, że całość nasza w jego zostaje opiece. — Gdy Filip prowadził *a.* wojnę z Ateńczykami, przyłączyli się do niego Tebanie z obawy *b.*, aby po zwyciężeniu Ateńczyków nie przeniosła się do nich wojna. — Często dzieci, od rodziców chowane, przejmują *c.* ich zwyczaje i nałogi; zazwyczaj też sobie rodzice tego życzą, aby dzieci im były podobne.

Temistokles za zdradę na karę wskazany *d.*, uciekł do Korcyry; ale gdy przedniejsi tego kraju obawiali się, iżby im Ateńczykowie nie wydali za to wojny, pomiarkował, iż tam nie może być bezpiecznym, i na okręcie *e.* udał się do Azji. Gdy na morzu burza powstała, *f.* i trzeba się było obawiać, aby okręt nie był zapędzonym *g.* do Naxos, gdzie się pod ten czas znajdowało wojsko ateńskie, odkrył Kapitanowi *h.* okręt, czém *i.* jest, i przyrzekł mu wielkie nagrody, gdyby go uratował. Obiecał mu Kapitan mieć *k.* staranie o jego całość, i tak za jego staraniem *l.* uniknął Temistokles grożącego *m.* niebezpieczeństwa. — Antoniusz prosił, aby mu Senat zaufał *n.* i nie wątpił o jego rzetelności; ale tak działał, iż mu ani Senat, ani nikt inny ufać, ani *o.* przyrzeczeniom jego wiary daż nie mógł. — Augusta prosił Senat, aby miesiąc Kwintylis od jego nazwiska Augustem mógł być nazwany; pozwoilił Cesarz, oświadczając, że mu to będzie przyjemnem, kiedy od jego imienia miesiąc będzie *p.* miał nazwisko. — Kleopatra, gdy widziała, że żadnej nigdzie nie ma pomocy, przytknęła *q.* sobie żnię i

jej trucizną została pozbawiona życia. — Klodyusz tak dokuczał wszystkim dobrym, iż jego szaleństwa nie można było dłużej znosić; i dla tego utrzymywał Milo, iż ten nieprzyjaciel wszystkich pocziwych r. słuszenie od niego zabitym został. — Persowie wyznali po śmierci Alexandra, iż nikt godniejszym od niego nie był nad nimi panować s. — Ci, co się chlepią z tego, iż pochodzą ze szlachejnej familii t., jasno dowodzą, jak mało wiedzą, co jest prawdziwem szlacheństwem i co prawdziwą stanowi u. wartość człowieka. — Rzymianie tych samych Bogów czcili, co i Grecy; ale te bóstwa nie te same u nich, co u Greków, miały nazwiska. — Człowiek ten nie podług tego naszego, lecz podług owego zwyczaju starego jest wychowany. — Między człowiekiem, który przez w. swoje własne zasługi uszlachetnił swoje imię, a tym, co przodkom winien swą świetność x., ta sama zachodzi y. różnica, co między słońcem a księżycem; tamten własnym z. jaśnieje blaskiem aa., ten pożyczanym. Będzieźże, bb. wzgardziwszy nauką owego najmędrszego ze wszystkich Sokratesa, wierzył temu, czego owi mędrkowie cc. uczą, co zaprzeczają bytności dd. Boga?

a. gerere nb. nie ducere, które znaczy przedłużać, przeciągać wojnę -- inaczej trahere bellum. b. timentes lub p. Rz. czownik metu, ne. c. accipere, imitari. d. na k. wskazać, damnare, zobacz Gr. §. 156. e. łac. okrętem. Podobnie jechać na wozie, na koniu: curru, equo vehi; być niesionym w lektyce, lectica gestari i t. p. f. Ablat. absol. z wypuszczenia następującego i. g. ferri, deferri. h. dominus navis. i. w łacinie: kto jest; -- quid (za quis) wyrażałoby jego znaczenie, a nie osobę. k. mam staranie o co, est mihi aliquid curae (Dat. podług §. 167 b.) l. opera (Ablat.) illius. n. t. j. wiszącego nad nim: imminere, impendere, instare. n. credere. o. dla poprzedzających już negacyi neque, musi się to ani w łacini wyrazić przez aut. p. tu si ma mieć Tryb łączący, bo to jest myśl zależąca od oświadczył. q. ad movere z Przyp. 3. r. bonus. s. przez qui z Tryb. łącz. podług Gr. §. 189 Uw. 3. t. clari majores. u. przez esse. w. Instrumentalis; ipsius własne. x. claritas generis. y. est discrimen. Albo p. interesse podług Gr. §. 163. Przestroga z proprius (t. j. właściwym sobie) albo znowu: suus ipsius. aa. tutaj lepiej lux niż splendor, dla słowa splendere. bb. An

tu *lud* tunc. *eg.* muniti philosophi. *ad* nie mają łaciny Rzeczownika na wyrażenie naszego *bytność*: bo *existentia* i *t. p.* nie należą do dobrej łaciny. Trzeba więc wyrazić przez Słowo *esse*.

O składni Przekładów.

XXVIII. Przykłady na składnię Przekładu pierwszego. (Część III. Rozdz. V. §. 129-131.)

Po Romulu Numę obrano Królem. — Dziwnym sposobem Tarkwiniusz, nie *a.* obywatel rzymski lecz cudzoziemiec, Królem został w Rzymie. — Bardzo się cieszę, że się teraz stał łagodnym i pomiarkowanym, który dawniej był tak popędliwym i złośliwym. — Jako uczonym tak i sławnym nikt się nie rodzi. — Gdy Sulla obrany był wodzem przeciwko Mitrydatesowi, dokazał tego przez intrygi Maryusz, że na miejsce Sulli jego dowódcą zrobiono. Nie o to się tylko staraj, aby cię miano za poczciwego, albo (takim) nazywano; lecz abyś był w samej rzeczy poczciwym, chociażby cię nie uważano za takiego *b.* — Często uważano świat za powszechny kraj wszystkich ludzi. — Kamilla miano za drugiego założyciela Rzymu i ojcem ojczyzny go nazwano. — Oktawiana miano wano Augustem; miesiąc też Sierpień od jego przydomku Augustem był nazwany. — Konsulowie w Rzymie, chociażby ich uroczyscie *c.* ogłoszono *d.*, musieli składać *e.* urzędy, jeżeli podczas wyboru zaszło uchybienie *f.* — W Rzymie (nikogo) nie obierano Konsulem, jak tylko kto wprzód był *g.* pretorem; ani też dyktatorem nie mógł być nikt mianowany *h.*, jak tylko były konsul. — Naród Scytów słusznie za bardzo dawny, bitny, sprawiedliwość szanujący *i.* uchodzi *k.* — Gdy Cezara za nieprzyjaciela ojczyzny uznano, wydał rzeczy polspolitej wojnę; a po zwyciężeniu nieprzyjaciół, nie tylko Dyktatorem go wiecznym zrobiono, ale i ojcem ojczyzny nazwano. — Sen mara Pan Bog wiara *l.*, mówi dawne przysłowie *m.*, a następująca

powieść to potwierdza. — Pewnemu zapasnikowi w biegu *n.* śniło o. się, że jechał na czworokonnym wozie *p.* Zostaniesz zwycięzcą, *q.* powiedział mu wróżek *r.*, to bowiem oznacza szybkość koni. Zapytał potem drugiego, któremu było na imię Antyfon; a ten tak wytłumaczył sen *s.*: zdaje mi się *t.*, że nie wydołasz współzapasnikom; widać to *u.* ztąd, iż szybkie konie przed tobą biegły. Otóż to sztuka otóż umiejętność wróżków *w.*!

a. ne civis quidem. *b.* w łacinie się opuści, bo ma stać w tym samym przyp. co wyżej. *c.* ire. *d.* renunciare. *e.* abdicare munus, lub se mittere. *f.* o takim urzędniku mówili Rzymianie: *vicio creatus est*, pod czas jego wyboru w form. zaszło uchybienie, *t.* j. błędnie został obrany. *g.* albo dosłownie: *nisi qui Praetor fuisset*; — albo przez *Praetorius*, *Consularis*; bo tak zwano tych, którzy już byli Pretorami, Konsulami i t. d. *h.* dicere. *i.* amans justitiae. *k.* putari. *l.* vana sunt visa somniorum, quippe quae non a Deo proficiuntur; *albo*: nihil tribuendum est somniorum visis, nulla enim vis divina eorum effectrix est. *m.* to zdanie nie wytłumaczy się w łacinie, gdyż to, czémśmy przetłumaczyli polskie przysłowie, nie było przysłowiem u Rzymian. *o.* vider mihi per quietem (albo dormiens) facere aliquid, tutaj więc vehi. *p.* wóz czworokonny, quadrigae. Lecz zob. wyżej XXVII *e.* *q.* evadō. *r.* wróżek snów, somniorum interpret, conjector. *s.* sen jako marzenie śpiącego: *somnium*, jako stan śpiącego: *somnus*, *quies*. *t.* zob. wyżej XVII. *kk.* *u.* quod inde apparet, quod cet. *w.* hariolus.

XXIX. Przykłady na składnią Przyp. drugiego (Cz. III. Rozdz. 6.)

A. §. 132--141.

Przykro mi jest *a.*, żem ja twoim młodzienia-szka słowom dał wiarę *b.*, a *c.* tobie moja człowieka w tym wieku *d.* wiara podejrzaną być może. — Człowiek poczciwy ani dla swojej, ani dla przyjaciół korzyści drugiemu krzywdy nie uczyni *e.*; ani też dopuści, iżby inni z jego przyczyny kogo skrzywdzić mieli *f.* — Czegobym dla siebie nigdy nie był uczynił, uczyniłem dla ciebie i dla twego brata. — Dostryja twego w mojem własnym *g.* imieniu napisałem, aby chciał być sędzią sprzeczki między nami dwo-

ma; *k.* odpisał mi w tych słowach *i.*: (*wasza*) obydwóch sprawa nie wiele mi się wartą być zdaje. — Z początku prawdziwych mędrców w Grecyi zwano Sofistami; później tych, co dla chluby lub zysku filofowali. — Scypio, gdy raz bunt w wojsku jego powstał, żołnierzy dziesiątkować kazał *k.*, to jest co dziesiątemu (łac. *każdemu dziesiątemu z nich*) toporem głowę uciąć *l.* — Ludzie sami tylko dla siebie, wszystkie zaś inne zwierzęta dla ludzi są stworzone. — Pierwszych Konsulów w Rzymie obierano ze słachty; później wydano prawo *m.*, aby jeden *n.* z Konsulów z prostego ludu *o.* był obierany. — Nie mocą lecz podstępem zdobyli Grecy Troję: wystawili bowiem pod *p.* miastem konia na kształt wieży, i napełnili go zbrojuemi żołnierzami, udając, że to z *q.* nabożeństwa zrobili, aby sobie szczęśliwy powrót uprosić *r.* u bogini Mīnerwy. Tego oszukani Trojanie na swoje zgubę wprowadzili do miasta. — Ze wszystkich niedorzeczności *s.* nie ma żadnej większej, jak kiedy kto przed *t.* nieoświeconymi *u.* ludźmi o rzeczach trudnych a wcale niepotrzebnych *w.* bardzo uczenie i dowcipnie *x.* rozprawia. — Bitwa bardzo była zacięta *y.*; zwycięztwo z początku wątpliwe *z.*; aż nareszcie *aa.* po zabiciu wielu przedniejszych oficerów *bb.* na naszą stronę przechylać się zaczęło. Piechoty nieprzyjaciół 2500 w pięć *cc.* wycięto; konnicy 500 tylko uciekło z placu bitwy *dd.*; z których jedni *ee.* dążyli do bliskiego miasta, drudzy *ee.* do gęstwiny *ff.*; lecz obydwa oddziały *gg.* od naszej jazdy otoczone poddały się; kilku z nich tylko dostało się *hh.* do miasta. Naszych legło na placu nie więcej *ii.* jak 3500, a z oficerów *bb.* żaden (§. 137. 2). Wódz nieprzyjacielski z niewielu *kk.* swoich dostał się w niewolą *u.* — Ze wszystkich starożytnych filozofów sam Sokrates nauczał, że filozofia jest sztuką życia. — Nie wielu ludzi to poznaje, na czem prawdziwe zależy *mm.* szczęście; największa część *nn.* ubiega *oo.* się za roskoszą i znikomemi dobrami. — Na *pp.* wczorajsze widowisko niezmierne mnóstwo ludzi się zeszło, z

naszych jednakże nie wielu tam być miało *qq.*, a z was nikogo niebyło. — Iluż to jest pomiędzy wami takich *rr.*, co przekładają cnotę nad rozkosz? — Dziwisz się mądrości i brata i stryja mego; któryż *ss.* z nich ci się mędrszym być zdaje? — Trajan sam *tt.*, jeden ze wszystkich Cesarzów rzymskich w mieście był pochowany. — Cyrus i Daryusz, syn Histaspas, byli najslawniejszymi z królów perskich. Pierwszy z nich *uu.* poległ walcząc przeciwko Masagetom. — W wilją *ww.* odjazdu mego ojca zgromadzili się *xx.* na pożegnanie *yy.* wszyscy krewni. — Nazajutrz *zz.* po odebraniu twego listu zachorowałem, i dla tego odpisać ci zaraz nie mogłem. Teraz ci więc dopiero donoszę, że przyjadę na wesele siostry twojej, i jeżeli nie w wilją wesela, to przynajmniej w sam dzień weselny *aaa.*; ale czy brat ze mną przyjedzie, nie mogę ci z pewnością *bbb.* powiedzieć; nie wiem bowiem, gdzie się bawi obecnie *ccc.*; jednak jeżeli gdzie *ddd.* go dopadnę *eee.*, niezawodnie z sobą przywiozę. Jeżeli ci mam *fff.* jako przyjacielowi wyznać prawdę, nie mogę *ggg.* się dosyć nadziwić, iż człowiek w tym wieku tak wielką mieć *hhh.* może nieśmiałość umysłu. Doszedł już zaś do tej lekkomyślności *iii.*, iż o nawróceniu *kkk.* jego powątpiewać zaczynam. Ty go chciej po przyjacielsku *lll.* przestrzedz, ze swoich bowiem nikogo nie słucha. *mmm.*

a. moleste ferre. *b.* fidem tribuere, habere. *c.* nie wyrazi się; gdyż przeciwstawienie już jest w *ja, ty.* Zob. §. 243, 6. *d.* Ablat. *e.* facere, inferre injuriam alicui; injuria afficere alqm. *f.* zob. wyżej XVII. *m.* *g.* *p.* *ipse.* *h.* sum judex controversiae alicujus (między kim); *nami p. noster* zgodzone z controversia; *dwa* duo, *lub* ambo. *i.* łac. *temi* słowami. *k.* Gr. §. 211, 9. *l.* securi percutere *lub* ferire aliquem. *m.* constituere aliquid; lege cavere (zastrzedz prawem); *legem* ferre. *n.* jeden, kiedy cała liczba z dwóch się składa, jest w łacinie nie *unus* lecz *alter.* Bywało zaś w Rzymie zawsze po dwóch Konsulów. *o.* lud prosty, plebs. *p.* ante. *q.* *p. causa, naboż.* religio. *r.* impetrare ab aliquo. *s.* ineptia. *t.* apud. *u.* indoctus, imperitus. *w.* minime necessarius. *x.* argute. *y.* acrocertamen. *z.* anceps. *aa.* aż nareszcie przez *donec.* *bb.* centuriones primorum ordinum. *cc.* occidione occidere, *albo.* ad unum omnes interficere. *Pischoła, peditatus;* tutaj *p^e*

dites (pieszy żołnierze). *dd.* plac bitwy, *acies.* *ee.* jedni -- drudzy, *alii* -- *alii*; a gdyby mowa była o pewnych oznaczonych osobach lub rzeczach *alteri* -- *alteri.* *ff.* *silva* wł. mnogiej. *gg.* obydwu oddziały: *utriusque* (l. mnoga od *uterque*). *hh.* *assequi locum*, *pervenire* in l. *ii.* *non amplius.* Po *minus*, *plus* i *amplius* przy liczbach, *quam* jest tylko domysłne. *kk.* *pauci.* *ll.* *capi.* *mm.* *positum esse* in l. 6; *lub niti aliqua re.* *nn.* *plerique* *lub plurimi.* *oo.* *sectari*, *sequi* alqd. *pp.* *ad.* *qq.* *dici.* *rr.* pamiętajmy sobie następującą formułę nie zgadzającą się wcale z polszczyzną: *Quotus quisque vestrum virtutem voluptati anteposit* -- *lub: Quotus quisque est, qui anteponat cet.* *ss.* nie *quis* ale *uter*; bo mowa o dwóch; podobnie *zaden* byłoby: *neuter* nie *nullus.* *tt.* zob. wyżej VI. 1 a. *uu.* Łaciniacy lubią zamieniać Zaimki osobiste na względne i niemi zaczynać zdania. -- *Pierwszy* zamiast *prior* (nie *primus*, bo tu mowa o dwóch tylko) lepiej *ille* t. j. *tamen.* *ww.* *Pridie* podług Gr. §. 140 Uw. *xx.* *convenire.* *yy.* *discessuro valedicere* *zut.* *zz.* *Postridie quam*; podł. Gr. §. 140 Uw. *aaa.* *dies nuptialis* *lub* *dies nuptiarum.* *bbb.* *pro certo.* *ccc.* *id temporis*, podług Gr. §. 139 Uw. *ddd.* *alicubi*; zob. *tamże*, *tudzież* Gr. 241 Uw. 2. *eee.* *nancisci.* *fff.* *wyznać mam* p. *Gerundium* -- *prawda*, *verum*, *i*; bo jest tyle, co rzecz prawdziwą; *veritas* jest *prawda* oderwanie (*abstracte*) uważana; t. j. *prawdziwość.* *ggg.* *nequeo* (częścię się używa *non queo*). *hhh.* *sum* z *Przyp.* 6 -- *niestałość um.*, *levitas*; *inconstantia mentis.* *iii.* *temeritas*; *dojść*, *venire.* *kkk.* *sanare*, *ad frugem compellere* *aliquem.* *lll.* *amice* (*Adv.*) *mmm.* *parere*, *obtemperare.*

B. §. 141 — 147.

Niewdzięczność *a.* jest najszeptniejszym ze wszystkich występków, a jednak ze wszystkich najpospolitszym *b.* — Maryusz nieumiejętnym *c.* był co do nauk, ale bardzo biegłym *d.* w sztuce wojennej. — W nieszczęściu wielką jest pociechą, wiedzieć, że się jest wolnym *e.* od winy. — Czyż owe zapytanie twoje: „*myśliszże, iż ja jestem zwicrze bezrozumne? f.*”, nie dowodzi jasno, że sam czujesz, iż to, co ozynisz, takie *g.* jest, że cię nikt za człowieka rozumnego *h.*, a przynajmniej za używającego *i.* rozumu uważać nie może? — Sulla był i w naukach biegły, i znający *k.* się na wojnie; chciwy *l.* potęgi i chwały, i dla tego pragnący *m.* wojny. — Cycero był chciwym *m.* sławy, lecz nie mniej przywiązany *n.* do cnoty. — Annibal równie był wytrzymały o.

na gorąco jak na zimno. — Po Romulu uznano Numę za najzdatniejszego *p.* do królestwa *q.* — Człowiek rozumny ani rozrzutnym *r.* nie jest (w swoim), ani cudzego chciwym *s.* — Polska kraj urodzajny *t.* jest i obfitujący w zboże; ale ubogi *u.* w złoto, srebro, i inne drogie, *w.* kruszce. — Człowiek na dobrodziejstwa pamiętującym być powinien, nie na krzywdy. — Wiele rzek, które dawniej wystarczające *x.* były dla największych okrętów, teraz ledwo małe statki unieść są w stanie. Dariusz nie cierpiał *y.* cudzej rady ani wtenczas nawet, kiedy mu na własnej najbardziej zbywało *z.* — Człowiek przekonany *aa.* o uczciwości *bb.* swojej, nie dba na mowy (ludzi) złośliwych; stąd jednak nie wypada, że człowiek nie ma być dbałym *cc.* o dobre imię. — Człowiek, który pozbawiony jest władzy *dd.* nad umysłem swoim, podobny jest do zwierzęcia nieobdarzonego *f.* rozumem, lecz czyniącego wszystko za ślepym natchnieniem *ee.* — Murek, który żył we Włoszech w połowie 16go wieku, nie tylko w greckim i łacińskim języku był bardzo biegłym *ff.*, ale i w prawie wygórował i do wiersza bardzo wiele miał zdatości.

a. ingrati animi crimen, (*a* niżej stojące występków nie wyrazi się już osobno.) *b.* vulgaris (nie stopniuje się sposobem zwyczajnym ale przez magis, maxime), *vulgatus* (stopniuje się, zob. Gr. § 80). *l.* frequens. *c.* rudis. *d.* peritus, gnarus. *e.* vacuus, immunis. *f. t. j.* nieobdarzone (expers) rozumem. *g.* ejusmodi. *h. t. j.* obdarzonego (*particeps*) rozumem. *i.* compos -- przynajmniej przez *certe*; i tak wszędzie, gdzie jest taka myśl: jeżeli nie -- to przynajmniej. *k.* przez *rudis* z negacją *non*, która tu z *et* zamieni się na *neque*. *l.* avidus. *m.* cupidus. *n.* amans. *o.* patiens, tolerans. *p.* peritus. *q.* przez *imperare, regere*. *r.* prodigus. *s.* appetens. *t.* urodajny (*fertilis*) dodadź: co do płodów (fructus, um), *u.* indigus, indigenus, egens, pauper. *w.* pretiosus. *x.* capax. *y.* non sum patiens, albo impatiens sum. *z.* zbywa mi (na czem) -- *indigus, inceps sum.* *aa.* conscius mihi sum, *bb.* rectum, i swojej już jest wyrażone przez Zaimek *mihi*. *cc.* niedbały, incuriosus -- imię, fama. *dd.* pozbawiony władzy: *impos.* *ee.* impetus (*Instrumentalis*). *ff.* przez *doctus*; -- wygórował przez *peritus* albo *consultus*; mieć wiele zdatości przez *haud rudis sum*; podług Gr. §. 147, 3.

C. §. 148--160.

Dalekim jeszcze jest *a.* od prawdziwej oświaty taki kraj, gdzie, aby oznaczyć człowieka wartość, nie o to się pytają, jak wielki rozum, jak wielką naukę, i jak wielką cnotę posiada *b.*; lecz ile pieniędzy w swojej ma szkatule i z jakich przodków pochodzi *c.* — Nie tego w dobrym wodzu szukamy *d.*, aby był ogromnego wzrostu i siłami ciała przewyższał innych; lecz aby posiadał *e.* wielki rozsądek *f.* i wielką wprawę *g.* w prowadzeniu wojny. — Rzymianie obozy swoje zwykli byli otaczać rowem na stóp dwanaście. — Człowiek, którego na dziesięcioletnie więzienie wskazywali *h.* sędziowie, jest *i.* niskiego wzrostu, okrągłej twarzy, czarnych włosów, a ma *e.* lat 39. Władysław Król wystawił ojcu posąg 10 stóp wysoki. — Tarkwiniusza starego synowie mieli mieć *e.* różny charakter *k.* — Znałem wielu ludzi cnotliwych *l.*, których jednak poczciwość i nieskażoność od krzywdy ludzi niegodziwych zasłonić *m.* nie potrafiła. — Fabiusz, który Samnitów zwyciężył i na głowę poraził *n.*, obrany był Konsulem mając *o.* lat 24; chociaż prawem zastrzeżone było, aby nikogo nie obierano Konsulem przed *p.* rokiem 35. — Jeżeli wysoko cenisz pieniądze, które Fabrycyuszowi ofiarował Pyrus, jakże wysoko cenić powinieneś cnotę Fabrycyusza, który niemi wzgardził? — Jest to cechą złego umysłu, wyżej cenić pożytek niż uczciwość. — Czasem zwycięztwo więcej kosztuje *q.* zwycięzców, niż zwyciężonych. — Kupiłem w Warszawie za pięć dukatów zegarek; jedni mówią, że za drogo kupiony; drudzy, że wart tyle; * a nie zbywa i na takich, *r.* którzy mówią, że m go za bezcen *s.* kupił. Nie wiele dbam *t.* o zdanie nie znających się *u.* — Sokrates utrzymywał, że cała mądrość Sofistów i trzech groszy *w.* nie warta. — Kupcy chcą zawsze przedawać jak najdrożej, kupujący zaś jak najtaniej kupować. Niesłuszną zaś jest rzecz, żądać od kupca, aby za tę samą cenę, co kupił, a nie drożej przedawał towary. — Mówią, że twój stryj niezmiernie *x.* drogo sprzedał dom,

który podczas wojny prawie za bezcen s. kupił. Przez pięć lat wynajmował pomieszkania, których ma pięć, po pięćdziesiąt dukatów na rok *y.*; a teraz znalazł z. takiego *aa.*, co mu się tak dom podobał, iż go postanowił kupić choćby najdrożej *bb.*; a kupiwszy za pięć tysięcy dukatów, kontent jest bardzo z kupna, (łac sądzi, że nie za zbytnią cenę kupił).-- Sędziowie ateńscy z żalem wspominali na niegodziwość swoją, że Sokratesa najniewinniejszego, gdy go niegodziwi ludzie o bezbożność oskarżyli, nie przekonanego o występku na śmierć wskazali.-- W tych dniach czytałem, iż sędziowie złoczyńcę obwinionego o rozboje, a przekonanego o kradzież, na dziesięcioletnie więzienie wskazali *cc.*-- Dziwię się mocno, że mnie obwiniasz o niedbalstwo; a sam tak rzadko do mnie pisujesz, iż bym cię mógł posądzić o zgwałcenie *dd.* przyjaźni.-- Nikt tego o sobie powiedzieć nie może, to Chrystus powiedział: "Kto z was może mnie posądzić o grzech jaki?," -- Nie wszystkich oskarżonych o występki potępiają sędziowie; niesprawiedliwie posądzonych *ee.* uwalniają *ff.* -- Kto zapomina o przykazaniach Boskich, nie może być nigdy spokojnego umysłu *gg.* -- Lekkomysłności to jest oznaką, nie pamiętać wcale na upłynione życie.-- Hortenzysz tak miał szczęśliwą pamięć, iż nigdy nie zapominał, czego się raz nauczył; o tem wspomina Cycero.-- Widzę, jak mało pamiętasz na to, coś mnie i bratu memu przyrzekł w przeszłym roku.-- Człowiek na dobrodziejstwa pamiętać powinien, a na krzywdy być niepamiętnym.-- Sokrates utrzymywał, że ludzie mają sobie wrodzone wyobrażenia, i że je na świat *hh.* przychodząc z sobą przynoszą: a to ztąd wnosil *ii.*, ponieważ dzieci ucząc się, tak szybko wszystko pojmują, i prawie porywają *kk.*, iż się zdaje *ll.* jakby się nie nowych rzeczy uczyły, ale to, co już umiały dawniej, przypominały sobie.-- Gdy Focyon przyszedł do Aten, ludzie przypominający sobie jego dawną sławę, litowali się nad wiekiem.-- Nad tymi litować się powinniśmy, co z winy losu, a nie z winy własnej są w nieszczęściu *mm.* -- Zlitujcie się nad biednym położeniem *nn.*

mojém; którego niesprawiedliwy *oo.* los przesładuje *pp.*

a. dalekim być: *longe abesse a.* *b.* przez *esse.* *c.* pochodzę, *ortus sum.* *d.* quaerere, requirere. *e.* *esse.* *f.* consilium. *g.* usus. *h.* aliquem carcere coercendum censere. *i.* zob Gr. §. 149 2. *k.* ingenium. *l.* *p.* spectata, probata virtus. *m.* delendere, tueri, tutum praestare aliquem. *n.* paene ad internecionem caedere; magna clade afficere. *o.* *esse.* Ale się nie wyrazi. Zob Gr. §. 149 1 i 204 1. *p.* przez *minor* podług §. 149 3. *q.* stare * łac. że za słuszną cenę (*justum pretium*) kupiony. *r.* *deesse* zob. wyżej XVII, z. *s.* *numus,* *i.* — właściwie zem za pieniążek kupił — albo przez *parvo.* *t.* *facere.* *u.* imperitus. *w.* można wyrazić przez *assis, teruncii* faciendum est alqd. *x.* ingens, grandis pecunia. *y.* *in annos singulos.* Albo wyrazić przez: *pomieszkania roczne* (*habitatio annua*), *z.* *nancisci.* *aa.* przez *homo.* *bb.* choćby najdrożej po łacinie: *za jaką bądź cenę* (*quodvis pretium*) *cc.* zob. wyżej *h.* *dd.* *violare.* *ee.* *falsa insimulatione accusare.* *ff.* *absolvere, liberare* (dodadź *od winy,*) *culpa,* *gg.* *quietus animus* (*Ablat.*) *hh.* *in vitam venire.* *ii.* *conjectere.* *kk.* *arripere.* *ll.* zob. wyżej XVII *kk.* *mm.* *infortunio, malis, rebus adversis premi, conflictari.* *nn.* *miseram conditio,* *oo.* *iniquus, malus.* *pp.* *urgere, vexare, exercere,*

D. §. 161--163.

Ludzie nierozsądni bardzo często się chełpią z tego, czego, gdyby mieli rozum *a.*, wstydzic by się musieli. — Człowiek rozsądny nigdy nie przedsięwzię nic takiego *b.*, czegoby potem żałować albo wstydzic się mógł. — Teraz ci się przykrzy i nudzi cię wszelka praca; ale spodziewam się, że przyjdzie kiedyś czas *c.*, iż się tego lenistwa będziesz wstydzil. — Żal mi prawdziwie tych ludzi, co ciągle z przeciwnym losem walczyć są przymuszeni *d.*, tak iż im się życie nawet *e.* przykrzy. — Kto się nie wstydzi bezprawia swego i nie żałuje za nie, mała *f.* jest nadzieja, aby kiedy na dobrą wstąpił drogę *g.* — Nie dosyć jest liźnąć *h.* jakiej nauki, dopóty powinienes w niej pracować, ażeby *i.* ci nie było żal, żeś się do niej przykładal. — Żałuję, zem ci tej wiadomości udzielił *k.*, który się nie wstydzisz przed wszystkimi ją wyjawiać *l.* — Już mi się sprzykrzyło obcowanie *m.* z człowiekiem; który się wstydzi tego, że z niskiego rodu *n.* pochodzi; gdy przeciwnie wtenczasby się słuszenie wsty-

dzie powinien, gdyby z wielkiej *o.* pochodząc familii, sławy przodków swoich niegodnym się okazał *p.* -- Krajowi zależy na tém, aby obywatele posłuszni byli prawom; obywatelom zaś, aby kraj dobrze był rządzony *q.* i każdemu oddawano sprawiedliwość *r.* -- Wyrzuciłem to bratu twemu, iż mi nie udzielił listu, który do niego ojciec pisał z Londynu: odpowiedział mi, iż wszyscy przyjaciele, którym zależało na tém, aby wiedzieli, co list ów zawiera, zgłosili się *s.* o to do niego; gdyby więc i mnie co na tém zależało, to-bym był to samo uczynił ***. -- Na niczem krajowi bardziej nie zależy, jak, aby młodzież dobre odbierała wychowanie *t.* -- Bardzo mi wiele zależy na tém, a-bym wiedział, czy do mnie jutro przyjedziesz, albo nie *u.* -- Nie widziszże, jak mi wiele zależało na tém abyś się znajdował *w.* na widowisku, którem ja wy-prawił *x.*

a. mieć rozum, *sapere* -- musieli, *neccesse est.* *O Konstr.* zob. Gr. §. 211 8. *b.* takiego będzie tylko domyślnie. Zob. Gr. §. 211 6. *c.* *fore aliquando*, a Rzeczownik *tempus* opuści się; zob. wyżej XVIII *a.* -- To zaś *fore* jest tutaj *Futur. In-finit.* od *fieri* wznaczeniu *Intransit.* zob. Gr. §. 72 a o Kon-strukcyi §. 210, *b.* *przymuszony jestem*, *t. j.* *muszę*, *cogor*; tak iż *p.* samo *ut*; bo tak stojące bezpośrednio przed *iz* nie odłączone od niego przecinkiem, lub a Łaciniacy opuszczają. *e.* *etiam.* *f.* *exiguus.* *g.* *ad frugem redire.* *h.* *degustare*, *primis labris tangere.* Lecz uważać tu trzeba, że to jest *Infiniit. Prae-teriti in Praesente* abyś *liznął*, *żeś liznął*; a więc *degu-stasse*, *telligisse.* *i.* *dum*, *ut.* *k.* udzielić (wiadomości, *res*), *com-municare alqd cum aliquo*) *l.* *enunciare alicui.* *m.* *familiari-tas.* Nb. zob. XXII *b.* 2. *n.* *humili*, *obscuro loco natus*, *hu-milibus parentibus ortus sum.* *o.* *ortus sum generosa stirpe, splendidis natalibus*; *natus sum nobili genere, haud obscuro loco.* *p.* *praebere se.* *q.* *administrare.* *r.* *suum cuique tribuere.* *s.* *adire aliquem de aliqua re* * *t. j.* *żebym był uczynił.* *t.* *beno et pudice educari*; *honestata disciplina iustitui.* *u.* *nec ne.* *w.* *interesse spectaculo.* *x.* *edere.*

XXX. Przykłady na składnią Przypadku 3go.

(Cz. III. R. 7 §. 164--174).

A. §. 164--169.

Niechaj pamięta człowiek, że nie dla siebie samego jest zrodzony, ale dla ojczyzny także, ro-

dziców, krewnych i przyjaciół. — Papier, któryś dla swego syna przysłał, nie zdalny jest do pisania — Ziemia ojczysta drogą *a.* być powinna dla każdego. — Dla odważnego wojska żadna droga nie jest przykrą *b.*, żadna praca uciążliwą. — Było to bardzo użyteczne *c.* dla Polski, że Jadwiga posłała *d.* za Jagiełę. — Sokrates mawiał, że nie dla szkoły, ale dla życia uczyć się należy. — Numitor wyznaczył wnukom swoim miejsce na założenie miasta. — Przykro mi to jest, że do filozofii, którą się w młodości całkiem *e.* był poświęcił, teraz się wcale *f.* przykladać *g.* nie mogę. — Twój brat mniej zdaje się być zdalnym *h.* do nauki prawa niż do historii. — Odkąd ludzie zaczęli być wystawieni *i.* na choroby, zaczęto też szukać i lekarstwa na nie. — Temistokles radził Ateńczykom, co (mu) się zdawało być pożytecznym *k.* dla kraju; Arystydes zaś, co dla niego pocziwem być sądził: chociaż w tym względzie każdy Arystydesa nad Temistoklesa przekłada *l.*, więcej się jednakże ludzi znajduje Temistoklesowi niż Arystydesowi podobnych *m.* — Nie zawsze ludzie cnotliwi i uczeni mają synów sobie podobnych *m.* — Mówca to zawsze mówić powinien, co jest stosownym *n.* do miejsca i do godności osób *o.*, z którymi ma do czynienia. — Męstwo jest cnotą właściwą dla mężczyzny, skromność i oszczędność dla kobiety. — Człowiek uczciwy żadnego społeczeństwa mieć *p.* nie powinien z niegodziwym. — Masz *p.* umysł zdalny do wielkich rzeczy, nie zbywa *q.* ci i na sposobności (do) działania *r.*; jeżeli nie zbywa *q.* na chęci, wszystkiego się po *s.* tobie spodziewać będziemy. — Jako kwiaty różne mają *p.* barwy, tak i z ludzi każdy swój ma *p.* zwyczaj i swoje widzi mi się *t.* — Najszpetniejsza choroba duszy jest ta, która się zowie *u.* łakomstwem. — Człowiek ma *p.* podobieństwo z Bogiem. — Cnoty nawzajem pomoc dawać *w.* sobie zwykły. — Zaszczyci mi to przynosi, że widzę, iż masz staranie o moję sławę. — Jak wielką nienawiść i obrzydzenie we wszystkich wzbudza okrucieństwo tureckiego Sultana

na, tak wielką łagodność i dobroć innych Monarchów im sławę przynosi i miłość jedna. -- Za występki mi to poczytują *x.*, że się smucę *y.* nad ściercią człowieka tak bliskiego. -- Wielu z was uważają *z.* to sobie za zaszczyt, coby sobie za hańbę raczej poczytać *aa.* powinni. -- Heliogabalus tak żył, iż się nieprzyjaciółom na nienawiść, a przyjaciołom na puśmiewisko wystawił *bb.* -- Gdy Pyrus Tarentynom na pomoc do Italii przybył, po *cc.* kilku walkach z Rzymianami, wysłano do niego w poselstwie *dd.* Fabrycyusza; którego on nagrodami i obietnicami na swoją stronę *ee.* przyciągnąć usiłował. -- Ale Fabrycyuszowi droższem było dobro *ff.* ojczyzny, niż własna korzyść; wzgardził przeto bogactwy. Ta skromnego człowieka cnota przyniosła *gg.* ocalenie *ff.* krajowi, a jemu sławę. -- Barbarzyńskim jest taki *hh.* kraj, gdzie ubóstwo i niskość *ii.* rodu poczytują *x.* za hańbę, ślacheństwo zaś i bogactwo za zaszczyt uważają *z.* -- W kraju prawdziwie oświeconym *kk.* nie ucziwie ubóstwo, ale źle nabyte *ll.* bogactwa; i nie to, że kto z niskiego *mm.* pochodzi rodu, ale kiedy się niegodnym *nn.* pokazuje zasług przodków swoich, za występki i hańbę poczytywać *x.* zwykli. -- Temistokles miał włości swoje krajowi *kk.* dać w podarunku, aby lud przekonać *oo.*, że mu dobro kraju na sercu leży *pp.*, a nie własna korzyść. -- Kajus nakupił wiele pięknych rzeczy, które ma ciotce posłać; a nie będąc w stanie *qq.* zapłacenia zaraz, pierścień, który od niej dostał w darze, dał kupcowi w zastaw. -- Trojanom oblężonym od Greków różni Królowie na pomoc przyszli; jednakże ich pomoc ocalenia *ff.* nie przyniosła *gg.* Troi. -- Bądź przekonany *rr.*, że wielkie miałem *gg.* o to staranie, abym mógł twoim nieszczęściom zaradzić *ss.*; a nawet (czegobym dla siebie nigdy nie był uczynił), błagałem *tt.* wroga twego, iżby chciał oszczędzać *uu.* twój cnoty; odpowiedział mi, że dobrym szkodzi, kto złych oszczędza. Tak dalece jest na ciebie zagniewany, iżś go usłuchać *ww.* nie chciał, gdy ci radził, abys córkę swoją dał jego przyjacielowi w małżeństwo. -- Najniebezpieczniejszy jest ród

ludzi, którzy drugim zazdroszczą, ci bowiem nie tylko samym osobom *xx.* szkodzić się starają, lecz nawet nie oszczędzają ich sławy. -- Twój brat powiada, że tylko dla tego przykładu *yy.* się do nauk, aby zrobił majątek *zz.* To mi się zdaje być powód wcale nieszlachetny *aaa.*; nie bowiem nie ma szpetniejszego, jak frymarczyć naukami. -- Dzieje *bbb.* dawnego ludu rzymskiego od sławnych pisarzy są opisane *ccc.* -- Annibal najślawniejszym *ddd.* był u Kartagińczyków wodzem.

a. carus, *b.* arduus. *c.* salutaris, *e.* *d.* nubere. *e.* totum se dederē studio philosophiae. *f.* omnino. *g.* vacare, studere. *h.* aptus, idoneus, compositus. *i.* obnoxius. *k.* utilis, *e.* *l.* praeferre, anteferre, antepone alicui alicuem. *m.* Gr. §. 144 i 166 Uw. 1. *n.* aptus, accomodatus. *o.* przez *is.* Gdyż łacińskie *persona* nie używa się tak pospolicie, jak nasze *osoba* zob. w Słowniku. *Mieć do czyni nia z kim*, est mihi res cum aliquo. *p.* esse, *q.* deesse. *r.* łac. *działania rzeczy*, rem gerere. *s.* a. *t.* arbitrium. *u.* nomen est. *w.* to *dawać* i następujące *przynosi, masz, wzbudza, jedna*, wyrazić przez *esse*, *x.* vertere, ducere, tribuere. *y.* dolere aliqua re. *z.* ducere. *aa.* vertere. *bb.* przez *esse* lub *fieri*. *cc.* tutaj lepiej przez *post* wyrazić, niż kładź *Ablativ. absol.*, dla mającego stać obok *cum Romanis*. (Gr, §. 204, 5, str. 175), a po: *z Rzymianami*, dodadź: *stoczonych*, podług wyżej str. 95. 2. *dd.* łac. *posta.* *ee.* *pars* w liczbie mnogiej. *ff.* przez *salus* (całość). *gg.* *esse* *hh.* *t. j.* *ten kraj*. *ii.* generis obscuritas. *kk.* cultus, eruditus-kraj, civitas, populus. *ll.* parere, parare, acquirere; *złe, male lub malis artibus*. *mm.* zob. wyż. XXIX. *D n.* str. 120. -- *nn.* indignus aliqua re. *oo.* persuadere. *pp.* esse. *qq.* non sum par. *rr.* persuade tibi. *ss.* mederi. *tt.* supplicari; *wróg* homo alicui infensissimus. *uu.* parcere. *ww.* parere, obedire. *xx.* przez *is ipse*, zob. wyżej *o.* nawet nie, *ne-quidem*, *yy.* studere. *zz.* rem facere. *aaa.* perquam illiberalis. *bbb.* res. *ccc.* memorare (podług §. 169; *a.*) *ddd.* nobilis, clarus, memorabilis (podług §. 169; *b.*)

B. §. 170--174.

Daryusz kazał wybudować 450 wojennych okrętów, i przyłączył *a.* do nich 150 dawnych, a nad tą flotą przełożył *b.* Datysa i Artaferna. — Tymoteusz łączył ze sławą wojenną chwałę nanki. — W do-brym mowcy znajdować się *c.* też powinna znajomość *d.* filozofii. — Przestrogi, które się wpajają *e.* w umysły młudociane *f.*, mocniej *g.* się ich trzymać

zwykły, niż te, które w dojrzalsze *h*. — Scypio Afrykański kiedy się porówna z Annibalem, trudno jest osądzić, czy mu przed Annibalem pierwszeństwo dać *i*. albo po Annibalu umieścić go wypada *k*. — Praca łatwą się być wydaje, do której kto przywykł; dla tego, młodzieńcy, pilnie się do nauk przykładajcie. — Annibal, gdy jeszcze był chłopcem dziewięcioletnim, już się w bitwach znajdował *l*.; a skoro dowództwo nad wojskiem osiągnął, Rzymianom wydał *m*. wojnę, chcąc państwo rzymskie poddać *n*. pod moc *o*. Kartaginy: lecz gdy im wiele wielkich klęsk zadał *m*. i takiego nabawił *p*. strachu, iż się o stolicę swoją lękać musieli *q*, uległ *r*. nareszcie nie tak pod bronią nieprzyjaciół, jak pod zawiścią rodaków. — Barbarzyńskie narody tak zwykły wojować, iż napadają *s*. na kraj, pustoszą *t*. go, palą *u*. domy, i ze zdobyczą do domów wracają; jeżeli im wojsko nieprzyjacielskie nie zabieży *w*. i nie wydrze z rąk zdobyczy. — (Gr. §. 171). Cieszę się, że Tytusowi sprzyjasz i masz *x*. staranie o jego dobro; lecz nie masz *y*. się czego o niego obawiać; ten bowiem, któremuś go polecił, tak dba *z*. o niego, jak ojciec zwykł dbać o syna swego. — Wielki ciężar włożyłeś *aa*. na mnie, żądając, abym ci dał zapewnienie *bb*., że się łagodnie obchodzę *cc*. będą z synowcem twoim; wszakże ja dla tego, że mu sprzyjam, przymuszony czasem jestem *dd*. ostro z nim postąpić *ee*.; jego bowiem lekkomyślność, gnusność i inne występki graniczące *ff* ze zbrodnią tak wielkie są, iż gdyby je widział najłagodniejszy człowiek, nie byłby w stanie *gg*. utrzymać *hh*. się od gniewu; a cóż dopiero ja *ii*., który z trudnością w gniewie miarkować się mogę. — W obecnym moim położeniu *kk*. tego tylko nade wszystko *ll*. pragnę, abym nauce *mm*. łacińskiego języka, do którego się dawniej usilnie przykladał *nn*. i cały prawie czas nańłożył *no*., chociaż *oo*. jedną godzinę na dzień mógł poświęcać *pp*. — Ariowistus prosił Cezara, aby go nie pozbawiał haraczu, który jako zwycięzca na zwyciężonych nałożył *qq*. — Radziłem się twego brata, czy rozumie, że mi się o-

bawiać czego trzeba ze strony Tytusa; radził mi, abym się go *rr.* wystrzegał, gdyż on już nie jednego *ss.* oszukał *qq.* -- O com cię wczoraj prosił *tt.*, nie dla siebie prosił, ale dla przyjaciela, któremu wiem, że i ty sprzyjasz. -- Każdego z nas czeka *uu.* śmierć. O czém chociaż od urodzenia każdy wie, nie wiem z kąd pochodzi *ww.*, iż wielu nie tylko się obawiają *xx.*, ale nawet lekają śmierci. -- Annibal wątpiąc *yy.* o swojej całości, schronił się do Króla Pruzyasza; od którego gdy miał *zz.* być Rzymianom wydany, dobrowolną śmiercią uprzędził *aaa.* niewolą. -- Ze wszystkich mężów, którzy po odrodzeniu się nauk we Włoszech *bbb.* wstawili *ccc.* się umiętnością języka łacińskiego, Muretowi samemu to się dostało w podzięie *ddd.*, iż łatwością pisania, czystością języka, pięknoscią stylu *eee.* nie tylko współczesnych *fff.* i i tych co *ggg.* przed nim lub po nim pisali, przewyższył *hhh.*; lecz z samym Cyceronem się zrównał. -- Nie mam ochoty *iii.* dziś z domu wychodzić; a gdybym i miał ochotę, to czas nie pozwala *kkk.* --- Wolno *lll.* ci przyjść do mnie, jeżeli masz czas *kkk.* i ochotę *iii.* -- Jest to pomocnem *mmm.* dla zdrowia, używać miernych przechadzek. -- Sędziowie nie chcieli wydać wyroku *nnn.* w tej sprawie, przeto iż mówili *ooo.*, że im nie dosyć to jasno *ppp.*, czy obwiniony winnym *qqq.* jest albo niewinnym. -- Cezar z początku wojny domowej pisał do Pompejusza: że to jest z korzyścią *rrr.* rzeczy pospolitej, aby zaniechali *sss.* wojny; i że on jest do tego gotowym: ponieważ zaś nie był pewien, *ppp.*, czy Pompejusz przyjmie jego radę, starał się mu przeciąć *ttt.* dowóz żywności *uuu.*, i jeżeliby mógł, otoczyć *www.* go wałem i rowem. -- Ariowistąs żalił się na Cezara, że mu chce Gallii zabronić *xxx.*, do której on wprzód przyszedł, niżeli kto *yyy.* z Rzymian. -- Tym, których wskazywano na wyganie *zzz.*, zabraniano *xxx.* wody i ognia. -- Cezar chcąc zwiedzić 1. Brytanią, wprzód nimby się sam na niebezpieczeństwo wystawił 2., Kaja Woluzena z jednym okrętem wysłał; temu zalecił, aby, gdy do Brytanii przyplynie 3., położenie miejsc wybadał 4.

i o czém się dowie, 5. tego jemu udzielił 6. Lecz on gdy przybył 7. do lądu, nie śmiał wyjść z okrętu i powierzyć się dzikim ludziom; nie wiele przeto Cezarowi mógł donieść.

a. adungere, addere, adjicere. *b.* praeficere, praepone-
re. *c.* inesse. *d.* scientia. *e.* imprimere. *f.* tener, a, um (*t. j.*
delikatny). *g.* firmiter inhaerer. *h.* dodadź w łacinia: *wpajają się*, infigere. *i.* dadź *pierwszeństwo*: praeferre, praepo-
nere, antepone; *po kim umieścić*, postponere. *k.* przez
debere. *l.* interese. *m.* inferre. *n.* subjicere. *o.* imperium.
p. incutere alicui alqd. *q.* passiv. od cogo. *r.* succumbere.
s. incurrere, irumpere; irruptionem, incursionem facere in
fines alius *t.* vastitatem inferre. *u.* ignem subjicere — *dom*,
te tum, aedificium *w.* occurrere, obviam ire. *x.* mieć st. *con-*
sulere; — do bro przez *salus*; albo *res, rerum*. *y.* non est,
quod zob. wyżej XXIV q. z. cupere. *aa.* imponere. *bb.*
dadź zap., recipere. *cc.* lenius tractare aliquem. *dd.* cogor.
ee. consulere. *ff.* affinis, vicinus. *gg.* posse. *hh.* temperare.
ii. quid me putas, albo ego ut possim, qui — *z trudnościq.*, a e-
gre; *miarkować*, moderari. *kk.* in hoc rerum mearum statu.
ll. potissimum. *mm.* studium. *nn.* incumbere. *no.* omne
tempus consumere in re. *oo.* vel unam saltem h., *na dzień*,
quotidie, singulis diebus. *pp.* vacare. *qq.* imponere: o jako zob.
wyżej str. 53, e. *rr.* caveo mihi ab aliquo. *ss.* przez *multi*. *tt.*
potere. *uu.* manere. *ww.* zazwyczaj się to tłumaczy przez *qui*
fit t. j. jak się staje. *xx.* timere; lękać się, horrere. *yy.* de-
sperare; *schronić się*, se recipere. *zz.* *quum in eo esset*; albo
quum esset futurum, ut Romanis traderetur; albo: *quum vi-*
deret fore, ut cet. Tak się zawsze wyraża bierne *Futur. pe-*
riphr. a nie przez Imiesłów *na ndus* ze Słowem *esse*. *aaa.*
antovertere. *bbb.* post renatas in Italia literas. *ccc.* clarere.
ddd. contingere. *eee.* język i styl po łac: *oratio* albo *sermo*.
Połączy się więc: *puritas et elegantia sermonis*. *fff.* aequal-
es (n. b. *coaevi* i *coetanei* nie są łacińskie wyrazy). *ggg.*
quique vel ante eum, vel post cet. *hhh.* antecedere, antea,
antovertere. *iii.* nie chce mi się (*libet*). *kkk.* vacat. *lll.* licet.
mm. conducit. *nnn.* sententiam ferre. *ooo.* *quod dicerent*,
(Uważajmy tu na używanie Trybu łączącego w podobnych zda-
niach; które się żadnem prawidłem usprawiedliwić nie da, i
tylko zwyczajowi przypisać się musi). *ppp.* liquet albo *liquido*
constat. *qqq.* noxius — innoxius; *lepié* p. culpae affinis esse,
i culpa vacare. *rrr.* interest, expedit. *sss.* discedere ab armis,
a bello. *ttt.* intercludere. *uuu.* *commentus* (*dow żywn.*). *www.*
circumdare. *xxx.* interdicere. *yyy.* quisquam. *zzz.* in exi-
lium mittere. 1. adire. 2. objicere. 3. appellere. 4. perspi-
cere, explorare locorum naturam, situm. 5. perspicere alqd.
6. communicare. 7. applicare navem.

XXXI. Przykłady na Składnię Przypadku
czwartego (Cz. III. R. 8 §. 175--184.)

A. §. 175--179.

Dawne ludy Italii wydawały *a*, sobie bezustannie wojny i nawzajem pustoszyły swoje grunta; ale je wszystkie powoli *b*. Rzymianie podbili i zrobili jedno państwo włoskie *c*. — Ty, któryś dawniej dosyć nędzne prowadził *d*. życie, teraz pędzisz bardzo przyjemne. — Maryusz, który wiele chwalebnych zdziałał *e*. czynów i zwycięstwami swemi ojczyznę prawie od zguby ocalił *f*; zbytą żądzą zaszczytów i zemsty chciwością prawie *g*. ją do zguby przywiódł. — Dziwny dziś miałem *h*. sen; śniło mi się, żeś świętą jadł *i*. wieszczę, i między innymi wielu potrawami postawiono *k*. gołąbki, które pachnęły *l*. rybami, a smakowały *m*. jak cielęcina; i żeś potem wyszedłszy z pokoju, przechodził się nad brzegiem rzeki, która była wystąpiła *n*. z koryta swego; gdy jedną razą *o*. byk niezmiernym pędem do mnie biegnie *p*. i rogami bodzie. Ja widząc, że śmierci uniknąć nie mogę i gotowy ją ponieść *q*., o tém tylko myślałem, aby, nimby dusza z ciała wyszła *r*. pojednać się *s*. z Bogiem. Lecz gdy mnie wół uderzeniem silnym *t*. na ziemię powalił *u*., obudziłem się, i poznałem, że to był sen; z czego *m*. się mocno ucieszył i Bogu wszechmocnemu dzięki za to *w*. złożył. To mi się dziś marzyło *h*., i wiele innych rzeczy tego rodzaju *x*., o których nie warto wspominać *y*., ani ich też nie pamiętam *z*.; bo razem ze snem zniknęły. — Cezar dowiedziawszy się, że Germanowie Ren przechodzą *aa*. i łącznie z Gallami na Rzymian napadają *bb*., postanowił także za Ren się przeprawić *aa*. z wojskiem i na nich napaść *bb*. Sekwana płynie *cc*. przez środek Paryża. Wisła płynie *dd*. przez wiele krain polskich i około wielu miast, nim wpada *ee*. w morze. — Wojsko rzymskie w marszu dzielono na trzy części. Ci, co szli przed drugimi, zwali się przednią strażą *ff*.; ci, co po nich, *gg*. średnią *hh*.; nareszcie tych, którzy wszystkich zaslaniali *ii*. z tyłu, zwano ostatnimi *kk*., albo tylną stra-

żą *ll.* — Odważny jest, który z nieustraszonym umysłem *mm.* podejmuje *nn.* niebezpieczeństwo, kiedy trzeba; ale kto się na nie wystawia bez potrzeby *oo.*, te goby raczej junakiem *pp.* i zuchwałym *qq.* nazwać wypadało, niż odważnym i śmiałym *rr.* — Gdybym był chciał dostać *nn.* się do Króla, trzebaby mi było przeskoczyć przez tłum, który go był otoczył *ss.* — Zdana sztuka naturze wyrównać nie potrafi. — Za wojskami dawnych Germanów zwykły były iść *tt.* żony i dzieci. — Piękność stylu Cyncerona wielu i dawnych i nowszych *uu.* pisarzy łacińskich naśladowało *tt.*; ale samemu *ww.* tylko Muretowi udało *xx.* się dojszć *yy.* do téj doskonałości *zz.*, iż o nim sądzą *aaa.*, że wyrównał Cynceronowi w sztuce pisania po łacinie. — Ariowistus pobity w potyczce *bbb.*, szybkości konia to był winien, iż śmierci lub niewoli uniknął; jeźdźcy bowiem rzymscy, którzy za nim w pogoń się puścili *ccc.*, chociaż go z największą prędkością ścigali *ddd.*, i kilka razy go prawie rękami chwycić się zdawali, dogonić jednak nie mogli. — Zbrodnie niegodziwe prędzej czy później należna kara spotyka *eee.* — Niektórzy ludzie ubiegają *fff.* się za bogactwami, jak gdyby wiecznie żyć mieli na świecie. — Bratu memu każe stryj codziennie do siebie przychodzić, mnie raz na zawsze zakazano bywać u niego. — Brat mój, chociaż mu w wykonaniu zamiaru przyjaciele dopomagali, odjazdu swego jednak przed ojcem ukryć, i nagany jego uniknąć nie był w stanie. — Nie wszystko wszystkim przystoi, ani też nawzajem *ggg.*, co jednemu nie przystoi, o tém należy sądzić *aaa.*, że jest nieprzystojnem *hhh.* dla wszystkich. Nie przystoi na przykład *iii.* na męczyzną zbyt wiele *kkk.* czasu łożyć *lll.* na strojenie ciała, kobietom jednakże rzadko to poczytują *mmmm.* za wadę. — Są niektóre miny i gesta *nnn.*, które nieprzystojne *hhh.* są dla mowcy, ale aktorowi przystoją. — Bardzo mi miło *ooo.* przechadzać się po wolnem powietrzu w lecie, i czytać wiersze Homera. — Dobremu obywatelowi roskos. to przynosi *ooo.*, że może być pożytecznym ojczyźnie. — Nie tajno *ppp.* mi, że cnotę nad

bogactwa przekładać należy; chociaż i bogactwy nie potrzeba *qqq.* gardzić, ale ich rozumnie używać.

a. inferre. *b.* deinceps. *c.* civitas Italiae. *d.* agere, degere vitam. *e.* facere—czyn, facinus. *f.* vindicare. *g.* prope, paene. *h.* somniare. *i.* coenare. *k.* apponere. *l.* redolere. *m.* sapere, resipere. *n.* alveum excedere; super ripas effundi; extra ripas effluere. *o.* subito; repente; *lub przez occe (patrz oto!)* *p.* ferri in aliquem. *q.* subire. *r.* excedere. *s.* numen divinum precibus placare; delictorum veniam a Deo impetrare. *t.* validus ictus. *u.* prosternere; *także* humi sternere, prosternere; (*podług* Cic. Or. 3, 6; Liv: 7. 6). *w.* zob. Gr. §. 176, 5. *x.* zob. *tamże* 6. *y.* quorum meminisse operae (pretium) non est. *z.* memoria tenere. *aa.* transire, transgredi. *bb.* adoriri, aggredi, invadere. *cc.* interfluere;— *środek* przez Przymiotnik *medius*, *a*, *um*. I tak zawsze, gdzie tyle znaczy co *wśród* a nie *sam środek*. *dd.* praeterfluere. *ee.* influere. *) *isdź przed*, anteire, praegredi. *ff.* primum agmen. *gg.* sequi, *isdź po*. *hh.* medium agmen. *ii.* tueri, claudere; *albo p.* praesidio esse alicui. *kk.* novissimi. *ll.* agmen extremum. *mm.* animo inirepido. *nn.* adire. *oo.* se obijcere discrimini etsi res non postulat, *albo* nulla re cogente; *także* temere, non necessario. *pp.* ferox, stolidę audax. *qq.* temerarius. *rr.* fortis et confidens. *ss.* circumdare. *tt.* sequi. *uu.* recens. *ww.* zob. *wyżej* VI 1, *a.* str. 24. *xx.* corringit. *yy.* assequi. *zz.* perfectio, praestantia. *aaa.* zob. *wyżej* XXV *a.* *bbb.* *w* łac. potyczką. *ccc.* *w* pog. się puścić, insequi, persequi, consectari. *ddd.* celeritate paene incredibili instare alicui; *albo* ad celeritatem sibi nihil reliquę facere. *eee.* consequi. *fff.* sectari. *ggg.* contra. *hhh.* dederet. *iii.* exempli causa, gratia; verbi causa, gratia. *kkk.* nimium. *lll.* consumere tempus in re. *mmm.* vertere, ducere, tribuere. *nnn.* motus corporis et gestus. *ooo.* delectat, juvat. *ppp.* latet, fugit, praeterit. *qqq.* oportet, i-- *nie*, ne-quidem.

B. §. 180—184.

Cezar po zwyciężeniu Pompejusza wiecznym się Dyktatorem zrobił. — Nerwa okazał *a.* się sprawiedliwym i łaskawym dla ludu. — Egipt miał Korneliusza Galla pierwszym rządcą *b.* rzymskim. — Rzymianie Cyccrona ojcem ojczyzny nazwali. Jego na sejmie elekcyjnym *c.* cały lud jednogłośnie Konsulem obrał. — Zdajesz się tego człowieka mieć za skąpego. — Król Stefan Batory z Włoch, gdzie podówczas *e.* nauki kwitnęły, dla młodzieży polskiej Mureta na nauczyciela do Akademii Krak. chciał sprowadzić, aby ją w greckiej i łacińskiej literaturze ćwiczył *f.* —

Szczęście nie tylko samo jest ślepe, ale i tych ślepych mi robi, którym sprzyja. — Cezar Oktawiusza testamentem zrobił *g.* dziedzicem swoim. — Serwiusz Tulliusz obie swoje córki synom Tarkwiniusza dał za żony. — Niemiałem żadnego pomocnika w moim zamiarze *h.* — Brata twego przybrałem *i.* sobie za towarzysza podróży, gdy mnie ojciec wysłał do Warszawy, do ciotki, abym ją prosił o zboże dla pogorzalców *k.* Rzymianie wysłali do Kartaginy posłów, którzyby i o wiele innych rzeczy, i szczególnie *l.* o to zapytali senatu *m.*, czy z ich rozkazu *n.* Annibal wojsko do Saguntu przeprowadził, i, jak grozi, do Italii przeprowić zamysła *o.*; i aby się od nich domagali wydania *p.* Annibala. Wtenczas już Kartagińczykowie dłużej ukrywać nie mogli przed Rzymianami zamiaru swego, ale ich o wszystkim zawiadomić *q.* musieli. Natenczas poseł rzymski: "nie myślicie, rzekł, iż nas tu przysłano, abyśmy o pokój was prosili, lecz abyśmy wypowiedzieli wojnę, i w tém was przestrzegli *r.*, że nie poprzestaną *s.* Rzymianie wojny, dopóki dumna Kartagina nie uzna ich panowania nad sobą: nie zbywa *t.* nam bowiem na bitném wojsku wyćwiczoném w potyczkach, ani *u.* na wodzach, których zdaje się, że sam Mars wyuczył *w.* sztuki wojennej., — Najpierwszych początków *x.* matki zwykły uczyć *y.* dzieci swoje; w tych zaś naukach, które do wyższej oświaty należą, ćwiczą ich nauczyciele. — Annibal przy obleganiu Saguntu w udo został postrzelony *z.* — Nim cię zacznę uczyć *y.* sztuki pisania po łacinie; trzeba cię wprzód odczyć *aa.* wielu rzeczy, którychżeś się przewrotnie nauczył. — Arabowie mają mieć cienkie, ale na cztery łokcie długie pałasze. — Mój brat stawia na wsi dom na 20 stóp długi, na 15 szeroki i 10 wysoki. — Lekarze mniemają, że nie dłużej jak 7 godzin spać należy. — Niewielu ludzi są w stanie 5 albo 6 dni głód wytrzymać. — Polacy w 10tym wieku po narodzeniu Chrystusa poprzestali bałwochwalstwa *bb.* i wiarę chrześcijańską przyjęli *cc.*; w roku 965 ochrzczony *ad.* został Xiążę ich Mieczysław; lecz dopiero we 30 lat później rozkrzewiła się

wiara *ee.* w całym kraju, już po śmierci Mieczysława, albo nie wiele lat przed jego zgonem. — Następca jego Bolesław w siedm lat po objęciu panowania Polskę wyniósł do rządu *ff.* królestw, to jest rok od *gg.* nar. Chr. 1000, a od *hh.* wprowadzenia wiary do Polski 35. We 25 lat później umarł, panowawszy lat 32. Polska rok cały po nim nosiła żalobę *ii.* — W kilka miesięcy potem Mieczysław syn jego nastąpił *kk.* na królestwo; który w ciągu dziewięciu lat panowania swego *ll.* nic prawie nie uczynił, coby jego ojca było godne. Zszedł ze świata r. 1034 d. 15 Marca; na kilka miesięcy przed śmiercią *mm.* miał wpaść w szaleństwo *nn.* — Gdym trzy miesiące temu przejeżdżał konno koło doliny *oo.*, która nie więcej jak 500 kroków odległa jest *pp.* od miasta, i od niej może na 100 kroków był oddalony *qq.*, dały *rr.* mi się słyszeć jęki człowieka podobne do tych, jakie zwykli wydawać ludzie ze śmiercią się pasujący *ss.* Gdym na chwilę stanął *tt.*, te dosłyszałem *uu.* słowa: "o ja nędzny! o ja nieszczęśliwy! ach, co za okrucieństwo ludzi! o ojczy, ojczy, i wy kochane siostry! na wieki z wami pożegnać się muszę *ww.* Żegnaj *xx.* was, uciechy życia; żegnaj, nadzieje moje; żegnaj cię, słońce!," i inne *yy.* podobne rzeczy, które we mnie litość i trwogę wzbudziły *zz.* Spiąwszy ostrogami konia *aaa.*, w mgnieniu oka *bbb.* stanąłem w miejscu, z kąd głos wychodził, aby *ccc.* nieść pomoc nieszczęśliwemu; ale obawę i litość w śmiechu zamierać uniosłem, w owym nieszczęśliwym unierajającym *eee.* spostrzegłszy *ddd.* aktora uczącego się roli *fff.*

a. praebere se. *b.* tu proconsul. *c.* comitia consularia; bo tu mowa o sejmie na wybranie Konsula. Gdyby szło o wybór Pretora, byłyby Com. praetoria i t. d. *d.* accire. *e.* tum; także tum temporis, lub tum maxime, t. j. właśnie wten czas. *f.* edocere, erudire *g.* facere, instituere, scribere *h.* lac. mego zamiaru. *i.* adseisco. *k.* ii, qui incendio amiserunt su-; incendio ad inopiam redacti; quos incendium fortunis privavit. *l.* praecipue. *m.* senatus, senatores; o rzymskim senacie także patres. *n.* meo jussu; me iubente, me auctore. *o.* parare; przeprawić traćcere. *p.* deditio. *q.* edocere; mu- sic p. cogit. *r.* admonere. *s.* arma ponere, ab armis discedere. bellandi finem facere; a dopóki przysyłam, króćce rozłuczyć

trzeba podług Gr. §. 236, Uw. 1. t. desse; a ²⁸ non lepię neque; jak to lubią Łocinicy na początku zdań, osobliwie gdy enim następuje. u. dla dobitności powtórzyć: non desunt. w. erudire, edocere. x. prima literarum elementa: a nauki, które do w. ośw. należą, studia humanitatis; st., artes, quae ad humanitatem pertinent. y. docere, erudire, imbuere, instruere. Wyrazić to zdanie biernie. z. vulnerare; sagitta trajicere, icere. aaa. dedocere; wiele rzeczy, multa neutr. plur. bb. deserere falsorum numinum cultum. cc. doctrinam Christi amplecti, dd. in coetum Christianorum recipi solemnī ritu; initiari sacris christianis; solemnī ritu lustrari, perfundi aqua sacra, (baptizare tylko w kościelnej łacinie było używane.) ee. cognitio veri Dei, albo doctrina Christi) ad omnes alicujus terrae incolas permanat, in universo imperio propagatur; omnis populus Christum verum Deum agnoscit. ff. ad regni dignitatem evehere; regni titulo ornare, augere; — objąć pan. imperio potiri, rerum potiri. gg. post. hh. przez postquam Poloni in Christianorum coetu haberi coeperunt. ii. po którego śmierci Polacy żałobę nosili, (veste, cultu lugubri uti); albo przez: lugere mortem alicujus. kk. regnum capessere, regem fieri. ll. przez: quibus (sc. anis) regnavit. mm. mori. nn. mentis errore affici. oo. equo praetervehi locum. pp. distare. qq. abesse. rr. accedit ad aures meas gemitus; exaudiuntur mihi Gr. §. 169, a) miserabiles voces. ss. conflictari morte. tt. aliquantulum, aliquantisper, paulisper manere, subsistere. uu. auribus accipere. ww. aeternum valedicere. xx. valete mihi. yy podług Gr. 176, 6 w przykładach na końcu. zz. misericordiam movere, timorem incutere. aaa. subdere equo calcaria; equum calcaribus concitare. bbb. momento temporis; continuo; repente devehi aliquo. ccc. opuścić, a nieść położyć w Part. fut. act. ddd. gdyś spostrzegł że ów n. eee. moribundus (jako Imięstów bez znaczenia czasu. Podobnie praedabundus, errabundus, furibundus, mirabundus, lactabundus i t. d.). fff. artifex scenicus se ad partes agendas exercens.

XXXII. Przykłady na składnią Przypadku 6.

(Roźdz. X. §. 158--191) §. 185--188.

A. §. 185--188.

Niegodziwi to są ludzie, którzy tylko z bojaźni (albo dla boj.) kary nie grzeszą, a nie przez przywiązanie do cnoty. — Ten człowiek i dla powagi i dla wieku w wielkiem u wszystkich jest poszanowaniu a. — Miasto i murami i załogą bezpieczne, czasem dla niedostatku b. żywności poddadź się musi nieprzyjacielowi. — Każdy zwierz opatrzonny jest bromą, aby się nią c. od napaści zastaniał: i

tak wilk uderza *d.* na nieprzyjaciół zębami, wół rogami, koń kopytem, kogut dziobem. — Ryby łapią się albo na wętke *e.* albo w sieci. — Miasta oblężone albo się szturmem *f.* dobywają, albo głodem przymuszają do poddania się *g.* — Nauką żywi się umysł, jak ciało strawą. — Alexander z małym wojskiem przyszedł do Persyi *h.*, ale jego męstwem i wytrwałością ogromne kraje podbił *i.* — Jakom się smucił z występku *k.* twego, tak się cieszę z poprawy. Z wielkim żalem dowiedziałem *l.* się o twojem, a raczej o wspólnem wszystkich nas nieszczęściu z listu (łac. przez list), któryś pod wieczór napisał, a którymnie o północy oddanym został; przed świtem jeszcze wyjechałem do wojska, abym ci zniem *c.* na pomoc przyszedł; i koło południa spodziewam się być w mieście, aby się z tobą naradzić *m.* o sposobie dalszego prowadzenia wojny. Ze wschodu pomysłniejsze *n.* wiadomości nadeszły; nasz wódz wygnał *o.* z miasta nieprzyjaciół, a przysłane z Gallii od Atrebatów posiłki pobił na głowę *p.* — W trzecim miesiącu od czasu przybycia mego do was zachorowałem ciężko *q.* — Pyrus zwyciężył Rzymian za pomocą *r.* słoniów, których się bali. — Najbaniebniejsza to jest strata, którą się ponosi *s.* z niedbalstwa albo przez głupstwo. — Król Bityunii Nikomedes testamentem lud rzymski dziedzicem swoim uczynił. — Cymon wielu umarłych biedaków swoim kosztem pogrzebać kazał. — Twój brat obiecał do nas przyjechać z żoną i dziećmi; przysłał nam dwa małe wizerunki *t.*; jeden Cesarza Alexandra zrobiony z marmuru, drugi Króla saskiego lany z żelaza *u.* — Wylew wody *w.* to sprawił, iż chociaż wieś jego od naszej tylko na 5 mil jest odległa, dopiero *x.* trzeciego dnia po wysłaniu list nam oddano. Wizerunek Alexandra kosztowniejszy jest, niż Fryderyka, bo sztuczniej od niego zrobiony *y.* i złotem ozdobiony; ale Fryderyk trafiony lepiej *z.* niż Alexander. I nie dziw: łatwiej bowiem kunsztmistrz oddadź *aa.* mógl starego Fryderyka, niż Alexandra daleko młodszego. Zdaje nam się jednak, że nogi i za grubo i za długie mu

zrobił. — Nie masz nic droższego nad czas; albowiem ani złotem ani srebrem okupić go niepodobna; nie ma nic pożądaniejszego jak mądrość, albowiem mędrzec łatwo się obejść *bb.* może bez roskoszy, którą nierostropni *cc.* wyżej cenią niż cnotę; nie wreszcie nie masz piękniejszego i godniejszego kochania *dd.* jak cnota; ona bowiem sama ludzi uszczęśliwia. Jednakże często los więcej dokazuje, niż mądrość i cnota. — Strzeżcie się podejrzenia o niewdzięczność *ee.*, nad którą nie podobna nic szkaradniejszego pomyśleć. — Katyliną, nad którego nie można było znaleźć niegodziwzego człeka, nie wahał *ff.* się starać o konsulat; a gdy go odpalono *gg.*, pokazał, że więcej u niego znaczyły osobiste korzyści *hh.* niż ojczyzna i dobro obywateli. — Ułożyłem był *ii.* sobie dłuższy niż za zwyczaj list dziś do ciebie napisać; a tymczasem podobno *kk.* krótszy niż wszystkie dotąd pisane posłę. Wczoraj albowiem później niż zwykle spać poszedłem, i dla tego *ll.* się dzisiaj cokolwiek później obudziłem, niż zwykle; a stryj, któremuśmy list oddać mieli, nadspodziewanie prędko odjeżdża. — Twój list ostatni niewymownie *mm.* mi był przyjemny; ale mi się zdaje *nn.*, że mnie w nim nad słusność chwalisz; im bardziej bowiem usiłuję *oo.* wyrównać ci w sztuce pisania językiem łacińskim, tym bardziej poznaję *pp.*, że daleko jestem w tem pośledniejszym *qq.* od ciebie. Będę się jednak starał *rr.* przekonać cię, że twoje pochwały nie wznieciły we mnie próżności *ss.*, ale powiększyły usilność. — Człowiek, który ci w przeszłym *tt.* miesiącu (którego dnia, nie pamiętam) ode mnie list oddał, miał mi w kilka dni twój odpis dostawić *uu.*; ale się dowiedział, że dopiero *x.* za 3 miesiące powróci.

a. honor, veneratio. *b.* inopia commeatu. *c.* przez qui, quos, quod. Gr. §. 211, 12. *d.* petere (Gr. §. 171). *e.* hamus; sic, rete. *f.* vis. *g.* deditio. *h.* Persis, idis (lepiej niż Persia.); fines Persarum. *i.* expugnare, in potestatem suam redigere;— kraj terra. *k.* delictum;— poprawa, correctio. *l.* comperire aliquid. *m.* colloqui, communicare cum aliquo;— sposób ratio. *n.* laetus affertur nuntius. *o.* expellere, ejicere. *p.* magna clade afficere, magno proelio fundere. *q.* in gravem

morbum incidere, r. (opes), is, a capere detrimentum. necipere incommodum, t. simulacrum, u. z lanego (fusilis) zetaza, w. aquarum proluvies, x. demum — ale na początku stać nie może, y. major ars est adhibita in aliqua re faciendā; albo dostownie. z. ad verum depingere. aa. effingere;— starry, proventa aetate, bb. carere, cc. stultus. dd. godny k., amabilis, ee. animus ingratus, ff. dubitare; starać się o co, petere alqd. gg. repulsam ferre. hh. privatum commodum;— dobro, salus. ii. statuero. kk. et tamen nescio, an, ll. włac. dodadź: do zawiezienia (perferre). mm. supra quam dici potest;— przyjemny, jucundus. nn. zdajo mi się, wyrazi się, jak wiemy, osobicie, i będzie słowem głow. em; a następujące zdanie zależne położyć biernie;— nad słuszność, plus justo, plus aequo. oo. laborare, niti. operam dare, ut cet. — w sztuce, łac. sztukę;— językiem ł.; latine. pp. intelligere, perspicere. qq. multis partibus inferior. rr. operam dare, ut cet. ss. wzniecić w kim pr., inflare animum alicujus;— usilność, industria; powiększyć, augere— ale wyrazić to biernie. tt. proximo superior— zdanie wyrazić biernie. uu. asserre.

B. §. 189--191.

Zalować trzeba, iż wielu tak przewrotnie używają swoich bogactw, sił ciała, a nawet a. talentow, b. iż się zdaje, że ich nie używają, ale nadużywają. — Wespazyan miał c. ojca niskiego urodzenia; ale się nigdy nie wstydził swego rodu d. Nie dziwię się wcale, iżes w tak krótkim czasie tak znaczny ee. w łacińskim języku zrobił postęp, mając e. za Nauczyciela męża tak biegłego f. w łacinie, i który zdaje się, że właśnie do uczenia jest stworzony g. — List twój ostatni takie mi ukontentowanie h. sprawił, iżem się nasycić nie mógł czytaniem. — Cieszę się mocno i., że cię wzięła k. ochota opuścić miasto i powrócić do zatrudnień wiejskich l.; to właściwie m. jest miejsce, gdzie człowiek rozumny na małym przestając n., kosztować może błogiego i spokojnego życia. — W północnej Ameryce znajdują się jeszcze ludzie tak dzicy, iż jedzą o. mięso zabitych nieprzyjaciół. — Annibal ufny p. w odwagę żołnierzy i swój talent wojskowy q. przeszedł przez Alpy, i wojnę wydał Rzymianom; a wiele odniosszy zwycięstw, nie przestając n. na tém. usiłował miasto Rzym opanować r.; mawiał s. howieu, że wtenczas dopiero dopełni t, powinności swojej, kiedy Rzym zrobi Karta-

ginie hołdującym *u.* — Był to zamiar godny męża tak wielkiego: nie był jednakże tak szczęśliwym *w.*, aby cel życzeń swoich osiągnął *x.*; owszem jeszcze *y.* nim zszedł ze świata, własną ojczyznę zburzoną widział. — Kto się cieszy z nieszczęścia drugich, albo chlubi z swoich niecnót *z.*, ten zdaje się, że nie ma najmniejszego wstydu w oczach *aa.* — Juliusz Cezar godniejszym był od wszystkich innych, którzy się ubiegali o najwyższą władzę *bb.*, panować nad Rzymianami; albowiem *cc.* i mądrością i chwałą dziel swoich *dd.* i pomiarkowaniem wszystkich przewyższał; nie długo jednak cieszył *ee.* się najwyższą władzą. — Scypiona, gdy dopiero miał lat 27, uczcił lud rzymski najwyższym zaszczytem; ho ufny w jego cnotę, rozumiał, że na nim jednym polega całość państwa. — Gdyśmy sprawiwszy *t.* interes, z którym nas posłano, i ucieszeni z pomysłnego wypadku *gg.*, wracali do domu; napotkaliśmy *hh.* starca, który, oparty *ii.* na kiju, wolnym ku nam postępował *kk.* krokiem; a gdy się do nas zbliżył *ll.*, niespodzianie na nas uderzył *mm.*, i towarzysza mego silnym uderzeniem powalił na ziemię; i mnie, aczkolwiek wszelkimi siłami opierającego się, byłby także wywrócił, gdyby towarzysz korzystając *nn.* z podanej sposobności, gdyśmy się szamotali z sobą *nn.*, nie był go ujął za nogi, których szarpnięciem obu nas wywrócił *oo.* Wówczas ów mniemany starzec *pp.* widząc, że dwom nie sprosta *qq.*, dopuściwszy się występku *rr.*, zasługującego *ss.* na najostrzejszą karę, uciekać zaczął *tt.*; a przy szybkim biegu *uu.* prędzej zniknął nam z oczu *ww.* niżśmy przyszedłszy do siebie *xx.* w pogon się puścić mogli *yy.*, aby go schwytać *zz.* Nie wiem, czy umyślnie *aaa.* na nas się zasadził *bbb.* i tam czatował *ccc.*; nie wiem, czy nas z pieniędzy tylko obrać *qqq.*, albo też życia chciał pozbawić; to tylko wiem, iż nam strachu napędził *ddd.*, od którego teraz jeszcze uwolnieni nie jesteśmy; chociaż uwolnieni od *t.* niebezpieczeństwa, i od obawy powinniśmy być wolni. — Człowiek obfitujący we wszystko, jeżeli nie jest wolny od winy, jeżeli mu zbywa na cnocie, nie

może być szczęśliwym: albowiem nie może być wolnym od niepokoju; cnoty koniecznie potrzeba do szczęśliwego życia; kto tę posiada, łatwo się bez tych dóbr obejdzie, z których go zła przygoda obrać zdoła, jak wiatr z liści drzewa obnaża *eee.* — Co dziejopisowie podają niepodobnego *fff.* do prawdy, to jest niegodne wiary. — Piszą, iż Cesarz August zamyslał o złożeniu najwyższej władzy; obawiając się, aby go to samo nie spotkało *ggg.*, co Cezara *hhh.*: ale go od tej obawy *iii.* uwolnili przyjaciele. Bezbożny to jest człowiek, co to życie, w którym go Bóg umieścił jakoby na jakimś stanowisku, opuszcza *kkk.*, nie czekając aż *lll.* duszy z wolą Boga godzić się będzie wyjsdź z ciała, jakoby z doczesnego mieszkania *mmm.* Łatwo więc pojdziesz, jakiego mnie smutku nabawił *nnn.* twój list, w którym mi doniosłeś *ooo.* że nasz przyjaciel sprzykrzywszy sobie życie *ppp.*, sam je sobie odebrał *qqq.*, a to jeszcze *rrr.* obfitujący *sss.* we wszystko, co może człowiekowi życie uprzyjemnić *ttt.* Jestem w wielkiem *uuu.* oczekiwaniu dowiedzenia się *www.* o wszystkich okolicznościach, któreby, jeżeli nie usprawiedliwić ten krok *xxx.* (co być żadną miarą nie może), to przynajmniej *yyy.* szkaradność zbrodni zmniejszyć były w stanie. — Jako słońce swemi promieniami wszystko napelnia; tak cnota wszędzie znalazdź może przystęp *zzz.*

a. atque etiam. b. facultas ingenii. c. uti d. origo. ee. tam magnus, tantus. e. uti. Ale zob. wyżej "XXI. 2, hh. f. sermonis latini peritissimus, męża opuścić. g. natus factusque ad aliquid. h. przez delectari; czytanie, lectio, i. valde laetari. k. capit me cupido alicujus rei. — Ale Gerundium Słowa relinquere nie należy tu zamieniać na Gerundium, aby odpowiadało Gerundium Słowa reverti, które się zamienić nie da. l. opus rusticum. m. vere, duntaxat, nimirum. n. (paucis, parvo) contentus. o. vesci. p. fretus; odwaga, virtus. q. ingenium bello aptum; rei militaris scientia, peritia. r. potiri; -- usiłować, conari, velle. s. dictitare; albo jactare (tęczyąc w to wyobrażenie chełpliwości). t. defungiu. vectigalis, stipendiarius. w. contingit mihi esse tam felicē (zob. Gr. 128 II.), ut cet. x. potiri; -- cel życzeń, votum. y. quin imo, etiam, contra; zejśdź defungi; świat; vita własny p. suus, -- z. vitium. aa. że złożył (deponere) wszelki

(omnis) *wszystk.* *bb.* principatum appetere; affectare; captare. *cc.* quippe qui, ut qui (*jako ten, który i t. d.*) *dd.* res gestae; *swoich, opuścić, albo wyrazić przez a se (nie suus) dla I-miestowu gestae.* *ee.* gaudere, frui. *ff.* dla którego (z causa, gratia). *gg.* prosper exitus. *hh.* incidere in aliquem. *ii.* niti. *kk.* ferri, ire, procedere lento gradu. *ll.* accedere propius ad aliquem. *mm.* ex improviso adoriri alqm; in eum, nil tale mententem, subito facere impetum. *nn.* luctari, viribus contendere inter se, *nb.* zob. *Gr. §. 208.* *oo.* complecti pedes alcjs, iisque subductis prosternere alqm, (*także sternere humi podług Cic. Orat. III. i Liv. 25, 37.*) *pp.* homo nequam, qui veste senis occultaverat fraudem; simulatus senex. *qq.* impar, non par; *albo:* meae vires non sufficiunt duobus. *rr.* facinus, scelus, maleficium in se admittere. *ss.* dignus, *tt.* in fugam se dare, conjicere; fugam capessere. *uu.* celeritate adhibita. *Ala można to zdanie z poprzedzającym złączyć; adeoque praecipitem sese mandavit fugae, ut cet. www.* avolare e conspectu, se subducere oculis, evanescere ex oculis zob. *Gr. §. 119, 2).* *xx.* animum recipere. *yy.* insequi fugientem, *zz.* potiri; *a za osobę położyć corpus alcjs, aaa.* consulto, de industria, dedita opera (*Abl.*) *bbb.* insidiari alicui. *ccc.* adventum captare *Ala to można opuścić, bo oznaczyć już jest zawarte w insidiari.* *ddd.* incutere metum, terrorem. *eee.* viduare, spoliare, privare. *fff.* przez *abhorreb a...* o co i to zob. *wyżej VI 2, a.* *ggg.* accidere. *hhh.* rozumie się *spotkało*; które się w polskiem nie powtarza, ale się z poprzedzającego zdania dorozumiewa: w łacinie jednak położyć się musi osobno w tém zdaniu; bo będąc czynnością dawniejszą, niż jest *spotkało* poprzedzającego zdania, wyrazi się też przez odmienną formę *t. j.* Plusquamperfect. (*jako Praeterit. in Praeter*). *iii.* tutaj: *cura.* *kkk.* decedere loco. *lll.* dum. *mmm:* *docz. m., hospitium, diversorium nnn.* afflicere aliqua re. *ooo.* significare. *ppp.* taedio vitae *albo* vivendi capi: także *pertaesus z 2 lnb 4* przypadkiem, *qqq.* privare se vita. *rrr.* *a to jeszcze* wyraża Łacinnik zawsze przez *atque* z Zaimek *is*, czasem *hic*; który się zgadza z tym Rzeczownikiem, do którego następujący Przymiotnik należy (tutaj *obfitujący*). *sss.* affluere omnibus rebus. *ttt.* jucundum reddere aliquid. *uuu.* plenus sum. *www.* cognoscere; -- *okol.* res singulae, *albo* singula quaeque. *xxx.* przez *facinus.* *yyy.* jeżeli nie; -- *to przynajmniej* -- zob. *wyżej XIV z b.* *zzz.* łac. *znikąd (nullo loco) nie bywa wyłącza* (*excludere*).

SŁOWNICZEK POLSKO-ŁACIŃSKI.

Zadanie VI. 1 str. 23.

A. Rzeczowniki. *Ojciec*, pater, tris. *Matka*, mater tris. *Pawinność*, ofitium. *Syn*, filius, ii.-- 5. *Córka*, filia, ae, *Nauczyciel*, praeceptor, oris. *Rzecz*, res, rei. *Bóg*, Deus, ei, *Zycie*, vita.-- 10. *Słońce*, sol, solis. *Księżyc*, luna. *Gwiazda*, sidus, deris. *Ziemia*, terra. *Człowiek*, homo, mis.-- 15. *Zwierz* animal, alis. *Rozum*, ratio, onis. *Uczestnik*, particeps, cipis *Znajomość*, cognitio, mis. *Nauka*, doctrina.-- 20. *Historya* historia. *Matematyka*, mathesis, *Gen.* sis i seos. *Geografja*, geographia. *Zwierzętopismo*, zoologia. *Książka*, liber, bri.-- 25. *Język* (w właściwem znaczeniu) lingua; w znaczeniu mowa) lingua lub sermo, onis. (Tutaj wziąć sermo, a po pożytek lingua). *Pożytek*, utilitas, atis. *Przestroga*, praeceptum. *Umysł*, animus, i.

B. Przymiotniki. *Dobry*, bonus, a, um. *Pożyteczny*, utilis, e. *Wszystek*, omnis, e. *Rozmaity*, varius.-- 5. *Naturalny*, naturalis, e. *Niezliczony*, innumerable. *Znajomy*, notus i cognitus. *Łaciński*, latinus. *Grecki*, graecus.-- 10. *Wielki*, magnus. *Twój*, tuus.

C. Słowa. *Kochać*, amare I. *Szanować*, colo, colui, cultum, III. *Uczyć*, doceo, cui, ctum II. *Mieć*, habere II.-- 5. *Stworzyć*, creare I. *Widzieć*, video, vidi, visum II. *Przewyższyc*, praesto, stiti, stitum I. (z 5 przyp.); anteeo, iwi lub ii, itum IV; antecedo, essi, essum III. (obydwa z 4 przyp) *Kształcić*, excolere, formare. *Uczyć się*, disco, didici, Supin. niema, III.-- 10. *Nabywać*, acquiro, isivi, itum, III. *Zawierać* (w sobie); contineo, inui, entum II. *Pisać*, scribo, psi, ptum III. *Słuchać*, audire IV.

D. Części mowy nieodm. *J. et J. nie*, neque. *Gdyż*, bowiem, albowiem, nam (stoi z początku, enim (stoi w tyle). *Równie*, pariter. *Od a lub ab* (z przyp. 6).-- 5. *Albowiem* jak *Gdyż*. *Nie*, non. *Więc*, itaque (z początku), igitur (w tyle). *Jako to*, ut. *Jeżeli si.*-- 10. *Bardzo*, valde, admodum. *Przy Słowach także magnopere, którego wyzsze* stopnie są *maxis, maxime*.

Zadanie VI. 2 str. 24.

A. Rzeczowniki. Xerxes, is. *Król, rex, regis.* Pers, Persa, ae. *Grek, Graecus, i-- 5. wiatr północny, aquilo, onis; albo Boreas, eae. Czas, tempus, oris. Zima, hiems, emis. Wiata, Vistula. Rzeka, fluvius, ii; flumen, inis; amnis, is.-- 10. Śląsk, Silesia. Morze, mare, is. Pisarz, scribe. Drzewo, arbor, oris; (do opatu) lignum. Wielkość, magnitudo, inis.-- 15. Gałąź, ramus, i. Piękność, pulchritudo, inis; venustas, atis. Liść, folium. Wół, bos, bovis. Róg, cornu.-- 20. Początek, initium, principium. Wiersz, versus, us; 2) (poema) carmen, inis. Dzień; dies, ei. Miesiąc, mensis, is. Szkoda, damnum.*

B. Przymiotniki. Każdy, (tutaj) omnis. Pobożny, pius. Północny, septentrionalis. Przykry; molestus; (tutaj) infestus.-- 5. Śląski, silesius. Bałtycki, balticus. Młody, juvenis, is. Piękny, pulcher, chra, um; venustus, (tutaj) formosus. Zielony, viridis.-- 10. Biały, albus. Swoj, suus. Duży, magnus. Mały, parvus. Ostatni; ultimus, extremus.-- 15. Bolesny, acerbus, molestus. Pierwszy, primus. Każdy, quisque, quaeque, quodq.; albo quivis, quaev., quodv.; także quilibet, quael., quodl. Głupi, stultus. Mądry, sapiens, ntis.

C. Słowa. Czczyć, colere; adorare 1. Zwyciężyć, vinco, vici, victum, 5. Wypływać, profluo, uxi, uxum 3; excuro, cucurri, cursum 3; erumpo, upi, uptum 3. Wpadać, incido, cidi, bez Sup. 3; (o rzęce i t. p.) se effundere (fudi, fusum); influo; także passiv. od effundo.-- 5. Rozwieszać, delectare. Bósdź, ferio (bez Perf. i Sup.) 4; peto, iyi (ii) itum 3. Napisać, jak pisać. Nazywać, appellare 1; vocare 2; dico, dixi, dictum 3. Stawać się, fio, factus sum, fieri.

D. Części m. nieodm. Osobliwie; praecipue. A et, a nie; neque. Gdzie za a da się w polszczyźnie położyć zaś, ma w łacinie być autem w tyle położone. Potem, postea. U. apud przyp. 4. Przed, ante z przyp. 4. Dopiero demum.

Zadanie VI. 3 str. 25.

A. Rzeczowniki. Rhea Silvia; Kapłanka; sacerdos; otis. Bogini, dea. Vesta.-- 5. Prawda, veritas, atis. Sędzia judex, icis. Wierność, fides, ei. Stróż, custos, odis. Mysz mus, uris.-- 10. Słoń, elephas, antis i elephantus, i. Różnica discrimen, inis. Słowik, luscinią. Pies, canis, is. Zwierzyna, fera; które w łacinie znaczy tylko jedno nieswojskie zwierze; a więc tłumacząc przez nie zwierzyna, które jako imię zbiorowe wielość oznacza, trzeba je położyć w liczbie mnogiej.-- 15. Wróbel, passer, oris. Samiec, mas, maris. Lis vulpes, is. Szpon, unguis, is. Orzeł; aquila.-- 20. Królik, cuniculus, i. Kret, talpa. Gospodyni, mater familias, matris familias. Gospodarstwo, res familiaris. Robota, labor, oris, ale robota wyznaczona, jak tutaj) pensum.-- 25. Sługa (męż-

czynna); famulus; (kobieta) famula. *Grudzień*, December, bris. *Styczeń*, Januarius, ii. *Luty*, Februarius, *Marzec*, Martius. -- 30. *Wiosna*, ver, veris. *Łąka*, pratuum. *Trawa*, gramen, inis. *Kwiat*, flos, oris, *Obywatel i obywatelka*, civis, is. -- 35. *Staranie*, (cura;) tutaj opera, ae. *Dziecko*, infans, ntis; *dzieci*. liberi, orum. *Kraj*, civitas, atis. *Kochanowski*, Kochanovius, ii. *Krasicki*, Krasicius albo Krasickius. -- 40. *Wierszopis*, poeta, ae. *Sarbiewski*, Sarbievius, ii. *Poezya*, carmen, inis; albo poëma, atis.

B. Przymiotniki. *Sławny*, ceber, bris, e. *Najlepszy*, optimus. *Ow*, ille, a, ud. *Niezmierny*, ingens, ntis, infinitus. -- 5. *Spiewny*, canorus. *Rączy*, celer, eris, ere; velox, ocis. *Chytry*, astutus. *Czarny*, niger, gra, um; ater, tra, um. *Mroźny*, gelidus. -- 10. *Ostry*, asper, era, um. *Łagodny*, lenis, mitis -- *łagodniejszy*, lenior, mtior, us. *Przyjemny*, jucundus, gratus; (tutaj) amoenus. *Różnobarwy*, versicolor, oris. *Najsławniejszy*, celeberrimus. -- 15. *Polski*, polonicus.

C. Słowa. *Bawić, jak Rozweselać. Unikać*, fugio, fugi, itum 3; vitare 1. *Scigać*, insto, iti, itum 1; persequor, cutus sum 3. *Rycć*, fodio, fodi, fossum 3; subruo, rui, utum 3. -- 5. *Trudnić się, od occupo* 1 *znaczenie bierne*; albo curo z przyp. 4. *Wyznaczać*, injungo, unxi, unctum 3. *Przychodzić*, venio, veni, ventum 4. *Przystrajać*, ornare 1. *Dokładać starania*, dare (dedi, datum) operam.

D. Części m. nieodm. *Między*, inter. *Po*, post (z przyp. 4). *Mniej*, minus. *Ahy*, ut; *Słowo, które do tego Spójnika należy, stać musi zawsze w Trybie łączącym: w jakim zaś czasie, zob. Gram. §. 118). Przez*, per.

Zadanie VI. 4 str. 25.

A. Rzeczowniki. *Sprzysianie*, favor; oris. *Musa*. *Poeta*, Poeta. *Pióro*, penna. -- 5. *Skrzydło*, ala. *List*, epistola, ae i literae, arum; (ostatnie używa się tylko w liczbie mnogiej ze znaczeniem pojedynczej). *Rok*, annus, i. *Wyjątek*, excerptum. *Przestroga*, monitum. -- 10. *Woźnica*, auriga. *Pieniądz*, numus, i; *pieniądze*, pecunia, ae (w pojedynczej liczbie; bo pecuniae -- plur. -- znaczy summy pieniężne, kapitały). *Zbrodnia*, scelus, eris. *Zabójca*, percussor, intersector, oris. *Przyczyna*, causa. -- 15. *Miasto*, urbs, bis. *Droga*, via. *Las*, sylva. *Przyjaźń*, amicitia. *Przewodnik* i -- *iczka*; dux, ducis. -- 20. *Susza*, siccitas, atis. *Nadzieja*, spes, ei. *Rolnik*, agricola. *Kupiec*, mercator, oris. *Godzina*, hora. -- 25. *Mieszkaniec*, incola. *Włoch*, Italia. *Południe*, meridies, ei. *Winogrona*, uva. *Ogród*, hortus, i. -- 30. *Zaćmienie*, defectio, onis. *Księżyc*, luna. *Cień*, umbra. *Virgilius*, ii. *Czyn*, factum (tutaj) czynny, res gestae. -- 35. *Aeneas*, ae. *Anchises*, ae. *Księgarz*, bibliopola. *Władza*, potestas; 2) (zdolność -- jak tutaj) facultas, atis. *Uczeń*, discipulus. -- *Wieczór*, vesperus,

albo vesper, erl; także vespera. Postaniec, nuncius, n. Przyjaciół, amicus, i. Ukontentowanie, gaudium; laetitia. Brat, frater, tris.-- 45. Sen, (to, co się śni); somnium; 2. (spanie) somnus, i; Topola; populus, i Kruk; corvus, i Gniazdo; nidus, i. Jaje, ovum.-- 50. Pani, domina albo hera. Służąca, famula. Pole, campus, i; (orne) ager. Wojna, bellum, Wojsko, exercitus, us; copiae, arum.-- 55. ogień, ignis, is. Miecz, ensis; (tutaj) ferrum. Kot, felis is. Szczur, glis, iris. Kij, fustis, is.-- 60. Wąż, anguis, is. Wódz, dux, ducis. Okręt, navis. Tiberis, is. Kwiecień, Aprilis, is.-- 65. Wiatr, ventus; wiatr południowy (znaczy razem) auster, tri. Chmura, nubes, is. Deszcz, pluvia; (większy lub gwałtowniejszy deszcz, o jakim tu mowa) imber, bri. Rola, ager, gri. Bohater, heros, ois.-- 70. Zwycięstwo, victoria. Pan, dominus, i.

B. Przymiotniki. Długi, longus. Gruby, crassus. Przeszły, praeteritus, elapsus. Nieludzki, immanis.-- 5. Jawny, manifestus. Niewiadomy, ignotus, incognitus. Szeroki, latus. Wierny, fidelis, lidus. Ludzki, humanus.-- 10. Rzadki, rarus. Ten, is, ea, id; hic, haec, hoc. Pracowity, laboriosus. Przemysłny, industrius. Dawny, antiquus; vetus, eris.-- 15. Czwarty, quartus. Piąty, quintus. Winny, vinearius; wictor, era, um. Czysty, purus (o płynię także) liquidus. Jasny, clarus, lucidus, nitidus.-- 20. Wyborny, egregius. Pilny, diligens, ntis. Opieszwały, lentus; tardus, negligentior. Srebrny, argenteus. Złoty, aureus.-- 25. Okropny, foedus, terribilis; atrox, ocis. Południowy, meridionalis. Obfity, largus. Największy, maximus.

C. Słowa. Czynić, facio, feci, factum 3. Odczytywać, relego, legi, lectum 3. Odbierać, accipio, epi, eptura 3. Dziwić się, mirari 1 (Deponens) -- 5. Powierzyć, credo, credidi, itum 3. Wyjść, exire, eo, ivi, Iść, pójść; ire, (ii) itum. Zniszczyć, evertō, erti, ersum 3; incido i praecido (--cidi, isum) 3. Obiadować, coenare 1; prandeo, andi, i nsus sum 2.-- 10. Rosnąć, cresco, evi, etum 3: prodire, albo passiv. od gigno, genui, itum 3. Zaciemniać, obscurare 1; contego, exi, octum 3. Opisać, describere. Przedawać, vendo, didi, itum 3. Budzić, excitare 1.-- 15. Chwalić, laudare 1. Zachęcać, incitare 1. Oczekiwać, expectare 1. Sprawić, (ukontent. boleść;) afferre, attuli, allatum 3; pario, peperit, partum 3; parare 1. Opowiedzieć, narrare 1.-- 20. Wylecieć, evolare 1; provolare. Usiąść, consido, edi, essum 3. Orać, arare 1. Pustoszyć, vastare 1. Zabić, (t.j. pozbawić życia); occido, idi, isum 3; interficio, eci, octum 3.-- 25. Wybudować, aedificare 1. Spuścić, demitto, isi, issum 3. Spędzić, cogo, coegi, coac, um 3. Zmoczyć, rigare 1; irrigare 1. Odnieść, reportare 1; referre (zob. 18.)

D. Części m. nieo d m. Tylko, tantum, solum. Lecz, sed, verum. Także, etiam; albo quoque; ale nie na początku zdania, lecz po wyrazie, do którego należą. Często, saepe.--

5. *Że*, quod. *Jeszcze*, adhuc. *Wczoraj*, heri. *Rano*, mane; *Ku*, versus lub ad; *obydwa* z przyp. 4.-- 10. *O*, o. *jak*, quam; *pytając się, jak?* quomodo? *porównywając*, (tak, jak) ut. *Lub*, aut. *W*, in. (*Uwaga*. Kiedy polskie --w-- stoi z przyp. 7, ma włac. stać in z przyp. 6; ale kiedy w polszczyźnie jest 4, i w łacinie będzie 4.) *Od tego*, przez Przysłówek inde.-- 15. *z--* rządzące przyp. 6, jest w łac. cum z przyp. 6; ale z stojące z przyp. 2 tłumaczy się przez e lub ex z przyp. 6. *Na--* kiedy w polszczyźnie ma przyp. 7, tłumaczy się przez in, z przyp. 6; ale *na* stojące z przyp. 4, wymaga i w łacinie in z przyp. 4. *Kiedy*, quum. (Uw. 1. Ten Spójnik stojąc z czasem teraźn. lub przyszłym, rządzi Trybem oznajm.; ale Słowo w czasie przeszłym z nim położone, stać musi w Trybie łączącym;-- 2. Przeszły czas Słowa niedokonanego polskiego, jest przy quum w łec. Imperf., zaś przeszły czas Słowa dokonanego, musi być Plusquamperf.)

Zadanie VII. str. 26.

(nb. Wyrazy tu nieumieszczone znajdziesz w Gram. §. 12 wyjął. tudzież w §§. 14 i 17.)

A. Rzeczowniki. *Mythologia*. *Powieść*, narratio, onis. *Naród*, populus. *Niewolnik*, servus.-- 5. *Towarzyszka*, socia. *Podarunek*, munus, eris. *Łąka*, pratium. *Marcus*. *Pompejus*, -- 10. *Wódz*, dux, ducis. *Śmierć*, mors, rtis. *Mięso*, caro, rnis. *Jedzenie*, victus, us. *Ciążar*, onus, eris.-- 15. *Dziwak*, homo inis) ridiculus. *Lutnia*, cithara, ae. *Czyn*, factum. *Majtek*, nauta. *Charybdis*, is.-- 20. *Wir*, vortex, icis. *Miód praśny*, mel, 'mellis. *Kaszel*, tussis. *Grzbiet*, dorsum. *Wieża*, turris, is. -- 25. *Rabus*, latro, onis. *Topór*, securis, is. *Miecz*, ensis, is. *Gwałt*, vis. *Jeździec*, eques, itis.-- 30. *Koń*, equus, i. *Ostroga*, calcar, aris. *Pragnienie*, sitis, is. *Sól*, sal, salis. *Cło*, vectigal, alis.-- 35. *Zwierzę*, animal, alis; *dzikie*, fera, ae. *Mięso*, caro, rnis. *Proźba*, (Nominat. proxi-- nieużywany); Genit. precis. *Wsparcie*, beneficium. *Gwałtowność*, vis.-- 40. *Deszcz*, zob. VI. 4, 67. *Siew*, seges, etis; *sementis*, is. *Lud*, populus, i. *Słowo*, verbum, dictum; (*tutaj*) effatum. *Wyrocznia*, oraculum.-- 45. *Wieszczek*, vates, is. *Opieka*, tutela. *Bożek domowy*, lar, laris; *w liczbie mnogiej* także penates, *Znaczenie*, auctoritas, potestas; (*tutaj także*) majestas, atis. *Jowisz*, Jupiter, *Genitiv. Jovis*.-- 50. *Użytek*, utilitas, atis. *Powaga*, auctoritas, majestas. *Starzec*, senex, nis. *Rzymianin*, Romanus. *Sprawiedliwość*, justitia.-- 55. *Sędzia*, iudex, icis. *Koniec*, exitus, us; finis, is. *Sprawa*, causa. *Niedostatek*, penuria, indigentia; (*tutaj*) inopia; albo imbecillitas, atis. *Siła*, vis; (plur. vires). -- 60. *Wada*, vitium. *Starość*, senectus, utis. *Wierność*, fides, ei; fidelitas, atis. *Mnośtwo*, multitudo, inis. *Pochodnia*, fax, facis.-- 65. *Marsz*, iter, iueris. *Noo*, nox, noctis. *Chwała*, gloria; laus, dis. *Młodzieniec*, juvenis, is. *Pociecha*, solatium, consolatio; (*tutaj*) zob.

VI. 4, 43.-- 70. *Klient*; cliens, tis. *Patron*, patronus, i. *Genusz*, iugenum. *Poema*, poema, atis.

B. *Przymiotniki*. *Bajeczny*, fabulosus. *Starożytny*, antiquus. *Trzy*, tres, ium. *Dwa*, duo, ae, o.-- 5. *Cztery*, quatuor. *Nędzny*, miser, era, um. *Nieszczęśliwy*, infelix, icis. *Zgubny*, fatalis. *Słodki*, dulcis.-- 10. *Suchy*, siccus. *Wysoki*, altus. *Nieludzki*, inhumanus, immanis. *Mały*, parvus. *Uciążliwy*, molestus.-- 15. *Dziki*, ferus. *Twardy*, durus. *Domowy*, domesticus. *Pokorny*, supplex. *Biedny*, pauper, era, rum.-- 20. *Bogaty*, dives, itis. *Dawny*, vetus, eris; (starożytny) antiquus. *Największy*, maximus. *Znajomy*, notus. *Pomyślny*, prosperus.-- 25. *Ważny*, gravis; 2. (pożyteczny, dogodny) utilis; opportunus. *Przykry*, molestus. *Drobny*, parvus.

C. *Słowa*. *Zwać*, appellare. *Przechadzać się*, deambulare. *Zanieść*, defero, detuli, delatum, 3. *Chcieć*, volo 3. 70. *Poznać*, cognoscere (novi, nitum).-- 5. *Czytać*, lego, legi, lectum, 3. *Zginąć*, pereo, rii, itum, ire. *Używać*, utor, usus sum, uti z 6 przyp. rzeczy. *Orać*, arare. *Wozić*, veho, vexi, vectum, ere.-- 10. *Jeździć*, od veho *bierna forma*. *Trzymać*, teneo, nui, ntum, 2. *Opiewać*, celebrare. *Uniknąć*, evitare 1; effugere, z. VI. 3, 2. *Dawadź*, dadź, do, dedi, datum 1. *Nieść*, ferre (z. wyż. 2); portare 1; gestare 1.-- 15. *Zabić*, zob. VI. 4, 24. *Zabrać*, rapio, rapui, ptum 3. *Popędzać*, incitare 1. *Powiększyć*, augeo, auxi, auctum 2.-- *Zyskiwać*, consequor, quuntus (cutus) sum, sequi.-- 20. *Zaszkodzić*, noceo 2. *Ufać*, credere, didi, itum. *Rokować*, promitto, isi, issum 3; sperare subeo, jussi, jussum 2. *Przyświecać*, colluceo, uxi, bez Supin. 2. *Odprawić*, facere, feci. *Spostrzegać*, conspicio, exi, ectum 3.

D. *Części m. nieodm.* *Wczoraj*, heri. *Tudzież*, item. *Pilnie*, assidue, studioso. *Jak*, quam.-- 5. *Czasem*, interdum. *Jednak*, tamen. *Często*, saepe, plerumque. *Na*, zob. VI. 4, 16. *Czy (pytające)*; num, an; 2. (za czyli) aut.-- 10. *Niż*, quam. *Czasem*, interdum, aliquando, nonnunquam. *Między*, z. VI. 3, 1. *Bardzo*, VI. 1, 10. *U*, VI. 2, 3.-- 15. *Nie tylko*, non tantum, non solum, non modo. *Als i*, verum etiam-- *ale nie* at non; non autem.

Zadanie VIII. str. 28.

A. *Rzeczowniki*. *Senat*, senatus, us. *Zgromadzenie*, conventus, concessus, coetus, us; consilium. *Pocisk*, zelum. *Kolano*, genu.-- 5. *Ryba*, piscis, is. *Rzeka*, z. VI. 2, 9.-- *Jezioro*, lacus, us. *Bagno*, stagnum; palus, udis. *Jaskinia*, specus, us; antrum.-- 10. *Skąta*, saxum. *Poruszenie*, motus, us.-- *Ułkcie*, usus, us. *Taran*, aries, etis. *Machina*, machina.-- 15. *Delfin*, delphinus, i. *Powonienie*, odoratus, us.-- *Ślad*, vestigium. *Zmysł*, sensus, us. *Oko*, oculus, i.-- 20. *Wzrok*, visus, us. *Budowniczy*, architectus, i. *Pasierbica*, nurus, us. *Wój*,

avunculus. *Dom, domus.*— 25. *Koszt, sumtus, ns. Teściowa, socrus, us. Prząd, frons, tis. Kruźganek, porticus. Dzień, dies, ei.*— 30. *Dąb, quercus, us. Żniwiarz, messor, oris. Świt, diluculum; lux, lucis; ortus, us lucis. Sierp, falx, cis. Zachód, occasus, us.*— 36. *Słońce, sol, solis. Przeciąg, spatium. Nardzieja, spes, ei. Postać, habitus, us. Twarz, vultus; facies, ei; os, oris.*— 40. *Ciało, corpus, oris. Szyk, acies, ei, Teść, socer, eri. Broń, arma, orum (tylko w liczbie mnog.) Mundur, vestis, is; vestimentum.*— 45. *Kaszkieta, tegumentum capitis, galea. Pałac, domus.*

B. Przymiotniki. Czcigodny, venerabilis. Nieprzyjacielski, hostilis. Dziaki, ferus. Szybki, celer, eris, e.— 5. *Inny, alius, a, ud. Wojenny, bellicus; (o ludziach bellicosus, Mocny, fortis; (tutaj) acutus; acer, cris, e. Zaden, nullus. Słaby, debilis, (tutaj) hebes, etis.*— 10. *Królewski, regius. Cały, totus (Gr. §. 31 Wyj. 2) Rozłożysty, patulus. Znużony, fessus. Wszystek, omnis.*

C. Słowa. Zranić, vulnerare 1. Znajdować, invenire; z. VI 3,7; się biernie. Mieszkać, habitare 1. Bać się, timere z bez Supin.— 5. *Zdobyć, expugnare. Wystawić, exponere z. niżej 15; (dom, kościół i t. p.) aedificare 1; exstruo, uxi, uctum 3. Ozdobić, exornare 1. Siedzieć, sedeo, sedi, sessum 2; (tutaj) maneo, mansi, mansum 2.*— 10. *Wracać, redire z. VI 4,7; revertor, rsus sum, verti. Wychodzić, z. VI 4,6. Przechadzać się, deambulare 1; spatiari 1. Zniknąć, perire z. VI 4,7. Zgadzać się, convenire z. VI. 3,7.*— 15. *Ustawiać, collocare 1; dispono, osui, itum 3. Przenieść, transportare 1; transferre z. VI 4,18. Złożyć, deponere z. 15.*

D. Części m. nieodm. Wiele: multum: ale tylko z Rzeczownikami podzielnymi np.: pieniądze, czas, praca i t. p.— z liczbą mnogą zaś niepodzielnie użytą kładzie się Przymiotnik multi, ae, a; np. multae urbes, multi homines, multi dies. Podobnie niewiele tłumaczy się przez: non multum, paullum; albo non multi i pauci; ae, a. Chociaż, quamquam (z Tr. ozn.); quamvis, etsi, etiamsi (z Tr. łącz.) Zazwyczaj, plerumque. Dopiero, demum.— 5. *Kiedy, quando; quum z. VI 38. Pod co, sub z 4 przyp. Pod czem, sub z 6 przyp. Razem, simul. Z, ze; zob. VI 4, 17.*

Zadanie VIII. (dalszy ciąg) str: 29.

A. Rzeczowniki. Rzym, Roma zob. Gr. §. 125. Naczelnik, caput, princeps. Familja, familia; stirps, pis. Monarcha, rex, regis.— 5. *Państwo, kraj; civitas, atis. Rozkaz, imperium; mandatum (juss... z. Gr. §. 22, a); na rozkaz, Ablat. Nikt, nemo. Ale zob. Gr. na karcie 240, 4. Pomoc, (op... zob. §. 22 e). Gal, Gallus, i.— 10. Napad, impetus, us. Camillus, i. Życie, vita. Obywatel, civis, is. Modły, preces.— 15. Żywność, commeatus, us; frumentum. Staranie, cura, opera (za star. Ablat.*

bez Przymka.) *Prezes*, Praeses, idis. *Województwo*, provincia. *Rok*, annus (roku Ablat.)— 20. *Zbawienie*, salus, utis.

(*ub. Nie umieszczonych tu Rzeczowników znaczenia znajdują się w Gram. §. 24.*)

B. Przymiotniki. *Mężny*, fortis; strenuus; acer. *Należny*, debitus, meritus. *Winny*, nocens. *Winny jestem*; zob. w *Słowach*. *Niezmierny*, ingens.— 5. *Dostateczny*, sufficiens, ntis-satis magnus. *Rządowy*, publicus.

C. Słowa. *Panować*, imperare 1. *Dać*, z. VII 14; *ale d. pomoc*; ferre z. VII 2. *Uczynić*, z. VI 4, 1. *Nadejść*, super-venire, advenire; z. VI 3, 7.— 5. *Położyć*, ponere; z. VII 15. *Ocalić*, servare, conservare, 1; ab interitu (od zguby) vindicare 1. *Złożyć*, zob. VII 18 i 15; (*dzięki*) ago, egi, actum 5. *Być winnym*; debere 2. *Czczyć*, adorare 1; venerari 1.— 10. *Zwyciężyć*, VI 15.— *Wygnać*, expello, puli, pulsum 5. *Nająć*, mercede (za zapłatę) conducere, duxi, ductum. *Donieść*, deferre, perferre z. VI 2, 2. *Wypisać*, exscribere z. VI 1, 12.— 15. *Wystawić*, expouere.

D. Wyrazy nieodmienne. *Wtenczas*, tum; tunc; illo tempore. *Bowiem*, z. VII 2. *Także*, z. VI 4, 3

Zadanie IX. str. 30.

Owoc, fructus, us. *Cimon*, onis. *Aristides*, is. *Mur*, murus, i; (w liczbie mn. także) moenia, um.— 5. *Kościół*, templum. *Nic*, nihil. *Duma*, superbia. *Bogactwo*, divitiae, arum; opes, opum (tylko plural.) *Stryj*, patrius.— 10. *Chłopak*, puer, eri. *Początek*, initium, principium; (powstanie) origo, inis; — *atki* (w nauce jakiej) elementa, rudimenta (neutr. plur.) *Nauka*, doctrina,— ki, literae, arum. *Caesar*, aris. *Małpa*, simia.— 15. *Granica*, terminus, i. *Świat*, mundus; (*nasz*) orbis, is terrarum; 2. (na świat przyszły) *wydadź* i t. p.) lux, lucis. *Wieść*, nunci-
us, tii. *Ilaephestio*; enis. *Siano*, foenum.— 20. *Strawa*, pabu-
lum. *Ovidius*, ii. *Homerus*, i. *Scytha*, ae. *Niemiec*, Germanus, i.—
25. *Nieprzyjaciół*, hostis, is. *Cierpliwość*, patientia. *Umysł*, a-
nimus, i. *Boleść*, dolor, oris. *Wyraz*, słowo, verbum.— 30. *O-
kolica*, regio. *Zając*, lepus, oris. *Jel. n.*; cervus, i. *Podróżny*,
viator, oris. *Kraj*, fines (plur.)— 35. *Grant*, ager, gri; 2. *tan-
damentum*. *Przodkowie*, majores, um. *Mieszkaniec*, incola, ae
Śmierć, mors, tis. *Rada*, consilium.— 40. *Prawda*, veritas, atis;
verum; (*ale* w prawdzie używa się jak *Przysłówek*, i *znaczy*
quidem, które się zawsze kładzie po tym wyrazie, na który pa-
da przycisk; tutaj trudniejsze.) *Oświecenie*, institutio, onis.
Wiek, aetas, atis. *Bitwa*, certamen, inis; (*wojsk*) pugna, proeli-
um. *Ceto*, onis.— 45. *Reguła*, praeceptum. *Moc*, vigor, oris
Używanie, usus, us. *Gramatyka*, liber grammaticus. *Zboże*, fru-
mentum.— 50. *Cræsus*, i, Solon, onis. *Mądrość*, sapientia. *Pol-
ska*, Polonia. *Córa*, mons, ntis.— 45. *Niemcy*, Germania. *Kraj*,
terra.

B. Przymiotniki, Dojrzały, maturus. Szczodroliwy, munificus; liberalis. Sprawiedliwy, justus. Wysoki, altus.-- 5 Nierozsądny, stultus; insipiens; imprudens. Uczony, doctus. Łaskawy, benignus; clemens; lenis. Młody, juvenis. Mały, parvus.-- 10. Pierwszy, z. Gr. §. 37. Dawny, vetus. Niepokojny, inquietus; turbulentus; mobilis. Podobny, similis. Odważny, strenuus; forti.-- 15. Ostatni, (Positiv.) exterus. Fałszywy, falsus. Żaden nullus. (Ten przymiotnik stać powinien zawsze wprzód niż Słowo, którego przeczenie non znuknąć musi. Zob. na karcie 29 przypis. a). Użyteczny, utilis. Ostry, acutus.-- 20. Tępy, hebes. Niewinny, innocens. Winny, noxius; nocens. Rozjuszny, intemperans; dissolutus; petulans; lascivus. Bitny, z. VIII 1.-- 25. Spokojny, tranquilus; quietus. Ciężki, gravis. Obszerny, longus. Niewielu, pauci, ae, a; bardzo n., perpauci, albo Superlat. * Przyjemny, jucundus, gratus.-- 30. Zimowy, hibernus. Południowy, meridionalis. Zimny, frigidus. Gończy, venaticus. Urodzajny, fertilis; uber, era, um. -- 35. Nasz, noster, stra, strum. Prosty, simplex. Uporczywy, pertinax. Wątpliwy, dubius. Zbawienny, salutaris (nie stopniuje się).-- 40 Trudny, difficilis. Nowy, novus; recens. Zdany, idoneus; aptus. Dziecinny, puerilis. Młodzieńczy, juvenilis.-- 45. Obydwa; ambo, ae, o. Bliski, propinquus. Późny, serus; (o wieku także używają się najwyższe stopnie od ulterior i exterus). Bardzo wiele, permulti, ae, a.-- 50. Biedny, miser, a, um. Bogaty, dives; opulentus. Mądry, sapiens. Położny, pius.

C. Słowa. Zbierać, legere. Posiadać, possideo, edi, essum 3. Wieść, ducō, duxi, ductum 5; (ale o wojnie nie ducō, lecz) gero, gessi, gestum 3. Zająść, pervenire.-- 5. Odebrać co, accipio, epi, ptum 3; komu co; z. XI 13. Donieść, perferre, afferre (przy nuncios; a bez niego) nunciare. Widzieć, video, vidi, visum 2. Bronić, defendo, ndi, nsum 3. Oskarżać, accusare 1 -- 10. Przewycięzać, vincere. Opisać, describere, ipsi, ptum. Biegać, biedz; curro, cucurri, cursum 3. Dawać, z. VII 14, cież) praebere 2. Wychodzić, exire.-- 15 Szukać, quaero, sivi, situm 3. Ukarac, puniro 4. Przebaczyć, ignosco, ovi, otum 6; veniam dare. Zdobyć, expugnare 1. Żić, vivo, vixi, victum 3.-- 20. Zachować, conservare 1. Szkodzić, nocere 2. Spiewać, cano, cecini, cantum 3; cantare 1.

D. Części m. nieodm. Wczoraj, heri. Daleko, longe; dalej (co da odległości) longius; (mówić i t. p.) ulterius. Wprzód, Przymiotnika drugi stopień jest prior, Dla tego, ideo; (z początku zdania) quapropter. Prędko, celeriter.

*) Zamiast tłumaczyć Przysłówek bardzo, można Przymiotnik jego wyrazić do najwyższego stopnia.

5. *Aż do, usque ad. Raz, semel. Ale: raz— drugi raz, nunc, nunc. Zaszczytnie, honorifice. Ale w łacinie będzie Przymiotnik. Nigdy, nunquam* ub. *Co się wyżej o Przymiotnik* nullus B. 17 *powiedziało, to i do nunquam zastósować nale- ży.* -- 10. *Szybko, celeriter. Jeszcze, adhuc. Nader, ad- modum, perquam. Ostro, graviter. Nadto, nimis.* -- 15. *Dłu- go, diu; longe. Skromnie, modeste. Wstrzemięźliwie, ab- stinenter; continenter. Wiele, z. VIII 1; bardzo w. permul- tum (nb. permulti, ae, a). Ztąd, hinc-- ztąd też hinc igitur.* -- 20. *Mało, parum (minus, minime). Przyjemnie, jucundo, gra- te; (o śpiewaniu) suaviter.*

Zadanie X. str. 33.

A. Rzeczowuiki. *Półk, legio, onis. Jeździes, e- ques, itis. Liczba, numerus, i. Głowa, caput, itis.* -- 5. *Konsul, Consul, ulis. Pretor, Praetor, oris. Wiązka, manipulus. Ob- wód, ambitus; circuitus; circumscriptio. Srednica, diametrus, i.* -- 10. *Miła, miliarium. Staje, stadium. Część, pars, rtis. Krok, passus, us. Stopa, pes, edis.* -- 15. *Bankier, argenta- rius. Złoty polski, florenus polonicus. Testament, testamen- tum. Książka, liber, bri. Grosz, as, assis.* -- 20. *Krzak, fru- tex, icis. Róża, rosa. Długość, longitudo, inis. Kula, glo- bus, i; sphaera. Powierzchnia, superficies, ei.* -- 25. *Półku- ła, hemisphaerium. Przecięcie, sectio, onis; sectura. Hiszpa- nia, Hispania. Funt, libra. Cesarz, Caesar lub Imperator.* -- 30. *Tiberius. Panowanie, imperium. Marzec, Martius. Mi- thridates. Wycieczka, eruptio.* -- 35. *Podział, divisio, onis. Rodzaj, genus, eris. Rozum, ratio, onis. Roślina, planta. Rzeczpospolita, res publica.* -- 40. *Jazda, equitatus, us; albo equites, um (które się zawsze używa przy podawaniu ilości jazdy.) Piechota, peditatus, us; i pedites, um (zob. poprzedz. artykuł).* -- 45. *Ajax, acis. Tarcza, scutum, clypeus, i. Skóra (niewyprawna), pellis; (wypr.) corium. Byk, taurus, i. Dzie- wczę, puella; virgo, inis.* -- 50. *Kościół, templum. Rząd, ordo, inis. Oficer, dux, ucis; centurio, onis. Księgarz, biblio- pola. Uczeń, discipulus, i. Straż, custodia; (nocna) vigilia.*

B. Przymiotniki. (Uw. Wszystkich Przym. li- czbowych znaczenia trzeba wziąć z Gramatyki).

Pieszcy, pedester, tris, e; p. żołnierz, pedes, itis. Cał- kowity, plenus; totus. Niemiecki, germanicus. Pięciostopowy, wyraża się przez pięciu stóp (Genit.) -- 5. *Stary, senex; (ale przy oznaczaniu wieku wyraża się starszy i najstarszy (wie- kiem, co do lat), przez natu z dodaniem wyższego i najwyż- szego stopnia Przym. magnus); 2. starszy i najstarszy co do powagi, znaczenia, (jak niżej XI 3) wyraża się przez sto- pnie Przymiotników: amplus, insignis, illustris. Młody, juve- nis; młodszy, najmłodszy co do wieku, przez natu i stopień 2 i 3 od parvus -- zob. poprzedzający artykuł). Kilka, ali- quot (inde clin.); 2. (w znaczeniu wędęj niż jeden plures;*

multi; (z któremi postępować trzeba podług noży VI 1 b.) *Stulistny*, centifolius. *Równy*, aequalis. — 10. *Krzywy*, curvus. *Ow*, ille, a, ud. *Płaski*, planus. *Powstały*, ortus, exortus. *Cały*, totus. — 15. *Ciągły*, continuus. *Wieloraki*, multiplex, icis. *Jeden*, -- drugi; unus, -- alter; albo alter, -- alter. *Bezrozumny*, ratione carens, ntis; rationis expertus, rtis. *Kopalny*, fossilis, -- rzeczy kop.; fossilia plur. neutr.) -- 20. *Gnuśny*, ignavus. *Nieuważny*, negligens; non attentus; iners, rtis. *Pilny*, diligens. *Uważny*, attentus. *Nocny*, nocturnus, -- na straż; vigilia. -- 25. *Niektorzy*, nonnulli, ae, a. *Syty*, satur, ura, um.

C. Słowa. *Składać*, z. VIII 17 i 15; *skł. się* (z czego); consto, titi, itum 1. *Zawierać w sobie*, z. VI 1, 11. *Przydawać*, addo, didi, ditum 3; adjicio, eci, ectum 3 inaję w łacinie przyp. 3 za polski 2 z do. *Dowodzić*, praesum, fui, esse. -- 5. *Dzielić*, divido, isi, isum 3; *dz. się* biernie. *Zwać*, z. VI 2, 8 (dicere) -- *się*, wzięść formę bierną. *Wynosić*, exportare 1; efferre; (*tutaj*) explere, evi, etum; efficere, eci, ectum. *Zemrzeć*, morior, rtus sum, mori; -- *zmarły*, mortuus. *Zostawić*, relinquo, liqui, lictum 3. -- 10. *Zastrzedz*, caveo, cavi, cautum 2. *Dostać*, wzięść, accipio, epi, eptum. *Przypaść*, accido, idi, bez Sup. 3. *Kupić*, emo, emi, emtum 3. *Złączyć*, conjungo, unxi, unctum 3. -- 15. *Przeciąć*, secō, secui, sectum 1. *Równać i r. się*; aequare (*komu*, *czemu*, w łac. Accusat.) *Dodać*, addo, addidi, itum 3 (do czego wyraża się w łacinie przez 3 Przep. *Pobić*, caedo, cecidi, caesum, 3. *Obdarzyć*, donare; *obdarzony*, (*najlepiej tutaj*) praeditus *Adject.* -- 20. *Stworzyć*, creare 1. *Panować*, imperare 1; (*o Królu*) regnare 1. *Utrzymywać*, sustineo, inui, entum 2; sustentare 1; -- *się*; z dodaniem Zaimka *nie*, *te*, *se* cet.) albo biernie. *Wyruszyć*, moveo, ovi, otum 2. *Obić*, (*co czem*) inducere. -- 25. *Isść*, maszerować, ire (VI 4, 7); incedo, procedo, essi, essum 3. *Przedawać*, vendo, idi, itum 3. *Powłóczyć*, repeto, etivi, (ii), itum 3. *Pojąć*, capio, cepi, captum 3; percipio, epi, eptum 3; assequor, cutus sum, equi. *Zrozumieć*, intelligo, exi, ectum 3. -- 30. *Słyszeć*, audire 4. *Zaczynać i zach. się*; incipere zob. wyżej 28. *Jesść*, comedo, edi, esum 3; cibum capere, zob. wyż. 28. *Nasycać*, satiare 1; *się*; bierna forma.

D. Wyrazy nie odm. *Czyli*, sive. *Po* -- wyraźnie czy domyślnie przy liczbach oznacza, że w łacinie ma stać liczba podziałowa (distribut.) *Więc*, itaque (*na początku*); igitur (*w tyle*). *Tak*, ita; sic; -- *tak*, jak, ita, ut (z Tryb. ozu.); *tak*, iż; ita, ut (z Tr. łącz.) *Z Przymiotnikami i Przymysłkami dla wzniesienia ich*. tam, adeo. -- 5. *O*, (*na pyt.*) o czem?, de z przyp. 6. -- *Przy liczbach na pyt. o ilu? wyraża się w łacinie przez sam przyp. 2. Niedawno*, nuper; non ita pridem. *Zaś*, autem (*nie może stać na początku zdania*.) *Tyle*, co; *tyle ile*; tantum, quantum. *Na pyt. po czemu? ma stać w łac. Przep. 6 bez Przymyka.* -- 10. *A*

zatem; tak jak: więc, *Anajprzed*; atque primum; et primo quidem. *Corok*, quotannis. *Pod* (co, kogo) sub (z 4 przyp.); -- *pod* (kim, czém) sub z 6 przyp. *Przeciwko*, contra (z przyp. 4).-- 15. *Przeto iż*, propterea quod. *Przed*, ante z 4 przyp. *Na godzinę (po tyle)* in singulas horas; *na dzień (raz)*, die. *Jednak, jednakowoż*, tamen. *Koło*, circa, circum.

Zadanie XI, str. 35.

A. Rzeczowniki. *Niebezpieczeństwo*, periculum; discrimen, inis. *Nagroda*, praemium. *Uczestnik*, particeps, ipis. *Błąd*, error, oris; peccatum.-- 5. *Mnostwo*, multitudo, inis; ingens numerus. *Bożek*, deus. *Panowanie nad czém*, imperium alcis rei. *Sposob, modus, i;* ratio, onis. *Świat*, nb. zob. IX 16, 2.-- 10. *Małżonka*, uxor, oris; conjux; ugis. *Neptunus*, i. *Pluto*, onis. *Niebo*, coelum. *Piektło*, inferi, orum.-- 15. *Obyczaj*, zwyczaj; mos, oris;-- *obyczaje*, mores, um. *Dobrodziejstwo*, beneficium. *Świątynia*, templum. *Cześć*, honor, oris. *Igrzysko*, ludus, i. -- 20. *Czyn*, factum. *Bogini*, dea. *Pamięć*, memoria;-- *w pamięci zachować* (Ablat. bez Przyimka). *Juno*, onis. *Krolowa*, regina.-- 25. *Mars*, rtis. *Vulcanus*, i. *Kuźnia*, officina ferraria. *Aetna*, ae. *Cyclops*, opis. -- 30. *Czeladź*, t. j. robotnicy; operae, arum. Gr. §. 24. *Apollo*, inis. *Diana*. *Maja*. *Mercurius*, ii.-- 35. *Panna, dziewica*, virgo. *Naczelnik*, princeps, ipis. *Nympha*. *Sztuka strzelania*; ars jaculandi. *Łuk*, arcus, us. *Powinność*, officium (*tutaj*) plurale.-- 40. *Postanica*, nunciatus;-- *postanka*, nuncia. *Iris*, iridis. *Szyszak*, galea. *Skrzydło*, ala. *Powietrze*, aer, aëris; aura, ae;-- (*po pow.* per aërem; per auras); per sublime).-- 45. *Początek*, z IX 11. *Narzędzie*, instrumentum. *Mózg*, cerebrum. *Niewiasta*, mulier, oris; femina. *Dzida*, hasta.-- 50. *Wojownik*, bellator, oris. *Mądrość*, sapientia. *Siedlisko*, sedes, is. *Piana*, spuma. *Ceres*, eris.-- 55. *Sycylijezyk*, Siculus. *Jadło*, esca; cibus; i. *Ottarz*, ara. *Westalka*, Vestalis, is. *Bóstwo*, numen, inis. 60. *Wszystko*, zob. Przypisek a do VI 2 na karcie 24 u dołu.

B. Przymiotniki. *Niebezpieczny*, periculosus. *Dawny*, zob. VII 21. *Najstarszy*, zob. w X. 5. *Który*, jako relativum: qui, quae, quod; 2. jako *Zaimek pytający*, quis? (*kiedy o wielu mowa*); a uter, tra, um? (*kiedy o dwóch*); 3. jako *Przymiotnik*; aliquis (o kilku); alteruter (o dwóch). *Miał zaś Saturnus kilku synow.*-- 5. *Gruby*, crassus; (*obyczaje*) asper, era, um. *Saturnalia*, um. *Starożytny*, z. VII 21. *Przedni*, co do znaczenia; nobilis. *Sławny*, celebr, bris, e.-- 10. *Szpetny*, turpis; foedus. *Doskonały w czém*; peritus. *Oboje, ambo; albo uterque*. *Dziwny*, mirus. *Gwałtowny*, vehement, tis; violentus.-- 15. *Żelazny*, ferreus. *Piękny*, pulcher, chra, um; venustus; formosus. *Ludzki*, humanus. *Wieczny*, aeternus; sempiternus. *Zbawienny*, saluber, bris, e; salutaris, -- 20. *Jedyny*, unus; solus (albo ~~razem~~ unus solus).

C. Słowa. *Przyjechać*, venire. *Oddać*, remove, z. X. 23. *Spodziewać się*, sperare 1. *Wątpić*, (czy); dubitare 1 (num).-- 5. *Panować nad czem*, dominus sum alcis rei, imperium tenere alcis rei; praesum z przyp. 3. *Przywłaszczyc sobie*; sibi vindicare; ad se rapere, transferre alqd. *O-ięgnąc*, con-sequor, cutus sum, qui alqd; potiri aliqua re. *Obawiać się*, time-re. *Wydrzeć*, eripio, ipui, eptum 3.-- 10. *Pożerać*, vorare, devorare 1. *Wydadź*, edo, edidi, itum 3. *Uratować*, servare ex periculo. *Odebrać komu co*, privare, exuere, ui, utum; spoli-are alqm aliqua re. *Podzielić*, divido, isi, isum 3; partiri 4 Dep.-- 15. *Rządzić czem*, regere, exi, ectum alqd; imperare alicui rei. *Wygnać*, z. VIII 11. *Uciec*, fugere. *Krolować*, regnare. *Zmieniać*, mutare 1.-- 20. *Siać*, sero, sevi, satum. *Poznać*, cog-nosco, ovi, itum 3. *Zacząć*, incipio, epi, eptum 3; (*stojąc w przeszłym czasie przy Trybie bezokolicz.*) coepi; Gram. §. 74. *Stawiać*, sisto, stiti, stitum 3; statuere, (constituere, ui, utum; po-nerere, locare 1, 2. (*dom, kościół*) zob. VIII 6. *Odprawić (i-grzyska)* celebrare.-- 25. *Wymienić*, iudicare 1. *Spisać*, con-scribere. *Dowiedzieć się*, cognoscere. *Chcieć*, volo, volui, bez Supin. velle. *Opowiedzieć*, enarrare 1.-- 30. *Uważać (za co)* putare, existimare, habere. -- *Uw. (na co)*; attendere, ndi, ntum, *Usłyszeć*, audire 4. *Starać się*; operam dare. *Zachować w pamięci*; memoria (Abl.) custodire, tenere; memoriae, animo insigere, xi, xum; memoria comprehendere, di, sum. *Zadawać sobie pracę*, laborem suscipere, sumere, umsi, umtum, *napró-żno*, operam perdere, didi, itum; ludere, udi; usum, inanem la-borem capere.-- 36. *Trawić, (tu)* perdere. *Wydać na świat*, edere in lucem; parere, peperit, partum. *Zrzucić*, dejicio. eci, ectum 3. *Założyć*, instituere; condere, idi, itum; facere. *Kuć endo, udi, usum 3, fabricari (Depon)-- 40. Pozostać, manere* *Strzelać*, jaculari 1 (Depon.) *Malować*, pingo, inxi, ictum 3. *Uzbroić*, armare. *Pełnić (pow.)*; praestare; exsequi. -- 45. *Przyprawić*, apponere; addere; adjungere, unxi, unctum; affi-gere, ixi, ixum -- wszystkie z 3m przyp. rzeczy lub osoby, do której się przyprawia. *Isść pieszo*, incedere, essi, essum pe-dibus. *Lecieć*, volare, volitare. *Wykonywać*, exsequi mandata alcis, *Wziąć początek*, originem capere. -- 50. *Dokuczać komu*, alqm premere, essi, essum; vexare, insectari. *Ból gło-wy komu d.*, aliquis vehementissimis doloribus capitis vexatur, premitur. *Kazać komu*, jubere, jussi, ssum alqm. *Otworzyć*, aperio, aperui, ertum 4. *Wyskoczyć*, prosilire, ilui, bez Sup. *Urodzić się*, nascor, natus sum, nasci. - 55. *Powstać*, orior, ortus sum, oriri. *Podawać*, tradere, prodere, z. X. 3. *Przy-służyć się*, prosum, profui, prodesse. *Nauczyć*, doceo, ui, octum 2. *Orać*, arare; colere.-- 60. *Używać czego*, utor, usus sum, uti aliqua re. *Utrzymywać*, sustineo, ui, entum 2; sustentare: *co że tak jest* affirmare. *Zasłać*, mittere; *mo-dę do kogo*; alqm adire, orare precibus suis. *Prosić*, alqm rogare; ab aliquo petere, tri, tum.

D. Wyrazy nieodm. *Jutro*, cras; *na jutro*, in diem crastinum; *pojutrze*, perendie. *Wprzód*, prius. Czy (*pytające*), num; an. *Ale w zależnym zdaniu tylko* num. *Dzisiaj*, hodie.— 5. *Bezprawnie*, injuste, contra jus fasque. *Dla tego*, ideo; hanc ob causam. *Ale*, sed; at— (*albo w tyle*) vero, autem. *Tam*, ibi. *Corocznie*, quotannis; uno quoque anno.— 10. *Nie wiele*, zob. VIII 1. *Napróżno*, frustra; incassum. *Zawsze*, semper. *Tak*, jak, ut. *Pieszko*, pedibus. *Także*: *ja idę pieszko*, ego pedes (itis) eo.— 15. *Bez*, sine z przyp. 6. *Także (tutaj)* et ipse, a, um. *Najwięcej*, plurimum.

Zadanie XII. str. 40.

A. Rzeczowniki. *Powieść*, narratio, onis, *Głupstwo*, stultitia; dementia. *Nieco*, quaedam (plur. neutr.) *Powstanie*, origo.— 5. *Fatyga*, przez laborem suscipere. *Żał mi f.*; poenitet me hunc laborem suscepisse. *Umiejętność*, scientia; (*czyja*) doctrina. *Chęć*, cupido, cupiditas; *do czytania*; c. legendi. *Procas*, ae. *Alba*, ae.— 10. *Numitor*, oris. *Amulius*, ii. *Podstęp*, dolus, i. *Gwałt*, vis. *Bliźnięta*, gemelli, orum.— 15. *Wilczyca*, lupa. *Wymiona*, ubera, um. *Usta*, os, oris. *Brzeg*, ripa. *Pasterz*, pastor; *królewski*, p. regii pecoris (*od pecus*, *trzoda bydła*.)— 20. *Faustulus*, i. *Świt*, prima lux -- ze świtem, prima luce. *Deszcz gwałtowny*, imber magnus, largus; *pada*, effunditur, coelo funditur. *Światło*, przy św., ad lucem; *przy św. błyskawicy*, fulgente coelo. *Błyskawica*, fulgur, uris; fulgor, oris.— 25. *Wilk*, lupus. *Oko*, oculus, i. *Bestja*, bellua. *Pęd*, cursus, us. *Pałka*, clava. -- 30. *Trzask*, sonitus, us. *Nawałnica*, imbres (plur.) *Chłopaczek*, puerulus. *Strach*, metus; timor, -- *ze strachu* Ablat. bez przyimka. *Wstyd*, pudor, oris. *W. mnie* (jest); pudet me, -- 35. *Istota*, res; veritas. *W istocie*, re vera; reapse; vere. *Zamiar*, consilium. *Staranie mieć o kim*, habere curam alcjs.

B. Przymiotniki. *Oświecony (lud)*, doctus, sapiens, *Niedorzeczny*, absurdus; ineptus. *Chciwy*, cupidus. *Niektórzy*, quidam, cet.— *re rzeczy*; quaedam (plur. neutr.) -- 5. *Długi*, longus. *Niesprawiedliwy*, injustus; (*człow.*) improbus. *Ten sam*, idem, eadem, idem. *Nagi*, nudus. *Królewski*, regius. *Szybki*, celer. -- 10. *Niezmierny*, ingens. *Okrutny*, crudelis. *Stój okrutny!* dodadź homo. *Litościwy*, misericors (nie stopniuje się); ad misericordiam propensus. *Własny*, przez ipsius *dodane* *Zaimkowi przywłaszczającemu*, np. meus ipsius; tuo ipsius i t. d.

C. Słowa. *Gardzić*, contemno, msi, mtum 3; sperno, sprevis, spretum 3; despicio, exi, ectum 3; aspernari (*wszystko z 3 przyp. rzeczy*.) *Dziwić się czemu*, mirari aliquid. *Czcic*, adorare; colere, colui, cultum; venerari. *Zechcieć*, volo §. 70. -- 5. *Opowiadać*, narrare. *Jest mi czego żal*, poenitet me aliojus rei; §. 78, 6. *Mniemac*, opinari, *Módz*, possum §. 68.

Podobać się, placere. -- 10. *Starać się*, studere (ui bez *Sup.* pin.); conari. *Wyłożyć*, expono, osui, itum 3); *krótko rzecz*, rem paucis (sc. verbis) complector, xus, sum. *Zdawać się*, od videre *bierna forma*. *Chełpić się*, gloriari z 6 *przyp.* *Dogodzić*, gratificari. -- 15. *Wzbudzić*, excitare. *Udał się*, contingit, igit (imperson.) *Dokazać*, efficio, perficio, eci, ectum 3. *Cieszyć się*, laetari. *Przystępować do czego*, accedo, essi, essum 3 ad aliquid, aggredior, essus sum alqd. -- 20. *Przeszkadzać komu*, interpellare alqm. *Skończyć*, finire 4. Jest wolno, licet 2 (impers.) *Zapytać kogo*, interrogare alqm; quaerere ex aliquo lub ab aliquo; percontari. *Pamiętać*, recordari, memoria tenere (VII 11). -- 25. *Odpowiedzieć*, respondere, ondi, nsum 2. *Zapomnieć*, obliviscor, litus sum, isci. *Przyrzekać*, polliceor, icitus sum, eri. *Zacząć*, ordior, orsus sum, iri; Incipio, epi, eptum 3. *Życ*, vivo, vixi, ictum 3. -- 30. *Umrzeć*, morior, rtus sum, mori. Excedere vita (*Abl.*) *Objąć (rzędy)* suscipere alqd; potiri imperio. *Panować*, imperare; regnare. *Znieść*, ferre §. 69. *Użyć czego*, utor, usus sum, uti z 6 *przyp.* -- 35. *Wyzuć czego*, privare, spoliare; exuere, ui, utum *wszystkie* z 6 *przyp.* *Osiągnąć*, assequor, quutus sum, qui alqd; lub potiri z 6 *przyp.* *Zamordować*, zob. VI 4 24. *Porodzić*, pario, peperit, partum 3; edo, edidi, itum 3; enitor, enixus (-isus) sum, iti. *Wrzucić*, proficicio, eci, ectum 3. -- 40. *Prowadzić*, ducor, duxi, ductum 3; *dalej rzecz*; rem sequi. *Przechadzać się*, ambulare, deambulare, vagari (in loco, per locum). *Spostrzedz*, conspicio, exi, ectum 3; animadverto, rti, rsum 3; conspiciari. *Pozbawić czego*, privare z 6 *prz.* *Ulitować się*, misereor, rtus sum z 2 *prz.* -- 45. *Zejsść*, descendo, ndi, nsum 3; delabi. *Przytknąć co do czego*, admoveo, ovi, otum np. ubera ori alcjs. *Trafić się*, accidit, idit (impers.) *Wracać*, redire §. 71, revertor, rsus sum, rti. *Przynieść*, deferre, perferre. -- 50. *Wyjść*, bez Perf. (impers. *Pada deszcz*, pluit (Praes. i Perf. impers.); *gwałtowny*, violentius, largiter, vehementer pluit. *Iskrzyć się*, radiare; scintillare. *Czatować*, immineo bez Perf. i Sup.), insidiari z 3 *prz.* *Rzec*, inquit. -- 55. *Biedz*, curro, cucurri, rsum 3. *Przybiedz*, accurrere. *Podnieść co do góry*; tollo, sustuli, sublatum alqd in altum. *Spuścić*, demitto, isi, issum 3. *Wypadać*, excido, cidi, bez Sup. -- 60. *Praestraszyć*, exterreo 2; perterreo; perterrefacio, feci, factum. *Od-krywać*, detego, texi, tectum 3. *Karmić*, nutrire 4; alo, lui, ltum 3. *Strzedz*, defendo, di, sum 3; tueri 2. *Opuścić*, demittere. -- 65. *Wstydz mnie jest*, zob. niżej *Wstydzić się*. *Zgubić*, perdo, didi, itum 3. *Poznać*, cognosco, ovi, itum 3. *Wstydzić się czego*, erubescere, (ubui bez Sup.) aliqua re; pudet me alcjs rei. *Iepiej jest*, praestat (impers.) *Zanieść*, deferre, -- 70. *Oddać*, tradere, didi, ditum. *Chować*, educare.

D. Wyrazy nieodm. Teraz, nunc. *Zas*, autem. *Krótko*, breviter, vius, issime; *powiedzieć* i t. p. paucis, paucissimis verbis rem absolvere, olvi, utum. *Niewypowiedzianie*, incredibiliter.-- 5. *Uważnie*, attente. *Ile*, quantum. *Już*, jam. *Wprzód nim*, prius quam. *Dobrze*, bene; (*w odpowiedzi*) recte.-- 10. *Dalej*, ulterius z. IX 2. *Właśnie*, forte, tum forte. *W tym czasie*, eo tempore, eodem tempore. *Około*, prope z 4 przyp. non procul a 6. *Nagle*, subito, repente.-- 15. *Powtórnie*, iterum; rursus; denuo. *Zaraz*, statim. *Lepiej jest*, (*przez Słowo nieosobiste*) praestat, itit, are.

Zadanie XIII i str. 42.

A. Rzeczowniki. *Przyjaciel*, amicus, i. *Oko*, oculus, i. *Paris*, idis. *Helena*.-- 5. *Lacedaemonius*. *Porwanie*, raptus, us. *Wyprawa wojenna*, bellum. *Cicero*, onis. *Wymowa*, eloquentia.-- 10. *Miltiades*, is. *Marathon*, onis. *Kłęska*, clades, is. *Thermopylae*, arum. *Gaeta*, Cajeta.-- 15. *Campania*. *Bajae*, arum. *Muszla*, concha. *Odnoga*, sinus, us. *Misenum*.-- 20. *Puteoli*, orum. *Pamiętka*, memoria. *Posąg*, statua. *Port*, portus, us. *Umysł*, animus. -- 25. *Wola*, voluntas. *Wzór*, exemplum. *Ilias*, adis. *Odysea*, ae. *Homerus*, i.-- 30. *Aeneis*, ilis, idos. *Tessino*, Ticinus, i. *Cannae*, arum. *Scipio*, onis. *Zama*, ae. -- 35. *Livius*, ii. *Ręka*, manus, us. *Bitwa*, pugna; proelium. *Miara*, modus, i. *Wygnaniec*, exul, ulis. -- 40. *Warsawia*, ae. *Vistula*. *Praga*, Hispania. *Ebro*, Iberus, i.-- 45. *Alpes*, ium. *Rhenus*, i. *Wyraz*, vocabulum; verbum; nomen. *Żałoba*, luctus, us. *Włos*, pilus; (*na głowie* crinis, is; capillus.-- 50. *Pompejus*, ii. *Grono* grex. *Forum*. *Ariovistus*, i. *Obóz*, castra, orum.-- 55. *Prawo*, jus, uris; *ustawa*, lex, legis. *Przyrodzenie*, natura. *Okręt*, navis, is. *Urzędnik wysoki*, magistratus, us.

B. Przymiotniki. *Lukryński*, lucrinus. *Neapolitański*. *Ayernus*, Julius.-- 5. *Ludzki*, humanus; *umysły*, a. hominum. *Bohaterski*, heroicus. *Trasimenus*. *Poległy*, occisus; interfectus. *Jeden*, -- drugi, alius, -- alius.-- 10. *Szczodry*, liberalis; beneficus. *Rozrzutny*, profusus. *Hojny*, benignus. *Tąstronny*, citerior. *Tamtostronny*, ulterior. -- 15. *Zaalpiniński*, transalpinus. *Przedalpiniński*, cisalpinus. *Zareński*, transrhenanus. *Przedreński*, cisrhenanus. *Nadreński*, adrhenanus.-- 20. *Wysoki*, eo do znaczenia, superus.

C. Słowa. *Stać*, sto, steti, statum i. *Potrzeba* -- przez Gerundium, np. *starać się* p., studendum est. *Porwać*, rapere. *Przedsięwziąć*, suscipere.-- 5. *Celować*, excello, ui, bez Sup. 3. *Ponieść* *kłeskę*, accipere. *Zbierać*, lego, legi, lectum 3. *Leżeć*, jaceo, ui, bez Sup. 2; o *położeniach miejsc*, np. *miasta*) situs, a, um esse. *Wystawić*, z. VII 21 (*posąg*) ponere.-- 10. *Połączyć*, conjungo, nx, nctum 3. *Utworzyć*, efficer. *Potrafić*, valere 2; posse. *Poruszać*, movere. *Uło-*

żyć, concinnare; componere.-- 15. *Pobić*, caedo, cecidi; caesum 3; *najbardziej*, maxima clade afficere aliquem; maximam cladem inferre alicui. *Poledz*, cadere;-- albo occidere, interficere *hiernie*. *Powiększać*, augeo, xi, ctum 2. *Znniejszać*, minuo, ui, utum 3. *Musieć*, bierna forma *Słowa*: cogo, cogi, actum 3.-- 20. *Relegare* 1. *Wygnać*, expellere in aliquem locum. *Ruszyć się (dokąd lub z kąd)* pedem movere. *Mieszkać*, habitare. *Zamieszkiwać*, incolere.-- 25. *Używać*, zob. XII 34. *Obchodzić żałobę*, lugere; uxi, uctum; in luctu esso. *Rozpuścić*, dimittere; włos capillum pandere, pandi, passum. *Zarzucić*, rejicio, eci, ectum 3. *Przeprowadzić*, traducere.-- 30. *Założyć*, (obóz); c. ponere, locare, facere. *Ratować kogo*, iuvare aliquem; adjuvento (Dativ.) esse alicui; opitulari alicui. *Porozstawiać*, disponere. *Przeplłynąć*, transire; transmittere.

D. Wyrazy nieodm. *Prawie*, fere, paene, prope. *Potém*, postea. *Raczej*, potius. *Podobnie*, simili modo, ratione.-- 5. *Niedbale*, negligenter. *Wzajemnie*, invicem.

Zadanie XIII 2 str. 44.

A. Rzeczowniki. *Wyspa*, insula. *Pharus*, li. *Alexandria*. Curtius, ii.-- 5. *Xenophon*, ontis. *Dzieło*, opus, eris. *Wychowanie*, institutio. *Cyrus*, i. *Rząd monarchiczny*, imperium regium.-- 10. *Władza*, potestas. *Przychylność*, benevolentia. *Wieś*, vicus, i. *Miasteczko*, oppidum. *Zywność*, cibaria plur.; *alimeta* (plur.); *dla wojska*, commedatus, us.-- 15. *Wiek (człowieka)* aetas. *Zdrowie (t. j. stan zdrowia)* valetudo, inis. *Żart*, jocus, i. *Świętości wszystkie*, omnia sancta; quidquid est sanctum. *Tarquinius*, ii.-- 20. *Tron*, sedes regia; solium regium. *Senator*, oris. *Wozny*, praeco, onis. *Obchód*, festum; solemne; (kościelny) solemne sacrificium. *Dama*, mulier honesta; femina honesto loco nata; matrona.-- 25. *Składka*, stipis, pis. *Kaleka*, saucius; mutilus; insanabili vulnere affectus;-- *ka się stać*, debilitari, debilis fio, mancus ac debilis fio. *Możność*, facultates, um; opes, um. *Dowód*, argumentum; documentum. *Petrus*, i.-- 30. *Capitolium*. *Zdobycz*, praeda. *Lictor*, oris. *Łza*, lacryma. *Zatrudnienie*, occupatio.-- 35. *Strzała*, sagitta. *Porównanie*, comparatio; collatio; contentio. *Majątek*, facultates, bona neutr. plur.) *Całość (ojcz.)*, salus, utis. *Campani*, orum.-- 40. *Capua*. *Pocisk*, telum. *Patyga*, lassitudo. *Utrudzenie*, defatigatio, incommoda (n. plur.) *Obawa*, metus.-- 45. *Pokój*, pax, pacis.

B. Przymiotniki. *Nierozsądny*, stultus, desipiens. *Historyczny*, historicus. *Dokładny*, perfectus. *Równy*, par, aequalis -- 5. *Nieśmiertelny*, immortalis. *Wczorajszv*, hesternus. *Zagraniczny*, peregrinus. *Pewny*, certus. *Liczny*, multus.-- 10. *Drugi z dwóch* alter (nie secundus). *Korzystny* commodus, opportunus, fructuosus.

C. Słowa, *Leżeć*, z. XIII 1, 8. *Walczyć*, pugmare, (przeciw) repugnare. *Wydarzyć się*, accidit impers.) z. XII 47. *Podadź*, trado, didi, itum 3, (wzór); proponere.-- 5. *Odpowiadać*, respondeo, ondi, nsum 3. *Rozproszyc*, dissipare; *się*, se, albo *bienna forma*. *Przyjąć*, recipere, (do domu) także excipere. *Pobić*, fundo, fudi, usum 3. *Rozégnąć*, fugare.-- 10. *Łazić*, repo, psi, ptum 3, reptare. *Oblegać*, obsideo, edi, essum 2. *Zbywać*, deficio. eci, ectum 3. *Oddalać*, amovere. *Utrzymywać co*, (że iak jest,) affirmare.-- 15. *Wierzyć czemu*, credere alqd. *Darować*, donare. *Przysięgać*, jurare. *Okazać*, ostendere, monstrare. *Siedzieć*, sedeo, edi, essum 2.-- 20. *Zwołać*, convocare. *Zbierać*, cogo, coegi, actum 3. *Przechodzić*, transire. *Udawać się (dokąd)*, se conferre, (za co) se gerere, gessi, gestum. *Wybadać*, explorare.-- 25. *Przytozczyć*, asfero, attuli, allatum 3. *Chować*, condo, didi, itum 3, abscondere, (umarł), sepelire, livi, ultum. *Grzeszyć*, peccare. *Obierać*, legere, eligere, egi, ectum. *Pędzić*, ago, egi, actum 3.-- 30. *Wychodzić*, prodire. *Wysétać*, mittere. *Mówić*, loquor, cutus, s., loqui. *Przybyć*, venire. *Uważać za co*, zob. XI 30.-- 35. *Gardzić*, z. XII 1. *Przedrzeć się*, perumpo, upi, uptum 3. *Przejsź*, transire. *Puszczać*, mittere. *Ulatywać*, volare.-- 40. *Utykać*, od Słowa defigere znaczenie *bierne*. *Zacząć*, z. XII 28. *Odpoczywać*, conquiesco. evi, etum 3. *Pokrzepić się*, *bierne od* reficere; *pokrzepiwszy się*, relectus, a, um. *Wejsź*, ascendo, ndi, usum 3 alqd.-- 45. *Uderzyć (na co)*, adior, rtus s., oriri, aggredior, essus s., edi; oppugnare aliquid. *Wyjsź*, egredior, essus s., cdi;-- *dłszy*, egressus, a, um. *Zadać (ranę)*, infligo, ixi, ictum, inferre. *Przymusić*, cogere, z. wyżej XIII 1, 19. *Dokuczać*, molestus sum.-- 50. *Stracić*, amittere. *Poddaź*, dedo, dedidi, itum 3, się, se. *Nastąpić*, sequor, cutus a., sequi, subsequi. *Zwykłem*, soleo, itus s., 2.

D. Wyrazy nieodm. *Chociaźby*, etiamsi (z *Tryb: łącz.*) *Gościnnie*, hospitaliter, *Nigdzie*, nusquam,-- *a nigdzie* neque usquam. *Dawniej*, antea.-- 5. *Szybko*, subito. *Bo*, nam; enim. *Zaraz*, statim.

Zadanie XIII 3 str. 47.

A. Rzeczowniki. *Rozum*, (tu) prudentia. *Odwa-ga*, audacia. *Przymiot (dobry)* virtus. *Dusza*, animus.-- 5. *Lupy zabierać z pól*, praedas agere ex agris. *Krzaki*, arbustum (singul.) *Skinienie*, nutus, us. *Tył*, tergum. *Wielkość*, magnitudo, in is.-- 10. *Nieustraszość*, fortitudo, *Tłum*, turba. *Podobieństwo*, similitudo. *Wyrzucenie*, expositio; ejectio. *Wnuk*, nepos, otis.-- 15. *Nienawiść*, odium. *Dziadek*, avus, i. *To-warzysz*, socius, ii. *Brama*, porta. *Miecz*, ensis, is.-- 20. *Orszak*, agmen, inis. *Zamek*, arcis. *Krewnobójstwo*, parricidium. *Brzeg*, ripa.

B. Przymiotniki. *Nadzwyczajny*, oximus; admira-bilis. *Dojrzały*, maturus, *wiek*, aetas maturior, robustior. *Wre-*

dzony, innatus, insitus. *D.* znaczny, non contemnendus, satis magnus. — 5. *Zbrojny*, armatus, armis instructus. *Wątpliwy*, dubius, anceps. *Liczniejszym być*, numero (Abl.) praestare, superare, numero major sum. *Ogromny*, ingens. *Szczęśliwy*, felix. — 10. *Swieży*, recens, novus, integer, gra, um. *Należny*, debitus.

C. Słowa. *Mówić*, narrare. *Dorastać*, adoleo, evi, altum 3. *Dojść*, pervenire. *Stać*, consisto, stiti, itum 3. — 5. *Rabować*, praedari. *Ukryć się*, se occultare, abdere, abdi, itum, abscondere, di, ditum. *Wchodzić*, intrare. *Zabierać*, capere, occupare alqd; potiri aliqua re. *Zbiegać*, decurrere. — 10. *Otoczyć*, cingo, xi, inctum 3; circumdare; circumvenire. *Ośmielić się*, audeo, ausus s., 2. *Rzucić*, jacio, jeci, jactum 3, projicere. *Rozbiegać się*, discurrere, albo od dissipare *biernie zakończ.* *Schwycić*, comprehendo, di, sum 3. — 15. *Dostać się w moc*, venire. *Wyrwać się*, se eripere. *Zaprowadzić*, deducere. *Wnosić*, conjicere. *Powodować*, movere, ducere. — 20. *Wy-pytywać się*, exquirere, rogare. *Urodzić się*, nascor, natus s., nasci, albo zak, *biernie od edere lub procreare.* *Porównywać*, conferre, comparare alicui rei lub cum 6. *Zgadzać się*, convenire. *Uznać*, agnoscere. — 25. *Postanowić*, statuere, constituere, ui, utum. *Zemścić się, za co*, ulciscor, ultus s., ulcisci alqd; vindictam sumere, n si, nitum, expetere. *Wyrządzić krzywdę*, facere, inferre. *Zalecić*, mandare. *Zebrać*, zgromadzić, cogere. — 30. *Pałać*, flagrare. *Ustuchać*, obsequi, parere, morem gerere, obtemperare, dicto audiens sum, *wszystkie z 3cim prz.* *Porzucić*, dimittere. *Poschodzić się*, convenire. *Wyznaczyć*, dicere, statuere, praefinire. — 35. *Wpadac dokąd*, irruo, ui, bez *Sup.* 3, irrumperere, invadere. *Zostawić*, relinquo, iqui, ictum 3. *Zwołać*, convocare. *Wycwiczyć*, exercere (nb. *na dupinum, i co od niego pochodzi, używa się częściej exercitatum niż exercitum.*) *Uzbroić*, armare. — 40. *Zwątpić*, desperare. *Schronić się*, confugere, se recipere. *Uważać za co*, z. XI 50. *Powitać*, excipere. *Stoczyć bitwę*, committere, facere proelium, contendere, decertare (proelio-Abl.) — 45. *Poledz*, z. XIII 1, 16. *Odnieść karę*, solvere, solvi, utum, persolvere, pendere. expendere, di, sum.

D. Wyrazy nieodm. *Przed kilku dniami*, paucis, abhinc diebus. *Później*, postea. *Dotąd*, adhuc. *Nadewszystko*, ante omnia. — 5. *Szczególniej*, praecipue. *Nagle*, subito, repente, raptim. *Potajemnie*, clam. *Odważnie*, fortiter. *Czyli to -- czyli*, sive -- sive. — 10. *Łagodnie*, benigne, clementer, liberaliter. *Chętnie*, libenter, lubenti animo. *Mężnie*, fortiter, acriter. *Jednakże*, attamen.

Zadanie XIV str. 49.

A. Rzeczowniki. *Pobożność i cnota*, pietas erga Deum et morum integritas. *Upokojenie*, animi quies, tranquillitas. *Nic*, (w 1 i 4 przyp. nihil, (w innych), nulla res. *Cnota*,

virtus; probitas.-- 5. *Zaszczyt*, honor. *Cwiczenie*, exercitium
Miękkość, mollities. *Zwierciadło*, speculum. Themistocles, is.--
 10. *Wypadek*, exitus; eventus. *Męstwo*, virtus. *Sprawa*, cau-
 sa. Catilina. Marius, ii.-- 15. *Propraetor albo propraetore*,
Wykład, explicatio; także oratio. *Wszystko*, omnia (plur.)
 na 1 i 4 *przyp.*, w innych omnes res. *Zdanie*, sententia --
innego być zd., aliter sentire; *podług zd.*, ex sententia. *PO-*
grzeb, funus, cinis; exsequiae (plur.); *justa*, orum -- 20. *Cho-*
roba, morbus, i. *Stryj*, patruus. *Mowa*, sermo; verba, orum.
Uraza, injuria. *Bajka*, fabula; figmentum; commentum-- 25,
 Dionysius, *Rada*, consilium. *Namiętność*, libido, inis. *Sąd*,
 iudicium. *Uciecha*, oblectatio.-- 30. *Niewolnik*, servus. *Mę-*
drzec, sapiens, ntis.

B. *Przymiotniki*. *Zbawienny*, salutaris. *Możny*,
 potężny, potens. *Pomyślny*, prosper, era, um. *Zbrodniczy*,
 sceleratus.-- 5. *Słuszny*, aequus; *bojaczny*, justus. *Próżny*,
 vanus. *Obszerny*, longus. *Wiejski*, rusticus. *Stały*, stabilis.--
 10. *Wysoki*, altus; w moralnym znaczeniu) *wyższy*, superi-
 or; potior. *Poetycki*, poëticus. *Prawdziwy*, verus. *Ciągły*,
 continens. *Winny*, niewinny, nocens, innocens.

C. *Słowa*. *Przynosić*, asferre. *Zbyswa mi na czem*,
 deest mihi alqd; egere aliqua re. *Uczynić czem*, reddere
 z 4 *przyp*. *Kształcić*, excolere.-- 5. *Zaniedbwać*, negligo,
 exi, ectum 3. *Dbać o co*, curare alqd; curam habeo alcjs rei;
 alqd mihi curae est. *Wycieńczać*, attenuare; deminuere, ui,
 utum; debilitare. *Patrzeć*, spectare; w co; inspicere in 4. *Od-*
dadź się, se dedere.-- 10. *Wydziedziczyć*, exheredare; alqm
 exheredem facere. *Starać się o co*, quaerere alqd; studere a-
 licui rei. *Pokonać*, devincere. *Odnieść* (zwyç., referre; re-
 portare. *Pohamować gniew*, cohibere; reprimere.-- 15. *Obejść*
się z kim okrutnie, crudeliter consulere, animadvertere in alqm;
 inhumano tractare alqm; saevire, crudelitate uti in alqm. *Pa-*
dać, cado, eecidi, casum 3. *Zmniejszyć*, diminuere; -- *się*;
 biernie. *Utrzymać się* (pokój, manere; permanere; durare.
Wypaść, (tak, inaczej) evenire.-- 20. *Wyjść*, excedere,
 exire. egredi ex... *Pognębić*, opprimere; -- *pognębionym być*,
 to słowo biernie, lu5 succumbere, uj, itum-- (intransit.) *Prze-*
stać, desino, sii, itum 3. *Wygnać*, pellere, expellere, ejicere.
Przybyć, venire, advenire.-- 25. *Zarządzać czem*, praesese
 alicui rei. *Oddalić*, amovere; *się*, abire, discedere, excedere.
Postąpić sobie z kim, animadvertere, consulere in alqm; age-
 re cum aliquo. *Wymagać*, postulare; posco. *poposci bez 8.*
 3. *Zgadzać się z kim*, consentire cum aliquo.-- 30. *Ży-*
czyć sobie cupio, ivi, itum 3. *Rozgniewać kogo*, irritare, ira-
 tum reddere; -- *się*, commoveri, irritari; -- *gniewać się na*
kogo, alicui irasci, atus s., suscensere. *Rozgniewany*, iratus.
Obrazić, laedo, laesi, laesum 3; offendo, ndi, sum 3. *Przyje-*
chać, przybyć, venire. *Wstrzymać*, impedire; retinere.--
 35. *Rzec*, dicere; inquit, tylko po jednym lub więcej przyto-

czonych wyrazów stać może.-- *Zemścić się na kim*, ulcisci alqm. *Przywieść*, adducere. *Przebaczyć*, condonare, ignoscere (injuriarum). *Powodować*, regere, xi, ctum. *Dadź się pow czyją radę*, patior me regi alcijs consilio.-- 40. *Przeważać*, praevalere 2. *Wejść w drogę*, alicui esse impedimento Dativ., obstare, officere. *Idź precz*, abire, discedere. *Idź sobie precz*, apage te, amove te hinc. *Kojarzyć*, conciliare. *Różnić się*, differre (jako intransit.)-- 45. *Szukać*, quaerere. *Znaleźć*, invenire. *Pozywać*, alqm in iudicium vocare; alicui litem intendere. *Zaskarżyć w sądzie*, iudicio (Abl.) arcessere, ivi, itum alqm; accusare. *Doznawać przeszkody w czym*, impedi alicuius re.-- 50. *Zbliżyć się do czego (najbardziej)*, accedere ad alqd. *Być przeszkodą, na przeszkodzie komu*, impedimento (Dativ.) esse alicui; alqm impedi. *Ponieść karę*, dare, solvere, pati poenam. *Uwolnić z pod straży*, liberare custodia, emitere e cust.

D. Części m. nie odm. *Im--tem*, quo, --eo; także quanto-tanto (gdę tyle znaczy co: o ile, -- o tyle. *Wszakże*, nam. *Wszędzie*, ubique, można dodać: locorum. *Daleko*, procul.-- 5. *Niech, wyraża się przez Tryb rozkazujący*. *Przez się*, per se. *Dobrowolnie*, sua sponte. *Nareszcie*, denique. *Jak najlepiej*, przez sam Superlat. -- 10. *Doskonale*, perfecte. *Zupełnie*, plane. *Szczególniej*, praecipue. *Po tum, także*: etiam, maxime.

Zadanie XV str. 53.

A. Rzeczowniki. *Wygnanie*, exilium. *Asdrubal*, alis. *Epaminondas*, ae.-- 5. *Zgromadzenie (tutaj)* circulus, i. *Rozmowa*, sermo. *Wschód*, oriens, ntis. *Abisares*, is. *Poseł*, legatus.-- 10. *Zachód*, occidentis, utis. *Petra*, ae. *Szturm*, vis. *Sprawca*, auctor, oris, *Zakładnik*, obses, idis. -- 15. *Wieś*, rus. *Na wieś*, zob. Gr. §. 126. *Odjazd*, profectio; abitus; discessus, us. *Przybycie*, adventus, us. *Za przybyciem*, Ablat. *Domownik*, domesticus, -- icy, familia, singular. *Alę przy Zaimku* meus, tuus i t. d. *wcale się nie kładzie*. *Biesiada*, epulae, arum; convivium.-- 20. *Łóżko*, lectus, i. *Stan*, status. *Być w stanie*, possum. *Legat (t. j. namiestnik wodza w wojnie)*, legatus, i. *Vercinnetorix*, ig'is. *Arvernus*, i. -- 25. *Pagórek*, collis, is. *Odległość*, intervallum. *Wodl. Abl. bez Przyimka*. *Posłaniec*, nuncius. *Przyczyna*, causa, -- z tój prz., ob eam c. *Ilość*, numerus. -- 30. *Obietnica*, pollicitatio. *Granice kraju*, (t. j. kraj), przez samo fines. *Wstrzeżliwość*, continentia. *Przodkowie*, majores, um.

B. Przymiotniki. *Indyjski*, indicus, -- *Król*, rex Indorum: rex gentis indicae. *Niespodziany*, inopinitus; repentinus. *Miły*, gratus; jucundus. *Bezpieczny*, tutus. -- 5. *Znaczący*, satis magnus. *Taki (t. j. tak wielki)* tantus. *Zmęczony*, fessus; defessus. *Dziesięcioletni*, przez decem anni w prz. z.

Jak wielki, quantus. -- 10. *Dawny*, vetus, eris. *Przedniejszy*, każdego kraju, principes cujusque civitatis. *Senońscy G.*, Senones G.

C. Słowa. *Oddalić od rządu*, remove a republica; *Wygnać z kraju*, e civitate ejicere, pellere. *Pobić*, caedo, cecidi, caesum 5; fundere. -- 5. *Radzić*, suadeo, suasi, suasum 2. *Iść dokąd*, ire; pergere, perrexi, ctum; contendere aliquo; petere locum. *Uśluhać*, parere. *Rozprawiąć*, disputare. *Odjeść*, abire; discedere, essi, essum. -- 10. *Ukończyć co zupełnie*, alqd ad finem perducere, adducere. *Zajść*, pervenire aliquo; adire alqd. *Wyprawić kogo*, mittere. *Otoczyć*, circumdare; cingere, xxi, nctum. *Zdobyć*, expugnare. -- 15. *Gniewać*, zob. w XIV 31. *Przebaczyć*, ignoscere; veniam dare. *Uwiadomić i donieść*, alqm certiozem facere. *Zasmucić*, affligere, xxi, ictum alqm; dolorem asferre, facere, efficere alicui; dolore afficere aliquem; (z *był*, przez *Przym.* nimis zgodzony z *dolor*). *Jest mi co przykro*, moleste, aegre fero alqd. -- 20. *Zastać*, reperire, reperi, rtum; invenire. *Przedłużyć do późnej nocy*, producere, extrahere in multam, in seram noctem. *Wypada* (impers.), aequum est (Accus. c. Infin. lub ut z *Tryb. łącz.*) *Iść do łóżka*, cubitum (*Supin.* od cubo) ire. *Namęczyć się, kogo*, fatigare; oppugnare -- 25. *Odmówić*, recusare. *Prowadzić wojnę*, gerere (*nie ducere*) b. *Obrać*, legere, legi, lectum; eligere; (*wodza*) creare, facere. *Uśadowić się*, consido, sedi, «ssum 3. *Podawać sposobność do walki*, pugnandi copiam, potestatem facere; p. occasionem, facultatem praehere. -- 30. *Wystawić na niebezpieczeństwo*, objicere discrimini pugnae. *Przyjść na pomoc*, venire auxilio (Dativ. *Odehodzić*, discedere. *Mieć największe znaczenie w Gallii*, principatum totius Galliae obtinere. *Ubiegać się o królestwo*, regnum affectare, appetere. -- 35. *Napaść*, impetum facere in alqm. *Wojować*, bellum gerere. *Zebrać*, cogere, coegi, coactum. *Zapalić*, incendio, endi, nsum. *Wyjść ząd*, excedere, exire, egredi, (z Ablat. -- 40. *Przytaczać*, asferre. *Przekonywać*, convincere. *Lenić się*, gravari, recusare. *Wskazać na wygnanie*, alqm multare exilio. *Dziwić się, mirari*. -- 45. *Rozważać*, contemplari. *Usiłować*, studere; conari. *Przywołać*, advocare, ofkć) evocare. *Utrzymywać w powinności*, continere in officio. *Sprawować królestwo*, regnum obtinere; regno praeesse. -- 50. *Pogonić za kim*, alqm fugientem insequi, persequi. *Rozpoznać co*, cognoscere.

D. Części m. nieodm. *Raz w znaczeniu niegdys, kiedy*,) aliquando. *Gdzie*, ubi. *Nie wprzód* -- *aż*; non prius-quam, *Zupełnie*, plane. -- 5. *Nim*, prius quam; ante quam (z Imperf. Conj.) *Znowu*, rursus. *Wprzód*, ante. *Zbyt, nimis*. *Wcześniej*, citius; maturius. -- 10. *Codziennie*, quotidie. *Ponieważ*, quoniam; quod; quia. *Właśnie w tych dniach*, his ipsis diebus. *Wtenczas*, tum. *Czegóż*, quid.

Zadanie XVI str. 59!

Wyrazy tego Zadania (XVI 1-9) są umieszczone w przypiskach.

Zadanie XVII str. 65.

A. Rzeczowniki. *Pomoc*. *Za pomocą*, ope. *Aby za jego pomocą*, ejus ope. *Włość*, rus. *Do wł.*, Accus. *Nauki*, literae. *Rozzerwanie*, relaxatio, remissio.-- 5. *Wyrocznia*, oraculum. *Upodobanie*, arbitrium. *Podług up.*, pro arbitr.; pro lubitu. *Przywiązanie ku komu*, amor lub studium alcjs. *Tyran*, tyrannus, i. *Uczciwość*, honestas.-- 10. *Potęga*, potentia. *Pochwała*, laus. *Szczodroblivość*, liberalitas. *Rozrzutność*, effusio. *Zaszczyt*, honor.-- 15. *Szkoła*, schola, ludus, i, *dotąd*: literarius lub discendi. Berolinum. *Powtarzanie*, repetitio, (czyścić, instituere). *Interes*, negotium. *Fabrycius*.-- 20. *Korzyść*, fructus. *Bogobojność*, pietas; *Wiedeń*, Vindobona, Vindobona. *Lekkomyślność*, levitas. *Niegodziwość*, improbitas.-- 25. *Pewność*. *Nie wiemy z p.*, non satis constat. *Założyciel*, conditor. *Postęp*, progressus. *Zapał*, studium. *Sędzia*, judex, icis.-- 30. *Winowajca*, reus, ei. *Wina*, culpa. *Zamiar*, consilium. *W z. Abl.* *Niewiadomość*, ignorantia, imprudentia. *Matematyk*, mathematicus.

B. Przymiotniki. *Stary Kato nazywał się u Rzymian*: Cato major. *Drewniany*, ligneus. *Tak wielki*, tantus. *Godny*, dignus.-- 5. *Dawny*, praeteritus. *Dumny*, arrogans; insolens; *albo* homo animi sublatis. *Co za t. j. jaki lub jak wielki przez*: qui, quae, quod lub quantus, a, um. *Jak wielki*, quantus. *Rządowy*, z. VIII 6.-- 10. *Powolny*, obediens. *Rozumny*, prudens; sapiens. *Slachetny*, nobilis; claris majoribus ortus; alto, honesto loco natus. *Jaki*, (za jak wielki); quantus nie qualis. *Równy*, aequalis; (za taki sam) par; idem.-- 15. *Okrągły*, rotundus.

C. Słowa. *Poznawać*, cognoscere, intelligere. *Chronić się czego*, vitare, fugere. *Udać się*, se conferre in locum. *Szukać*, quaero, sivi, itum 3.-- 5. *Bronić się*, se defendere, tueri. *Bronić komu czego*, impedire alqm. *Wątpić*, dubitare. *Zawierać*, continere;-- a więc: *zawartym być*, contineri. *Słuchać t. j. posłusznym być* z. XIII 3, 31.-- 10. *Nienawidzić*, odi. *Bać się*, metuere; timere. *Nie dbać o co*, negligere. *Dostąpić*, assequi. *Przebrać miarę*, excedere modum.-- 15. *Zamienić się na co*, abire; mutari in alqd. *albo przez fieri*. *Wieść żywot*, agere vitam. *Ubiegać się za czém*, appetere alqd. *Przepędzić życie*, transigere. *Chodzić dokąd* frequentare locum.-- 20. *Przyjechać*, venire. *Pytać się*, interrogare, rogare, percontari alqm; quaerere ex lub ab aliquo. *Działać*, agere. *Wiedzieć*, scire 4. *Podjąć się czego*, suscipere alqd.-- 25. *Przestać*, desino, sii, itum 3. *Znać co*, scire; *łogo*, novi, isse. *Rezważać*, considerare; reputare. *Pe-*

jęć, intelligere; perspicere; animo comprehendere; mento capere. Łajać, objugare; verbis castigare, v. increpitare.-- 30 Wydarzyć się, evenire; tutaj lepiej esse. Odebrać list, accipere. Stać w liście, inesse lub scriptum esse. Zostawić, relinquo, liqui, lictum 3. Pochować zmarłego, sepelire, liti, ultum; za co, quo.-- 55. Sprawić ból, z, VI 4, 18 i XV 18. Obchozić (np. mnie co); aliquid mihi est cordi. Zaszkozić, nocere. Zależec, refert; interest (impers.) Znaczy nie mać, neque hoc nihili est.-- 40. Pokończyć interessa, a negotiis se expedire, se exsolvere; negotiis defungi. Patrzyć na co, spectare, respicere alqd. Przykładać się do czego, operam dare, studere alicui rei. Życzyć z serca, optare ex animo. Postąpić, progredi; w umiętn. proficere.-- 45. Donieść komu, certiorum facere alqm; edocere alqm. Karać, punire; (justa) poena afficere. Badać, quaerere; inquirere. Popęnić, peccare; delinquere. Powiększać, augere.-- 50. Zmniejszać, minuere. Dopuszczyć się zbrodni, scelus facere; delictum, malefictum admittere, committere. Przysłużyć się, produsse.

D. Części m. nieodm. Nawet, etiam. Uczciwie, honeste. Kiedy (pytające), quando. Czy pytające), an; num; albo przyczepione ne. (Ale w zdaniach zależnych tylko num w pytaniach pojedynczych; a w podwójnych num lub ne z następującem an.-- 5. Długo, diu. Jak, (t j. jakim sposobem), quomodo; z przymiotnikiem quam. Właśnie tak, plane ita. Dla czego, cur. Dla tego, ideo.-- 10. Często szczerze, saepe et serio. Ani tyle, ne tantum quidem. Jak bardzo, quantopere. Tębi; o takiem --to-- zob. X r. karta 35. Raczej, potius.-- 15. Lub nie, nec ne albo an non. Ledwo, vix. Równie, aequae. Sprawiedliwie, juste. Znacznie, haud parum.-- 20. Ile, quantum. Zkąd, unde.

Zadanie XVIII str. 67.

A. Rzeczowniki. Do sytu, ad satietatem. Łąka, pratum. Nauki, studia, orum. Posłaniec, nuncius; z listem, tabellarius, ii.-- 5. Kredyt, fides. Zjawisko, prodigium; portentum. Rospacz, desperatio. Uwaga, attentus animus; attentio. Klęska, clades, is.-- 10. Drabina, scala. Brama, porta.

B. Przymiotniki. Przez niejaki czas, per aliquod tempus; per aliquod temporis spatium; albo samo aliquantum temporis. Nadzwyczajny, insolitus; insolens; insignis inauditus. Sybiliński, sybilinus, a, um. Kannejski, cannensis.

C. Słowa. Wałęsać się, vagari; circumvagari; errare (per agros). Przepędzać czas, agere; degere; traducere; transigere. Umyć, lavo, lavi, lotum lub lautum 1. Posilić, cibo capto reficere.-- 5. Nachodzić się do sytu, ambulatione satiari; satis deambulare. Odpoczywać, quiescere. Krzepić, reficere; recreare. Oddawać list, dare. Sposzredz, conspicere.--

10. *Wchodzić*, intrare. *Utracić*, perdere. *Być więcej wart*, pluris esse. *Donieść o czym*, nunciare alqd. *Zaglądać do czego*, inspicere alqd.-- 15. *Przepisywać*, (tutaj) respondere. *Pogrążyć w rozpacz*, ad desperationem adducere. *Wszystko jest pogrążone w r.*, desperation occupat animos omnium; omnia desperationis plena sunt. *Zwrócić na siebie uwagę*, animum, oculos alcijs in se convertere. *Uplłynąć*, interjici, praeterire; abire. *Wdzierać się na mury*, evadere in muros.-- 20. *Otworzyć*, aperio, erui, rtum 4; patefacere. *Wypadać*, erumpere; se ejicere.

C. Wyrazy nieodm. *Codziennie*, quotidie. *Wraz*, una; simul; *łączą zazwyczaj jednakowe przypadki*; np. *umysł krzepić wraz z ciałem*; animum et una corpus). *Prawie*, fere; prope. *Znagła*, subito.-- 5. *Łedwo*, vix.

Zadanie XIX str. 69.

A. Rzeczowniki. *Dobro kraju*, salus reipublicae. *Wiek młody*, juvenalis aetas; albo przez dum juvenis sum, eram, ero. *Zasilki do życia*, subsidia fortunae; subsidia ad rem familiarem tuendam; subsidia vitae ea, quae ad vitam tuendam sunt necessaria. *Z pewnością*, certe certo.-- 5. *Z bojaźni*, żeby i t. d. metu, z następn. ne. *Sprzeczką*, contentio; altercatio. *Nieszczęście*, szczęście, res adversae, secundae. *Obrońca*, defensor.-- 10. *Wymowa*, eloquentia. *Zdanie*, sententia.

B. Przymiotniki. *Zagniewany*, iratus. *Niegodny*, indignus. *Dumny*, superbus; arrogans; insolens.-- 5. *Pojedynczy ludzie*, singuli homines. *Niepoehlebny*, non blandus.

C. Słowa. *Wymagać*, żądać, postulare; poscere. *Wybaczyć*, ignoscere. *Błagać*, flagitare. *Pragnąć*, cupere.-- 5. *Zapomnieć*; obliviscor, oblitus sum alcijs rei. *Zbywać*, deesse. *Śmieć*, audeo, ausus s., 2. *Mysleć o czym*, cogitare; co, sentire. *Niepodobać się*, displicere.-- 10. *Przystoi*, decet (impers.) alqm. *Hamować gniew*, iracundiam repellere, cohibere; reprimere, essi, essum. *Przydadź się na co*, prodesse; na nic nil prodesse. *Dopominać się natrętne*, alqd importune, immodeste postulare; vehementer contendere, urgere, ursi alqd. *Pokazać co*, ostendere, się *dumnym*; se praeberere s.; *dla kogo* alicui.-- 15. *Oglądać plecy*, t. j. widzieć; videre.} *Mówić z kim*, loquor, cutus s.-- 20. *Trudnić się naukami*; literis vacare. *Użyć kogo do czego*, alqm adhibere ad alqd albo alicui rei. *Powiedzieć*, dicere.

D. Wyrazy nieodm. *Najbardziej*, maxime. *Chętnie*, libenter. *Natrętne*, importune; cum impetu; vehementer. *Czyby-kiedy*, num-unquam.

Zadanie XX a. str. 72.

A. Rzeczowniki, *Szalenstwo*, furor. *Przyzwyczajenie*, consuetudo, inis. *Krzywdą*, injuria. Solon, onis.-- 5,

Prawodawca, legum lator. *Mądry prawod.* *Ateńczyk*, qui Atheniensibus sapientes leges dedit; a quo civitas Atheniensium sapientes accepit leges. *Występek*, vitium. *Starożytni*, veteres. *Język grecki*, tutaj literae graecae. *Rabus*, latro.-- 10. *Dzieje*, historia, albo res. *Założyciel*, conditor. *Nauczyciel*, magister; praceptor.-- 15. *Zastępy*, copiae; catervae (plur.) Pompej, orum. *Trzęsienie ziemi*, terrae motus. *Przyjazd*, adventus. Josephus.-- 20. Jacobus. Aegyptus, i. *Błąd*, error. *Sejm*, comitia, orum.

B. Przymiotniki. *Krótki*, brevis. *Drugi*, tylko w rachowaniu secundus, z resztą alter, ars, um. *Bezpieczny* od czego. tutus ab aliqua re. *Slepy*, caecus.-- 5. *Zwycięski*, victor; na żeński r. victrix. *Niezliczona* liczba, infinitus numerus. *Zamieszkały*, (ab hominibus) habitus. *Kampański*, campanus; *miasto*, urbs Campaniae. *Prawdziwy*, verus.-- 10. *Wieczny*, sempiternus. *Pobłażający*, indulgens; facilis. *Przezorny*, providus; providens. *Własny* (ipse) swój brat.

C. Słowa. *Utrzymywać co*, affirmare. *Zastanawiać się nad czem*; considerare, reputare. *Wyńaleźdź*, inventire. *Przyznawać*, sateri.-- 5. *Miłować*, diligere. *Postanowić*, constitueri. *Podadź pamięci*, tradere memoriae. *Uczyć się czego*, discere alqd. *Wnosić*, conjicere.-- 10. *Zapewniać*, affirmare. *Przeczyć czemu*, negare alqd. *Rozsiać*, spargo, rsi, sum 3. *Wchodzić do bram*, intrare; ingredi. *Pobić*, vincere; fundere.-- 15. *Oprzeć się*, resistere. *Donieść listownie*, nunciare; significare. *Przygotować*, praeparare, ordinare. *Przekonać się (tutaj)* intelligere. *Przebaczając*, z. XIX 2.-- 20. *Pokazać się*, z. XIX 14. *Radzić*, suadere, asi, sum. *Zbierać*, colligere. *Zachować*, condere. *Bawić gdzie*, agere; versari.-- 25. *Wprowadzić w błąd*, in errorem inducere. *Obrać*, eligere; creare. *Odmawiać*, recusare. *Wydadź wojnę*, b. indicere. *Powstaje w. z mojej strony*, a me exoritur b.

D. Wyrazy nieodm. *Ślusznie*, recte, *Daleko*, longe. *Jako-tak*; quemadmodum-ita. *W istocie*, vere; re ipsa. -- 5 *Niezawodnie*, certissime. *Wkrótce* brevi.

Zadanie XX b. str. 75.

A. Rzeczowniki. *Themistocles*, is. *Persis*, idis lub idos. *Athensae*, arum. *Przeszkodą być*, z. XIV 56.

B. Przymiotniki. *Bezpieczny*, tutus. *Posłuszny*, obediens, obtemperans.

C. Słowa. *Donieść*, z. XX a 16. *Grzeszyć*, peccare. *Chwalić*, laudare. *Poprawić się (tutaj)* ad virtutem et diligentiam redire; meliorem fieri.-- 5. *Obrazić*, laedere, offendere alqm. albo animum alqs aliqua re. *Oskarżyć*, accusare alqm; nomen alqs deferre ad iudices.

D. Wyrazy nieodm. *Zawczasu*, mature; justo opportuno tempore. *Dotąd*, adhuc.

Zadanie XX. c. str. 77.

A. Rzeczowniki. *Prawo i ustawa (tutaj) lex. Dowód, argumentum; ratio. Triumphus; trjumfy (także) tropaea. Phorecydes, is.*— 5. *Dusza, anima częścię animus. Pismo święte, libri sacri; scriptura sacra. Nieśmiertelność, immortalitas, aeternitas. Kłamiwość, vaniloquentia; vanitas. Pozór, species*— 10. *Uczciwość, honestas; probitas. Łaska, gratia.*

B. Przymiotniki. *Świeży, novus. Takie prawo, o-jusmodi lex. Owe dwa, przez ille i uterque; albo duo, ae, o, jeżeli się użyje epistola; a bini, ae, a, jeżeli literae. Dzwono mi się zdaje, mirum mihi esse videtur.*— 5. *Oziębły, frigidus; languidus. Nieśmiertelny, immortalis; sempiternus. Nie złożony, simplex. Pewny, certus. Ciężka choroba, gravis morbus. Przykra jest rzecz, odiosum est, quod (Spójn.*

C. Słowa. *Nakazywać, jubere. Uniewinniać się, se purgare. Oświadczyć, z. XX. a 10. Okazać, probare, demonstrare.*— 5. *Przekonać, probare, persuadere alicui. Poważać wysoce, magni facere, aestimare. Zważyć, considerare. Zmienić się, biernie znacz. od mutare, immutare. Budzić ze snu, excitare.*— 10. *Odjechać, discedere, abire. Omylić fallere. Dowodzić z. wyżej 4. Rozłożyć, dividere, dissolvere. Podawać nadzieję, spem facere, praeberere, ostendere, offerre.*— 15. *Wpaść w chorobę, incidere in morbum; morbo corripri. Puścić się w podróż, iter ingredi. Wyznać, fateri. Ubiegać się, sectari, sequi. Pozyskać, sibi conciliare, comparare alqd.*

D. Wyrazy nieodm. *Wcale nie wiedzieć, prorsus ignorare; plane nescire; minime scire. Wysoce poważać, magni. A razem, simulque. Czy może, num quid; albo samo forsitan lub an.*— 5. *Pewnie certe. Najpierw., przez primus. Wiecznie, aeternum; in perpetuum; żyć; aeterna vita frui. Onegdaj, undius tertius. Ponieważ, quoniam, quod, quia.*— 10. *Jak najprędzej, quam celerrime (ale się w łacinie zazwyczaj dodaje Słowo possum). Jak tylko (zdr. pozw.), quum primum; simul ac; ubi primum. Aby nareszcie, ut tandem, aliquando tandem. Tylko, nonnisi.*

SPIS RZECZY.

Karta.

I. O zgodzie Imienia przym. zrzecz., i o rodz. Rzecz.	
1) Deklinacja pierwsza	1.
2) — druga	2.
3) — trzecia	3.
4) — czwarta	6.
5) — piąta	7.
II. O zgodzie Apozycyi i Predykatu z Rzeczown.	8
III. O zgodzie Zaimka względu. tudzież <i>quantus</i> i <i>qualis</i>	9.
IV. O zgodzie Słowa z Subjektem	10.
V. Przykłady na deklinacje Zaimków, i konjug. Słowa <i>esse</i> ze złożonemi (1), tudzież czterech konjugacyj foremnych (2—5).	11.
VI. Zadania, na wymienione 5 prawideł (1—4)	23.
VII. Przykłady na wyjątki Deklin. 1—3	26.
VIII. — — dekl. 4 z wyjątk.	28.
IX. — — na stopnie Przymiotn. i Przysł.	30.
X. — — na wyrazy liczbowe	33.
XI. — — na prawidła o Słowie	35.
XII. Prz. na Depon.; Słowa niefor., ułomne i nieos.	40.
XIII. Przykłady na rząd Przyimków (1—3)	42.
XIV. Prz. na używanie Spojn. Przysł. i Wykrzyk.	59.
XV. Prz. na używanie form czasowych względnie	53.
XVI. Przykłady na Tryb łączący (1—9)	59.
XVII. Przykłady mieszane na 1—9	65.
XVIII. Przykł. na używanie <i>quum</i> z Tryb. oznajm.	67.
XIX. Przykł. na używanie czasów warunkow.	69.
XX. Prawidła na używanie i nieużywanie Konstrukcyi Accusat. c. Infinit. (a—c)	72.
XXI. Przykł. na używanie Imiesł. z załączeniem prawideł o Imiestowie (1—3)	79.
XXII. Prz. na Gerund. i Gerundiv. (Part. fut. Pass.) tudzież na niektóre Rzeczown., osobiwie słowne	87.
XXIII. Przykłady na używanie Supinum	98.
XXIV. Przykłady mowy ubocznej	101.
XXV. Przykłady Konstrukcyi Nomin. cum Inf.	104.
XXVI. Praw. i przykłady na Tryb rozkazujący	107.
XXVII. Przykłady na używanie Zaimk. łacińsk.	108.
XXVIII. Przykł. na składnią przyp. pierwszego	111.
XXIX. Przykł. na skł. przyp. drugiego (A-D.)	112.
XXX. — — — — — trzeciego (A-B.)	120.
XXXI. — — — — — czwart. i piątego (A-B.)	127.
XXXII. — — — — — szóstego (A-B.)	132.

151

Biblioteka WSP Kielce

0182033